

**T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**AVRUPA'DA ETNİK TERÖRLE MÜCADELE YÖNTEMLERİ: ETA
ve IRA ÖRNEKLERİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Çağdaş ERDOĞAN**

**Enstitü Anabilim Dalı: Uluslararası İlişkiler
Enstitü Bilim Dalı: Uluslararası İlişkiler**

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Murat ALAKEL

TEMMUZ 2018

T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**AVRUPA'DA ETNİK TERÖRLE MÜCADELE YÖNTEMLERİ: ETA
ve IRA ÖRNEKLERİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Çağdaş ERDOĞAN**

**Enstitü Anabilim Dalı: Uluslararası İlişkiler
Enstitü Bilim Dalı: Uluslararası İlişkiler**

Bu tez 17/07/2018 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.

	Adı SOYADI	Kanaati			İmza
Jüri Başkanı <i>(Danışman)</i>	Doç.Dr. Murat Alakel	☐ Kabul	☐ Düzeltme	☐ Ret	
Jüri Üyesi	Prof. Dr. Mesut Hakkı Çaşın	☐ Kabul	☐ Düzeltme	☐ Ret	
Jüri Üyesi	Dr. Filiz Katman	☐ Kabul	☐ Düzeltme	☐ Ret	

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS İNTİHAL YAZIM RAPORU
BEYAN BELGESİ

Tez Başlığı: Avrupa'da Etnik Terörle Mücadele Yöntemleri: IRA ve ETA Örnekleri

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın toplam 155 sayfalık kısmına ilişkin aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve 26 Haziran 2018 tarihinde aşağıda ismi yazılı araştırma görevlisi şahsıma iletilen Ithenticate intihal tespit programı raporuna göre tezimin benzerlik oranı %2'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1.Kaynakça hariç,
2. Alıntılar dâhil,
3. 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç.

Bu bilgiler doğrultusunda tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespiti halinde doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

İmza

Adı SOYADI : Çağdaş Erdoğan

Öğrenci Numarası :127207021

Ana Bilim Dalı :Uluslararası İlişkiler

Programı :Uluslararası İlişkiler

Türü : () Proje (X) Yüksek Lisans Tezi () Doktora Tezi

Taramayı Yapan Arş. Görevlisi

Ahmet Safa Yıldırım

Danışman

Doç.Dr. Murat Alakel

ÖNSÖZ

Dört bölüm ve bir sonuç bölümünden oluşan bu çalışma Avrupa'nın çeşitli bölgelerinde görülen etnik terör sorununda IRA ve ETA temelinde Birleşik Krallık ve İspanya'nın terörle mücadele yöntemlerini araştırmak amacıyla yapılmıştır. Devletlerin içerisinde bulunan farklı etnik grupların kendi taleplerinin merkezi hükümet tarafından yerine getirilmemesi ile ya da iddia ettikleri öz vatanlarının kendilerine ait oldukları iddiası ile ayrılma yönlü talepleri meydana gelmektedir. Devletlerin ise bu yönde ki ayrılıkçı talepleri bertaraf etmek için geliştirdikleri mücadele yöntemleri bulunmaktadır. Birleşik Krallık'ın IRA'yı, İspanya'nın ise ETA'yı ateşkes bırakma durumuna getirip tasfiye etmesi etnik terörle mücadele alanında devletlerin önlerinde iki örnek olarak durmaktadır.

Bu çerçevede söz konusu devletlerin etnik terörle mücadele yöntemlerinin araştırılıp analiz edilmesi etnik terörden mağdur olan diğer devletler için yol gösterici olabilecektir.

Araştırma sürecinde bana her konuda destek veren tez danışmanım Doç.Dr. Murat Alakel'e ve tüm hayatım boyunca maddi ve manevi her konuda bana yardımcı olan ve destekleyen Aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Çağdaş ERDOĞAN

15.07.2018

İÇİNDEKİLER

BEYAN.....	i
ÖNSÖZ.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
TABLOLAR.....	vi
ŞEKİLLER.....	vii
KISALTMALAR.....	viii
ÖZET.....	x
SUMMARY.....	xi
GİRİŞ.....	1

BÖLÜM 1: ETNİSİTE VE MİLLİYETÇİLİK

1.1 Etnik Kavramlar.....	8
1.1.1. Etnisite, Etnik Grup ve Etnik Kimlik.....	8
1.1.2. Millet ve Milliyetçilik.....	12
1.2. Teorik Çerçeve.....	15
1.2.1. İlkçilik (Primordialism).....	16
1.2.2 Modernist/Yapılanmacılık.....	18
1.2.3. Etno-Sembolcü Yaklaşım.....	21
1.2.4. Konstrüktivizm (İnşacılık).....	22
1.3. Etnisitenin Siyasal Bir Unsur Haline Gelmesi.....	24
1.3.1. Etnik Çatışma.....	26
1.3.2. Etnik Ayrılcılık.....	28
1.4. Etnik Çatışmaların Sebepleri.....	30
1.4.1. Etnik Grup Temelinde Etnik Çatışmaların Psikolojik ve Sosyolojik Sebepleri.....	31
1.4.2. Modernleşme, Demokrasi ve Etnik Çatışma.....	33
1.4.3. Bir Etnik Çatışma Sebebi Olarak Güvenlik İkilemi Kavramı.....	34

BÖLÜM 2: TERÖRİZM TÜRLERİ VE TERÖRİZMLE MÜCADELE YÖNTEMLERİ

2.1. Terörizm.....	38
2.2 Terörizm Türleri.....	38
2.2.1. Devlet Destekli Terörizm.....	38
2.2.2. İdeolojik Terörizm.....	39

2.2.3 Dinci Terörizm.....	39
2.3 Terörizmle Mücadele Yöntemleri.....	39
2.3.1. Siyasal Yöntemler.....	40
2.3.2. Ceza Adalet Sistemi.....	41
2.3.3 İstihbarat.....	41
2.3.4. Askeri Kuvvet Kullanılması.....	42
2.3.5 Diplomasi.....	42

BÖLÜM 3 : İRLANDA CUMHURİYETÇİ ORDUSU (IRA) VE BİRLEŞİK KRALLIK'IN MÜCADELE YÖNTEMLERİ

2.1. IRA Doğuşu ve Tarihi.....	44
2.1.1. İrlanda Sorunun Başlangıcı.....	44
2.1.2. Tudor Hanedanı ve Orange Düzeni ile Gelişen Mezhepsel Gerginlikler	45
2.1.3. Birlik Yasası ve Mezhep Sorunundan Milliyetçiliğe.....	46
2.1.4. Büyük Kıtılık, Milliyetçiliğin Yükselişi ve Ayrılıkçı Hareketlerin Doğuşu.....	47
2.1.5. Paskalya Ayaklanması ve Bağımsızlık Savaşı.....	47
2.1.6. Adanın bölünmesi	48
2.1.7. Kuzey İrlanda Sorununun Ortaya Çıkması (1921-1960).....	49
2.2. IRA terör örgütü ve yapısı	52
2.2.1. IRA Örgütü Ortaya Çıkışı.....	52
2.2.2. Komuta ve Fonksiyonel Yapı	55
2.2.3. IRA'nın Eylem Yoğunluğu, Şiddeti, Tipi ve Hedefleri	60
2.3. IRA Terörizminin Sebepleri	63
2.3.1. Çatışmanın Başlama Sebebi.....	63
2.3.2. Ayrılıkçı Örgütlerin, Siyasi Partilerin Ortaya Çıkması ve Çatışmayı Besleyen Diğer Sebepler	65
2.3.3. Etnik Çatışma Modeli Çerçevesinde Sebepler.....	69
2.3.4. PIRA'nın Ortaya Çıkışı ve Örgütsel Sebepler.....	70
2.4. Birleşik Krallık'ın IRA Terörizmi ile Mücadele Yöntemleri.....	77
2.4.1. Güvenlik Alanında	77
2.4.2. Yasal/Hukuki Alanda.....	82
2.4.3. Siyasi Alanda	85

BÖLÜM 4: ETA ÖRGÜTÜ VE İSPANYA'NIN TERÖRLE MÜCADELE YÖNTEMLERİ

3.2. İspanya Tarihi.....	95
3.1. ETA Doğuşu ve Tarihi.....	97
3.1.1. Bask Bölgesi	97
3.1.2. Sorunun Başlaması.....	98
3.1.3. Bask Milliyetçiliğinin Siyasileşmesi.....	99
3.1.4. İspanya İç Savaşı ve Franco Dönemi.....	100
3.2. ETA Terör Örgütü ve Yapısı	104
3.2.1. ETA Terör Örgütü.....	104
3.2.2. Komuta ve Fonksiyonel Yapı	109
3.2.3. ETA'nın Eylem Yoğunluğu, Şiddet Tipi ve Hedefleri.....	114
3.3. ETA Terörizminin Sebepleri.....	116
3.3.1. Çatışmanın Başlama Sebebi ve Evrilmesi	116
3.3.2. Etnik Çatışma Sebebi Olarak Modern Bask Milliyetçiliğinin Doğuşu.....	117
3.3.3. Franco Dönemi Politikaları Çerçevesinde Sebepler	119
3.3.4. ETA'nın Ortaya Çıkışı ve Örgütsel Sebepler	121
3.4. İspanya' nın ETA Terörizmi ile Mücadele Yöntemleri.....	124
3.4.1. Güvenlik Alanında	124
3.4.2. Yasal/Hukuki Alanda.....	126
3.4.3. Siyasi Alanda	129
SONUÇ	134
KAYNAKÇA	139
ÖZGEÇMİŞ.....	153

TABLÖLAR

Tablo 1. Etnik Bölünme ve Birleşme İşlemi	12
Tablo 2. Etnisitenin Temel ve Doğasına ilişkin Dört Farklı Yaklaşımın Özeti	25
Tablo 3. Grup ve Bölgeler Bakımından Ayrılcılık Eğilimi.....	30
Tablo 4. Devlet İçi Çatışmaların Çıkış Sebepleri.....	38
Tablo 5. IRA'nın Eylemlerine Yönelik Sayısal Bilgiler	62
Tablo 6. Kuzey İrlanda'da seçim sonuçlarının partilere göre yüzdesel dağılımı	68
Tablo 7. Yıllara göre Kuzey İrlanda'da iş gücü oranları	69
Tablo 8. Yıl Aralıklarına Göre ETA'nın suikast Sayıları ve Olaylar	124

ŞEKİLLER

Şekil 1. 1946-2012 Arası Silahlı Çatışmalar	31
Şekil 2. Etnik Çatışma sebepleri: Kavramsal Çerçeve	37
Şekil 3. Kuzey İrlanda ve İrlanda'yı Gösterir Harita	52
Şekil 4. IRA Komuta ve Fonksiyonel Yapısı	58
Şekil 5. IRA'nın Yıllara Göre Eylem Yoğunluğu	61
Şekil 6. IRA'nın Yıllara Göre Eylem Şiddeti	62
Şekil 7. IRA'nın Eylem Tipleri	63
Şekil 8. IRA'nın Hedefleri	64
Şekil 9. İspanya Otonom Bölgeleri ve Bask Bölgesini Gösterir Harita	104
Şekil 10. ETA'nın Örgüt Yapısı.....	114
Şekil 11. ETA'nın Yıllara Göre Eylem Yoğunluğu	115
Şekil 12. ETA'nın Eylem Şiddeti.....	116
Şekil 13. ETA'nın Eylem Tipleri	116
Şekil 14. ETA'nın Hedef Tipleri.....	117

KISALTMALAR

IRA:IrishRepublican Army/İrlanda Cumhuriyetçi Ordusu
ETA:Euskadi Ta Askatasuna/Bask Yurdu ve Özgürlük
PKK:Partiye Karkeren Kurdistane/Kürdistan İşçi Partisi
FLNC:Fronte Di Liberazione Naziunale Corsica/Korsika Ulusal Kurtuluş Cephesi
DEV- SOL:Devrimci Sol
İBDA-C:İslami Büyük Doğu Akıncılar Cephesi
SSCB:Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
OIRA:Official IRA/Resmi İrlanda Cumhuriyetçi Ordusu
CIRA:Continuity IRA/Devam Eden IRA
RIRA:Real IRA/ Gerçek IRA
RUC:Royal Ulster Constabulary/Yerel Polis Teşkilatı
UVF:Ulster Voluntary Force/Ulster Gönüllü Gücü
PIRA:ProvisionalIRA/Geçici IRA
ASU:Active Service Unit/Aktif Servis Ünitesi
GAC:General Army Congress/Genel Ordu Kurultayı
IRB:Ireland Republican Brotherhoodİrlanda Cumhuriyetçi Kardeşliği
DUP:Democratic Union Party/ DemokratBirlikçi Parti
UUP:Ulster Union Party/ Ulster Birlikçi Parti
SDLP:Social Democratic Labour PartySosyal Demokrat İşçi Partisi
SF:Sinn Fein
AIA:The Anglo-English Agreement/İngiliz-İrlanda Antlaşması
UFF:Ulster Freedom Fighters/Ulster Özgürlük Savaşçıları
NORAI:The Irish Northern AidCommittee/Kuzey İrlanda Yardım Komitesi
FOSF:Friends of Sinn Fein/Sinn Fein Dostları
UDR:Ulster Defence Regiment/Ulster Savunma Alayı
EPA:Emergency Power Act/ Acil Yetkiler Yasası
PTA:Prevention of Terrorism Act/Terörizmle Mücadele Yasası

AİHS:Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
NIEPA:Northern Ireland Emergency Provisional Act/Kuzey İrlanda Geçici Önlemler Yasası
AİK: Adil İstihdam Komisyonu
MI5:Military Intelligence Section 5/ Güvenlik Servisi
MI6:Military Intelligence Section 6/Gizli İstihbarat Servisi
FF:Fianna Fail
IIP:Ireland Independence Party/İrlanda Bağımsızlık Partisi
FG:Fine Gael
ILP:Ireland Labour Party/İrlanda İşçi Partisi
ABD:Amerika Birleşik Devletleri
BAC:Basque Autonomous Committee/Bask Özerk Komitesi
PNV:Partido Nacionalisto Vasco/Bask Milliyetçi Partisi
HB:Halk Birlikleri
CAV:Bask Otonomi Topluluğu
GAL:Grupos Antiterroristas de Liberacion/Anti Terörist Özgürlük Grupları
ODD:Olağanüstü Hal Uygulaması
PSOE:Partido Socialista Obrero Espanol/ Sosyalist İşçi Partisi

ÖZET

Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Özeti

Tezin Başlığı: Avrupa'da Etnik Terörle Mücadele Yöntemleri: ETA ve IRA Örnekleri	
Tezin Yazarı: Çağdaş Erdoğan	Danışman: Doç. Dr. Murat Alakel
Kabul Tarihi: 17/07/2018	Sayfa Sayısı: 155
Anabilim dalı: Uluslararası İlişkiler	Bilim dalı: Uluslararası İlişkiler
Bu tez çalışmasının temel amacı, Avrupa'daki etnik ayrılıkçı terörizmin sebepleri ve etkin mücadele yöntemlerinin neler olduğunu incelemektir. Bu amaca ulaşmak üzere IRA ve ETA terör örgütleri öne çıkan örnekler olarak analiz edilmiştir. Araştırmaya konu olan terör örgütlerinin ortaya çıkışları ve varlıklarını sürdürmelerinin altında yatan sebepler analiz edildiğinde şu ortak noktalara ulaşılmıştır. Örgütlerin varlıklarını sürdürebilmeleri kapsamında, üzerinde etkili oldukları tabanı ellerinde tutmak maksadıyla söylem ve eylemlerinde değişime yöneldikleri, örgüt içinde ise birliği sağlayıcı tedbirlerin alındığı görülmüştür. Belirtilen amaca ulaşmak için çalışma ilkçilik, modernist/yapılanmacılık, etno-sembolcülük ve inşacılık yaklaşımları kullanılarak analiz edilmeye çalışılmıştır. Çalışmada İspanya ve Birleşik Krallıkın söz konusu örgütlerle mücadelesinin nasıl bir seyir izlediği, etnik çatışmaların altında yatan nedenler ve ETA ve IRA örgütlerinin örgüt yapılarını devam ettirmeleri ve üyelerini bir arada tutma eylem ve stratejilerinin neler olduğu yönündeki sorulara cevap aranmıştır. Bu noktada söz konusu örgütlerin yapılarını devam ettirmelerinin ve üyelerini bir arada tutmalarının nedenlerinin etnisite, kimlik ve milliyetçilik tabanlı olduğu görülmüştür. İlkçilerin genetik özellik ve kültürel değerlere vurgu yapması, modernist/yapılanmacıların milliyetçiliği ön plana almaları, etno-sembolcülerin tarihi sembolleri öne çıkarmaları ve inşacı yaklaşımın sosyal kimliğin yapılandırılmasını analiz etmesi çalışmada iki terör örgütünün gelişip evrilme aşamalarının açıklanmasına ışık tutmuştur. Etnik terörizmle mücadele anlamında ise, terör örgütlerinin eylem araçlarına göre farklı yöntemlerin etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Genel olarak, terör örgütleri silahlı eylemlerine devam ederken bastırıcı tedbirler, eylemler azaldığında ise sosyoekonomik ve kültürel tedbirlerin etkili olduğu görülmüştür. Etnik grup içinden çıkan ve terör örgütü ile ilişkisi olmayan siyasi partilerin de etnik terörle mücadelede olumlu rol oynadığı görülmektedir. Çalışmanın hazırlanmasında ETA ve IRA örgütleri ile alakalı tüm basılı ve elektronik kitaplar, yayınlanmış tezlerden yararlanılarak geniş bir literatür çalışması yapılmıştır. Çalışmanın daha iyi anlaşılması açısından nitel unsurların yanında niceliksel şekiller ve tablolardan da yararlanılmıştır.	
Anahtar Kelimeler: Etnik Kimlik, Etnisite, Millet, Milliyetçilik, Ayrılıkçılık, Terörizm, Etnik Terör, IRA, ETA	

SUMMARY

Yalova University Institute of Social Sciences Master's Thesis Summary

Thesis Title: Methods of Combating Ethnic Terrorism in Europe: IRA and ETA examples	
Thesis Author: Çağdaş Erdoğan	Advisor: Doç. Dr. Murat Alakel
Date of Acceptance: 17/10/2018	Total Number of Pages: 155
Department: International Relations	Field of Study: International Relations
The main objective of this thesis is to analyze the causes of ethnic terrorism and combatting methods in Europe. To achieve this aim, IRA and ETA terrorist organizations are being studied specifically. There are some common points received from study by analyzing this terrorist organizations: to continue their existence, they alter their sayings and actions towards their base and grassroots in order to survive and they take measures in their own organization to secure uniformity. To attain above mentioned aim, the study has been analyzed with following theories: Primordialism, Modernism, Ethno-Symbolism and Constructivism. The study seeks for answers to following questions: How did United Kingdom and Spain fight against terrorism, What are the underlying causes of terrorism, what factions and strategies were efficient for IRA and ETA to have survived their organizational structure and keep their base? At this point, it has observed that ethnicity, identity and nationalism were the main factors maintaining their structure and keeping their base. Primordialism emphasises on genetic and cultural values, Modernism takes nationalism to forefront, Ethno-Symbolism put forward the historical symbols and Constructivism focuses on configuration of social identity. All of these theories shed light on study to analyze terrorist organizations. In the meaning of combatting ethnic terrorism, it has observed that terrorist organizations wield varied methods for varied action means. Generally, when terrorists continue armed attacks, repressive measures are efficient and when actions decrease, social – economic and cultural measures are efficient. The political parties coming from an ethnic group and not have a tie with terrorist organizations also play an important role to fight against ethnic terrorism. To prepare this thesis, a wide literatur review has been implemented and all published and electronic books, published theses has been scanned about IRA and ETA organizations. To make study clear, in addition to qualitative elements, quantitative elements has been used such as figures and tables.	
Key Words: Ethnic Identity, Ethnicity, Nation, Nationalism, Separatism, Terrorism, Ethnic Terrorism, IRA, ETA	

GİRİŞ

İnsanlığın tarihi ne kadar eski ise terörizm de o denli uzun bir geçmişe sahiptir. Romalıların devlet düzenine karşı terörizme başvuran ve düşmanlarını topluluk içinde öldürüp kalabalığa karışan Siccariler'den, Haşhaşi hareketinin kurucusu Hasan Sabbah'ın yarattığı vakıaların her biri terörizme örnek teşkil etmektedir. Fransız devrimi ile beraber terör kavramı politik bir argüman olarak kullanılmaya başlanmaktadır. Sanayileşmenin Avrupa'da yaşattığı ekonomik ve sosyal bunalımların sonucunda 19. yy'da terörizm izler bırakmaya başlamıştır. Kentleşme ve hızlı nüfus artışı, iktidar tarafından haksızlığa uğradığını, sosyal hizmetlerden yararlanamadığını belirten işçi sınıfının kitlesel olarak büyümesine sebebiyet vermiştir. Sanayileşme ve nüfus artışı ile istediğini alamayan özellikle işçi ve köylü kesimin tepkisi o dönemde pek çok saldırının ve kolluk güçleri ile mücadelenin zeminini hazırlamıştır. Sanayi devrimi ile oluşan kapsamlı sosyo-ekonomik değişiklikler ile birlikte terörizm devrimci ve devlet karşıt bir anlama bürünmüş 1. Dünya Savaşı öncesine kadar da bu anlamını korumuştur. (Taşdemir, 2006:38) Endüstriyel kapitalizm dalgasının işçi ve burjuva sınıfları arasındaki çıkar çatışmasının İspanya, Çarlık Rusya, İtalya gibi köylü sınıfının katmanlarından toplumsal destek görerek, baskılara karşı yaygın başkaldırı hareketlerinin kurumsal otoriteye karşı duruşu terörizmin bu dönemdeki izlerini oluşturmaktadır. (Caşın, 2008:237)

20. yüzyıla gelindiğinde terörizm, 1960'lı yılların gelmesi ile çokuluslu yapılara bürünerek uluslararası terörizm şeklini almış ve düzenli savaşları uygulanan yegâne yöntem olmaktan çıkarmıştır. Bu çerçevede yakın tarihten örnek verilebilir ve Soğuk savaş zamanında sıcak çatışma içerisinde olmayan iki kutup, terörizm aracılığı ile de birbirleri ile mücadele etmişlerdir. Bu dönemde savaşların maddi ve manevi maliyetinin artması göz önünde bulundurularak kendi ordularını kullanmaktan ziyade daha çok hedef bölgedeki unsurları kullanmasını ifade eden vekâlet savaşları¹ ortaya çıkmıştır. Devletlerin nükleer silah sahibi olmalarıyla tahrip güçleri artmış ve bu durum ülkelerin daha temkinli davranmalarına yol açmıştır. Sıcak savaşın açabileceği yıkıcı tahribat ve zayıf devletlerin terörizmi bir araç olarak kullanmalarına yol açmıştır.

Fransız Devrimi ve sonrasında gelişen sanayileşme ile Avrupa'da meydana gelen sosyo ekonomik gelişmelerle beraber meydana gelen modernleşmeye paralel olarak çeşitli terör örgütlerinin de bulunduğunu görmekteyiz. Fransız Devrimi döneminde iktidarı ele geçiren Jakobenlerin zamanında rejim karşıtlarına uygulanan terörizmi daha sonra halk yönetenlere karşı kullanmıştır. Irkçı Amerikan örgütü Klu Klux Klan Amerikan iç savaşında Fransız devriminde vuku bulan terör faaliyetini kullanmıştır. (Caşın, 2008:248) Sanayileşme ile teknoloji ve ulaşımda meydana gelen gelişmeler ile terör örgütleri faaliyetlerini artırmaya başlamışlardır.

Tez içinde ayrıntılarına girilerek tartışılacak terörizm dalgalarında, Birleşik

¹ Söz konusu yıllardan itibaren devletlerarası bir savaşın maliyeti hem maddi anlamda hem de manevi anlamda ağır olmaktadır. Dolayısıyla devletlerin özellikle küresel ve bölgesel güçlerin kendi çıkarlarını elde etmek ve nüfus alanlarını genişletmek maksadıyla; kendi askeri unsurlarını kullanmaktan ziyade müttefikleri, edilgen ülkeleri, hedef ülkedeki parçalanmış yapıları ve yandaşları cepheye sürmek suretiyle gerçekleştirdikleri savaşlardır. (www.bilgesam.org, 2017)

Krallık'ta IRA (İrlanda Cumhuriyet Ordusu/Irish Republican Army), İspanya'da ETA (Bask Yurdu ve Özgürlük/Euskadi 'ta Askatasuna) incelenecektir. Tezde atıfta bulunulmayan diğer birkaç terör örgütü ise şunlardır: Türkiye'de PKK (Kürdistan İşçi Partisi/Partiya Karkeren Kurdistanê) ve Hizbullah, Fransa'da Fronte di Liberazione Naziunale di a Corsica (Korsika Ulusal Kurtuluş Cephesi/FLNC), Yunanistan'da 17 Kasım, Almanya'da Baader Meinhof, İtalya'da Kızıl Tugaylar, Türkiye'de DEV-SOL (Devrimci Sol), İBDA-C (İslami Büyük Doğu Akıncıları Cephesi) sadece birkaç örnektir.

Etnik terör, bir ülkenin spesifik bir bölgesinde azınlık şeklinde oluşum içerisinde olan etnik grupların sömürülme anlayışına dayanmaktadır. Diğer bir deyişle etnik grupların yaşamlarını idame ettirmeleri için gerekli olabilecek haklarının kullanılmasında vazgeçilemeyen bir takım hakların açık ya da kapalı şekilde aktarılmasının önüne geçilmesini bertaraf etmek için dil ile iletilenlerin etkisini kaybetmesi ile şiddete dönüşmesidir. Bu değişim, etnik grup bakımından merkezi yönetime karşı ayrılıkçılık temelinde politikalar şeklinde uzanmaktadır (Kınalı, 2015: 39).

Etnik, ideolojik, yerel, bölgesel, çevresel dini ya da mezhepsel farklılıklarından ötürü siyasal ulusal bir devlet düzenine karşı ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel farklılık ya da eşitsizlikleri öne sürerek bağımsızlık ya da özerklik için silahlı kalkışma, ayrılıkçılık ya da sivil ve askeri hedef göstermeksizin meşru güvenlik yapı düzenine sabotaj, ekonomik, maddi zarar ya da öldürme olayları terör eylemi olarak sistemik kullanma çabaları da etnik terör olarak tanımlanabilmektedir.

Merkezi yönetimin politikalarından muzdarip olan etnik gruplar siyasi ve ekonomik çeşitli sebepler sonucu oluşmakta ve yönetime karşı bir politika belirleyeceklerinde, alt yapılarını güçlendirmek için etnik azınlık grupları kendilerine hedef olarak seçmektedirler. Söz konusu etnik gruplar teröre veya sistem karşıtı grupların hareketlerinin daima hedefinde olmuşlardır. Terör örgütleri, yasal olmayan mücadele yöntemlerinde bunu göz önüne almaktadırlar. Nitekim yeryüzünde adını duyurmuş ve uzun süre varlığını korumuş terör gruplarının bu etnik grupların söylemlerine dayandırılmaya çalışıldığı gözlenmektedir. Bu tarz örgütlenmeler birbirlerine yalnızca ideolojik bağlamda değil, ayrıca bir etnisiteye ya da kimliğe üyelikten kaynaklanan bağlılık ve yakınlık ile de bağlandıklarından kolayca örgütlenme, taban oluşturma ve tabanını genişletme imkânı bulabilirler.

Etnik terör grupları içerisinde IRA ve ETA, demokratik rejimlere sahip ülkelerde uzun süreli faaliyetleri ve yıkıcılıkları sebebiyle dikkat çekmektedir. Bugünkü durumları itibarıyla IRA bitme noktasına gelmiş ve eylemlerine son vermiştir. ETA akamete uğratılmış ve son silahlarını da 2017 Nisan ayında Fransız yetkili makamlarına teslim etmiştir. İki terör örgütünün eylemleri ve stratejileri açısından farklı konumları devletlerin terörizmle mücadelede aldıkları tedbirleri karşılaştırma bakımından da iki farklı örnek sunmaktadır ve çalışma içinde bu iki örnek -ETA ve IRA- detaylı bir şekilde incelenmiştir.

Terörizm ile ilgili araştırmalar incelendiğinde, ideolojik ve dinî motivasyonlu terörizm ya da sadece bir terör örgütü üzerine yapılan çalışmalar bulunmaktadır. Etnik terör alanındaki çalışmalar ise ya örgüt bazında ele alınmakta ya da genel olarak etnik

çatışmalar çalışması kapsamı içerisinde incelenmektedir. Etnik terör konusundaki çalışmalar ise ya ayrı olarak ele alınmakta ya da etnik çatışmalar olarak incelenmekte ve genel olarak terörizm kavramı içine çekilmektedir.

Çalışmanın Konusu:

Etnik terör, spesifik bir etnik kimliğe mensup olan kişilerin hayatlarını idame ettirdikleri ülkenin ya da toprakların politk yapısı içinde yegane faktör olamamaları halinde toplum tarafından kabul görmediklerini ve haksızlıklara maruz kaldıklarını öne sürmeleri sonucunda uzun vadede kendi ulus devletlerini oluşturmayı teminen yaşadıkları ülkeden toprak talebinde bulunarak, şiddete meyil etmeleri durumunda ortaya çıkan terör yapılanmalarıdır.

Bu çalışmanın konusu, etnik temele bağlı terörizm ve Birleşik Krallık ve İspanya özelinde IRA ve ETA örgütleriyle mücadele yöntemleridir. İngiltere ve İspanya’da etnik kimlik eksenine kurulu iki örgüt olan IRA ve ETA’nın oluşumlarından itibaren tarihsel süreçleri, etnisite kökeninde milliyetçiliğin siyasallaşması, etnik sorunların siyasal unsurlar haline getirilmesi, Avrupa’da yaşanan etnik çatışmalar ve etnik ayrılıkçılık çalışmanın ana konusunu oluşturmaktadır. Bu bağlamda sorunlar ve kökten milliyetçiliğin terörizm boyutuna geçişi, terörizmin tarihsel süreci ve uluslararası hukuktaki durumu, terörizmle mücadele konusunda da İngiltere ve İspanya’nın mücadele yöntemleri üzerinde durulmuştur. İki ülke arasındaki farklar ile iki terör örgütü arasındaki benzerlikler incelenip problemlerin temelinde yatan sebepler çalışmada toplam dört bölüm ve bir sonuç bölümünde ele alınmış ve açıklanmaya çalışılmıştır. İlk bölüm dört ayrı alt başlıkta incelenmiş, teorilerden yola çıkılmasının konuya açıklık getireceği ve konunun anlaşılmasını kolaylaştıracağı inancıyla etnisite ve milliyetçilik teorileri açıklanmış, iki örgüt incelenmeden önce bu konuda rol oynayan temel hususlar sıralanmıştır. Çalışmanın birinci kısmında etnisite ve milliyetçilik kavramlarına değinilmiş ve kuramsal tartışmalara değinilmiştir. Bu kuramlardan ilkçilik, etnik bağılıkların kökeninin genetik özelliklerde aranması gerektiğini ileri sürerken; modernist/ yapılanmacılık kuramı ise milletleri modern çağın ürünü olarak görür ve bu çerçevede konuyu ele alır. İlkçilik ve modernist yaklaşımın arasında bir yerde olan etno-sembolcü kuram ise milletleri sembol, tarihi olaylar ve mitler gibi temellere dayandırır. Konstrüktivizm (inşacılık) ise sosyal olarak inşa edilmiş kimlik üzerinde durmakta ve kimliğin sonradan yapılandırıldığını iddia etmektedir. Çalışmada incelenen IRA ve ETA örgütlerinin ortaya çıkmalarında yol oynayan etmenlerin incelenmesinde bu kuramların konuyu aydınlatmasından yararlanılmıştır

İkinci bölümde, terörizm türleri ve terörizmle mücadelele yöntemleri genel olarak kısaca açıklanmıştır.

Üçüncü bölümde, İrlanda Cumhuriyetçi Ordusu (IRA)'nın doğuşu, tarihi, örgüt yapısı ve IRA terörünün ortaya çıkma sebepleri incelenmiş, ayrıca Birleşik Krallık'ın terörle mücadelede yöntemlerini irdelenmiştir.

Dördüncü bölümde, ETA'nın doğuşu, tarihi, örgüt yapısı ve ETA örgütünün ortaya çıkma sebepleri incelenmiş, ayrıca İspanya'nın terörle mücadele yöntemleri incelenmiştir.

Sonuç bölümünde ise Avrupa'da etnik ayrılıkçı terörizm eylemleri, sebepleri ve mücadeleleri açıklanmıştır.

Metodoloji:

Araştırmanın hazırlanmasında dünyadaki bütün etnik ayrılıkçı terör örgütleri incelendikten sonra devletlerin bu örgütlere karşı verdiği mücadeleler analiz edilmiş ve bu konuda kapsamlı bir literatür taraması yapılmıştır. Çalışmanın ana unsuru olan iki terör örgütü - ETA ve IRA- ile alakalı Türkçe, İngilizce ve almanca kaynaklar incelenmiştir.

Çalışmanın konusu olan iki terör örgütünün daha iyi anlaşılması açısından, söz konusu örgütlerle alakalı bilgiler verilmeden önce öncelikle etnisite ve milliyetçilik kavramlarının farklı yazarlar tarafından nasıl ortaya konduğu aktarılmıştır. Sonraki bölümlerde etnik çatışma ve terörizmin sebepleri ve mücadele yöntemleri genel olarak açıklanmıştır.

Çalışmanın anlaşılması açısından şekil ve tablolardan yararlanılmıştır. İki terör örgütünün yapılarının şekil yardımı ile açıklanması örgütlerin fonksiyonel yapılanmasının daha iyi anlatılması amaçlanmıştır. Ayrılıkçılık eğilimleri ve etnisitenin kendi içerisindeki ayrımlarının tablolar halinde verilmesi konuya açıklık getirmiştir. Ayrıca iki terör örgütünün de yıllara göre eylem yoğunlukları, eylem şiddetleri, eylemlerine yönelik sayısal bilgileri, eylem tipleri, hedeflerinin tablo ve şekiller yardımı ile verilmesi sözel verilerin sayısal veriler ile kıyaslanma olanağı sağlamıştır. Sonuç olarak terör örgütlerinin karşılaştırılması için nicel unsurların yanında nicel unsurlardan da yararlanılmıştır.

Çalışmada analitik karşılaştırmalar yapılmıştır. Sorun tarihsel derinlikten günümüze açıklayıcı, betimleyici nitel tanımlamalar, sorunun çözümü, olayların çözümü, somut politikalar, yasal mevzuat ve yaklaşımlar açıklanmaya çalışılmıştır. Çok düzeyli analiz düzeyine uygun şekilde çoklu disiplinler mikro ve makro yaklaşımlar ele alınmıştır. Bireysel, yerel, bölgesel, ulusal, küresel aktörlerin tutumu tarih, politik psikoloji, siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler teorileri ve milliyetçilik teorilerinden yararlanılarak konuya çok boyutlu farklı yaklaşımlar eleştirel çerçevede mesele irdelenmeye çalışılmıştır. Farklı kaynakçalardan farklı görüş ve yaklaşımlar nesnel bir akademik dille anlatılmaya çalışılmıştır.

Tezde teori pratik ilişkisi olgu ve olaylarla bütünsel bir bakış açısıyla oluşturulmaktadır. Zaman zaman subjektif tekrarlardan kaçınılmak istensede bazen basit hatalara rastlanılmaktadır.

Çalışmanın Amacı:

Çalışmanın başlıca iki önemli amacı bulunmaktadır. Bunlardan biri, etnisite ve milliyetçilik kavramlarından yola çıkılarak etnik terörizmin sebepleri ve mücadele yöntemlerini belirlemektir. Geçmiş yıllarda da çok önemli bir sorun olup hala devam etmekte olan terörizmin beslendiği önemli bir kaynak olan milliyetçilik, kendini kıt'a Avrupası'nda da çoklukla hissettirmiştir. Ayrıca çalışmada incelenen ayrılıkçı örgütlerin ayrılık taleplerinin özerklik temelinde mi olduğu ya da özerkliği atlama taşı olarak kabul edip asıl hedefin bağımsızlık mı olduğunun belirtilmesi amacı da bulunmaktadır. İspanya ve Birleşik Krallık'ın liberal ve demokratik ülkeler olarak ayrılık taleplerine nasıl yaklaştıklarını araştırmak da çalışmanın amacını oluşturmaktadır.

Genel amaç ise, Avrupa'daki etnik terör örgütlerinin varlığı, tarihsel durumları ile amaçlarının incelenmesi ve etnik teröre maruz kalan ülke ve hükümetlerin bu durum karşısındaki mücadele yöntemlerinin araştırılmasıdır.

Çalışmanın hipotezi:

Bu çalışma Birleşik Krallık'ın IRA ile ve İspanya'nın ETA ile mücadelesini incelemeyi hedeflemektedir. Bu çalışmanın hipotezi, Birleşik Krallık ve İspanya'nın etnik terörle mücadelede başarılı olmasının nedenlerinin uygulamış oldukları terörle mücadele yöntemleridir

Etnik Terörün anlaşılması ve mücadele yöntemlerinin çeşitlendirilmesi kapsamında İngiltere'nin IRA; İspanya'nın ETA ile mücadele süreci önemli bir rol teşkil etmektedir. Bahsi geçen ülkelerin ilgili terör örgütleri ile mücadele süreçleri ve kullandıkları yöntemler uluslararası terörizm kapsamında referans kaynağı olmaktadır.

Bu çalışmada şu sorulara yanıt aranmaktadır:

- 1) Etnik çatışmaların altında yatan unsurlar, dinamikler nelerdir?
- 2) ETA ve IRA terör örgütlerinin şekillenmesinde ve gelişiminde etnisite ve milliyetçilik söylemleri hangi çerçevede kullanılmıştır?
- 3) İspanya ve İngiltere'nin söz konusu örgütlerle mücadelesi nasıl bir seyir izlemiştir?
- 4) İki ülkenin söz konusu terör örgütleri ile başarılı bir şekilde mücadele etmelerinde ve terörü minimize etmeleri ve hatta bitirmelerinde hangi yöntem ve araçlar kullanılmıştır

Analiz Düzeyi:

Çalışmada ayrı başlık altında analiz düzeyleri incelenmese de çalışmanın içerisinde birey, grup, örgüt devlet ve uluslararası ortam düzeyleri incelenmiştir. Birey, grup, örgüt, devlet ve uluslararası ortam gibi analiz seviyelerinde terörizmin sebeplerinin incelenmesi gereklidir. Fakat bu düzeyler birbirlerinden keskin çizgilerle ayrılmamaktadır. Çalışmada bu bakımdan ayrı başlık altında analiz düzeylerinin incelenmemiştir. Bu tezde sadece uluslararası sistem ve bunda yaşanan değişimlerin terörizme etkisi değil, dış destek gibi faktörler de incelendiğinden bu analiz düzeyi

uluslararası ortam çerçevesinde incelenmiştir. Bu çalışmada, bağımsız değişkenler amaca göre etnik terör, milliyetçilik, etnisite, terörizm ve ayrılıkçı hareketler iken; bağımlı değişkenler ise terörist gruplar, onlara uygulanan yaptırımlar, mücadele yöntemleri ve etnik ayrılıkçı terörizm eylem, sebep ve mücadelesidir. Etnisite ve milliyetçilik temelinde gelişen bir takım terör örgütleri ve devletlerin bu örgütlerle başa çıkmada izlediği mücadele ve yaptırımlar çalışmanın bağımlı ve bağımsız değişkenini oluşturmaktadır.

Çalışmanın Önemi:

Terörle mücadele etmede demokratik reformların yanısıra kolluk vazifelerini de etkili olarak kullanmak önemli yer tutmaktadır. Bu kullanımı, evrensel değerlere göre reforme etmek, etkili gözetim altına alma ya da tutuklamalar ve bilgi ağları ile terör olaylarını daha doğmadan engelleyebilmek mümkündür. IRA ve ETA gibi etnik terör örgütleri, mensuplarının çoğunun çıkan çatışmalarda öldürülmesi ya da tutuklanması ile eylem yapamaz hale gelmişlerdir. Bu koşullar altında şartsız ve daim bir ateşkes kaçınılmaz bir sondur. Dünyanın değişik bölgelerinde vücut bulan etnik terör, devletlerin en önemli problemleri arasında sayılmaktadır. Milletlerin milliyetçilik algılarının tırmandırdığı etnik azınlığın güvenlik kaygıları ülke modellerinde benzer çıkış noktalarından kaynaklandığı varsayıldığında, etnik ayrılıkçı terörist örgütlerle mücadelede başarılı olan devletlerin modelleri incelenerek uygulamada yardımcı olacak çözüm yollarına ulaşılabilir.

İspanya ve İngiltere'nin terörle mücadele yöntemleri, terörizmle mücadele araçları, söz konusu örgütlerin terörizme başvurma sebepleri, örgütlerin taraftar toplamada kullandıkları etnik unsurlar ve buna bağlı olarak ülkelerin gelecekte karşılaşacağı benzer durumlar konusunda öngörüler yapılabilmesi çerçevesinde çalışma önem kazanmaktadır.

Çalışmanın Sınırları;

Bu çalışma üç ana bölümden oluşmaktadır. Bölgesel olarak sınırlılık Avrupa toprakları olmakla birlikte, iki Avrupa ülkesi olarak da İspanya ve İngiltere'nin terör örgütleri ETA ve IRA kapsamında mücadele yöntemlerinin araştırması yapılmıştır. Konunun tarihsel kökenine inilmeden önce birinci bölümde milliyetçilik ve etnisite kavramları teorik olarak incelenmiştir. Birinci bölümün ilk kısımlarında etnisite, etnik grup ve etnik kimlik kavramları incelenmiştir. Söz konusu terör örgütlerinin bu kavramları referans aldıkları göz önüne alındığında bunların çalışmanın temel konusuna başlamadan önce incelenmesi uygun görülmüştür. Kuramsal tartışmalar ile de çeşitli görüşleri ortaya çıkararak geçmişten günümüze söz konusu kavramların nasıl evirildiği ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. İkinci bölümde terörizm türleri ve mücadele yöntemlerine değinilmiştir. Üçüncü bölümde ise Birleşik Krallık / IRA teması üzerinde durulmuştur. Çalışmanın bu bölümü de dört ana bölüme ayrılmış, ilkinde IRA'nın oluşumu, ikincisinde IRA'nın örgüt yapısı, üçüncü alt başlıkta IRA terörünün sebepleri, dördüncü alt başlıkta Birleşik Krallık'ın IRA'ya uyguladığı mücadele yöntemleri incelenmiştir. Dördüncü bölümde ETA'nın kimliği, siyasallaşmaya yüz tutan milliyetçi

argümanları, terörist eylemleri ve İspanya'nın mücadele yöntemleri konu edilmiştir. Sonuç bölümünde Avrupa'da etnik ayrılıkçı terörizm sebepleri, eylemleri ve mücadele konu alınmıştır.

Çalışmada Türkçe, İngilizce ve Almanca kaynaklardan yararlanılmıştır. Ayrıca diğer çeşitli dillerde yayınlanan kaynakların İngilizce tercümelerinin de çalışmaya katkısı olmuştur. ETA örgütü özelinde araştırılan kaynakların daha çok İspanyolca ve Fransızca dilinde olduğu gözlemlenmiş, bu çalışmaların var olan İngilizce ve az da olsa Almanca tercümelerinden yararlanılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM: ETNİSİTE VE MİLLİYETÇİLİK

Çalışmanın daha iyi anlaşılması bakımından etnisite ve milliyetçilik, etnik grup, etnik kimlik ve millet kavramlarının açıklanması gerekmektedir. Söz konusu kavramlar her ne kadar güncelliğini yitirmeden günümüzde de konuşulsa da bu kavramların ortaya çıkışların Antik Yunan'a dayanmaktadır.² Bu kavramlar zaman zaman birbiri yerine kullanılabilir. Dolayısıyla kavram kargaşasına yol açmamak açısından söz konusu kavramları tanımlayıp açıklamak gerekmektedir.

Söz konusu kavramlar arasında milliyetçilik kavramının ulus devletlerin kurulma süreciyle aynı zamanda denk geldiği söylenebilir. 1648 yılında imzalanan Westphalia Antlaşması ile ulus devletlerin kurulma süreci başlamıştır. 1789 Fransız devrimi ile milliyetçilik kavramı devletlerin ideolojisi olarak yerleşmeye başlamıştır. Egemenlik kullanan bir birim olarak millet fikri İngiltere'de ortaya çıkmakla birlikte siyasal bir hareket olarak milliyetçiliğin kökenleri Fransız Devriminde bulunabilmektedir. Avrupa kıtasında yaygınlaşması da Fransız devriminin fikirlerini kılıçla yayan Napolyon savaşlarıyla olmuştur. (Kerestecioğlu, 2008:330) Ulus devletlerin kurulduğu ve milliyetçiliğin önem kazandığı yıllarda milliyetçilik kavramı daha çok ülkelerin kendi toplumsal yapısını bir arada tutan bir faktör olarak ele alınmıştır. İkinci dünya savaşına kadar olan dönemde Avrupa ülkelerini tutmaya yarayan milliyetçilik kavramı İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra 3. Dünya ülkeleri tarafından onları sömüren Avrupa Emperyalizmine karşı kullanılmıştır. Soğuk savaşın bitmesi, Berlin Duvarı'nın yıkılması, SSCB'nin dağılması ve küreselleşme sürecinin vardığı evre ile etnik kimlik, radikalleşerek etnik milliyetçilik halini almıştır. Bu durum siyasi argümanlar oluşturarak bölgesel ve ulusal düzeyde büyük belirsizliklere yol açmaktadır. Çatışmalar sadece terör gruplarının ve askerlerin ölümüne yol açmakla kalmayıp, sivil asker ayırt etmeksizin, hatta sivilleri de hedef alarak cereyan eden çatışmalar toplulukların ve coğrafyaların kültürel ve sosyolojik dokularını da dağıtmaktadır.

Birinci Dünya Savaşı sonucu Woodrow Wilson'un on dört ilkesinden biri olan kendi kaderini tayin hakkı (self-determination) o dönemde Osmanlı İmparatorluğunu, Avusturya Macaristan'ı parçalamış, 1919 barış görüşmelerinde Arnavutluk, Çekoslovakya, Avusturya, Estonya, Finlandiya, Macaristan, Letonya, Litvanya, Polonya, Romanya ve Yugoslavya'nın bağımsız devletler olarak doğmasına sebebiyet vermiştir. 2. dünya savaşından sonra ise yine bu ilke eski sömürge devletlerinin bağımsızlıklarını kazanmalarında etkili olmuştur. İlke, Birleşmiş Milletler Antlaşması'nın temel ilkelerinden de biri olmuştur. Günümüz dünyasında pek çok ülkenin çok etnikli yapıya sahip olmasından dolayı etnisite ve etnik milliyetçilik kavramlarının pek çok ülkenin bütüncül yapısını bozacağından endişe edilmektedir (Sönmezoğlu, 2010:395-396).

1991 Sovyetler Birliği'nin yıkılıp dağılması ve soğuk savaş ertesi dönemde çoğu devlet sınırları içinde etnik çatışmalar meydana gelmiştir. Yukarıda bahsedildiği gibi ikinci dünya savaşı sona erdikten sonra başlayan milliyetçilik temelinde etnik çatışmalar

² Söz konusu kavramların Antik Yunan'a kadar uzandığı görülmektedir. Hatta etnik (ethnic) kelimesinin Antik Yunandaki etnos (ethnos) sözcüğüne dayandığı görülmektedir. (Hutchinson ve Smith, 1996:4)

soğuk savaşın sonunda Sovyetler Birliği ve Yugoslavya'yı parçalayarak dağıtmış ve günümüzde kadar sayıları hızla artan bir biçimde çoğalmıştır. Bu durum bölgesel ve küresel barış ortamını tehdit eder hale gelmiştir. (Gurr and Davies, 2002:31'den akt. Şahin 2007:7)

Çalışmada incelenecek olan terör örgütlerinin eylem ve stratejilerinde sıklıkla etnisite, etnik grup milliyetçilik ve milli kimlik gibi kavramlara vurgu yaptıkları görülmektedir. Aşağıda değinilecek olan kavramlar ve teoriler sonrasında terör örgütlerinin eylem ve stratejilerinde bu olguların hangi yönde kullanıldığı açıklığa kavuşturulacaktır.

Çalışmanın bu bölümünde kavram, teoriler, etnik çatışma ve ayrılıkçı hareketlerden bahsedilecek, sonrasında etnik çatışmaların sebepleri anlatılacaktır.

1.1 Etnik Kavramlar

Etnik kavramların ortaya çıkmasının Antik Yunan'a kadar uzandığı ifade edilmişti. Bu kavramların birbirlerinden ayırmamanın bir takım güçlükleri olmasından dolayı, söz konusu kavramların alt başlıkları halinde incelenmesi uygun görülmüştür.

1.1.1. Etnisite, Etnik Grup ve Etnik Kimlik

Etnisite, bir politik kavram olarak ilk kez 1953'de Amerikalı bir sosyolog olan David Friesman tarafından kullanılmıştır. (Yıldız, 2001:39) Kelimenin kökeni Antik Yunan'a kadar götürülebilmektedir. Hutchinson ve Smith, etnisiteyi biyolojik ve kültürel özelliklere sahip insanların uyum içinde yaşayışı olarak tanımlamıştır. "Ethnos" kavramı Yunanlı olmayan yabancı barbarları tanımlamak amacıyla onları dışlayıcı bir biçimde kullanılmıştır. Yunanlılar kendilerini tanımlarken "genos Hellenon" terimini kullanmışlardır (Hutchinson, Smith 1994:4'den akt. Nişancı 2015:198). Anthony Smith, "ethnos" kelimesini Antik Yunan ile ilişkilendirip bir diğer kullanımını ortaya atmaktadır. Smith, söz konusu kavramın bir kabile veya klana ait olmasının zorunlu olmadığı bir topluluğu ifade ettiğini bildirir. Bu topluluk aynı zamanda birlikte hareket eden bir insan veya hayvan topluluğudur. (Smith, 2002:45-46)

"Etnisite" kavramı çok açık bir kavramdır ama farklı yorumlamalara ve anlamlandırmalara açıktır. Bazı çalışmalar etnisiteyi soy (ata, ecdad) olarak yorumlarken, bazıları fiziksel özellikleri öne çıkarmaktadır (Q.Yang, 2000:40). Dolayısıyla kavramın bu açıklığı farklı yazarların farklı yorumlamalarına neden olmaktadır. Üzerinde uzlaşılan tek tanım olmamakla beraber her tanımın kendi içinde tutarlılığı bulunmaktadır.

"Etnik Nepotizm" kavramı altında, etnisitenin genetik olduğu ve soy ile bağlantısı olduğu yönünde araştırmalar da bulunmaktadır. Berghe (1987:15) etnisitenin akrabalık ve kan ile bağlantısının yeni bir şey olmadığını söyler. Soy etnisitenin temel unsurlarından birisidir. Milliyetçilik, etnik grup, ulus, kabile, göçebe topluluklar ve kavim kavramlarının hepsi bir soya dayanmaktadır (Berghe, 1987:15). Berghe, bu akrabalık ve soy ilişkisini Batı geleneğinde mevcut olan milliyetçilik ideolojisine bağlamaktadır. Etnisite soydan gelen bireyler, etnisite kökten gelmenin bilinciyle diğer gruplardan farklı olduğunu bilmekte ve anavatan için savaşmaktadır (Berghe, 1987:15).

Etnisiteyi sadece genetik özelliklerden yola çıkarak açıklamak bir etnik kimliğin oluşmasında yer alabilecek diğer unsurların göz ardı edilmesine neden olabilecektir. Özellikle soğuk savaşın sona ermesi ve ülkelerin ve insanların entegre hale gelmesi ile yeni topluluklar bir araya gelerek bir etnik kimlik inşa edebilmektedirler. Bu kuramsal iddialar biyolojik özelliklerden yola çıkarak insan toplulukları ile ilgili çıkarımlar yapmaya çalışan indirgemeci yönüyle eleştiriye açıktır. Zira insanlar arasındaki ilişkiler her zaman ve tek başına taşıdıkları genetik kodlara veya biyolojik geçmişlerine göre şekillenmez. Toplulukların yapılarının oluşumu ve değişiminde kültür, tarih, dil, din vb. gibi birçok faktörün etkide bulunduğu gözden uzak tutulmamalıdır.

Horowitz (1985:53) etnisiteyi ortak sahip olma duygusu ile açıklamaktadır. Bu sahip olma duygusu ortak soy, din, tarih, kültür, ırk veya dine dayanmaktadır. Etnisite renk, ırk, dil ve din gibi değerler bakımından farklılık gösteren insanları kucaklayan bir şemsiye gibidir.³ (Horowitz, 1985:53) Horowitz'in "şemsiye sınıflandırması" teorik açıdan son dönem etnik politika çalışmalarında kullanılmıştır.

Etnisiteyi kültür ile açıklamaya çalışan çalışmalarda etnisitenin kültür ile eş anlamlı olarak kullanıldığı ya da etnisitenin kültürün temel unsuru olduğu savunulmaktadır. Baumann, etnisitenin insanların, toplulukların eylem ve faaliyetleri ile oluştuğunu öne sürmektedir. Baumann, yukarıda değinilen Berghe'nin etnisitenin kandan ve soydan gelebileceği şeklindeki savına katılmaz (Baumann, 1999:59).

Soğuk savaş sonrası SSCB ve Yugoslavya'nın dağılması ile beraber etnisitenin uluslararası politikanın gündemine yerleşmesine karşılık, Marksist ve modernist teorisyenler toplumun endüstrileştikçe ve modernleştikçe, etnisitenin toplumdaki silineceğini ve sonunda kaybolacağını varsaymaktadırlar. Aynı şekilde, asimilasyon ve eritme-kaynaşma (melting pot) paradigması teorisyenleri etnik kimliklerin etnik asimilasyon ve bütünleşme sonucu çürüyeceğini planlamaktadırlar (Yang, 2000:41). Yang (2000), söz konusu teorisyenlerin aksine, etnisitenin çağdaş yaşamın sadece önemli bir unsuru olduğu söylemektedir. Etnisite, farklı etnik grupları okulda, iş yerinde gibi birçok farklı yerde etkilemektedir. Yang(2000) etnisitenin SSCB ve Yugoslavya'yı parçalayarak birçok iç savaşa neden olduğunu söyleyerek etnisitenin önemine vurgu yapmaktadır. Çalışmanın da konusu olan IRA ve ETA örneklerinde etnisitenin devletleri ve uluslararası sistemi meşgul ettiği görülecektir.

Etnisite, etnik grup bağlılığı, etnik üyelik ve etnik kimlik bağlamında kullanılabilir. Etnisite hem öznel hem de nesnel anlama sahiptir. Etnisitenin, insan aklının ve insan duygularının ürünü olması kavrama öznel anlam katarken; sosyal ilişkiler ve güç ilişkileri kavrama nesnel anlam yüklemektedir (Yetman, 1991:2). Etnisite belli bir ulusa, toprağa bağlı olma gibi fiziksel değerlere bağlanabilirken, ırk, soy, kan gibi objektif değerlere de dayanabilmektedir. Bu çerçevede etnisitenin din, kültür, mezhep, soy, ırk, kan, bölge, çevre, merkez bağlamında çok farklı siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel yapılar ve kombinasyonlar oluşturduğunu görmekteyiz.

³ Varshney 2001, Chandra 2004, Wilkinson 2004, Htun 2004, Posner 2005 yazarları etnik politika çalışmalarında Horowitz'in "şemsiye sınıflandırması" kavramını kullanmaktadır. (Chandra, 2012:2)

Etnisite ve etnik grup kavramları birbiri yerine sıklıkla kullanılabilmektedir. İki kavram birbirine çok yakın olmakla birlikte aralarında ince bir fark bulunmaktadır. Etnik grup ataya (soya), kültüre veya ulusal kökene dayanmasına rağmen; etnisite bir etnik grubun kimliklendirilmiş ya da etnik gruba eklemlenmiş halidir.

Max Weber (akt. Hutchinson and Smith 1996: 35), etnik grubun, toplulukların koloni veya göç hatıralarından dolayı oluşan ya da gelenek, ortak soy gibi fiziksel ve nesnel inançlardaki benzerliklerinden dolayı oluştuğunu varsaymaktadır. Bu inanç grubun oluşumu açısından önemli bir yer tutmaktadır. Weber, nesnel olarak grup içinde kan ilişkisinin olup olmadığının önemi olmadığını ifade eder. Weber, grup içindeki insanların ortak kan ya da soydan gelmelerini değil, ortak bir kökten gelme "inancını" esas almaktadır.

Smith etnik grubun insan nüfusu adı altında ortak soy mitleri, paylaşılmış tarihsel hatıralar, kültürün bir ya da daha çok unsuru, anavatana bağlılık ve dayanışma duygusu gibi değerlerden oluştuğu şeklinde bir çerçeve sunmaktadır (Hutchinson and Smith 1996:6'den akt. Chandra, 2012:6)

Frederick Barth (Isajiw, 1993:6) etnik grupların öznal sınırlar koyarak, kendilerini diğer gruplardan farklılaştırdığını söylerler. Bu sınırlar sosyo-psikolojik sınırlardır ve gruplar dışlama ve dâhil etme gibi eylemleri içermektedir. Sınırlar etnik grubun içinde ve dışında olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Barth, etnik grupların birbirleriyle olan etkileşimi ve ortak değerleri nedeniyle kendileri ile diğer etnik gruplar arasına sınır koyar. Grup sınırlarını kendi çizer ama çok etnikli toplumlarda, farklı etnik grup üyeleri diğerleriyle iletişim ve rekabet halinde olmasından dolayı iç sınırların varlığı sonunda dış sınırlar üretecektir. Burada bir devlet farklı bir etnik gruba baskı yapacağı gibi etnik gruplarda kendi üyeleri üzerinde demokratik olmayan baskı ve şiddet terörü uygulayabilmektedirler.

Fearon ve Laitin'e göre etnik grup bir aileden daha geniştir ve üyelik esası öncelikle soya dayanmaktadır. Etnik grup otonomdur, bağımsızdır ve geleneksel olarak bir grup olmanın bilinciyle bir doğal tarihe sahip bulunmaktadır (Fearon and Laitin, 2000:20). Burada Fearon bir etnik grubun aşağıdaki altı özellikten bir kaçına sahip olması gerektiğini iddia etmektedir: (Fearon, 2003:7)

- 1) Üyelik öncelikle soya dayanmalıdır
- 2) Üyeler grup üyeliğinin bilincindedirler
- 3) Üyeler farklı kültürel özellikleri paylaşmaktadırlar
- 4) Bu kültürel özelliklere grubun bütünü tarafından değer verilmektedir
- 5) Grup bir anavatana sahiptir ve anavatan grup üyelerinin hatırındadır
- 6) Grubun paylaşılmış bir ortak tarihi vardır.

Etnik gruplar daha çok ya da daha az kapsayıcı olabilmektedirler. Bazı küçük etnik gruplar diğer gruplarla birleşir ya da onları kendi içine alır; ya da diğer gruplar tarafından içine çekilerek karma grupları oluşturur.

Tablo 1. Etnik Bölünme ve Birleşme İşlemi

Asimilasyon		Farklılaşma	
Karışma	Birleşme	Bölünme	Çoğalma
$A+B \rightarrow C$	$A+B \rightarrow A$	$A \rightarrow B+C$	$A \rightarrow A+B$
İki veya daha fazla grup tek Geniş ve yeni Bir grupta birleşmektedir.	Bir grup bir diğerinin kimliğinde birleşmektedir.	Bir grup iki veya daha fazla karma parçalara bölünmektedir.	Bir veya daha fazla grup ek grup(lar) üretmektedir.

Kaynak: Horowitz (1985:65-66)

Tablo-1'de görüldüğü gibi farklı etnik gruplar kendilerinden farklı grup altında karışarak ya da bölünerek asimilasyon sürecine girmektedirler. Farklılaşma sürecinde ise bir etnik grubun farklı gruplara bölünmesi veya içinden farklı grupların üremesi meydana gelmektedir. Soğuk savaş sonrası Sovyetler Birliğinin parçalanarak on beş ayrı devlet haline gelmesi, 1990 yılında Demokratik Almanya'nın Birleşmesi, 1993 yılında Çekoslovakya'nın Çek Cumhuriyeti ve Slovakya ülkelerine bölünmesi, Yugoslavya'nın da yedi ayrı ülkeye bölünmesi tablonun daha iyi açıklanması açısından soğuk savaş sonrası verilecek örnekler arasındadır.

" Kimlik " kavramı farklı disiplinler tarafından geniş bir şekilde kullanılmaktadır. Çalışma içerisinde etnik terör örgütleri inceleneceğinden "kimlik" ve "etnik kimlik" arasındaki anlam farklılığının açıklanması gerekmektedir. Chandra (2012:4) kimlik kavramının bir bireyin üyesi olabildiği herhangi bir sosyal zümre olduğunu ifade etmektedir. Etnik kimlik zümreleri genel olarak kimlik zümrelerinin bir alt kümesidir. Etnik kimlik zümresinde üyeliğe haiz olabilmek soy bazlı niteliklere bağlanmaktadır. Soya bağlı nitelikler, soy ile ilişkili olunan değerleri ifade etmektedir. Bu nitelikler genetik olarak (deri rengi, cinsiyet, göz rengi, boy ve fiziksel özellikler), kültürel ve tarihsel miras olarak (isimler, diller, aile ve atalarının kökeni ve doğum yerleri gibi) kazanılabileceği gibi kişinin hayatı boyunca sonradan kazanması (soyadı gibi) şeklinde de kazanılabilmektedir. (Chandra, 2012:4)

Chandra (2012:4) kimlik kavramının soy bazlı olduğunu ve geniş bir alanı kapsadığını ileri sürmektedir. Dolayısıyla etnik kimlik kavramı, kimlik kavramına nazaran daha dar bir şekilde tanımlanacağından aşağıdaki sınırlamalara tabidir:

- 1) etnik kimlik kişisel değildir
- 2) Etnik kimlik toplumun bütününe değil, belli bir kısmını oluşturmaktadır.
- 3) ailedeki kardeşlerin tümü etnisite zümreye tabidir.
- 4) Zümreye üyeliğin nitelikleri sadece bireyin kendisine aktarılan özelliklerle veya dil, köken, bölge, uyruklu, ata ve ailenin ırkı gibi unsurlarla sınırlıdır.

Etnik kimlik, bireylerin etnik kökenlerinden dolayı kendilerini psikolojik olarak bir veya daha çok sosyal sistemde⁴ konumlandıkları davranış biçimi olarak tanımlanabilir. Isajiw (1990: 35-38), bu anlamda "etnik köken" tabirini ya bireyin bir etnik grupta sosyalleşmesini ya da onun atalarının bu etnik grubun bir üyesi olması şeklindeki ifadelerle açıklamaktadır. Isajiw, etnik kimliği sosyo-psikolojik açıdan açıklamakta ve etnik kimliğin iç ve dış yönlerinin birbirinden ayrılabilirliğini iddia etmektedir. Dış yönden kasıt kültürel ve sosyal faktörler gibi gözlemlenebilen unsurlardan oluşmaktadır. Bunlara örnek olarak şunlar verilebilir: etnik bir dil konuşmak, etnik gelenekleri uygulamak, aile ve arkadaşlık gibi etnik kişisel ağlara katılmak, kiliseler, okullar, teşebbüsler ve medya gibi etnik kurumsal örgütlere katılmak, klüpler, gençlik organizasyonları gibi etnik gönüllü organizasyonlara katılmak ve piknikler, konserler, kamu konferansları, danslar gibi etnik örgütler tarafından sponsor edilen oluşumlara katılmak (Isajiw, 1990:35-38).

Etnik kimliğin içsel yönü ile ilgili imgeler, fikirler, davranış ve hisler kastedilmektedir. Bunların dışsal faktörler ile bağlantılı olduğunu söyleyen Isajiw (1990:35-38) bu durumun içsel ve dışsal faktörlerin daima birbirine bağlı olmadığını iddia etmektedir. İçsel ve dışsal faktörler birbirinden bağımsız olarak değişkenlik gösterebilmektedir. Açığa kavuşturmak gerekirse üçüncü nesil bireyi içsel faktörleri dışsal faktörlere nazaran daha çok benimseyebilir. Isajiw, etnik kimlik kavramını psikolojik ve sosyolojik açıdan ele alarak içsel ve dışsal faktörlere vurgu yapmaktadır. Söz konusu faktörler esnek bir yapıya sahiptir ve birbirlerinden tamamen bağımsız olabileceği gibi birbirleriyle bağlantılı da olabilmektedir.

Etnik kimliğin genel olarak esnek bir yapıya sahip olduğunu söyleyebiliriz. Etnik kimliğin içerdiği değerlerde zaman içinde değişme yaşansa bile bu durum etnik kimliğin sürdürebilir olmasına engel değildir. Smith'in (2002:58) belirttiği şekilde "etnisitenin paradoksu, daimiliği içerisindeki değişebilmeme yeteneği ve değişim içerisindeki devamlılığıdır." Etnisitenin esnek olmasından kasıt kendisini gelecek nesiller tarafından yenilemesi ve devamlılığını sürdürmesidir.

1.1.2. Millet ve Milliyetçilik

Tanımlara yer vermeden önce milliyetçiliğin tarihsel süreç içerisinde evrilme aşamalarına değinilmesi çeşitli yazarların tanımlarının daha iyi anlaşılması açısından yararlı olacaktır.

20. yüzyıl öncesi milliyetçiliğin daha çok felsefi ve ahlaki boyutta ele alındığı görülmektedir. Tartışmalar milliyetçiliği savunanlar (partizan) ya da kötüleyenler (eleştiri) alanında ilerlemekteydi. Dolayısıyla milliyetçiliğin akademik olarak ele alınması 1920'li yıllarda olmuştur. 1. Dünya savaşından itibaren milliyetçilik daha tarafsız olarak ele alınmaya başlandı. Milliyetçilik bu anlamda sistematik olarak incelenmeye başlandı. İkinci dünya savaşı sonrası sömürge imparatorlukların çökmesi ile yeni devletlerin uluslararası arenada ortaya çıkması milliyetçilik alanında çalışmalarda en verimli dönemin gelişmesine sebep olmuştur. Bu dönemde milliyetçilik sömürgecilik karşıtı mücadelelerin vurgu yaptığı bir araç olmuştur. Soğuk

⁴ Isajiw (1990: 35-38) "sosyal sistem" kavramını genel olarak bir etnik cemaat (community) veya cemiyet (society) olarak tanımlar.

savaş bitimi ile milliyetçilik tartışması klasik çizgisinden çıkarak etnik azınlıklar, sömürge sonrası topluluklar gibi etnik marjinal faktörlerle üçüncü dünyanın ve eski komünist ülkelerin üzerinden milliyetçiliği açıklamaya çalışmıştır (Kırımlı, 2000:29-69).

Connor (1994:94) millet kavramının İngilizce karşılığı olan "nation" kelimesinin Latince karşılığı olan "nasci" kelimesinden geldiğini söyler. Kelime "doğmuş olmak" ya da "ortak kan bağlarının olması" gibi anlamlara gelmektedir. Türk Dil Kurumuna göre millet şöyle ifade edilmektedir: “ Çoğunlukla aynı topraklar üzerinde yaşayan, aralarında dil, tarih, duygu, ülkü gelenek ve görenek birliği olan insan topluluğudur (www.tdk.gov.tr, 2017)".

Walker Connor (akt. Kırımlı, 2000:72) millet ve milliyetçilik kavramlarında tanım sorununun çözülemediği durumunda milliyetçiliği anlamamanın mümkün olamayacağını söyler. Connor, millet ve milliyetçilik kavramlarının başka kavramlarla karıştırıldığı için bir tanım kargaşasından bahseder. Millet ve devlet kavramlarının birbirlerinin yerine kullanıldığını ifade eden Connor, en çarpıcı örneği de devletlerin oluşturduğu Birleşmiş Milletler üzerinden verir.

Connor, terminolojik olarak kargaşaya sebebiyet veren diğer kavramları da sayar ve bunları tanımlamaya çalışır. ⁵ Connor, karışıklığa sebep olan diğer kavramlar ile millet ve milliyetçilik arasındaki ilişkinin belirsiz olduğunu iddia etmektedir (Smith and Hutchinson, 1994:4). Kırımlı (akt. Connor, 2000:73) milletin, bireysel ya da toplu kimliklere temel oluşturan sınıf, ırk, cinsiyet ya da dini inanç gibi öğelerden farklı olduğunun herkesçe üzerine uzlaşıldığını söylemektedir. Fakat bu unsurların milli kimliklerin belirlenmesindeki (tanımındaki) rolü tartışmaya açıktır. Bu noktada yazarlar arasında nesnel ve öznel vurgulara yapılan tanımlar arasında bir çekişme yaşanmaktadır. Bazı yazarlar dil, din, ırk gibi nesnel (objective) öğeleri öne çıkarırken; kimileri ise millet olma bilinci, sadakat ve bağlılık gibi öznel (subjective) öğeleri öne çıkarmaktadır. Her ikisini de bir arada kullanan yazarlarda bulunmaktadır.

Johann Gottfried Herder (1744- 1803) 'milliyetçilik' terimini kullanan ilk kişiydi. Herder doğanın her ulusun kendisini yapılandırmasında başat rol oynadığını belirtmiştir. Ulusun oluşumu tamamen doğal çevreye bağlıdır. Her millet birbirinden farklıdır çünkü hepsi farklı yerlerde konumlanmışlardır. Çevre ulusun dilini, geleneklerini ve kültürünü oluşturur.

Jean Jacques Rousseau (1712-1778) milleti bir politik birlik olarak tanımlamaktadır. Rousseau'ya göre servet, dil ve yasalar insanoğlu için en önemli üç unsurdur. Fakat yasa diğer iki elementten daha üstün konumdadır (Cohler, 1970:128). Rousseau, eşitsizliğin toplumun en büyük sorunu olduğunu söylerken, bunu ortadan kaldırmanın yolunun ise bir sivil hükümetin oluşturulmasında görmektedir. Rousseau milliyetçiliği vatanseverlik temelinde anlamlandırırken, milletin ve onun üyelerinin arasındaki birliktelik ve ilişkiden bahsetmektedir (Davis 2001:128).

Ernst Rennan (1994:17) öznel değerlere vurgu yapan yazarlardandır. Rennan ulusu ırk, din, dil gibi nesnel unsurlar ile açıklamaya sıcak bakmamıştır. Renan'a göre milletleri millet yapan unsur kahramanlıklarla çevrili bir ortak hatırat ya da geçmiş, ulus kahramanları ve ortak zaferlerdir. Rennan burada "topluluk" kavramından söz eder. Milletler birlik ve

⁵ Bahsedilen kavramlar, "etnisite (ethnicity)", ilköçülük (primordialism)", çoğulculuk (pluralism), " kavimcilik (tribalism)", "bölgecilik (regionalism)" ve "toplulukçuluk (communalism)"dir. (Kırımlı, 2000:72-73)

beraberliklerini muhafaza edebilmek için yalnızca başarılarını hatırlamamalı aynı zamanda kötü hatıralarını da unutmalıdır. Örneğin, Fransızlar, Protestanların katledildiği St. Barthelemy'yi ve 19. yüzyılda Fransa'nın güneyinde vuku bulan kıyımı unutmamalıdır.

Rennan ırk dil, dil gibi nesnel öğelere önem vermemektedir. Bu savını da bir takım örneklerle açıklamaktadır. Rennan, Türkiye'de fetih zamanında olduğu gibi bugünde Türkler, Slavlar, Yunanlar, Ermeniler, Araplar, Suriyeliler, Kürtler arasında etnik olarak fark olduğunu söylemektedir. Dolayısıyla bağlılık, sadakat, kolektif katılım, millet olma bilinci gibi öznel unsurların bir milletin birliğini muhafaza etmesini temin etmektedir. Bu noktada Rennan, bu vurguları kendisine has bir deyişle " millet, her gün tekrarlanan bir plebisit (halk oylaması)dır (Rennan, 1994:17).

Anthony Smith (Smith,1991a'dan akt. Kırmızı,2000:219), milleti şöyle tanımlamaktadır: "tarihi bir toprağı paylaşan, ortak mitleri ve tarihsel anıları, kitlesel bir kamu kültürü, ortak ekonomisi, tüm üyeleri için geçerli hak ve ödevleri ve belirli bir ismi olan insan topluluğudur."

Smith'in, milli kimlik üzerine yaptığı bu vurgular milliyetçilik ideolojisinin yokluğunda atıl durumda kalabilmesine sebebiyet verecektir. Burada milletin milliyetçilikten önce geldiği savı öne çıkmaktadır. Massimo d'Azeglio'nun "İtalya'yı yarattık şimdi de İtalyanları yaratmalıyız." deyişi de bunu göstermektedir. (Hobsbawm, 2006a: 62)

Smith'e göre milletin tanımında milletlerin etnik kökenine vurgu yapılmalıdır. Smith etnik toplulukların altı temel özelliğinden bahseder. Bunlar, ortak bir isim, bir ortak köken miti, paylaşılagelen tarihi hatıralar, anılar, ortak kültürün farklı birtakım unsurları, anavatana sadakat, dayanışma duygusudur. Dolayısıyla bu durum etnik azınlıkların insanlık tarihi başlangıcından beri var olduğu tezinin yanlış olduğunu göstermektedir. Çünkü toplulukların onu oluşturan değerlere verdikleri önem değiştikçe temel değerlerde değişebilecektir (Kırmızı; 2000:219-220).

Toplulukların birbirlerini görmeden, iletişim kurmadan ortak sahip olma bilinciyle kendisini o grup ya da toplulukla ilişkilendirmesi de milliyetçilik alanında önemli bir faktör olabilmektedir. Milliyetçilik bireylerin kendilerini grupla ilişkilendirmesi işlevi görmektedir. Bu konuda Anderson(2007:17) milletlerin hayali politik cemaatler olduğunu söylemektedir. Çünkü milletin büyük çoğunluğu, milletin büyük diğer çoğunluğu ile hiç bir zaman karşılaşmayacak ve birbirlerini tanımayacaklardır. Ama fikir olarak milletin her bireyi kendisini bu birliğin resminde bir yerde görecektir. Anderson ayrıca hayali cemaatin ürettiği dilin toplumda bir spesifik dayanışma yaratacağını söyler. Milliyetçiliğin daima dilde açıkça görülebileceğini söyleyen Anderson, milliyetçiliğin ilk kurucularının entelektüeller olduğunu iddia eder. Çünkü entelektüeller dili kullanmakta ve o dilde yayın yapmaktadırlar (Anderson, 2007: 47-48).

Dil konusuna Hobsbawm (2006: 20) farklı bir açıdan yaklaşmaktadır. Hobsbawm'a göre dil tek başına bir milleti oluşturmak için yeterli değildir. Çünkü aynı dili konuşan bireylerin aynı millet içinde yer aldığını söylenemez. Bu noktada İspanyolca, İngilizce gibi diller birçok ülkede konuşulmasına rağmen bu toplulukların hepsinin bütün olarak aynı millete mensup olduğu söylenemez. Aynı şekilde geçmişinde sömürge olmuş birçok Afrika ülkesi de sömürgecilerle aynı dili konuşmasına rağmen aynı millet içinde değerlendirilememektedir. Dolayısıyla Hobsbawm dilin milleti oluşturmak için tek başına yeterli olmadığını iddia etmektedir. Yani Hobsbawm dili milleti oluşturan diğer değerleri filizlendirebilecek bir araç olarak görmektedir.

Gellner (2008: 71) milliyetçiliğin bir yüksek kültürü tüm toplum hayatına hâkim kılarak milletleri icat ettiğini iddia etmiştir ki bu vurgu, Anderson'un sonradan yaptığı tespitleriyle de uyum halindedir. Milliyetçiliği siyasal birim ile ulusal birimin çakışmaları olarak gören Gellner, Durkheim'in toplumların kendine tapmak için dinî semboller kullanması saptamasının milliyetçilik çağında geçerli olmadığını çünkü böyle bir gizlenmeye artık ihtiyaç kalmadığını savunmaktadır. Günümüz toplumu kendine tapmak için artık aracı kullanmamaktadır. Kendini toplulukların kültürü ile besleyen yüksek kültür aracılığıyla bu işi yapmaktadır (Gellner, 2008: 138-141). Gellner'in bu tespitleri milliyetçiliğin milletleri oluşturduğu yargısına ulaşmaktadır. Buradan milliyetçilik ideolojisi olmadan, ön milli bağlara sahip olsa da, insan topluluklarının milletleri oluşturamayacağı sonucu çıkarılabilir. Bu durum, daha önce belirtilen etnik gruplar ile milletler arasındaki farklılıklara, etnisitenin verili, milletlerin ise kurgulanan değerleri ve sembolleri referans aldığının eklenmesini gerekli kılar.

1.2. Teorik Çerçeve

Bu bölümde yukarıda tanımları verilen etnik kimlik, etnisite ve milliyetçilik kavramlarının teorik perspektifte açıklanması yapılacaktır. Literatürde etnisite, milliyetçilik teorilerinde üzerine uzlaşmaya varılan bir teoriler bütünü olmaması görülmüştür. Bu bölümde açıklanacak teoriler çeşitli yazarlar tarafından üzerinde durulan teoriler olmakla beraber, derinlemesine bir analize girilmeyecektir. Çeşitli yazarların farklı milliyetçilik kuramlarını esas alması dolayısıyla bu bölümde spesifik olarak bir ya da bir grup teori üzerinde durulmamıştır. Etnisite, milliyetçilik kuramlarının birbirinden ayırmanın gücüyle dolayısıyla bu bölümde derinlemesine açıklama yapmaktan ziyade teorilerin aralarındaki farkları belirleyen bir takım anahtar kelimelere vurgu yapılmıştır.

Milliyetçilik çalışmaları 1960'dan beri üzerinde titizlikle durulan bir konu olagelmıştır. Önceleri sosyal bilimlerin arka bahçesi olarak tanımlanan bu alan, gittikçe spesifik olarak üzerinde durulan bir alan olmuştur. Özellikle soğuk savaşın sona ermesi sağ-sol ideolojik kamplaşmanın bitmesiyle etnisite döneme denk gelmiş ve bu durum milliyetçilik ve etnisite kavramlarının uluslararası gündemde daha yoğun şekilde yerini almasını sağlamıştır. Bu şekilde milliyetçilik ve etnisite üzerindeki çalışmalar daha spesifik olarak ele alınmıştır. Bu konular konu, disiplin, metot ve teori olarak daha çok yazarın ilgisini çekmeye başlamıştır.

20. yüzyılın başları ile beraber milliyetçilik sosyal bilimlerin alanında spesifik olarak ayrı bir şekilde ele alınmaya başlanmıştır. Bu dönemde konu hakkında daha çok yazılar yazılmaya ve kitaplar yayınlanmaya başlanmıştır. Bu dönemde özellikle Ernest Gellner, Anthony D. Smith ve Eric J. Hobsbawm gibi yazarların çalışmaları döneme damgasını vurmuştur.

Alter (1994:2) milliyetçiliğin var olmadığını ama milliyetçiliğin birçok göstergesinin olduğunu söyler. Yani ortak karakteristikler, unsurlar ve değerler bir teori oluşturmak için araçları oluşturmakta ve bu durum milliyetçilik teorilerini diğer ideolojilerden ayırmaktadır. Bu karakteristik unsurlar ve değerler göz önüne alındığında milliyetçiliğin birçok tanımı ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla milliyetçilik ve etnisitenin kapsamlı bir tanımını ortaya koymak bakımından farklı teorilerin yaklaşımlarına bakmak faydalı olacaktır.

Yıllarca milliyetçilik alanındaki tartışmalar primordialist (ilkçi) ve araçsalcı (instrumentalist)⁶ yaklaşımlar temelinde ele alındı. Aslında Smith (1998:159)'e göre modernistler araçsalcı olarak tanımlanabilmektedir. Fakat milliyetçilik alanında çalışmalar genişledikçe ve geliştikçe farklı teoriler de gelişmiş ve milliyetçilik sadece ilkçi ve araçsalcı yaklaşımlar ile açıklanmaktan çıkmıştır.

Özkırmı (2009:81) çalışmasında milliyetçilik teorilerin ilkçi yaklaşım (primordialist), modernist yaklaşım ve etno sembolcü yaklaşım olarak gruplandırmıştır. Ayrıntılarına ileride girilecek olan bu yaklaşımlara ek olarak başka yazarlar tarafından çeşitli teorilerde ortaya atılmaktadır. Yang (2000:41) etnik teorileri aşağıdaki iki soruyu sorarak anlatmaya çalışmıştır:

1. Etnisitenin doğası nedir? Etnisite doğuştan mı gelmektedir yoksa sonradan yapılandırılan bir şey midir?
2. Etnik kimlik veya etnik aidiyeti belirleyen faktörler nelerdir? Yani etnisitenin temeli nedir?

Bu sorular kapsamında Yang, etnik teorileri primordializm (ilkçilik), konstrüktivizm (yapılandırmacılık/inşacılık) ve araçsalcılık (Instrumentalizm) olmak üzere üç kısımda açıklamaktadır.

Hutchinson ve Smith, etnisite ve milliyetçilik ile ilgili kavramları beş gruba ayırmaktadırlar. Bunlardan ilki, hemen hemen tüm yazarların vurguladığı ilkçi yaklaşımdır. İkinci yaklaşım ise araçsalcılardır. Üçüncüsü ise işlemselciliktir (transactionalist) Dördüncü yaklaşım ise sosyo-psikolojik yaklaşımıdır. Son yaklaşım ise etno- sembolcü yaklaşımdır.

Görüldüğü üzere çeşitli isimler tarafından farklı olarak teorik gruplamalar yapılmıştır. Aşağıda ayrı başlıklar altında açıklanacak olan bu kuramların her ne kadar farklı başlık altında anlatılsa da birbirlerinden faydalandıkları görülmüştür.

1.2.1. İlkçilik (Primordialism)

İlkçilik etnisiteyi bir verili veya doğal bir olgu olarak ele almaktadır. Etnik grubu biyolojik olarak bağlılıkla ve ırkla ilgili görmektedir. Grup kimliği, bireyin kişiliğinin vazgeçilmez bir yönüdür (Esman, 2004:55). Bu düşüncenin taraftarı olan sosyolog Edward Shils, sosyal yaşamın esasen ilk grup ilişkilerinin etrafında döndüğünü söylemektedir. Shils, kişinin kendisini diğer bir gruba ait görmesinin, kendisini onunla ilişkilendirmesinin sosyal etkileşim ile açıklanması imkânsızdır. Shils'e göre bu durum tamamen kan bağıyla alakalı bir durumdur (Shils, 1957:142).

Primordialist yaklaşımı benimseyenler genelde türdeş olarak aynı paydada buluşsada aralarında üç değişik fikriyat bulunmaktadır. Bunlar 'doğalcı', 'biyolojik' ve 'kültürel' olarak ayrılabilir. Bu ayrım Anthony D. Smith'in çalışmasına dayanmaktadır (Smith'den akt. Özkırmı, 2009:84). Doğalcı yaklaşım ilkçiliğin en aşırı yaklaşımını oluşturmaktadır. Buna göre etnik kimlik, koku, görme, cinsiyet gibi çok tabii olan insanın doğal parçaları gibidir. Kişinin tabii olduğu grup, topluluk önceden belirlenmiştir. İnsanlar farklı etnik tabiiyetlere tabidir ve bu durum doğal düzenin bir gereğidir (Lieven'den akt. Özkırmı 2009:85).

⁶ Araçsalcılık aynı zamanda durumsalcılık (situationalist) olarak da bilinmektedir. (Brown, 2000:13)

Bu noktada ezercilik ya da eskilcilik (kadimcilik) de denen perennialism yaklaşımlını da vurgulamak konuyu daha iyi anlamak açısından faydalı olacaktır. Bu görüş doğalcılar kadar aşırı değildir. Bu görüşü savunanlar millet ve milliyetçiliğin eski çağlardan beri var olduğunu söylemektedir. Bu görüşü doğalcılardan ayıran nokta eskilcilerin millet ve milliyetçiliğin doğuşunun doğadan kaynakladığını görmemeleridir. Yani eskilcilik yaklaşımı doğalcılık yaklaşımının bir alt grubu değildir (Özkırmılı, 2009:86). Bu noktada Smith, milletlerin eski çağlardan günümüze hiç değişikliğe uğramadığını iddia etmemektedir. Fakat Smith'e göre değişikliğe uğramayan milletlerin özüdür. Bu noktada milli öz aynı kalmaktadır. Bir milletin sınırları değişebilir, teknoloji ile beraber gelişme söz konusu olabilir, savaşlar kazanılıp, kaybedilebilir. Değişmeyen şey ise milletin temel değerleridir.

İkinci yaklaşım olan biyolojik yaklaşım ise etnik bağılılıkları genetik bağlarda aramaktadır. Bu noktada Pierre Von Berghe'nin sosyo-psikolojik yaklaşımı bu konuya katkı yapmaktadır. İlkçi yaklaşımın etnik duygunun temel doğasını açıklamakta yetersiz kaldığı noktada Berghe'nin sosyo-psikolojik yaklaşımı gelmekte ve konuya ışık tutmaktadır. Darwinci görüşten etkilenen Berghe, sosyal organizmaların biyolojik olarak diğerleri ile akraba olduğu şekilde programlandığını iddia etmektedir. Diğer birçok organizmadan daha fazla olarak insanoğlu akrabalık geçişleri yaşamaktadırlar ve birbirleriyle etkileşim içindedirler (Berghe, 1981:11). Ama etnik sınırların genişlemesi ile akrabalık birleşmeleri paralel olarak seyredildi ve kurgusal hale geldi. Dolayısıyla etnisite manipüle oldu ve egemenlik ve dışlanma faktörleri gibi diğer yanlış yola saptı.

Van der Berghe milletleri geniş tabanlı süper ailelere benzetmektedir (Berghe, 1994:102). Dolayısıyla etnik topluluklara bağlanmanın bir sebebi de bu olmaktadır. Etnik grupta iç ilişkilerde akrabalık (kinship)/yakınlık söz konusu iken; etnik gruplar arası ilişkilerde işbirliği ve çatışma vardır.

Son yaklaşım olan kültürel ilkçilik ise daha çok Geertz ve Shils'in çalışmalarına dayanmaktadır. Geertz, ilkçiliği sosyo tarihsel açıdan ele almaktadır. Geertz, insanları canlandıran ve motive eden iki önemli unsurdan bahseder. Bunlardan biri kişinin kimliğinin toplum tarafından kabul edilmesi talebidir. Diğeri ise ekonomik refah talebi olmaktadır (Geertz, 1973:258-9).

Eller ve Coughan ilkçilik alanında kültürel olarak üç temel öne sürmektedirler. Birincisi birincil bağılılıkların verili (given) olduğudur. Bu bağılılıklar doğaldır ve hiçbir şeyden türememiştir. İkincisi ise ilk olan duygular (sentiments) ifade edilemez, tanımlanamazlar. Üçüncüsü ise ilkçi bağılılık (attachment) duygularla alakalıdır. Bu konunun kişisel çıkarlarla ilgisi bulunmamaktadır. (Eller ve Coughan'dan akt. Özkırmılı, 2009:91)

İlkçi yaklaşımın savunduğu tezleri daha iyi anlamak bakımından yukarıda verilen Yang'ın etnisite ile ilgili iki sorusuna ilkçi yaklaşımın nasıl cevap verdiğini belirtmek gerekmektedir. Sorulardan ilki olan etnisitenin miras olarak mı kaldığı yoksa sonradan mı yapılandırıldığı sorusuna ilkçi yaklaşım atalardan miras kalındığı şeklinde cevap vermektedir. Örnek vermek gerekirse bireyin ataları Çinli ise birey de Çinlidir. Çünkü kişi atalarından fiziksel ve kültürel değerleri miras olarak almaktadır.

Yang'ın etnik aidiyet ve kimliği ne oluşturur veya etnisitenin temeli nedir? şeklindeki sorusuna ilkçi yaklaşım etnisitenin statik yani durağan olduğu şeklinde yanıt verir. Etnik sınırlar bu anlamda sabittir ve değişmez.

1.2.2 Modernist/Yapılanmacılık

Modernist görüşü savunanlara göre milliyetçilik milletten önce doğmuştur. Bu görüşü savunanlar milliyetçiliğin ve dolayısıyla milletlerin modern çağ denilen kaç yüzyıla ait olduğu yapılar olduğunu söylemektedirler. Milliyetçilik, merkezi devletlerin kurulması, kapitalizm ile beraber ekonomik bağımlılık ve laikleşme gibi modernleşme unsurlarıyla birlikte ortaya çıkmıştır. Modernist görüşü benimseyenler eskillerin belirttiği gibi eski çağlarda millet ve milliyetçiliğin olamayacağını söylemektedirler. Bunun gerekçesini ise eski çağlarda sosyo-ekonomik koşulların bir milliyetçilik ideolojisi yaratma kapasitesinin olmaması şeklinde açıklamaktadırlar. Dolayısıyla modern çağda meydana gelen milliyetçilik milleti yaratmada bir sosyolojik zorunluluk haline gelmiştir (Özkırmı, 2009:105-6).

Özkırmı (2009:106) Breuilly'den esinlenerek modernist araştırmacıların teorilerinde ön plana çıkardıkları unsurları üç grupta ele almıştır. Buna göre ekonomik unsurların önemine vurgu yapan teorisyenlere "ekonomik dönüşüm", siyasi etkenleri temel alanlara "siyasi dönüşüm" ve toplumsal- kültürel etkenleri temel alanlara ise "toplumsal- kültürel dönüşüm" adını vermiştir.

Ekonomik unsurlar açısından bakıldığında Marksist düşüncenin bu anlamda öne çıktığı görülmektedir. Ekonomilerin artık birbirlerine bağlı olduğu, sermayenin uluslararasılaştığı dönemlerde meydana gelen üçüncü dünyacı ayaklanma ve hareketler Marksistlerin sorgulanmasına neden olmuştur. Bu anlamda daha önce etkisini göstermeyip, modernleşmeyle beraber ortaya çıkan kimliklerin yerleşik düzeni tehdit etmesi ile Marksistler kendilerini sorgulamaya başlamışlardır. Dolayısıyla bu anlamda Tom Nairn'ın "dengesiz kalkınma ve Michael Hechter 'in "iç sömürgecilik " yaklaşımları Marksizmi yeniçağın gereklerine uymayı amaçlamıştır. Dolayısıyla artan milliyetçilik ile beraber, milliyetçiliğe karşı daha ılımlı bir yapı ortaya çıkmaya başlamıştır (Özkırmı, 2009:109).

Nairn milliyetçiliği doğuşunu kapitalist ekonominin 18. yüzyıldan beri eşit olmayan dengesiz gelişimine bağlamaktadır. Nairn, analizinde globalist teorisyenlerden Wallerstein'in bağımlılık kuramları çerçevesinde merkez ve periferi ülkelerin aralarındaki asimetric bağımlılık ilişkisine de değinmiş ve özellikle aydınlanma felsefesinin öngördüğü ülkeler arasındaki dengeli kalkınmanın gerçekleşmediğini, hatta tam tersi şekilde gelişmiş ülkelerin geri kalmış ülkeler üzerindeki üstünlüğüne vurgu yapmıştır. Dünya tarihine bakılacak olursa özellikle Fransız ve Sanayi devrimleri ile bugüne uzanan ekonomik ve politik yapıların milliyetçiliği doğurduğu anlaşılabacaktır (Nairn, 1994:70-75; Özkırmı, 2008:112-113).

Michael Hechter ise (1975:260-274) önceleri yayılmacı (diffusionist) model adını verdiği modeli öne sürmüştü. Bu model üç aşamalı bir milli kalkınma modeli öngörüyordu. Modelde merkez ve çevre ülkelerin arasındaki ilk dönemdeki asimetric ilişki, üçüncü aşamaya gelindiğinde kaybolacak ve refah düzeyleri eşitlenecekti. Fakat model Hechter tarafından fazla iyimser bulunmuştu. (Özkırmı, 2009:123-4)

Hechter daha sonra milli kalkınma için " iç sömürgecilik" modelini geliştirmiştir. Bu model daha önce Lenin ve Gramsci tarafından da kullanılmıştır. Hechter bu modelde Nairn gibi merkez ve çevre ilişkisine değinir. Ama burada söz konusu olan ülke içinde oluşan farklılıklardır. Yani aynı ülkenin topraklarında gelişmiş ve az gelişmiş olmak üzere iki topluluk yaratılmaktadır. Kaynak, iktidar ve gelir dağılımının eşit olmayan şekilde merkez lehine dağıtılması sonucu çevre bölgedeki kalkınma merkeze bağlı hale gelecektir. Hechter burada "kültürel iş bölümünden "söz etmektedir. Toplumsal rollerin bölüşülmesi konusunda avantajlı ve prestijli roller merkez bölge lehine dağıtılıp, çevre bölge bu sürecin dışında bırakılmaktadır (Özkırımlı, 2009:124-5).

Hechter'in bu noktada farklı bir millet yaratma sürecinin nasıl bir süreçten geçtiğini izah etmek gerekmektedir. Açıkça görülebilen kültürel farklılıklar ekonomik eşitsizliklerle birleşip kültürel işbölümüne yol açtığında ve yeterli oranda grup içerisinde iletişim olduğunda sömürülen çevre toplulukların milli toplumla entegre olma olasılığı çok azdır. Sömürülen grup, kendi kültürünün merkez grubunkinden bir farkının olmadığını ve daha da ötesi ondan üstün olduğunu ileri sürebilir. Bu noktada kendisini diğerlerinden farklı bir "millet" olarak algılar ve bağımsızlık ister. (Hechter ve Levi, 1979: 263-264)

Milliyetçiliği siyasal dönüşüm alanında inceleyen yazarlar genel olarak John Breuilly, Paul R. Brass ve Eric J. Hobsbawm'dır. Bu yazarlar milliyetçilik ve siyasi gelişim arasında bir korelasyon kurarlar.

Breuilly (1993:2) milliyetçiliği gücü ya da iktidarı elde etmeye ve sürdürmeye çalışan ve bu davranışını milliyetçi öğeleri öne çıkararak meşru göstermeye çalışan politik hareketler olarak tanımlamaktadır. Milliyetçiliğin siyasetle ilgisi herşeyden önce gelmektedir. Siyaset ise güç yani iktidarla ilişkilidir. Güç veya iktidar kavramı bir devletin yönetimini elde etmek ve politika yapmakla ilgilidir. Bu noktada milliyetçilik mevzu bahis olduğunda bu unsurun devlet yönetimi ile olan ilişkisi göz ardı edilemez. Yani milliyetçilik konusunda bir yöntem arayışı öncelikle milliyetçiliğin bir siyaset biçimi olarak kavranmasının kabul edilmesinde geçmektedir. Milliyetçiliği bir siyaset biçimi olarak kavradıktan sonra modernleşme süreciyle ilişkisini ortaya koymak gerekmektedir. (Özkırımlı, 2009: 133-137)

Breuilly'in yaklaşımında devlet ve toplum ilişkisini sağlamak büyük önem arz etmektedir. Bu ilişkiyi sağlamak için iki yol denenmiş ve ikisinde de milliyetçiliğin önemi vurgulanmıştır. İlk yol "vatandaşlık" temelinde beliren siyasi çözümdü. Toplumu oluşturan bireyler bir vatandaşlar topluluğuydu. Millet vatandaşların toplamından oluşmaktadır. Önemli olan unsur vatandaşların kültürel kimlikleri değil, siyasi haklarıdır. İkinci çözüm ise toplumun kolektif özelliğidir. Bu ise toplumu oluşturan bireylere yani vatandaşlara kimlik sunmak şeklinde çözüme kavuşmuştur. Milliyetçilik Breuilly'in iki millet anlayışı dediği vatandaşlar topluluğu ve kültürel topluluk unsurlarını bir araya getiren bir işlev görmektedir (Breuilly 1993'den akt. Özkırımlı, 2009:139).

Brass'ın (1994:40-41) modeli diğer modellere göre oldukça karmaşık ve içerisinde çok sayıda değişkeni barındırmaktadır. Brass araçsalcılığın en önemli isimlerinden biridir. Araçsalcılar, ilkçilerin tersine daha çok öznel değerleri ön plana çıkarıp etnik kimliklerin oluşumunda bu değerlerin önemini vurgulamaktadırlar. Araçsalcılar ayrıca seçkinlerin yönlendirilmelerini ön plana çıkarmaktadırlar.

Bras'ın savunduğu görüşe göre, etnisitenin araştırılması sürecinde etnik grup içi seçkinler ve onlara muhalif olanlar grubun kültür ve değerlerini kendi açılarından yorumlamaktadırlar. Daha sonra buna yeni anlamlar yükleyerek, grubun desteğini elde etmeye çalışırlar (Brass 1994'den akt. Özkırmı, 2009:138-9). Bu noktada etnik kimlik gelişiminin ve bunun milliyetçiliğin özünü oluşturmasının geriye döndürülemez değil aksine döndürülebilir bir süreç olduğu ortaya çıkmaktadır. İçinde bulunulan durumda seçkinler aralarındaki etnik farklılıkları ön plana çıkarmaya son vererek gruplar arası işbirliği veya çıkar benzeşmesini de ön plana çıkarabilirler (Özkırmı, 2009:140-1).

The Invention of Tradition (Gelenegın İcadı) adlı yapıtı ile modernist yaklaşıma katkıda bulunan Eric J. Hobsbawm teorik olarak Gellner⁷'den etkilenmiştir. Hobsbawm milletleri ve milliyetçiliği bir toplumsal mühendislik ürünü (social engineering) olarak görmektedir. Bu hususta öne çıkan gelişme ve olgu icat edilmiş geleneklerdir. Bunlar sürekli olarak tekrarlanarak toplum tarafından içselleştirilmekte ve toplumun özünü oluşturur hale gelmektedir. Bu uygulamalar geçmiş ve bugün arasında geçişi sağlayan bir köprü haline gelmektedirler. Bu noktada Hobsbawm milli bilincin bu uygulamaların en somut göstergesi olduğunu iddia etmektedir. Bu uygulamalar modern çağda üretilmekte fakat hammaddesini geçmişten almaktadır. Bu yol ile toplumsal grupları oluşturan bireylerin arasındaki birlik ve dayanışma ruhunun artması hedeflenir (Hobsbawm, 1983:1 ve Özkırmı, 2009: 146-7).

Hobsbawm milliyetçiliğin kendisinin zaten bir icat edilmiş gelenek olduğunu iddia etmektedir. Millet ve milliyetçilikle ilgili birçok unsur social engineering/sosyal mühendislik ürününü oluşturmaktadır. Toplumun hafızasında zaten o anda var olan bir bilgi, değer ya da unsuru kimi seçkinler sanki yeni bir uygulama gibi göstererek bir icat oluşturma amacı gütmektedirler. Özkırmı (2009: 148-9) bu noktada 'Fransız' ve 'Fransa' kavramlarının kurgulanmış ya da icat edilmiş kavramlar olarak örneklendirmiştir.

Hobsbawm, Gellner'in kullanmış olduğu milliyetçilik tanımını çalışmasında öne çıkarmıştır. Gellner (1983:1)'in Nations and Nationalism eserinde kullandığı milliyetçilik kavramı şöyledir: "Milliyetçilik siyasi ve milli birimin birbiriyle uyumlu olması gerektiğini savunan ilkedir" Hobsbawm (Gellner,1983:49) millet ve milliyetçiliğin hangisinin daha önce var olduğu konusunda Gellner'in görüşünü paylaşmaktadır: "Milliyetçilik önceden var olan kültürleri alır ve onları millete dönüştürür; bazen milletleri icat eder, çoğu zaman da var olan kültürleri çarpıtır. Yani milliyetçilik milletlerden önce gelir; milletler, devletleri ve milliyetçiliği yaratmaz, gerçekte yaşanan tam tersidir".

Milliyetçilik kavramına toplumsal/kültürel açıdan bakan yazarlar arasında Ernest Gellner ve Benedict Anderson geniş bir yer tutmaktadır. Gellner'in "Nations and Nationalism" adlı yapıtı milliyetçilik alanındaki belki de en önemli çalışmalardan birisidir.

Yukarıda değinildiği gibi Gellner'in milliyetçilik tanımı Hobsbawm tarafından da kullanılmıştır. Tekrar belirtmek gerekir ise Gellner'e göre milliyetçilik ' siyasi ve milli birimin birbiriyle uyumlu olması gerektiğini savunan bir ilkedir (Gellner, 1983:1). Gellner milliyetçiliğin modern çağlardan önce var olmadığını belirtmektedir. Dolayısıyla modern çağlardan önce bir millet ve milliyetçilik kavramlarından bahsedilemez.

⁷ Ernest Gellner'in "Nations and Nationalism" adlı yapıtı Hobsbawm'ın sıklıkla atıfta bulunduğu bir eserdir.

Gellner modern zaman ile beraber milliyetçiliğin var olduğunu belirtirken modern dönemi de içine alan toplumları sınıflandırma yoluna giderek konuya açıklık getirmeye çalışmıştır. Gellner insanlık tarihini, Avcı-toplayıcı, tarımsal ve modern-endüstriyel olarak üç evreye ayırmaktadır. Gellner ilk iki toplum yapısında milliyetçiliğin olmadığını söylemektedir. Endüstrileşme ve dolayısıyla sanayi devrimi ile beraber milliyetçiliğin ortaya çıktığını belirten Gellner, bunun bu dönemde olan millet ve milliyetçiliğe olan gereksinim ile açıklamaktadır. Modern toplumda üretim sürekli hale geliyor, hiyerarşik sistem yerine sınıfsal hareketlilik öne çıkıyor, uzmanlaşma ve standartlaşma kendini gösteriyordu. Ayrıca toplumda güven ve saygının eğitimle mümkün olduğu görülüyordu. Yani dil ve kültür alanında eğitimin önemi ortaya çıkmıştı. Fakat bu eğitim sistemini ayakta tutabilecek ve onu koruyacak unsur ise modern devlet olmaktaydı. Dolayısıyla kültür ve devlet birbirlerini tamamlayıcı unsurlar olarak ortaya çıkıyor ve milliyetçilik ise bu yola giden bir amaç olara görülüyordu (Gellner, 1983:36 ve Özkırmı, 2009:135-6).

Benedict Anderson " Hayali Cemaatler (Imagined Communities) " adlı eserinde milliyetçilik üzerine kendi tezlerini ortaya koymuştur. Anderson (2007:5-6) millet ve milliyetçiliğin spesifik bir kültürel yapının sonucu olan bir tür olduğunu söylemektedir. Anderson milleti şöyle tanımlamaktadır: " Millet hayal edilmiş siyasi topluluktur, hem sınırlı hem de egemen olacak şekilde hayal edilmiş bir topluluk." Burada Anderson toplum içindeki bireylerin bağlı olduğu gruptaki üyeleri görmediği ama buna rağmen kafalarında bir dayanışma ve birliktelik hayalinin bulunmasından bahsetmektedir. Bir topluluk içindeki tüm bireylerin diğer bireylerin hepsini görme ya da bilmesi, tanınması mümkün değildir. Ama hayallerinde her zaman bu şekilde bir hayali birliktelik bulunmaktadır.

1.2.3. Etno-Sembolcü Yaklaşım

Etno sembolcü yaklaşım ilköğretim ve modernist teori arasında yer almaktadır. Yaklaşım John Armstrong, Anthony D. Smith ve John Hutchinson tarafından temsil edilmektedir. Etno sembolcü yaklaşım, milliyetçiliğin modernleşme ile ortaya çıktığını kabul ederek ilköğretimden ayrılırken, milliyetçiliğin modernleşme, endüstrileşme gibi kavramlarla açıklanmasının sınırlılığa neden olduğu yönünden modernist yaklaşımdan ayrılmaktadır (Özkırmı, 2009: 209-10).

Etno sembolcü yaklaşım ulusal kimliklerin oluşumunda mitlere, hatıralara, değerlere, geleneklere ve sembollere vurgu yapmaktadır. İlkçi model içinde değinilen eskilci modelin belirttiği etnisite ve milliyetçiliğin doğal olarak meydana geldiği tezine etno-sembolcüler karşı çıkmaktadırlar. Etno sembolcü yaklaşım milletin ortaya çıkmasının arkasında sembol gibi itici değerlerin olduğunu belirtmektedirler.

Armstrong milletlerin milliyetçilikten önce de var olduğuna inanan yazarlardandır. Fakat milletlerin ebedi yapılar olmadığını öne sürer. Bu açıdan Hobsbawm'ın icat edilen gelenekler teorisi kapsamında milletlerin icat edildiklerini öne sürer. Armstrong etnik kimliklere antik Mısır'da ve Mezopotamya'da bile rastlanabileceğini belirtmektedir. Dolayısıyla modern milliyetçilik insanların geçmişten beri sosyal ve kültürel biçimlerine yön veren etnik billincin son aşamasıdır (Özkırmı, 2009:212-3).

1.2.4. Konstrüktivizm (İnşacılık)

"Fakir doğduysan, zengin ölebilirsin. Ama senin etnik grubun sabittir, değişmez" (www.theeconomist.com, 2005). Bu ifade tam olarak ilkçilerin etnik kimlik hakkında ki düşünce tarzını yansıtmaktadır. Bu düşünceye göre hepimiz bir etnik gruba ait bulunmaktayız ve bu grup bir yaşam boyu sabit kalmaktadır ve bir dahaki nesile miras olarak geçmektedir. Savaşlar başlar, biter; devletler genişler, küçülür; ekonomiler büyür, dar boğaza girer ama etnik grp değişmez ve sabittir.

Bu düşünce biçimi sosyal bilimlerle ilgilenen birçok bilim adamının üzerine durduğu bir konu olmuştur. İçsel veya dışsal olarak birçok faktörün etnisiteyi etkilemesi üzerinde duran bilim adamlarının çalışmaları özellikle 1970'li yıllardan sonra hızlanmıştır.

İlkçe okul 1970'lere kadar egemen düşünce biçimi olagelmıştır. Fakat birçok insanın bugün bile bu düşüncede olduğu söylenebilmektedir. 1970'li yılların başlarında inşacı okul gelişmeye başlamıştır. İnşacılar üç ana tartışma etrafında yoğunlaşmıştır: ilki, etnisite sosyal olarak inşa edilen ve yaratılmış bir kimliktir. İkincisi inşa edilmiş kimliğin genişlemesi ile etnik sınırlar esnek veya değişebilir bir hale gelmiştir. Etnisite dinamiktir. Son olarak etnik aidiyet veya kimlik toplum tarafından inşa edilmekte veya belirlenmektedir.

Chandra (2006: 397-424)'nın bu noktada konstrüktivist bakış açısına göre etnik kimliğin tekil ve değişmez olmadığı, aksine değişebildiği şeklindeki bakış açısını örneklemesi konuyu aydınlatması bakımından önemlilik arz etmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki yerli Amerikan nüfusu 1970'de %50 büyümüş, 1980'de %80 ve 1990'da %30 'un üzerinde büyümüştür. Bosna'da ki Müslüman nüfusu 1967 ve 1971 yılları arasında %75 büyürken, aynı yıllarda Bosna'da ki Yugoslav sayısı %84 düşmüştür. Aynı şekilde 1992'de Britanya nüfusunun %31'i kendisini İngiliz olarak görür iken, bu oran 10 yıldan daha az süre zarfında %41'e yükselmiştir. Benzer bir örnek Porto Riko üzerinden de verilebilir. Bu ülkede 50 yıllık zarfında nüfusun çoğunluğu "negro (zenci)" veya "beyaz tenli (mulatto)" dan "beyaza (white)" dönüşmüştür. Chandra, etnik grupların sosyal, ekonomik ve politik süreçlerden beslenen akıcı ve içsel bir olgu olduğunu belirtmektedir.

İnşacı yaklaşımın ana fikri etnik ve milli kimliklerin modern çağın bir yapıları olduğudur. Endüstrileşme çağının doğuşu ile birlikte milletlerin doğduğu fikrini kabul edilmektedir. Bu noktada Taylor (1994:25) modernleşme ile birlikte ideolojinin insan yaşamını nasıl değiştirdiği üzerinde durmaktadır. Modernleşme öncesi insanlar kendilerinin kim oldukları sorusuna kendilerine o dönemin hiyerarşik yapısı tarafından atfedilen cevapları veriyorlardı. Modernleşme ile birlikte meydana gelen saygı ve itibar değerleri kişiye kim olduğu ile ilgili yeni cevaplar bulmasını sağlamıştır.

Konstrüktivist okul farklı unsurları kullanan ve farklı açılardan bakan yazarlar tarafından geliştirilmiştir. William L. Yancey'in " gelişen etnisite " modeli bunlardan birini oluşturmaktadır. Yancey (1976: 391-403) kültürel mirası reddederek etnisiteyi gelişen bir olgu olarak görmektedir. Modelinde Amerika Birleşik Devletleri'nde ki Yahudi, İtalyan ve Polonyalı göçmenlerden yararlanmaktadır. Oluşum, kristalleşme, etnik toplulukların gelişimi, kültürler ve kimlikler ev sahibi ülkedeki endüstrileşme süreci ve etnik toplulukların buna dayalı pozisyon

belirlemesi ile yakından ilgilidir. Endüstrileşme süreci belli endüstrilerin ortaya çıkmasını sağlar ve yeni istihdam alanları meydana gelir. Farklı mesleki becerileri olan göçmen grupları bu farklı endüstrilerdeki işlere yerleşir ve bu durum etnik grupların mesleki konsantrasyonlarını bu endüstrilerde yoğunlaştırmasını sağlar. Aynı endüstrilerde çalışan bireyler aynı bölgelerde ikamet ederler. Ortak iş alanı ve ortak ikamet bölgeleri kiliseler, okullar ve finansal kurumlar gibi aynı kurum ve hizmetlerden yararlanmaya neden olur. Yancey burada Yahudi, İtalyan ve Polonyalı göçmenlerin bu yolla nasıl akrabalık ve arkadaşlık ağlarını geliştirip devam ettirdiklerini vurgulamaktadır. Bu görüşe göre, aynı toplumda yapısal değişikliklere verilen bir cevaptır.

Jonathan Sarna (1978: 370-8) Yancey'in "gelişen etnisite" modelinden iki unsur tarafından oluştuğunu ifade ederek farklılaşmaktadır. Bunlar "atıf (ascription)" ve "güçlük (adversity)" unsurlarıdır. Atıf, bireyin etnik grubuna olan aidiyetin diğer göçmenler, kilise, okul, medya ve yerliler tarafından belirlenmesidir. Güçlük ise ön yargı, ayrımcılık, düşmanlık ve sıkıntıları kapsamaktadır. Sarna, güçlük durumunun aynı grup üyelerini birlik ve dayanışma ruhu ile birleştirip onları bir grup kimliği çerçevesinde bir araya getirdiğini ifade etmektedir.

Sosyal inşacı yaklaşım etnisite/ırkın dinamik ve değişken sürecine ve etnisite veya ırkın sosyal yapısına vurgu yapmaktadır. Werner Sollors (1986: 04-20) bu anlamda " etnisitenin icadı" kavramına değinmektedir. İlkçi yaklaşımı kültürel bağlılığın irrasyonel bir modeli olduğunu söyleyen Sollors, etnisitenin insanlar tarafından yaratılan, sürdürülen, tekrar dizayn edilen ve gelenek ile içi çe geçmiş bir yapı olduğunu belirtmektedir. Joane Nagel (2003:107-33) etnisitenin sosyal olarak inşa edildiğini ve içsel faktörler (müzakere gibi grubun kendisinin aldığı kararlar, tekrar tanımlama ve etnik sınırların tekrar yapılandırılması) ve dışsal faktörler (sosyal, ekonomik ve siyasi işlemler ve yabancılar) tarafından tekrar inşa edildiğini savunmaktadır.

İnşacı okul etnik oluşumda sosyal inşayı merkeze almaktadır. Tarihsel ve yapısal güçler etnisiteyi yaratır ve onu sürdürülebilir kılar. Etnisitenin değişken olduğunu ifade etmektedirler. İnşacı okul etnisitenin soysal (atasal) temelini yok sayar ve sosyal inşacılığın sınırının olmadığını ifade eder.

Yang (2000: 39-60) etnisitelerere ilişkin ilkçilik, konstrüktivizm, araçsalcılık yanında entegrasyon (integration) teorisini de saymaktadır. Entegrasyon teorisine göre kimlik soy ve topluma göre şekillenmektedir. Yang'ın sunmuş olduğu dört farklı yaklaşımın özellikleri ve karşılaştırılmasının tablolı özetini aktarmak konunun daha iyi ve verimli şekilde anlaşılmasını sağlayacaktır:

Tablo 2. Etnisitenin Temel ve Doğasına ilişkin Dört Farklı Yaklaşımın Özeti

Yaklaşım	Doğa	Etnik Sınırları	Temel
İlkçilik	- Kimlik yüklenmesi - Miras kalan sosyal özellikler	Sabit	Soy
İnşacılık	Sosyal olarak inşa edilmiş kimlik	Değişken	Toplum
Araçsalcılık	Sosyal araç	Değişken	Faydalar/Maliyetler
Entegrasyon	Soy ve toplumca inşa edilmiş kimlik	Görece sabit ama değişebilir	Soy, Toplum, Faydalar/Maliyetler

Kaynak: Yang (2000:56)

Tabloda ilkçilik, inşacılık, araçsalcılık ve entegrasyon kavramlarının özet hali görülmektedir. Söz konusu yaklaşımların tablo halinde gösterilmesinde ki gaye yaklaşımların doğa, etnik sınırlar ve temel faktörler şeklinde özellik bazında ayrılarak aralarındaki farkların anlaşılmasının sağlanmasıdır.

1.3. Etnisitenin Siyasal Bir Unsur Haline Gelmesi

Soğuk savaşın bitişi ve sonrasında meydana gelen yenedünya düzeni ile beraber uluslararası toplum bir devletin ya da bölgenin diğerleri üzerindeki hegemonyasını sorgular hale gelmiştir. Birleşmiş Milletler ilke ve amaçları çerçevesinde uluslararası alanda barışın egemen olması amaç edinilmiştir. Fakat çağdaş dünya günümüzde daha ciddi bir sorunla karşı karşıya bulunmaktadır: Çok uluslu devletlerin bölgelerindeki ayrılıklar. Dünyada görülen bir takım bütünleşme hareketleri ile beraber bu hareketlerin tersi yönde hareketlenmelerde olmuştur. İnsanlar ve topluluklar ulusal değerlerini, kimliklerini, kültürlerini korumak ve sürdürmek istemektedirler. Fakat bu süreçler bazen iç çatışmaya sebebiyet verip siyasallaşabilmektedirler.

Dünya üzerinde birçok devlet birden çok etnik kimliğe ev sahipliği yapmaktadır. Bu etnik kökenlerin çokluğu veya bazı etnisitelerin kendi kimlik ve değerlerini muhafaza etmek istemeleri etnik çatışmaya evrilebilmektedir. Çatışma ile sonuçlanabilen bu durumun teoride daha çok çok kültürlü yapılarda olduğu gözlenmektedir. Avrupa'da çok etnikli yapılanmanın doğuşu bazı Batı Avrupa ülkelerindeki yapı özelliklerinden ve tarihi gelenekten kaynaklanmıştır. Avrupa'da çok etnikli yapının oluşma nedenlerine bakıldığında birçok neden ortaya çıkmaktadır. Sömürge halkının sömürgeci ülkeye olan göçü, ikinci dünya savaşının milyonlarca kişinin ölümüne sebep olup halkın dağınık yerleşim göstermesi, ülke sınırlarının çizilmesi, çok değişik etnisiteli toplumların farklı ülkenin sınırları içinde kalması, savaş sonrası Avrupa'da yaşanan sosyo politik hareketlilik, yabancı işgüçlerinin zamanla yerleşik düzene geçmesi gibi birçok faktör çok etnikliğe neden olmuştur (Erkal,2003:130).

Joseph Rothschild (1981: 20-32) etnisitenin siyasallaşması alanında "etnopolitika" kavramını kullanmaktadır. Rothschild, etnik gruplar arasındaki eşitsizliklere vurgu yapıp etnisitenin

toplumsal ve kültürel bir olgu olmaktan çıkıp daha güçlü olacağını iddia etmektedir. Etnisite ve bölge, devletin düşmanlığından yoğun şekilde etkilendiğinde iki veya daha fazla grup arasındaki çatışma etnopolitika olarak nitelendirilmektedir. Bunlar grup üyelerinin ön yargıları, davranışları ve iletişim yöntemlerinin etnopolitikanın içeriğini yansıtan grup içi çatışmalardır. Grup üyeleri birbirleriyle sosyal değerler (Kuzey İrlanda Katolikleri ve Protestanları gibi) , kimlik sorunları, din ve milliyetçilik üzerinden iletişim kurmaktadır. Etno politik çatışmaların çözüme ulaşması daha zordur. Çünkü etnilerin sürekli söylemlerinde olan tarihsel adaletsizlik, grup zulmü ve mağduriyet gibi unsurların çözüme kavuşması zaman almaktadır.

Brass (1991:13-17) bir devletin karmaşık politik sisteminin etnik grupların siyasallaşmaya evrilip devlete karşı mücadele etmesinde etkili olduğunu iddia etmektedir. Brass'ın etnisitenin siyasallaşması ve etnik grupların devlete karşı mücadelesi alanındaki çalışması araştırmacı yaklaşıma göndermede bulunmaktadır. Brass etnisitenin bazı özel amaçlara ulaşılacak bir araç olarak görülmesine değinmektedir. Ekonomik ve siyasal koşullar etnisitenin dikkat çekmesine sebep olmaktadır. Etnik seçkinler taleplerini gerçekleştirmek ve etnik mobilizasyonu sağlamak için bir araç rolü görmektedirler.

Etnik gruplar varlık ve aidiyetlerinin güvende olduklarını düşünüyorlarsa etnisitenin siyasallaşp otoriteden hak talep etmesi ya da çatışması pek yaşanmamaktadır. Fakat varlık ve aidiyetlerin tehdit altında olduğunu düşünüyorlar ise etnik gruplar kimliklerini korumak için siyasallaşabilirler. Komşulardan gelebilecek tehditler, eşitsizlikler, ekonomik şartların değişmesi, doğal afetler gibi durumlar karşısında etnik gruplarda gerilim artar ve kimliğin muhafazası için tedbirler alınmaya başlanır. Daha önce siyasallaşmayan etnik grup, siyasallaşarak etkinlik gücünü artırmayı ve sesinin duyulmasını amaçlar (Kurubaş, 2008:20).

Lake ve Rothchild daha çok psikolojik nedenlere vurgu yapmaktadırlar. Özellikle devletlerin zor zamanlar geçirdiği dönemlerde etnik gruplarda görülen korku ve gelecek kaygısı yoğun etnik çatışmalara neden olabilmektedir (Lake and Rothchild, 1996:43-53).

Etnik grubun kimliğinin kaybedilme korkusu uyarılmaya sebebiyet vermekte ve bu durum etnik grubun siyasallaşması sonucunu doğurmaktadır. Bunun sonucunda grup üyeleri etnik kimliklerinin tanınmaları için girişimlerde bulunmaya çalışmaktadırlar. Modern, sanayileşmiş, çok kültürlü ve etnili yapıya alışmış ve bunu iyi bir şekilde yöneten ülkelerde bu gibi ulusçu talepler amacına daha kolay ulaşmaktadır (Kurubaş: 2008:21-22).

Etnik grupların uluslararası gündemde özellikle soğuk savaştan sonra yer almaya başlaması ve hatta gündemi belirlemesi politik açıdan önemli bir faktör olduğunun ve bu durumun yadsınamayacak bir gerçek olduğunun işaretidir. Etnisitenin siyasallaşmasının nedenlerini arayan yazarlardan olan Posner ve Barkan (2005 ve 1994) etnik grubun siyasallaşmasının ve etnisitenin dikkat çekici bir hale gelmesini etnik grupların büyüklüğü ve sayıları gibi ülkenin etnik yapısında aramaktadırlar.

Etnisitenin siyasal bir unsur olması etnik grupların vatandaşlık, kültürel ve grup haklarıyla bağlantılı olduğunu göstermektedir. Vatandaşlık hakkı, siyasal ve sosyal eşitlikten etnik gruba özgü pozitif ayrımcılığa kadar varabilir. Kültürel haklar ise grup dilinin kamusal alanda kısıtlama olmadan kullanılması gibi talepleri içerebilir. Grup hakları alanında ise grubun kimliğinin siyasal olarak tanınması ve ayrılık talepleri gelmektedir. Ayrılık talepleri ülkeden

ayrı bir bağımsız birim olarak ayrılma şeklinde olabilmektedir (Coakley: 1993:6-7).

1.3.1. Etnik Çatışma

Soğuk savaşın bitmesi ve Sovyetler Birliği'nin yıkılıp dağılmasından sonra etnik çatışmalar uluslararası toplumun ilgisini çeken bir alan olmuştur. Sovyetler Birliği'nin ve Yugoslavya'nın dağılması ile birlikte etnisite temelli milliyetçilik iddiası ile çatışmalar artmaya başlamıştır. Avrupa'da İspanya ve Birleşik Krallık özelinde de benzer çatışmalar yaşanmıştır.

Soğuk savaşın sıkı ortamının gevşemeye başladığı 1960'lı yıllardan itibaren devletlerin sınırları içindeki etnik çatışmaların sürekli arttığı görülmektedir. Özellikle Sovyetler Birliği ve Yugoslavya'nın dağılması ile 1992-1993 yıllarında 60'dan fazla çatışma yaşanmıştır. 90'lı yılların sonundan itibaren her yıl 30-40 arasında çatışmanın yaşandığı söylenebilir. Bu çatışmalar azınlık ya da küçük halk gruplarının ya da bölgesel toplulukların devlet tarafından duyduğu ayrımcılığa tepki sonucunda ortaya çıkmıştır. 21. yüzyıldaki silahlı çatışmaların çoğunun devletlerarasında olmadığı, merkezi devlet ile haklarını talep eden halklar (gruplar) arasında ülke sınırları içinde yaşanmaktadır (Benedikter: 2016:15-17).

Etnik çatışma uluslararası barış ve güvenliğe karşı en büyük tehditlerden biridir. Balkanlarda, Ruanda'da, Çeçenistan'da, Irak, Endonezya, Sri Lanka, Hindistan, İsrail, Batı Şeria ve Gazze gibi birçok yerde meydana gelen etnik çatışmalar 20. ve 21. yüzyılın bilinen ve en kanlı etnik çatışma örnekleridir. Etnik çatışmalar sık sık insan hakları ihlalleri, soykırım, insanlığa karşı suçlar, ekonomik kriz, çevre problemleri ve mülteci akını gibi problemlere neden olmaktadır.

Şiddet, çatışmanın bir çeşidi değil ama bir seviyesi olarak kavramsallaştırılmıştır. Şiddet sosyo- politik faktörlerin oluşturduğu bir olgudur (Brubaker ve Laitin, 1998:125-428). Siyasal yönü göz ardı edilse de şiddet, terör sürecinin hem mantıki hem de kronolojik açıdan ön koşuludur (Ergil, 1980:3). Bu noktada şiddet, çatışmanın öncesinde meydana gelen bir hadiseyi oluşturmaktadır. Çatışma ise tarafların arasındaki karşıt görüşlerden, taraflar arasındaki anlaşmazlıktan ve insanın sosyal doğasından kaynaklanabilmektedir.

Etnik çatışma yukarıda bahsedilen etnisitenin unsurlarının tehlikeye girmesiyle ortaya çıkmaktadır. Kaufmann (2001:15-18) çatışmayı savaşan iki silahlı aktörün mücadelesi sonucu meydana gelen binlerce insanın ölümü olarak açıklamaktadır.

Etnik talepler bir grubun varlığının tehlikede olduğunu hissettiği anda şiddet tırmanmasına dönüşebilmektedir. Grubun " grubumuz tehlikededir" şeklindeki algılaması dikey şiddete sebebiyet vermektedir. Etnik çatışmanın oluşması için bu noktada politik olarak fırsatın da bulunması gerekmektedir. Bu iki unsuru kapsamaktadır. İlki devletin zor durumda olması veya güçsüzleşmesi, dış güçler tarafından destek alması gibi politik olarak fırsat bulmasıdır. İkincisi ise başarılı mobilizasyon için etnik grupların ya bazı bölgelere bölgesel olarak odaklanması ya da komşu ülkede bir bölgesel üsse sahip olması gibi bir bölgesel üs unsurudur (Toft, 2003).

Birçok yazarın tanımladığı gibi Stuart Kaufman etnik çatışmanın yoğun düşmanlık, şovenist politik mobilizasyon ve güvenlik ikilemi gibi üç dinamiği olduğunu ifade etmektedir (Kaufman, 2001:30-9). Yukarıda açıklanan ön şartların varlığı halinde tırmanma yaşanmaktadır.

Etnik çatışma kavramı içerisinde uluslararası hukuk içerisindeki çatışma alanlarının incelenmesi gerekmektedir. Uluslararası hukukta silahlı çatışmalar, uluslararasılaşmış ve uluslararası olmayan silahlı çatışmalar şeklinde incelenmektedir. Uluslararasılaşmış silahlı çatışmalar, bir devletin silahlı mücadele edenlere savaşan statüsü tanınması, yabancı devletlerin silahlı mücadeleye katılması ve ulusal bağımsızlık savaşı şeklinde olmaktadır (Pazarcı, 2006:530-3). Bu noktada merkezi devlete karşı ayaklanan ve başkaldıran etnik gruplar " self determinasyon (kendi kaderini tayin)" hakkını kullandıklarını belirtmektedirler. Dolayısıyla talep ve eylemlerinin yasal olduğunu iddia etmektedirler. Fakat 1949 Cenevre sözleşmelerine ek 1977 tarihli I numaralı protokolün 1. maddesi bu konuya açıklık getirmektedir:

... Birleşmiş Milletler Şartında ve Birleşmiş Milletler Şartı uyarınca Devletler Arasında Dostane İlişkiler ve İşbirliği Hakkındaki Uluslararası Hukuk İlkeleri Bildirgesi'nde hüküm altına alınan kendi kaderini tayin hakkını kullanan hakların, sömürgeci tahakküme, yabancıların işgaline ve ırkçı rejimlere karşı mücadele ettiği silahlı çatışmalarda dahildir.

Dolayısıyla kendi kaderini tayin hakkı sadece sömürge, ırkçı rejimler ve işgal durumlarında kullanılabilir. (www.icrc.org,2017)

1949 tarihli Cenevre Protokollerine ek 1977 tarihli II numaralı protokolde ise iç çatışma biçiminde olan silahlı çatışmaların uluslararası hukuka uyması için bir takım koşulları bulunmaktadır. Bunlar tamamen iç çatışma biçiminde olan silahlı çatışmalardır. Uluslararası olmayan silahlı çatışma anlamına gelen bu çatışmaların koşulları şunlardır: (Pazarcı, 2006:538-539) :

- Şiddetin seviye ve yoğunluğu iç gerginlikler ve karışıklıktan fazla olmalıdır
- Çatışma hükümetin silahlı kuvvetleri ile ayaklanan veya başkaldıran bir örgütlenmiş grubun kuvvetleri arasında olmalıdır
- Her iki tarafın yeteri seviyede askeri örgütlenmesi olmalıdır.

Ayrıca başkaldıran grubun ve kuvvetinin şu şartları da sağlaması gerekmektedir: (www.icrc.org,2017)

- Sorumlu komutan altında olması,
- Protokolü uygulamalarına imkân verecek durumda bulunmak
- İlgili ülkede devamlılık arz eden askeri eylemler yapabilme kapasitesine sahip olmak

Savaşan (muharip) statüsünün tanınması durumunda tanınmış bir hükümet veya devlete karşı başkaldırarak, ayrılma ya da iktidar olma gayesiyle mücadele eden kuvvetlerin bazı koşulları taşımaları halinde, üçüncü devletlerin yalnız bu kuvvet kullanma zamanında geçerli olmak üzere başkaldıran tarafı tanıma yoluna gittiği görülmektedir. Başkaldıranlara karşı geçici statüyü tanıyan devlet, muharip statüsü ve yasal devlet arasında tarafsızlık kurallarına uymayı kabul etmektedir. Aynı zamanda üçüncü devletler, bir ülke parçası üzerinde belirli bir otorite kurmuş olan başkaldıran kuvvetlere, muharip statüsü tanıyarak, söz konusu ülke üzerindeki çıkarlarını temin etmeyi amaçlamaktadır (Kıran, A. 2017:924-25).

1.3.2. Etnik Ayrılıkçılık

Etnik ayrılıkçı hareket belirli bir bölgenin bağlı bulunulan ülkeden bağımsızlık kazanmak yoluyla ve amacıyla sürdürülen şiddet hareketidir. Yukarıda da vurgulandığı üzere etnik ayrılıkçı hareketler dünyanın belli bir kısmına mahsus bir hareket olmayıp dünyanın birçok yerinde görülebilmektedir. Sri Lanka'da Tamiller, Nijerya'da Yoruba, Hausa ve Ibolar, Gürcistan'da Abaza ve Asetler, İspanya'da Katalan ve Basklar, İngiltere'de İskoç ve Kuzey İrlandalılar ve Türkiye'de de Kürtler gibi farklı coğrafyalarda görülebilmektedir (Kurubaş 2008'den akt. Altun ve Karaman, 2011:7).

Etnik ayrılıkçılıkta amaç bir bütün olarak toplumun unsurları tarafından ayrı ırk, mezhep ve din şeklinde farklı olduklarını öne sürerek, toplumu bu ekseninde bölmek veya spesifik bir bölgeyi ya da alanı halihazırda bağlı bulunduğu ülkeden ayırarak bağımsızlık kazanmaktır. (Alkan, 2002'den akt. Altun ve Karaman, 2011: 6) Bu amaca ulaşmak için ise şiddet bir araç olarak kullanılmaktadır.

Etnik ayrılıkçılık, sıklıkla görülmesine rağmen değişken bir olgudur. Bazı hareketler yeni bir devletin kuruluşunun ilk yıllarında görülürken, bazıları ise yoğun gerilim ve çatışmalardan sonra görülmektedir. Aynı şekilde bazı hareketler yıllar hatta on yıllarca sürmesine rağmen sonucunda bir değişme yaşanmaz iken, bazı ayrılıkçı hareketlerin ise başlamasından kısa süre sonra bir savaş durumuna evrildiği görülmektedir.

Connor (1967: 30-53) ayrılıkçılığın hızlı artan bir olgu olmasını milliyetçi self determinasyon doktrininin geniş şekilde yayılması ile açıklamaktadır. 18. yüzyılın popüler egemenlik kazanma şekli olan self determinasyon yöntemi, 19. yüzyılda milliyetçiliğin artışı ile günümüze kadar gelen bir doktrin olmuştur. Günümüzde de birçok etnik ayrılıkçı hareketler bu doktrini temel alarak eylemlerine meşruluk kazandırma eğilimi içerisinde olmaktadır. 21. yüzyıl ile beraber self determinasyon doktrini sürekli olarak ayrılıkçılar tarafından kullanılacaktır. Bu açıdan ayrılıkçılık "politik kendini ifade etme" şeklinde bölgesel temelde uygulanmaya çalışılmıştır.

Self determinasyon etnik ayrılıkçılığın varlığı gerekli olan belki de yasal ideoloji olmaktadır. Fakat self determinasyon fikrinin evrensel bir doktrin olduğu göz önüne alındığında, ayrılık eğilimi taşımayan grupların eylemsizliği bu grupların etnik ayrılıkçı hareketleri başaramadığı anlamına gelmemektedir (Connor, 1967:175-78).

Horowitz (1985:233) " Ethnic Groups In Conflict" adlı yapıtında ayrılıkçılık düşüncesinin nasıl ortaya çıktığını bir tablo yardımıyla yararlanarak açıklamaktadır. Horowitz, etnik grupları ikiye ayırmaktadır. Bunlardan ilki eğitim seviyesi yüksek, tarım dışı işlerde çalışan ve dünya görüşüne sahip olanların oluşturduğu gelişmiş (advanced) ve tarım ile uğraşan ve eğitim seviyesi düşük olanların oluşturduğu az gelişmiş (backward) etnik gruplardır.

Tablo 3. Grup ve Bölgeler Bakımından Ayrılkçılık Eğilimi

Grup ve Bölge	Politik İddialar	Ayrılkçığı İtici Faktörler	Ayrılkmanın Maliyeti	Ayrılkmanın Sıklığı ve Zamanlaması
Az Gelişmiş Bölgede Az Gelişmiş Gruplar	Vatandaşlık haklarında orantılılık Zaman zaman adalette gelir dağılımı	- Vatandaşlık haklarının adil kullanılmasının reddi - Dil ve din konuları gibi sembolik değerlerde farklılıklar - Gelişmiş grupların yoğun olarak hizmet sektöründe istihdamı	Ekonomik maliyetlere rağmen ayrılk kararı alınır	Ayrılkma erken olmakla birlikte sık sık tekrarlanır.
Az Gelişmiş Bölgede Gelişmiş Grup	- Ayrılcılığın olmaması - Gelir dağılımında sorun olmaması	- Şiddetli ayrılcılık - Tekrarlanan şiddet - Tersine göç	Ekonomik maliyeti düşük olursa ayrılk olacaktır.	Ayrılkma kararı geç alınır; Tekrarlanma olasılığı oldukça yüksektir
Gelişmiş Bölgede Gelişmiş Grup	- Ayrılcılığın olmaması - Gelirin kazanıldığı yerde harcanması	- Şiddetli ayrılcılık - Tersine göç	Ekonomik maliyeti düşük olursa ayrılk kararı alınacaktır	Ayrılkma kararı geç; Tekrarlanma olasılığı nadir
Gelişmiş Bölgede Az Gelişmiş Grup	- Vatandaşlık haklarında orantılılık - Gelirin kazanıldığı yerde harcanması	- Vatandaşlık haklarının orantılı kullanılmaması - Göçmenlerin siyasi iddiaları	Ekonomik fayda ve maliyetler dikkate alınmaksızın ayrılk kararı alınır	Ayrılkma kararı erken alınır, Tekrarlanma olasılığı nadirdir

Kaynak: Horowitz (1985: 192)

Tablo-3'de görüldüğü gibi az gelişmiş bölgedeki az gelişmiş grupların ayrılkma eğilimleri diğer gruplara göre daha sık ve tekrarlanma olasılığı yüksektir. Bu grup ayrılkmanın ekonomik maliyetini dikkate almamaktadır. Dolayısıyla ayrılkçı eğilime en yatkın grubu oluşturmaktadır. Gelişmiş bölgedeki gelişmiş gruplar ise ayrılkçı eğilimi en az olan grubu oluşturmaktadır. Bu grup ayrılkma kararı olsa bile ekonomik maliyetin büyük bir belirleyiciliği olacaktır. Ayrılkmanın ekonomik maliyetinin düşük olması halinde ve tüm şartların olgunlaşması halinde ayrılkma kararı alınabilecektir.

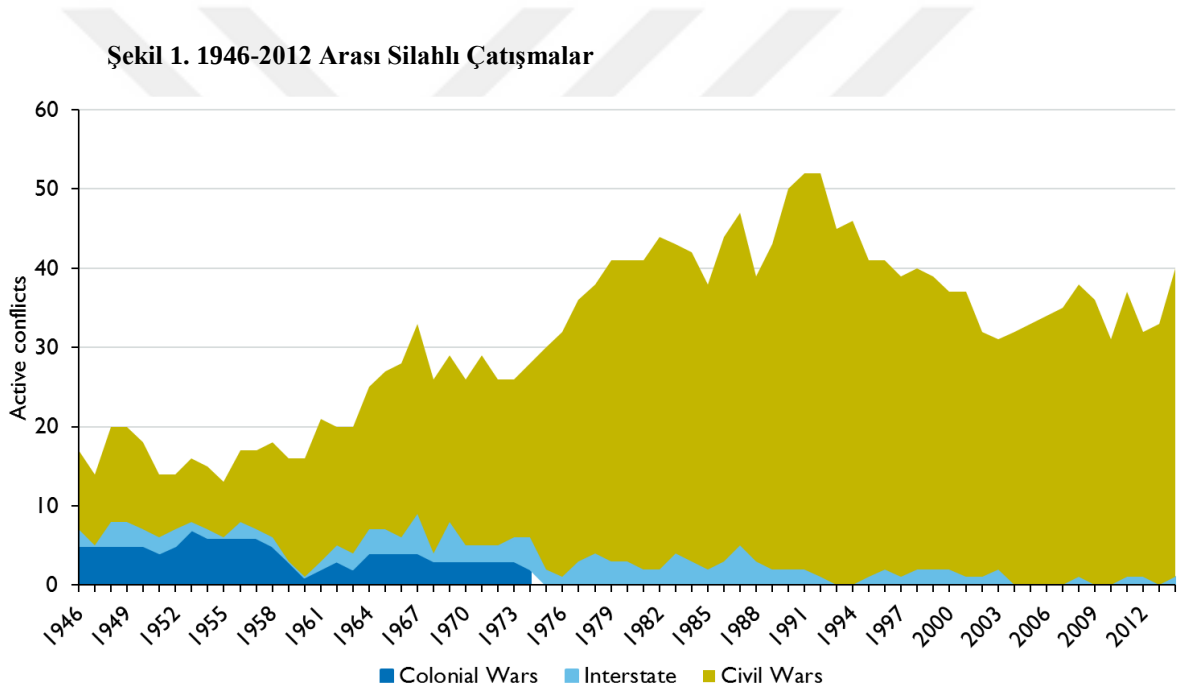
Tablo-3 den çıkarılacak bir sonuç da ayrılkçılığın tamamen ekonomik çıkar ve grup kaygıları sonucunda meydana geldiğidir. Ekonomik çıkar ayrılkçı hareket üzerinde ya bir hızlandırıcı faktör ya da bir fren mekanizması görebilir. Ama en sık ve erken gelişen ayrılkçı hareketler arasında -az gelişmiş bölgede az gelişmiş grup- ekonomik kayıp veya kazanç en

küçük rolü oynarken, etnik kaygı en geniş rolü oynamaktadır (Horowitz, 1985: 193).

Az gelişmiş bölgedeki az gelişmiş gruplar ayrılma yönünde kolayca ikna edilebilen gruplar arasındadır. Bu gruplara ayrılmanın çıkarlarına olduğu kolaylıkla anlatılabilmektedir. Aynı şey gelişmiş bölgedeki az gelişmiş grup içinde vardır. Ama ayrılma yönünde bu pozisyonda olan çok az grup bulunmaktadır. Büyük oranda ayrılma yönünde isteksizliklerine rağmen, gelişmiş gruplar arasında farklılıklar bulunmaktadır. Gelişmiş bölgedeki gelişmiş grupların bölgenin ötesinde çıkarları bulunmaktadır. Bu grupların ayrılık olasılığı düşüktür (Horowitz, 1985:19).

1.4. Etnik Çatışmaların Sebepleri

Soğuk savaşın sona ermesi ile beraber silahlı çatışmaların sayısında artış yaşanmıştır. Devletlerarasındaki olan büyük savaşların yerini daha çok devletlerin söz konusu ülkede araç olarak kullandığı vekâlet savaşçıları şeklinde meydana gelen iç savaşlar ve çatışmalar almıştır.

Kaynak: (www.ucdp.uu.se, 2017)

Şekil 1 'de görüldüğü gibi Soğuk Savaşın bittiği 1991 yılında iç savaşların zirve yaptığı görülmektedir. Soğuk savaşta yumuşa dönemi ile beraber artmaya başlayan iç savaşlar Soğuk Savaşın bitmesi ile beraber yüksek seyrini devam ettirmiştir.

UCDP ⁸ 1946 yılından beri 259 farklı silahlı çatışma olduğunu belirtmektedir. Bir başka çalışmaya göre ise 1946 yılı ile 2001 yılları arası meydana gelen 225 silahlı çatışmanın 115'inin 1989 ile 2001 arasında meydana geldiğini belirtmektedir. Bu çatışmaların yaklaşık 163 tanesi ise iç çatışma şeklindedir (Gleditsch v.d. 2002:616-20). Şekil 1'de de bu durum açıkça görülebilmektedir.

⁸ Uppsala Conflict Data Program. Politik şiddet üzerine kayıtlama yapan bir istatistik internet sitesi

Yukarıdaki şekil ve verilerin vurgulamış olduğu bir durum olan etnik çatışmaların ya da iç savaşların giderek uluslararası gündemi meşgul etmesi hatta ilk sıralarında yer alması dolayısıyla teorisyenler bu alandaki çalışmalarını hızlandırmıştır. Bu noktada etnik çatışmalara neyin sebebiyet verdiği durumu önem arz etmektedir. Bu bölümde etnik çatışmaların sebeplerine değinilecektir. Her bölge ya da ülkedeki etnik çatışmanın kendisine özel bir takım nedenleri olabilmektedir. Dolayısıyla ortak paydaya ulaşmak için genel sebepler üzerinde durulacaktır.

1.4.1. Etnik Grup Temelinde Etnik Çatışmaların Psikolojik ve Sosyolojik Sebepleri

Etnik çatışmaların psikolojik olarak ele alınması özcü (essentialism) yaklaşım tarafından yapılmıştır. Psikolojik olarak ele alma konusunda Petersen (2003:23)'in görüşleri önemlilik arz etmektedir. Petersen " eski nefretler" den bahsederek birçok çalışmada bu kavramın göz ardı edildiğini belirtmektedir. Petersen nefretin sonradan yaratılan bir olgu olması halinde göz ardı edilebileceğini ama tarihten gelen bir nefret olması halinde bunun ciddiye alınması gerektiğini ifade etmektedir. Petersen dört farklı duygu modeli oluşturmuştur. Bunlar korku (fear), nefret (hatred), gücenme (resentment) ve öfke (rage) olmaktadır. Korku bireyin güvenlik tehdidi durumuyla; nefret, tarihsel sorunlarla; gücenme, durumlarda oluşan farklılıklarla ve öfke ise birikmiş duyguların dışa vurumu duygusu ile alakalıdır.

İnsanın doğası gereği çatışmaya yatkın olduğunu söyleyen ve bu nedenle etnik çatışmayı açıklayan çalışmalar mevcuttur. Vamık Volkan (akt. Şahin, 2013:37) çatışmanın kökeninin bireyin doğası ile bağlantılı olduğunu ifade etmektedir. İnsan dünyaya boş bir levha gibi gelmektedir ve kendisine dost ve düşmanları kendi varsayımları üzerinden seçmektedir. Bireyin düşman imgesi seçmesi çatışma doğurabilmektedir.

Vamık Volkan (2007:36)'ın "seçilmiş travma" kavramı etnik çatışma açısından önem taşımaktadır. Etnik gruptaki üyeler grubun bağlı bulunduğu değer ve yargıların güncel kalması için geçmişte yaşanan bir takım hadiselerin önemini gündemde sürekli tutmaktadırlar. Etnik grubun daha önce maruz kaldığı mağduriyet, aşağılanma, sıkıntılar gibi negatif faktörler, etnik grup üyelerinin gruba bağlılığını artırmakta ve bu durum diğer gruplara karşı öfkeyi de körüklemektedir. Dolayısıyla grupların tarihte yaşadıkları acı olaylar aslında grup kimliğini ayakta tutmayı hedef edinmektedir.

Robin Wright (1994: 157-163) etnik çatışmaların sebeplerini kabile nefreti, tarihsel nedenler, kültürel çöküş endişesi, güç arayışı ve demokratikleşme ve güvenlik olmak üzere beş bölümde açıklamaktadır. Özellikle soğuk savaştan sonra ortaya çıkmaya başlayan kabile nefreti insanlığı ırk, inanç ve milliyet olarak ayırmaktadır.

Wright (1994:158) tarihsel sebep konusunda tarihin insanoğlu ile beraber yaşadığını belirtmektedir. Çoğu etnik grup kendisinin bir egemenlik, adaletsizlik ve baskı geçmişinin olduğunu iddia etmektedir. Sudan Halk Kurtuluş Hareketi lideri olan John Garang bir röportajında Sudan'da çatışmanın geçmişinin yüzyıllar öncesinde olan köle ticaretine dayandığını söylemektedir. Çünkü Kuzey Sudan'ın Güney'den köle ticareti yaptığını söylemektedir.

Hırs ve çatışma hissi çok çeşitli ve farklı faktörler tarafından üretilen bir olgudur. Bu faktörler modernleşme ve göçten demokratikleşme ve sınırlı kaynaklara kadar birçok faktörü içinde barındırır. Bu faktörler korku ve belirsizliğe sebep olup çatışma sonucu doğurmaktadır. Wright (1994:159) modern çağın başlaması ile etnik çatışmaya sebep olan ana faktörlerin ortaya çıktığını ifade etmektedir. Bu noktada kültürel standartlaşma ve büyük göçler gibi faktörlerin etkisi özellikle 21. yüzyılda yadsınamaz.

Etnik çatışmaya tarihsel bir faktör açısından bakan yazarlardan Cederman (1997:483-95) etnik çatışmanın ortaya çıkmasında grubun kökeni hakkındaki tarihin yorumlanmasına dikkat çekmektedir. Tarih ve statü diğer gruba karşı olan düşmanlığı ortaya çıkarmaktadır ve bu durum yok olma tehlikesi ile güçlenmektedir. Bu noktada etnik grubun büyüklüğü büyük rol oynamaktadır. Cederman'ın tartıştığı gibi grup görece olarak yeterli olarak büyük ise, etnik grubun iddiaları daha güçlü olmaktadır.

Tarihsel olarak etnik grupların kökenlerinin tarihi ve bulundukları bölgenin ilk yerleşimcileri gibi faktörler etnik grubu birbirine bağlayan faktörler olmaktadır. Ama daha önemli olan, son zamanda gelişen mağduriyetler veya adil olmayan etnik durumların zihinlerde bıraktığı hatıralar çatışma olasılığını yükseltmektedir. Bu noktada Mark Beissinger'in " Nationalist Mobilization and the Collapse of the Soviet Union" isimli çalışması önemlidir. Beissinger bu kitabında etnik mobilizasyonun kısa ve uzun zamanlarda işleyen makro tarihsel bir işlem olduğunu belirtmektedir (Beissinger, 2001:52-69).

Etnik çatışmanın olağan şekilde oluşma süreci şöyledir:

- Etnik grubun tarihini yorumlaması diğerlerine karşı olan düşmanlığı ortaya çıkarmaktadır ve bu durum yeni ve özel bir kazanıma duyan ihtiyacı vurgulamaktadır
- Grubun yok olma tehlikesi korkusu şiddet başladığı zaman güçlü olmaktadır
- Etnik grup bölgesel bir üsse sahiptir ve mobilize olma fırsatı bulunmaktadır.

Bütün bu şartlar mevcut olduğunda, çatışma aşağıdaki mekanizmalar ile şiddetlenmeye başlamaktadır:

- Aşırı düşmanlığın geniş halk desteğine sahip olması. Çatışma olasılığı etnik grubun görece demografik genişliği ile artmaktadır
- Etnik grup kendi zaferlerini tek taraflı yorumlamak ile tarihini güzelleştirmektedir ve zayıf liderler ve hainleri kayıplar nedeniyle suçlamaktadır
- Seçkinler etnik olarak ilgi çeken unsurları kullanmaktadırlar ve bu durum çatışma için kitlesel düşmanlığı ve korkuyu artırmaktadır

Gruplar arasında etnik düşmanlık ne kadar fazla ise (tarihsel açıklama, eski mağduriyetler, grubu birbirine bağlayan duygularla ilgili geçmiş algılamalara bağlı olarak) enik çatışmanın çıkma olasılığı o kadar fazladır. Etnik çatışmanın çıkma olasılığı etnik grubun demografik büyüklüğü ile de bağlantılı olmaktadır.

Ted Robert Gurr (1970:24-25) etnik çatışmaların sebeplerini "görelî yoksunluk (relative deprivation)" denilen kavram ile açıklamaktadır. Görelî yoksunluk etnik grupların beklenen beklentileri ile karşılananlar arasındaki farklılık sonucu oluşmaktadır. Dolayısıyla bu durum

çatışmaya neden olmaktadır. Gurr, görelî yoksunluğun yoğunluğunun beklenenler ve gerçekleşenler arasındaki farkın büyüklüğüne bağlamaktadır. Fark büyür ise çatışma eğilimi daha fazla olacaktır. Gurr, insanların sosyal değerlere ulaşmada yaşadıkları kayıpların onları ayaklanmaya teşvik edeceğini belirtmektedir. Etnisite, insanları devlete karşı birleştirmeye işlevi görmektedir.

1.4.2. Modernleşme, Demokrasi ve Etnik Çatışma

Horowitz gelenekselcilik ve modernleşme bakımından etnik çatışmayı açıklamaktadır. Horowitz (1985:96-7) modernleşmeyi etnik çatışma ile üç yol açısından ilişkilendirmektedir. Birincisi, etnik çatışmanın, modası geçmiş gelenekselciliğin kalıntısı olarak görülmesidir. Gelenekselcilik modernleşme istilasını sonucu etkisini kaybetmiştir. İkincisi etnik çatışmayı gelenekselcilikle ilişkilendirir ve etnik çatışma modernleşmeye gitmede en büyük engel olmaktadır. Üçüncüsü ise etnik çatışmanın modernleşmenin bileşik parçası olarak görmektedir. Bu noktada Hargrove (1970:474) modernleşme ile birlikte artan eğitimin, gelirin ve seçkin kesimin ağırlığının önemine değinmektedir. Weiner (1978:274-93) saldırgan eğilimi taşıyan etnik grupların en radikal taraftarları eğitimli seçkinler arasında bulunabilmektedir. Ayrıca çoğu gelişen ülkede etnik çatışmaların çoğunlukla kentlerde olduğu görülmektedir.

Etnik çatışmanın kendisinin aslında modernleşmenin yan ürünü olduğu düşüncesi tamamen bir genelleme olmaktadır. Armstrong (1982:112) etnisitenin modernleşmenin yan ürünü olmasının zamana bağlı bir olgu olduğunu ifade etmektedir. Bu noktada modernleşme öncesi meydana gelen etnik çatışmalar bu ifade biçimi ile çelişki oluşturacaktır. Çünkü modern zaman öncesi ya da modernleşmenin geçici anlamlar yüklediği zamanlarda etnik çatışma kavramı bu ifadeyi beyan edenler tarafından nasıl açıklanacaktır?

Deutsch (1961:493-514)'un öne çıkardığı " sosyal seferberlik (social mobilization)" kavramını etnik çatışma ile ilişkilendirmektedir. Bu kavram, geleneksel yaşamdan modern yaşama geçen ülkelerdeki nüfusun tamamen bir değişim geçirdiği bir süreç olarak algılanmaktadır. "Eski" için yeni davranış kalıp ve metotları ortaya çıkmakta ve bu durum kitlesel şekilde politikaya dâhil olmayı kapsamaktadır. Bu durum geleneksel yaşam tarzından kopmaya sebep olacaktır. Kitle iletişim araçları ve okuryazarlık oranındaki değişiklikler, ikamet (özellikle köyden şehire), istihdam (tarımdan tarım dışı alanlara) ve diğer birçok değişiklik bu sürecin unsurlarını oluşturmaktadır.

Deutsch'ın tezine benzer bir durum Huntington ve Lerner'de (akt. Taras ve Ganguly, 2008:14-16) rastlanmaktadır. Bu yazarlar ekonomik olarak modernleşmenin etkilerine vurgu yapmaktadırlar. Devletin gelişmişlik düzeyinin artması, ülke içinde bulunan etnik grupların beklentilerini yükselmektedir. Fakat Gurr'un "görelî yoksunluk" kavramında ifade edildiği gibi gerçekleşen ve beklenen arası fark etnik çatışmaya sebep verebilmektedir. Modernleşme ile geri kalan bölgelerdeki etnik gruplar, kendi statülerinin farkına eskisinde olduğundan çok daha iyi varacaklardır. Bu noktada modernleşme ile beraber özellikle çok kültürlü yapıya sahip olan devletlerin gerçekleşen ile beklenen arasındaki beklentileri eşitleyecek politikalar uygulamalıdır.

Wright (1994:160) etnik çatışmaların azınlık kültürünün saf dışı bırakılması korkusu sonucu da çıkabileceğini belirtmektedir. Modernleşme ile beraber iletişim ve teknolojinin cazibesi ile

elbiseden müziğe, her şey standart hale gelmektedir. Endüstrileşme ve Batılılaşma geleneksel vasıf ve sanatlara özellikle gelişen ülkelerde meydan okumuştur. Samuel Huntington'ın (1993) "Medeniyetler Çatışması" adlı eseri vurguladığı üzere " yenedünyada çatışmanın temel kaynağı ideolojik veya ekonomik olmayacaktır. İnsanları ayıran ve çatışmanın egemen kaynağı kültür olacaktır. Ulus devletler küresel alanda en güçlü aktörler olarak kalacaktır fakat küresel politikanın ana çatışmaları milletler ve farklı medeniyet grupları arasında olacaktır. "

Demokrasilerde, bilhassa gelişmiş demokrasilerde çatışma olasılığı daha azdır. Demokrasinin geliştirilmesi, insan haklarına, azınlık haklarına ve hukukun üstünlüğüne olumlu katkı yapacaktır. Dolayısıyla tüm kesimin taleplerini karşılayabilecek bir demokrasi etnik çatışma ihtimalini minimuma indirecektir. Demokrasinin yayılmasını sağlamak çatışmayı azaltacaktır. Fakat 1990'lar ile birlikte demokratikleşme hareketlerinin ve etnik çatışmaların olduğunu gözlemlemekteyiz. Demokrasiye geçişin ilk aşamaları barıştan çok çatışmaya sebep olmaktadır.

Synder ve Mansfield (2005) "why emerging democracies go to war" adlı çalışmasında demokrasiye geçiş yapan ülkelerin neden çatışmaya sahne olduğundan bahsetmektedir. Bütün demokrasiye geçiş yaşayan ülkelerde çatışmanın yaşanacağını söylemek analiz açısından tutarlı görünmeyecektir. Bu açıdan Synder ve Mansfield (2005: 2) bu noktada bir ayrıma gitmektedir. Synder ve Mansfield, güçlü politik kurumların yokluğu durumunda demokrasiye geçiş aşamasında çatışmanın yaşanabileceğini vurgulamaktadır. Hukukun üstünlüğü, adil seçimler, siyasi partilerin varlığı ve profesyonel medyanın varlığı gibi unsurların ülkede bulunması demokrasiye geçişte çatışma olasılığını azaltacaktır.

Demokratikleşme ve güvensizlik de çatışmaya neden olabilmektedir. Demokrasiye geçiş etnik hırsları ve belirsizliğe ortaya çıkarıp çatışmaya neden olabilmektedir (Wright, 1994:161). Yapılan bir çalışma ve analizde herhangi bir devletin savaşıma olasılığı 1/6 iken, demokratikleşme aşamasındaki ülkelerde bu olasılık 1/4'e yükselmektedir (Synder, 2000:29). Demokratikleşme aşamasını geçen ve iyi bir şekilde yaşayan ülkelerde etnik çatışmanın yaşanma olasılığı daha az olmaktadır. Dutceac (akt. Sadowski, 1998) bu durumu küreselleşme ile ilişkilendirmektedir. Ona göre küreselleşme demokrasiyi geliştirir ve bu durum etnik çatışma olasılığını düşürür. Sadowski özellikle demokratik değerlerin bir toplumda yerleşmesinin çok önemli bir faktör olduğunu ifade etmektedir.

Wright (1994:161) devletlerin etnik grupları kasıtlı olarak haklarını zedeleyerek, korkuya sebep olarak etnik çatışmaya sebep olduğunu ifade etmektedir. Devletin burada ki amacı güç arayışıdır. Wright, eski "böl ve yönet" taktiğini vurgulayarak günümüzde devletlerin etnik, dini ve diğer farklılıkları sömürdüğünü ifade etmektedir. Devletlerin ayrılıkçılarla mücadele etme gerekçesi ile bazen işkence, saldırı gibi insan hakları ihlallerini haklı göstermeye çalıştığı görülmektedir.

1.4.3. Bir Etnik Çatışma Sebebi Olarak Güvenlik İkilemi Kavramı

Uluslararası ilişkilerde "güvenlik ikilemi (security dilemma)" kavramı daha çok devletlerarasında geçen bir olgu olmuştur. John Hertz, güvenlik ikilemini birbirlerinin niyetlerinden emin olamayan devletlerin güvenlik uğruna silahlandıkları ve böylelikle bir kısır

döngüyü başladıkları durum olarak betimlemektedir. Güvenlik ikilemi kavramını ilk bulan kişi olan Hertz, güvenlik nedeniyle silahlanmış olan devletlerin kendilerini daha az güvende hissedecekleri ve daha çok silah satın alacaklarını belirtmektedir. Çünkü birinin güvenliğini sağlayan araçlar, diğeri için tehdit oluşturmaktadır (Hertz 1950'den akt. Waltz, 2010:232-3).

Etnik çatışmaya sebep olan faktörlerden olan güvenlik ikilemi kavramı daha çok realist yazarlar tarafından kullanılmıştır. Barry R.Posen'ın (1993:27-47) " The Security Dilemma and Ethnic Conflict" adlı çalışması uluslararası ilişkilerde devletlerarasında kullanılan bir kavram olan " güvenlik ikilemi" kavramını etnik çatışmalara uyarlaması bakımından önemlidir. Posen, çalışmasında Soğuk Savaş sonrasındaki Sovyetler Birliği ve Yugoslavya'nın dağılması ile ortaya çıkan etnik çatışmalara güvenlik ikilemi penceresinden bakmaktadır. Posen, güçsüz ve zor durumda olan ülkelerde bulunan etnik grupların belirsizlik ortamındaki korku sebebiyle güvenlik endişesi içerisinde olduğunu belirtmektedir. Bu durum her etnik grubun gücünü artırmasına ve bu durumda diğer gruplarda domino etkisi yaratmasına neden olacaktır. Her grup, karşı grupların endişe ile hareket ederek silahlanmasını kendisine karşı bir hareket olarak algılayacak ve bu durum bu şekilde devam edecektir.

Özellikle istikrarsız, başarısız ya da realist bakımdan güçlü olmayan ülkelerde, etnik grupları koruyacak bir devlet gücünün bulunmadığı bir ortamda bir veya daha fazla grup kendisi, kendi güvenliğinin korunmasında sorumlu görmektedir. Bu şartlar altında grup bunun bir tehdit olup olmadığını değerlendirip, bu durumun kısa veya uzun vadeli olup olmamasına göre pozisyonunu belirleyecektir. Bu durumlar çatışmanın seyrini belirleyecektir (Posen, 1993:27-47).

Rose (2000: 12) neo realist teoriden yararlanarak anarşi ortamından bahsederek etnik çatışmayı bu sisteme bağlamaktadır. Anarşinin bulunduğu bir durumda, etnik grupların kapasiteleri ve bu durumu algılamaları güvenlik ikilemine sebep olmaktadır. Kapasite olarak bakıldığında saldırı ve savunmaya yönelik askeri güç kapasiteleri ayırt edilemez ve saldırı savunmaya üstün gelirse güvenlik ikilemi kendisini ağırlıklı olarak gösterecektir (Jervis, 1978:186-7).

Posen, etnik çatışmayı anarşi ile ilişkilendirerek Sovyetler Birliği gibi imparatorluk sistemlerinin çöküşünü buna bağlamaktadır. Ona göre güvenlik ikilemi teorisi var olan anarşi altında etnik çatışmaları açıklamak için kullanılmaktadır. Posen çalışmasında güvenlik ikileminin altı tane yönünün olduğunu ifade etmektedir.1.anarşi 2. korku (diğerlerinin gizlediği niyetler) 3. Genişleme arzusunda olan yoksunluk 4. kendi amacını baltalama 5. önleyici ve öncelikli etki tepki sarmalı 6. saldırı ve savunma amaçlı silahlar (Posen, 1993: 27-35).

Etnik çatışmayı güvenlik ikilemi teorisi ile açıklayan teorisyenlerden biri de Paul Roe'dir. Roe, etnik çatışmaya yol açan güvenlik ikileminin altı yönü olduğunu ifade etmektedir. 1. Kasıt olmayan sonuçlar 2. Kasıtsız yapılan hareketler 3. Belirsizlik (devletin niyeti hakkında) 4. güvenlik ikileminin düzenleyicisi 5. gelişen veya de facto anarşi durumu 6. etki tepki sarmalı (Roe, 1999'dan akt. Tang, 2011: 522) . Posen ve Roe'nun etnik çatışmaya yol açabilecek güvenlik ikilemi öğeleri konusunda benzeştikleri görülmektedir. Özellikle anarşi ortamının diğer faktörlerin önünü açtığı söylenebilir. Anarşinin yol açtığı belirsizlik durumu da teorisyenlerin üzerinde durduğu bir diğer öğedir.

Ülkede kıt kaynakların bulunması ülke içi çatışmaya sebebiyet verebilmektedir. Kahl

(2006:120-25) bu konuda ünlü iktisatçı olan Thomas Robert Malthus'dan yararlanmaktadır. Nüfusun hızlı büyümesi, çevresel bozulma, kaynakların tükenimi ve eşit olmayan kaynaklara ulaşım sorunu aklığa neden olup gelir dağılımını bozmaktadır. Etnik çatışmalar nüfus artışının kaynaklara erişimi sınırlandırdığı hallerde ortaya çıkmaktadır.

Stuller (1993), milliyetçiliğin etnik çatışmayı körüklediğini çeşitli örnekler vererek açıklamaktadır. Etnik gruplar belirli ortak dil, ata, kültür, milliyet ve din gibi unsurları olan topluluklardır. Bugün birçok toplum milliyetçilik temelinde etnik çatışma içerisine girebilmektedir.

Devlet içi çatışmaların yukarıda sayılanlar dışında elbette başka sebepleri de olacaktır. Fakat verilen sebeplerin etnik çatışmaları genel olarak ortaya çıkaran sebepler olduğu düşünülmektedir. Konunun daha iyi anlaşılması açısından Blagojevic (2009: 3)'in kavramsal çerçevede ki etnik çatışma sebeplerinin verilmesi uygun görülmüştür:

Şekil 2. Etnik Çatışma sebepleri: Kavramsal Çerçeve

Kaynak: Blagojevic (2009:3)

Etnik çatışma bir takım şartlar ve faktörlerin bir araya gelmesi sonucu oluşmaktadır: büyük yapısal kriz, etnisiteler arası tarihsel anıların varlığı, etnik hassasiyeti artıran kurumsal faktörler, bir "diğer" yaratıp korku, gücenme ve nefreti aşıl原因an politik girişimciler ve tarihsel anıların manipülasyonu ve kaynak ve haklar üzerinde etnisiteler arası rekabet. Şekil-1 bu faktörler arasındaki sebebiyeti açıklamaktadır (Blagojevic, 2009:3-4).

Öztop (akt. Efegil, 2009:3) devlet içi çatışmaların çıkış nedenlerini, yapısal, siyasal, ekonomik ve kültürel/algılama faktörleri şeklinde olmak üzere dört ana başlıkta toplamaktadır:

Tablo 4. Devlet İçi Çatışmaların Çıkış Sebepleri

FAKTÖRLER	ÖRNEKLER
Yapısal	- Devletin yapısının zayıflaması
Siyasi	-Ayrımcı siyasi kurumlar -Dışlayıcı ulusal ideolojiler -Gruplar arası siyaset - Elitlerin politikaları
Ekonomik	- Ekonomik sorunlar - Ayrımcı ekonomik yapılar - Ekonomik kalkınma ve modernleşme - istikrarsızlık ve çatışma
Kültürel/Algılama	- Azınlıklara karşı kültürel ayrımcılık
Diğer Nedenler	- Etnik milliyetçilik ve dini radikalizm - Etnik gruplar arasında güç dengesinde değişim - Fırsatçı siyasetçiler, etnik ve milliyetçi duyguları artırabilir - Ekonomik ve sosyal sorunlar

Kaynak: Efegil, 2009'dan akt. Öztop (2015:59)

Tablo-4'de devlet içi çatışmaların çıkış nedenleri dört alanda incelenerek çatışmaların sebeplerinin herhangi bir faktörün etkisi altında olmadığı anlatılmaktadır. Söz konusu tabloda daha fazla sayıda faktör kullanılabilme ihtimali olmakla beraber yapısal, siyasi, ekonomik ve kültürel/algılama dışındaki tüm sebepler diğer nedenler faktörü alanında toplanmıştır.

BÖLÜM 2: TERÖRİZM TÜRLERİ VE TERÖRİZMLE MÜCADELE YÖNTEMLERİ

Terörizmin daha iyi anlaşılması açısından genel olarak terörizmle mücadele yöntemlerine değinmek çalışmanın daha iyi anlaşılması bakımından yararlı olacaktır. Bu açıdan mücadele yöntem ve stratejilerine geçmeden önce terörizmin tanımına değinilecektir.

2.1. Terörizm

Terörizm konusunda çeşitli tanımlamalar bulunmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri terörizmi şöyle tanımlamaktadır: “ sosyal ve politik amaçlara ulaşmak hedefiyle hükümeti zorlamak ve halkı yıldırmak veya tehdit etmek için yasadışı güç ve şiddet kullanımıdır. “ (www.cfr.org, 2017). NATO, terörizmi şöyle tanımlamaktadır (www.nato.int,2018): “bir nüfus üzerinde politik, dini ve ideolojik amaçlara ulaşmak için halk ve hükümeti aşağılamak için korku ve güvensizlik yayan yasadışı güç kullanımıdır.”

Terörizm farklı teorisyenler tarafından farklı şekillerde yorumlanmasına rağmen sonuç olarak anlatmak istedikleri faktör aynı olmaktadır. Bu noktada Ali Khan'ın kitabı olan Uluslararası Terörizmin Yasal Teorisi/ A Legal Theory of International Terrorism'de vurgulanan terörizm tanımı önemlidir (Khan,2006:23): “Terörizm mağdur olduklarını iddia eden grupların türemesinden kaynaklanmaktadır. Bu mağdur gruplar iki önemli özellik taşırlar: özel politik amaçları vardır ve şiddetin amaçlarına ulaşmak için vazgeçilmez olduğudur.”

2.2. Terörizm Türleri

Bu kısımda çalışmanın özünü oluşturan ve çalışma içerisinde detaylı olarak yer verilen etnik terörizm dışındaki yaygın olan terörizm türleri incelenecektir. Literatürde çok sayıda terörizm türüne rastlanılmasına rağmen bu kısımda genel olarak üzerinde durulan terörizm tiplerine değinilecektir. Çalışma içerisinde etnik/ayrılıkçı örgütler olan IRA ve ETA detaylı olarak incelendiğinden bu terör grubuna bu kısımda değinilmeyecektir.

2.2.1. Devlet Destekli Terörizm

Devlet destekli terörizm ideolojik veya siyasi amaçlara ulaşmak için devlet tarafından kullanılan bir araçtır. Devletler bir terör örgütünü açıkça veya zımnen destekleyebilmektedir. Devlet destekli terörizm, devletlerin konvansiyonel silahların kullanılmasının işe yaramayacağı zamanlarda devletlerin amaçlarını gerçekleştirmek için kullanılmaktadır. Uluslararası camia da devletlerin konvansiyonel araçları kullanması maliyet, zaman ve diğer birçok faktöre neden olacağından devletler devlet destekli terörizme yönelebilmektedir (Mentan, 2004:67-8).

Devletlerin terör örgütlerine destek verip onları kullanmasının çeşitli sebepleri vardır. Devlet terör örgütünün eylemlerini gerçekleştirdiği ülkede korku yayıp insanların moralini bozup insanların tehdit altında yaşamasını amaçlamayı güdebilir. Bunun dışında söz konusu ülkenin savunma harcamalarını ve askeri kapasitesini zafiyete uğratmak gibi amaçlar da bulunmaktadır. Devlet destekli terörde, devletler zaten var olan terör örgütü destekleyebileceği gibi kendi yaratacağı bir örgütü de bu amaçla kullanabilmektedir (Jenkins, 1975:31).

2.2.2. İdeolojik Terörizm

İdeolojik terör, belirli bir ideolojik görüşe sahip olan insanların ya da grupların bulundukları ülkede demokratik yollardan gerçekleştiremedikleri amaçlarını silaha başvurarak ideolojilerini ilgili ülkede gerçekleştirme amacı gütmektedir.

Bu çerçevede, ideolojik teröristler var olan siyasi, ekonomik ve sosyal sistemin tüm doğasını değiştirme amacı gütmektedir. İdeolojik terörizm iyi şekilde oluşmuş milliyetçi ya da sağ kanat terörizmine nazaran daha az dayanıklıdır ve iç ayrılmaya meyillidir.

İdeolojik terörizmde terör örgütleri sağ, sol ya da devrimci söylemleri kullanarak halk üzerinde etkili olmayı gaye edinirler. Bu minvalde komünistler eşitlik, bir arada yaşama gibi kendi açılarından uygun gördükleri faktörleri kullanıp kitle üzerinde etkili olmaya çalışmaktadırlar. Sağ kanat terörizmi ise daha çok milliyetçilik söylemlerinden hareket ederek etkili olmaya çalışmaktadırlar.

2.2.3. Dinci Terörizm

Hedeflerini terörizme başvurarak gerçekleştirmek isteyen dinci gruplar yozlaşmış ve şeytani olarak nitelendirdiği var olan dini sistemi devirmek için uluslararası terörizmi kullanmaktadırlar. Dinci terörizm kendi dinlerinin üstün olduğuna inanıp bunu dünyada geçerli kılınmasından kaynaklanmaktadır. Bu anlayış çerçevesinde ideali olanlar mantık ve rasyonaliteden yoksun bulunmaktadırlar ve başka bir görüşe tahammül edememektedirler. Bu tarz terörizm yeryüzünde bulunan diğer dinleri kendi dinlerini kabul ettirme gayesiyle zorlama amacı taşımaktadırlar.

Bu çerçevede 11 Eylül 2001 saldırılarından sonra bazı terör örgütlerinin İslam'ı kullanarak bu eylemleri gerçekleştirdiği görülmektedir. Son dönemde DAESH (Irak Şam İslam Devleti/ad-Dawlah al-İslamiyah fil –Iraq wa ash-Sham) gibi bir takım terör örgütlerinin de aynı şekilde İslam'ı referans aldıklarını iddia edip eylemlerde bulunmasının İslamiyet ve Müslümanlıkla hiçbir ilgisi bulunmamaktadır.

2.3. Terörizmle Mücadele Yöntemleri

Bu kısımda terörle mücadele yöntemlerinden etkili bir şekilde uygulananlar kısaca anlatılacaktır. Terörizm ve terörle mücadele yöntemlerinin genel olarak anlatılması etnik

terörizm ya da etnik ayrılıkçı hareketlere karşı devletlerin nasıl mücadele etmesi yönünde aydınlatıcı olmaktadır.

2.3.1. Siyasal Yöntemler

Devletlerin demokrasi, hukukun üstünlüğü ve insan hakları gibi değerleri tüm halk üzerinde eşit şekilde uygulaması ülke içerisinde oluşabilecek terör uygulamalarının önüne geçmek için bir önlemi oluşturmaktadır. Bu noktada, Wilkinson (2001:54) liberal demokrasilerin halk üzerindeki kanuni gücünü kaybetmeye başladıklarında bu durumun terör örgütlerinin önünü açtığını belirtmektedir.

Kimi teorisyenler terörle mücadele yöntemleri alanında siyasi yöntemlerin en verimli ve etkili olduğu noktasında birleşmektedirler. Araştırmacılar 1968'den 2006'ya kadar faaliyet gösteren ve eylemlerini sonlandırmış 2658 terör örgütünü inceledikleri çalışmalarında, bu örgütlerin %43'ünün müzakere süreçleri sonucunda ya da siyasal sistem içinde kendilerine yasal yol bulma durumunda silahlarını bıraktıklarını bulmuşlardır (Demir, 2017:134).

Her iki tarafın siyasal olarak müzakere sürecinde bir araya gelmesi de çatışmaların çözümü konusunda önemlidir. Bu açıdan lider pozisyonunda bulunan kişilerin ya da müzakereyi yönetenlerin soruna yönelmeleri önemli olmakla beraber 3. taraflarında arabuluculuk pozisyonunda soruna yaklaşması önem arz etmektedir. İki tarafında müzakere sürecinde sabır ve itidalli davranması çözümü kolaylaştırmaktadır (Wilkinson 2001:55 ve Demir,2017:135).

Bazı teorisyenler devletlerin terör örgütleri le hiçbir zaman müzakere yapmaması gerektiği konusunda emin iken; bazı yazarlar politik çözümlerin ve ayrıcalıkların teröristlerin temel değerlerine dokunduğunu ve onları çözdüğünü iddia eder. Bu iki birbirinden ayrı görüşe sahip olan teorisyenlerin birleştiği nokta ise siyasi ya da müzakere sürecinin terörizmi yıpratacağı fakat tamamen sonunun getirilemeyeceğidir. Müzakereler çatışma çözümünde başlıca araçtır. Devletler ve teröristler aynı zamanda ciddi niyetleri ve isteklilikleri doğrultusunda diyaloga girebilmektedirler. Gurr (2003:142-3) terör örgütlerinin müzakere masasında kazançlarını artırabilmek için daha fazla eylemde bulunabileceğinden bahsetmektedir. Cronin (2007:40-1) ise terör örgütleri ise açık ya da zımni görüşmenin örgütün elini güçlendireceğini iddia etmektedir.

Müzakere sürecini baltalayıcı çeşitli girişimlerin bu süreçte olması muhtemeldir. Sabotajcının etkisini minimize etmek için karşı önlemler kullanmak sabotajcının doğasını doğru değerlendirmeye bağlıdır. Bu noktada sabotajcının içeriden mi dışarıdan mı olduğu; müzakereyi baltalamaya hangi sebeplerin yol açtığı gibi faktörler önemlidir.

Ülkede barış süreci sağlandığında bunun korunması da terörizmle mücadele kadar önemli olmaktadır. Wilkinson (2001:60) Terör örgütleri ile devletlerin görüşme yapması terörizmle mücadele kaynaklarında sürekli tartışılan konular arasındadır. Gurr (2003: 210), terör örgütlerinin müzakerelerde pazarlık şansını artırabilmek için daha fazla eylem yapabileceği görüşündedir. Diğer taraftan Cronin (2007: 40), terör örgütleri ile açık ya da kapalı görüşmekten kaçınmanın terör örgütünün elini güçlendirebileceğini söylemiştir.

Görüşme süreci bazen terör örgütlerinin tekrar yapılanmasına fırsat verebileceği gibi, bazen de süreçten memnun olmayanların yapacağı şiddet eylemlerine sebebiyet verir. Taraflar görüşme masasında terör örgütünün eylemlerine devam ettiği durumlarda görüşmeler genellikle başarısızlıkla sonuçlanmaktadır. Yapılan bir araştırmaya göre, görüşmeler devam ederken terör saldırılarının meydana geldiği durumların ancak % 25’inde barış görüşmeleri olumlu sonuçlandırılabilmiştir (Kydd ve Walter, 2002: 264).

Terörizmin temel gayesinin, toplumu kendi siyasal hedefleri yönünde seferber etmektir. Bu yüzden yaptıkları eylemler topluma, kendi örgütlerine ve diğer örgütlere mesaj vermelerinde yardımcı olur. Bununla birlikte terörizm verdiği fiziksel zararın yanında, hitap ettikleri grupların psikolojilerini etkiler ve düşüncelerine yerleşir. Kişiler duydukları korku yüzünden toplum düzeni mevzusunda karamsar olurlar ve her an saldırı olmasını beklerler.

2.3.2. Ceza Adalet Sistemi

Ceza Adalet Sistemi (CAS), teröristlerin yakalanması için gösterilen gayretlerden, yargı önüne getirilmesine, yargılanma süreci ile suçlu görülenlerin cezaevine gönderilmesine ve cezaların infaz edilmesi de dâhil devletlerin kontrolünde gerçekleştirilen eylemleri kapsamaktadır. Bu yüzden kolluk kuvvetlerinin, yargı makamlarının ve ceza infaz kurumlarının faaliyetleri bu kapsamda incelenebilir. CAS’da temel gaye, terör örgütlerinin liberal devlet özellikleri ve hukukun üstünlüğü korunarak etkisiz hale getirilmesidir. Terörizmin tamamen etkisiz hale getirilmesi bile bu temel demokratik değerlerin çiğnenmesini meşru hale getiremez (Wilkinson, 2006: 62).

CAS ile ilgili diğer önemli unsur, terör örgütü üyelerinin yakalanmasının, örgütün intikam saldırıları düzenlemesine sebep olabileceği gerçeğidir. Bu da devletlerin kritik tesislerinin güvenliklerini artırması sorumluluğunu getirir. Öte yandan, eylem sonucunda yakalananlar ve adalet sistemine teslim edilenlerin genelde örgütün en alt düzeylerindeki elemanları olmasıdır (Pillar, 2003: 81–84).

Devletlerin topluma hiçbir suçun cezasız kalmayacağı ve ne olursa olsun evrensel özgürlüklerin kısıtlanmasına izin vermeyecekleri yönünde verdikleri mesaj önemlidir. Ayrıca bu dengenin korunması terörizmle mücadelenin hassas yapısına işaret eder. Ancak bir devletin Ceza Adalet Sisteminin onu uygulayanlar kadar iyi olduğu da akıllardan çıkarılmamalıdır (Wilkinson, 2006: 81).

2.3.3. İstihbarat

Terörizmle mücadelede istihbarat taktik ve stratejik olarak ikiye ayrılabilir. Taktik istihbaratın konusu, terör eylemlerinin yapılmadan tespit edilmesi ve engellenmesi, yapıldıktan sonra ise faillerinin bulunmasına yönelik gayretleri ele alır. Stratejik istihbarat

ise terör örgütlerinin son hedefleri, eylemleri ile sonuçta ne yapmak istedikleri gibi bilgi toplanması ve analizi faaliyetlerini içine alır (Pillar, 2003).

Terörizmle mücadelede toplanacak istihbarat her şeyden önce insan kaynağına (HUMINT) dayanmalıdır. Bu bilgi örgüt içine sızdırılan kişilerden alınabileceği gibi, bizzat örgütte görev alanların bu amaçla kullanılmasıyla da sağlanabilir (Pillar, 2003: 111).

2.3.4. Askerî Kuvvet Kullanılması

Demokratik devletlerde terörizmle mücadele esasen “ceza adalet sistemi” ile yürütülür. Bu çalışma içerisinde de alt başlıklar halinde bahsedilen “siyasal ve sosyo-ekonomik tedbirler”, “istihbarat”, “diplomasi” gibi diğer terörizmle mücadele araçları ise bu yöntemi desteklemek ve etkinliğini artırmak için kullanılmaktadır. Ancak bazı durumlarda devletler askerî kuvvetlerini terörizmle mücadele konusunda kullanmak hissiyatına kapılabilirler. Bu hissiyat özellikle teröristlerin yaratmış olduğu fiziksel tehdidin kolluk kuvvetleri tarafından engellenmesinin güçleştiği ve tehdidin ulusal boyutları ve sınırları aşması durumunda yoğun olarak hissedilebilmektedir.

Bu yüzden, askerî gücün terörizmle mücadele kapsamında kullanılması, kamuoyu ve medyada oluşan sert tepki verilmesi yönündeki beklentileri karşılayabilir. Devletler böylelikle, topluma karşı terörizm konusunda bir şeyler yapmış olduklarını ispatlarlar ve vatandaşlarının moralini yükseltirler (Pillar, 2003: 101). Ayrıca, askerî kuvvetler kullanılarak terör örgütlerine ağır zayıflar ve maddi kayıplar verdirmek terör örgütleri ile bunların destekçilerinin üzerinde caydırıcı etki yaratır ve terör örgütlerinin moralini olumsuz yönde etkiler (Pillar, 2003: 102; Wilkinson, 2006: 90–91).

Terör örgütleri tarafından bakıldığında, askerî kuvvet kullanılmasının terör örgütlerinin eylemlerini bitirmekten çok benzeri şekilde karşılık vermelerine sebep olduğu (Wilkinson, 2006: 91) ve teröristlerin örgüte bağlılıklarını artırdığı bulgularına ulaşılmıştır (Crenshaw, 2001: 25).

2.3.5. Diplomasi

Terörizmle mücadele kapsamında ulusal ve uluslararası alanda terörizmle mücadele yasalarının güçlendirilmesi önemli öğelerdendir. Bu amaç ile devletler ve uluslararası örgütlerin yayınladıkları terör örgütleri listesine mücadele edilen örgütün eklenmesi sağlanmalıdır. Böylece uluslararası ortamda bu örgütlerin faaliyet alanları daraltılmış olunacaktır. Ancak yasaların oluşturulması ya da listelerde terör örgütlerinin yer alması tek başına terörizmle mücadele için yeterli olmayacaktır. Çünkü devletler terör suçlarının yargılanmasında ya da yargılanması için ilgili devletlere iade edilmelerinde, taşıdıkları siyasal içerik ve imzalanan sözleşmelerin yaptırım gücü olmaması nedeniyle, çekingen davranmaktadırlar (Taşdemir, 2006: 65).

Terör eylemleri geniş bir alana yayılıyor ise, şiddet içeren eylemler yanında sivil halkın da katılımıyla yasal ya da yasa dışı propagandalar, gösteriler yapılıyor ise bu durum ayaklanma şartlarını oluşturmak amacıyla terörizmin bir araç olarak kullanıldığına işaret eder. Daha geniş bir katılım içeren bu durumlarda terörizmle mücadele etmek için çok daha hassas çaba gösterilmesi gerekmektedir (O'Neill, 2005: 188–190).

Alınan birçok önlem ve yapılan çeşitli reformlara rağmen terörizmi engellemede başarısız olunabilir. Her ne kadar sosyal, ekonomik ve siyasal sorunlara çare bulunsa da terörizm sorunu uluslararası ortamda yaşanan gelişmelerden bağımsız olarak ele alınamaz. Terör örgütleri yaşayacakları coğrafya ve beslenecekleri kaynakları bulduğu sürece bu önlemlerden beklenen fayda azalır. Bununla birlikte toplumlarda her zaman aşırı görüşlere sahip insanlar olabilir. Bunlar fazla sayıda olmasalar da fikirlerinden vazgeçirmek mümkün değildir (Wilkinson, 2001: 51–52).

BÖLÜM 3: İRLANDA CUMHURİYETÇİ ORDUSU (IRA) VE BİRLEŞİK KRALLIK'IN MÜCADELE YÖNTEMLERİ

Çalışmanın bu kısmında ilk olarak IRA (Irish Republican Army/İrlanda Cumhuriyetçi Ordusu) terör örgütünün tarihini ve örgüt yapısını incelenecektir. Birleşik Krallık'ın bu terör örgütü ile olan mücadelesinde ve kullandığı yöntemlere geçmeden önce örgütün tarihi ve yapısının incelenmesi konunun daha verimli anlaşılması açısından anlaşılır olacaktır.

IRA'nın kuruluşu 1913 yılına kadar götürülebilmektedir. 1913 yılında İrlandalı militan milliyetçi gönüllülerden oluşan örgüt kurulmuştur. IRA gönüllü İrlandalıların kurmuş olduğu örgütün devamı niteliğinde 1919 yılında kurulmuştur. 1919'da başlayıp 1921'de biten İrlanda'nın bağımsızlık savaşı sonunda yapılan antlaşma ile ada ikiye ayrılmıştır. Bu antlaşma IRA'yı bölmüştür. Antlaşmayı tanımayan bir takım grup üyeleri bütün bir İrlanda amacına yönelik olarak şiddet eylemlerine devam etmişlerdir. Bu grup üyeleri IRA adı altında eylemlerine devam ederken 1969 yılında IRA (Provisional/Geçici IRA) ve OIRA (Official/Resmi IRA) olarak bölünme yaşamıştır. Daha sonraları CIRA (Continuity IRA/Devam eden IRA) ve RIRA (Real IRA/Gerçek IRA) gibi farklı adlar altında bölünmeler yaşanacaktır. Fakat çalışma açısından ele alınacak IRA, 1969 yılında meydana gelen IRA olacaktır.

IRA tarihi anlatıldıktan sonra IRA örgütü ve yapısına değinilecektir. Bu kısımlardan sonra IRA'nın şiddet ve teröre başvurma sebepleri ele alınacaktır. Bu bölümün son kısmında ise Birleşik Krallık'ın IRA terörü ile mücadele yöntemleri anlatılacaktır.

3.1. IRA Doğuşu ve Tarihi

3.1.1. İrlanda Sorunun Başlangıcı

İrlandalıların geçmişinin Kelt'lere dayandığı görülmektedir. İrlanda'da çatışmanın sebeplerinden birini oluşturacak olan Hristiyanlığın İrlanda'ya gelmesi St. Patrick'in⁹ İrlanda adasına gelmesi ile başlamıştır. St. Patrick, Hristiyanlık anlamında İrlanda adasını dini değerler açısından zenginleştirmiştir. Onun sayesinde ada diğer din âlimleri ve Roma Katolik Kilisesi tarafından yakından takip edilmiştir. 1160 yılı sonları ile beraber Normanların İrlanda Adasına nüfus ettikleri görülür. Vikingler'de Adaya nüfus etmeye çalışsalar da bunda başarılı olamazlar.

Roma'lılar İngiltere'yi işgal etmişler fakat İrlanda adasının coğrafi olarak zor olması nedeniyle bu bölgeye sefer yapmamışlardır. İrlanda, İngiltere'nin aksine Roma kültürü, değeri, hukuku ve şehir yapılanması gibi faktörler açısından etkilenmemiştir (Coogan, 1995:2).

Normanların İrlanda'yı işgali 1169 yılında olmuştur. 1060 yılından beri İngiltere'yi elinde bulunduran Normanlar'ın İrlanda adasını işgali bir davet üzerine olmuştur (Hagen, 1999:28). İrlanda adasında o dönemde birden çok krallıklar bulunuyordu. Bu krallardan

⁹ Aziz ve İrlanda'nın ulusal Havarisi. Hristiyanlığı İrlanda'ya getirmekle bilinir. (Britannica, 2017)

biri olan Dermot Mac Murchada, diğer krallara üstün gelebilmek için, kendisi de bir Norman olan Kral 2. Henry'den yardım istemiş ve 2.Henry bu fırsatı değerlendirerek Dublin'e kadar ilerlemiş ve İrlanda'yı hâkimiyeti altına almıştır (Cogan, 1995). 1171'de İrlanda'ya gelen 2. Henry kendisinin Papa tarafından yetkilendirildiğini de ifade etmiştir. Bu tarihten sonra İrlanda'da İngiliz hâkimiyeti başlamıştır (Hagen, 1999:28).

İngilizlerin İrlanda adasında etkisini hissettirmesi zor olmamıştır. İçerideki kralların ve yerel otoritelerin birbirleri ile olan çatışmaları İngiltere'nin işini kolaylaştırmıştır. Mac Murchada'nın da içerideki çatışmalara karşı dış destek olarak İngiltere'den yardım istemesi, İngilizlerin Adada etkisini daha da hissettirmesini sağlamıştır (Coogan, 1995).

3.1.2. Tudor Hanedanı ve Orange Düzeni ile Gelişen Mezhepsel Gerginlikler

İngiltere'de ki Tudor hanedanı ile birlikte İrlanda adasını protestanlaştırma politikası izlenmeye başlanmıştır. İskoçya ve İngiltere'den Protestanlar getirilerek adanın mezhepsel ve demografik yapısı değiştirilmeye çalışılmıştır. Adanın yerlileri Katolik olmakla birlikte, yeni gelenler ise Protestanlık mezhebine mensup kişilerden oluşuyordu. Kutuplaşmış şekilde farklı mezhepsel topluluk meydana gelmişti. Bu durum mezhepsel gerginlik yaratmıştır.

Bir taraf, topraklarının yeni gelenler tarafından işgal edildiğini iddia ederken, diğer taraf sürekli bir ayaklama sorunu ile karşı karşıya olduğunu iddia etmekteydi. Farklı yerlerde yaşayan bu topluluklar farklılıklarını dinsel ve kültürel anlamda kimliklendirmekteydi (Darby, 1995).

16. yüzyılda Katolikler, Protestanlara karşı organize olmaya başlamıştır. Protestanlar da, Katoliklerin ayaklanma ve saldırılarına karşı organize olmaya başlamışlardı. 1641 yılında Katolikler barışçıl gösteri şeklindeki protestosu daha sonra şiddetli ayaklanmaya dönüşmüştür. Ayaklanma sadece Katolik topraklarındaki Protestanlara yönelik olsa da nefret, kuşku ve korku unsurları zaten var olan çatışma durumunu körüklemiştir (Hagen, 1999). Ayaklanmayı bastırmak için Adaya gelen İngiliz birliklerinin çatışmada Katolikleri öldürmesi Protestan ve Katolikler arasında çatışmanın daha da şiddetlenmesine sebep olmuştur.

17. yüzyıl ile İngiltere'de Kralcılar ve Parlemantocular arasında çatışmalar yaşanmıştır. İrlanda adasına İngilizlerin yoğun Protestan göçü ile adanın yapısı Katolikler aleyhine değişmeye başlamıştır. Bahsedilen 1641 ayaklanması ile Katoliklerin desteklediği Kralcılar ile Protestanların desteklediği Parlemantocular arasında geçmiştir. Fakat iç savaşı Parlemantocuların lideri olan Cromwell'ın kazanması sonucu İrlanda adasında Katolikler adeta cezalandırılmıştır (Özçağatay, 1998:27).

Tüm bu yaşananlardan sonra İrlanda adası İngiliz Protestanlar ve Katolik İrlandalıların arasında bölünmüştür. Ayaklanma sonrası adaya çıkan İngiltere, adada İrlandalıların elinde kalan topraklara da " kanunen" el koymuştur. Ayaklanma olduğunda İrlandalıların adada toprakların %59'una sahipken bu 1650'de %22'ye, 1695'te %14'e ve 1714'te ise %7'ye düşmüştür (Sezgin, 2023).

İngiltere'de bir Katolik olan Kral 2. James tahta çıkmış ve Katoliklerden alınan ve el konulan topraklarının geri verilmesini vaat etmiştir. Fakat adaya yerleşen Protestanlar buna kesinlikle karşı çıkmışlar ve toprakları terk etmemişlerdir. Bu gelişmeler sonucu Protestanlar ve dolayısıyla Parlemantocular Prens 3. Willam (William of Orange)'a kral olmasını tenkit etmişlerdir. William Orange ise kral olarak İrlanda adasında çıkıp 1690 yılında Boyne Savaşında Protestanları kurtarmıştır. Bunun sonucunda Adada Protestan hâkimiyeti tamamen sağlanmıştır. Bu gelişmeler sonucu meydana gelen duruma ise Orange Order (orange düzeni) denilmiştir (Fitzsimmons, 1993.121).

3.1.3. Birlik Yasası ve Mezhep Sorunundan Milliyetçiliğe

İrlanda adasına Protestanların yerleşip bir Katolik/Protestan mezhep mücadelesi olduğundan bahsedilmiştir. Zamanla adada mezhepçilikten kaynaklı olan sorun milliyetçilik veya etnisite temelli soruna doğru kaymaya başlamıştır. Burada belirtilmesi gereken mezhepçilik sorununun ortadan kalmadığıdır. Çatışmaların temelinde bu sorunda olmakla birlikte yeni sorun olarak milliyetçilikte ortaya çıkmıştır.

İrlanda Adası, İrlanda'nın kendi yönetiminde olmasını isteyenlerin oluşturduğu Milliyetçiler (Nationalist) ile Adanın Birleşik Krallığın bir parçası olması gerektiğini savunan Birlikçiler (Unionist) olarak iki tarafa ayrılmıştır (Hennesey, 1997:85).

1700'lü yılların sonlarında ortaya çıkan Theobald Wolfe Tone isimli bir Protestan ki İrlanda Cumhuriyetçiliğinin babası olarak bilinir- kendi mezhebine rağmen Katolik, Protestan ve muhalifleri birleştirerek, İngiltere'den ayrı bir cumhuriyet kurmayı amaç edinmiştir. Bu plan belirtilen tüm grupların bir araya gelmesi ile oluşabilirdi (Coogan, 1995; Stewart, 1977). Wolfe Tone, İngilizlere milliyetçilik temelinde başkaldırmaya çalışmıştır. Fakat 1801 yılında Birlik Yasası (Act of Union)¹⁰ ile İrlanda ve İngiltere tek devleti oluşturmuştur.

Wolfe, 1791 yılında Belfast'ta Birleşik İrlandalılar cemiyetini kurmuştur. 1789 Fransız devriminden etkilenen Wolfe, tüm İrlandalıları milliyetçilik çatısı altında birleştirme çabası içerisindeydi. Marx (akt. Özçağatay, 1998:175) Wolfe ile beraber İrlanda sorununun mezhepçilikten milliyetçiliğe kaydığını ifade etmektedir. Wolfe'un önderliğinde İrlanda'da bir kaç ayaklanma çıkmış ama bunlar İngilizler tarafından bastırılmıştır. Fransız İhtilali etkisi ile İrlanda adasında Wolfe'un tesiri ile başlayan milliyetçilik rüzgârı sonucu İngiltere, İrlanda'yı ülkeye katmayı amaç edinmiş ve sonucunda bu durum Birlik Yasası ile resmiyet kazanmıştır.

Birlik Yasası hem Protestanları hem de Katolikleri tek bir ülke altında birleştirmekteydi. Fakat ilerleyen bölümlerde görüleceği üzere bu yasa başarılı olamayacaktır. Çünkü mezhepçiliğin yanında yeşeren milliyetçilik rüzgârları ile milliyetçi kesimler Birlik Yasasını hedef alarak eylemlerini artıracaklardır.

¹⁰ Union with Ireland Act (Birlik Yasası) 1. maddesi: Büyük Britanya ve İrlanda 1 Ocak 1801 tarihi itibarıyla bir krallık altında birleşmektedir. 2. madde: Birleşik Krallık bir parlamento tarafından temsil edilmektedir (www.parliament.uk,2017).

3.1.4. Büyük Kıtık, Milliyetçiliğin Yükselişi ve Ayrılkçı Hareketlerin Doğuşu

İrlanda'da söz konusu dönemlerde gıda maddesi olarak daha çok patates tüketiliyordu. 1845 yılında patateste mantar hastalığının oluşması ile büyük kıtlık meydana gelmiştir. 1845 ile 1848 arasında yaşanan büyük kıtlık sebebi ile 1.5 milyona yakın kişi açlık veya onun yol açtığı hastalık neticesinde ölmüş, hemen hemen 1 milyon insan da kıtlık sebebiyle göç etmiştir.¹¹

İrlanda halkının patatese yoğun şekilde olan bağımlılığı yukarı belirtildiği şekilde 1 milyona yakın insanın göçüne sebep olmuştur. Göçlerin çoğu Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Kanada ve İngiltere'ye olmuştur. Göçler sonucu söz konusu ülkelerde ciddi İrlanda göçmen toplulukları oluşmuştur. Yaşanan kıtlık sonucu hem İrlanda'da milliyetçilik alevlenmiş hem de göçmen topluluklar tarafından ayrılkçı bir takım örgütler kurulmaya başlanmıştır. Hem yükselen milliyetçilik rüzgârları hem de kıtlığın neden olduğu mağduriyet IRA'nın doğuşunu hızlandıracaktır.

Kıtlık sonucu meydana gelen ayrılkçı hareketlerden "Genç İrlanda Hareketi (Young Ireland Movement) daha çok şiddet içermeyen eylemler ile sesini duyurmaya çalışmıştır. Genç İrlanda Hareketi'nin radikal kanadı olarak ortaya çıkan diğer ayrılkçı örgüt ise "İrlanda Cumhuriyetçi Kardeşliği (The Irish Republican Brotherhood/IRB) idi. 1858 yılında Dublin'de kurulan bu örgüt daha sonra "Fenian" adını almıştır. İlerleyen yıllarda bu örgüt ABD'ye kadar uzanan şekilde yayılmaya başlamıştır. Özellikle Newyork'ta etkili olan örgütün oradaki ismi "Clann Na Gael (Family of Gaels) idi. Örgüt ABD'ye giden İrlandalıların yardımları ile kurulmuştur. Örgütün en büyük finansal kaynakları ABD'den gelmekteydi (Coogan, 1995).

IRB veya Fenianlar Birlik'ten güç ve şiddet kullanarak ayrılmayı, yani adanın bağımsızlığını amaç edinmişlerdi. İngiltere'de çeşitli yerlerde eylemler yapan örgüt 19. yüzyıl sonlarına doğru ABD'nin olan desteğini çekmesi ile dağılma ve çözülme sürecine girmiştir. Fakat örgüt ondan sonra ortaya çıkacak muadil örgütlere ve cumhuriyetçi örgütlere bir örnek olacaktır. IRA'nın da doğmasına zemin hazırladığı söylenebilmektedir (Özçağatay, 198:45-47).

3.1.5. Paskalya Ayaklanması ve Bağımsızlık Savaşı

1. dünya savaşının başlaması ile birlikte IRB, İngiltere'nin savaş içinde bulunmasından yararlanarak Wolfe Tone'un idealini gerçekleştirmek için harekete geçmeyi planlamıştır. Bu dönemde örgütün ABD'deki kolu ve Alman istihbaratı¹² da örgüte yardım etmekteydi (Coogan, 1995). Cumhuriyetçiler İngiltere'nin hâkimiyetine karşı harekete geçmeyi planlamışlardı.

IRB, James Connolly önderliğinde ayaklanma planlamaktaydı. IRB, ayaklanma ile İrlanda milliyetçiliğini perçinlemek amacı taşıyordu. Ayaklanma 1916 yılı Paskalyasına

¹¹ (www.britannica.com,2017)

¹² Birinci Dünya Savaşında Almanya, İngiltere'ye karşı safta yer almaktaydı.

denk geldiği için "Paskalya ayaklanması (Easter Rising)" adıyla bilinmektedir. Yaklaşık 200,000 kişi isyana katılmıştı (Fitzsimmons, 1993:39).¹³ İsyanın İngiltere tarafından bastırılması zor olmamıştı. İngiltere'nin ayaklanmaya katılanlardan Connolly ve Pearse'in da bulunduğu 16 kişiyi idam etmesi Cumhuriyetçilere karşı sempatinin oluşmasına sebep olmuştur (Coogan, 1995, McVea and McKittrick, 2000).

Her ne kadar ayaklanma bastırılrsa da Cumhuriyetçiler tarafından ilan edilen bağımsızlık ve okunan bağımsızlık bildirisi ayrılıkçılar açısından beklenen simge olacaktır. Bağımsızlık bildirgesi İrlandalıların Magna Carta'sı olarak kabul edilmektedir (Coogan, 1995:21).

1. Dünya Savaşı sonrası milliyetçilik ve kendi kaderini tayin hakkı çerçevesinde gelişen ayrılıkçı hareketlerin sonucu olarak İrlanda'da Sinn Fein Partisi etkisini artırmıştır. 1918'de savaş bitiminde yapılan seçimlerde Sinn Fein 73 milletvekili çıkarmış ama milletvekillerini İngiltere Parlamentosuna göndermemiştir. Bunun yerine Dublin'de Geçici İrlanda Cumhuriyeti Hükümeti ilan edilmiştir. Bu meclis Dail Eirann in Dublin adıyla da bilinir. Dail Eirann, Paskalya Ayaklanmasına katılmış olan her kesimden insanların oluşturduğu güçlerden bir ordu oluşturmuş ve buna "İrlanda Cumhuriyetçi Ordusu" adı verilmiştir (Özçağatay, 1998:62-63).

3.1.6. Adanın bölünmesi

Bağımsızlık Savaşı neticesinde adada iki kesim arası şiddet olayları daha artmıştır. İrlanda adasında yaşanan çatışma ortamı sonucunda İngiltere uzun müzakerelerden sonra iki kesimi de memnun etmesini planlayan "İrlanda Hükümet Yasası (Government of Ireland Act)'nı yürürlüğe koydu. İngiltere bu yasa ile aslında tüm İrlanda adasını elinde tutmayı amaç edinmişti. Bu yasa ile İrlanda adası iki ayrı yönetim altında toplanmıştır Kuzey Doğuda bulunan 6 şehir Kuzey İrlanda adı altında birleşiyordu. Kuzey İrlanda hem kendi meclisine sahip oluyor; hem de İngiltere Parlamentosuna (Westminister) temsilci gönderiyordu. Güneyde bulunan 26 şehrin ise bir parlamentosu bulunuyordu. Ayrıca söz konusu güney bölgesi özerk olacaktı (McKittrick ve McVea, 2002:4). Yasa sonucu Kuzey İrlanda'da bulunan 6 şehir %67 oranında Protestan çoğunluğuna sahipken; Güneydeki 26 şehirden oluşan devlet (Eire) % 90 oranında Katolik nüfusa sahip oldu.

Ulster ¹⁴ Birlikçileri yükselen milliyetçiliğin farkına vararak söz konusu yasayı istemeyerek de olsa kabul etmişlerdir. Bunun sonucunda Kuzey İrlanda ortaya çıkmıştır. İrlanda milliyetçileri planı reddetmişlerdi ve bağımsızlık savaşları 1921'de imzalanan 16 şehre denk düşen Serbest İrlanda Devletini ortaya çıkaran antlaşmaya kadar sürmüştür. (McKittrick ve McVea, 2002:4)

¹³ Coogan (1995:19), 600,000 gönüllünün katıldığını iddia etmektedir.

¹⁴ Kuzey Doğuda bulunan 6 şehiri belirtir.

3.1.7. Kuzey İrlanda Sorununun Ortaya Çıkması (1921-1960)

İrlanda'da milliyetçiliğin yükselmesi ve Sinn Fein partisinin gittikçe popüler olması gibi nedenler dolayısıyla 1921 yılında İngiltere, İrlanda meselesi konusunda Cumhuriyetçilerle müzakere etmeyi kabul etmiştir. Müzakereler ile İngiltere Kuzeydoğudaki 6 şehirden oluşan bölgenin yani Kuzey İrlanda'nın tanınması şartıyla güneyde kurulan devleti tanımayı kabul edeceğini ifade etmiştir. (Özçağatay, 1998:66) Güneydeki askeri yapının lideri olan Michael Collins, antlaşmayı kabul etmiştir.

Söz konusu antlaşma ile İrlanda bağımlı ülke (dominion) haline gelmiştir. Antlaşmayı imzalayanlar vatan haini sayılırken, adada şiddetin oranı artmaya başlamıştır. Kuzey İrlanda'nın meydana gelmesi ile 1920 sonlarından 1922'ye kadar ada çapında meydana gelen şiddet hareketlerinde 557 kişi hayatını kaybetmiştir (Hennessey, 1997:45). Hennessey (1997:46) o dönemdeki şiddet hareketlerini şöyle açıklamaktadır: "Bağımsızlık savaşı boyunca IRA, polislere saldırıyor, pusu kuruyor ve zayıf verdiriyordu. 1919 ve 1921 arasında, Kraliyet güçlerinden 600 kişi öldü ve 1200 kişi yaralandı. Milliyetçiler tarafında ise 752 IRA mensubu öldürülürken, 866 tanesi de yaralandı."

İngiltere ile İrlanda arasında yapılan antlaşma sonucunda kuzey doğuda bulunan 6 şehir Kuzey İrlanda devletini oluşturmuştur. Unionist denilen İngiltere ile birlik taraftarı olanlar bu devleti Ulster olarak adlandırırken, milliyetçi kesim bu tabire karşı çıkmıştır. Kuzey İrlanda'nın ortaya çıkması ile birlikte İngiltere ile olan münasebet ve ilişki devam etmiştir. Belfast'taki parlamentoya (Stormont) ve İngiltere'deki parlamentoya (Westminster) temsilci göndermesi kabul edilmiştir (McVea and McKittrick, 2002:13).

İlk çatışma Londonderry kentinde 1920 yılında meydana gelmiştir. 1500 İngiliz birliği adaya intikal etmiş, 8 Katolik ve 4 Protestan ölmüştür. Bağımsızlık savaşı sonucu milliyetçilerin etki alanını genişletmesi ve Sinn Fein'in artan etkinliği sonucu Birlikçiler bir özel silahlı gücün kurulmasının zamanının geldiğini düşünmüşlerdi (Hennessey, 1997:15). Fakat bu gücün %90'ını Protestanlar oluşturmaktaydı. Ayrıca 30,000 tane üyesi bulunmaktaydı (McVea and McKittrick, 2000).

1949 yılında güneydeki devlet İngiliz Uluslar Topluluğundan (Commonwealth) ayrılmış ve bu devlet İngiltere'ye bağlı bir dominion olmaktan çıkarak bağımsız cumhuriyet haline gelmiştir. İrlanda Cumhuriyeti kurularak, Serbest İrlanda ilga edilmiştir. Güneyin topluluktan ayrılışı ile İngiltere Kuzey İrlanda'yı elinde tutmayı birincil politikası haline getirmiştir. Fakat Kuzey İrlanda'da bulunan devletin varlığı sonucu burada bulunan Katolikler aleyhine ayrımcılık politikası izlenmeye başlanmış ve bu durum Katoliklerin kendilerine koruyucu olarak IRA'yı seçmelerini sağlamıştır.

IRA, Kuzey İrlanda tarihi sürecinde ortaya çıkan bir terör örgütüdür. IRA, 1970'lerde ki genişlemesi ve etkisini hissettirmesinden önce zayıf ve etkisiz durumdaydı. 1950 ile 1960 yılları arasında Kuzey İrlanda'da da Katolikler aleyhine ayrımcılık politikası ve istihdam konusunda Protestanlara karşı yapılan çifte standartlar sonucu çatışmalar artmıştır. Fakat bu saldırılar küçük çaplı karakol saldırıları şeklinde olduğundan fazla ses getirmemiştir.

1960'lı yıllardan sonra sorunlu yıllar (troubles)¹⁵ başlamıştır. Bu yıllarda Katolik ve Protestanlar arasında yaşanan çatışmalarda RUC (Royal Ulster Constabulary/Yerel Polis Teşkilatı)'un Protestanlar lehine ayırım yapması ve Kuzey İrlanda hükümetinin ayrımcı politikası Katoliklerin IRA ekseninde radikalleşmesine zemin hazırlamıştır. Milliyetçilerin RUC ve hükümeti protesto etmek için yapmayı planladığı gösterilerin yasaklanıp, Birlikçilerin gösterilerine izin verilmesi RUC'a olan güveni dibe indirmiştir. (McKittrick ve McVea 2002; Coogan, 1995; White, 2003)

1960'lı yıllardan sonra sorunlu yıllar (troubles)¹⁶ başlamıştır. Bu yıllarda Katolik ve Protestanlar arasında yaşanan çatışmalarda RUC (Royal Ulster Constabulary/Yerel Polis Teşkilatı)'un Protestanlar lehine ayırım yapması ve Kuzey İrlanda hükümetinin ayrımcı politikası Katoliklerin IRA ekseninde radikalleşmesine zemin hazırlamıştır. Milliyetçilerin RUC ve hükümeti protesto etmek için yapmayı planladığı gösterilerin yasaklanıp, Birlikçilerin gösterilerine izin verilmesi RUC'a olan güveni dibe indirmiştir. (McKittrick ve McVea 2002; Coogan, 1995; White, 2003)

¹⁵ Bu tabir McVea ve McKittrick (2002) tarafından kullanılmıştır.

¹⁶ Bu tabir McVea ve McKittrick (2002) tarafından kullanılmıştır.

Şekil 3. Kuzey İrlanda ve İrlanda'yı Gösterir Harita

Kaynak: Archick (2018:2)

3.2. IRA Terör Örgütü ve Yapısı

3.2.1. IRA Örgütü Ortaya Çıkışı

IRA terör örgütü kurulmadan önce de paramiliter denilebilecek bir takım örgütler ortaya çıkmıştı. Fakat IRA'nın doğuşu ile birlikte, Katolik ve milliyetçiler daha çok etkili olmaya başlamışlardır. İrlanda adası yaşanan çatışmalar sonucu yapılagelen antlaşmalar sonucunda ikiye bölünmüştü. Bunun sonucunda İrlanda adasının Kuzeydoğusu bir tarafta Katolik/İrlandalı/Milliyetçi ve diğer tarafta Protestan/Britanyalı/Birlikçi şeklinde ikiye bölünmüştü. Sorun önceleri bir mezhep sorunu olarak başladıysa da daha sonra milliyetçilik ve etnisite temelinde de gelişimini sürdürmüştür.

Kuzey İrlanda'da Katolik ve milliyetçiler aleyhine uygulanan ayrımcılık politikası 1960'lı yıllar ile beraber dozunu artırmıştı. 1961 yılı sonlarına RUC (Yerel Polis Teşkilatı) personelinin %88'i Protestan ve Birlikçilerden oluşmaktaydı (Dewar, 1985:20). RUC'un Katolikler aleyhine faaliyetleri ve Katoliklerin mağduriyetinin giderek artması IRA'nın uygulamış olduğu propaganda yöntemi hakkında soru işaretleri doğurmuştur.

Protestanlarda bu durumda faaliyetlerini Ulster Gönüllü Gücü (Ulster Volunteer Force/UVF) denilen bir örgüt altında yapmaya başlamışlardı. Protestanlar Katolikler tarafından uygulanan şiddeti provakatif ve Protestan toplumuna bir tehdit olarak görüyorlardı. Bunun sonucu olarak 1965 yılı ile birlikte UVF şiddete dayanan eylemlerini artırmıştı (McKirttrick, 2008: 25-29). Dolayısıyla 1968 ve 1969 yılları ile beraber gösteriler ve karşı gösteriler başlamıştı.

Londonderry, Belfast ve diğer birkaç yerde 1969 yılı ile başlayan şiddetli ayaklanmalar sorunu gitgide içinden çıkılmaz hale getiriyordu (Richardson, 2007:20). Belfast'ta yüzlerce ev kundakçılar tarafından ateşe verilmişti. Bu evlerin büyük çoğunluğu Katoliklere aitti ve 2. Dünya Savaşından beri Avrupa en geniş nüfus değişimi yaşamıştı (Dillion, 1988:20). Yapılan hesaplamalara göre en az 523 ev tahrip oldu ve yaklaşık 6000 insan evsiz kalmıştı. Evsiz kalan ve mağduriyet yaşayan insanların büyük çoğunluğunu Katolikler oluşturmaktaydı.¹⁷

Kuzey İrlanda'da polis gücü gelişen ayaklanma ve şiddet olaylarına karşı müdahalede bulunmak yerine ayaklamalarda provakatif faaliyetlerde bulunuyordu. (Dewar, 1985:33) IRA, özellikle Protestan mahallelerinde ölüm getiren eylemlerde bulunmaktaydı. RUC, IRA'nın eylemlerini önlemeye çalışsa da ayrımcı politika izlemesi Katolik ve Milliyetçileri daha da şiddete yönlendirmekteydi.

Katolik ve milliyetçilerin Kuzey İrlanda'da yaşadığı rahatsızlıklar onları IRA'ya sempati duymasına ve onun gücü altında örgütlenmesine sebebiyet vermiştir. Bu zamanda, IRA Katolikleri kendi şemsiyesi altında koruma kapasitesi bakımından kendisini hazırlıksız bulmuştu. Yine de IRA, eski zulaladıkları silahları çıkarıp kullanarak eylem yapma girişimini amaçlamıştı (Dillion, 1988). Söz konusu dönemlerde IRA'nın silahları yok denecek kadar az sayıda bulunuyordu. Çünkü bir daha İrlanda

¹⁷ Belfast'ta ayaklanmalar. Evsiz ve yerinden oluşların bakımı. 29 August 1969. CAB/9B/312

politikasında silahlara gerek olunmayacağı şeklindeki düşünce sonucu silahları Galli milliyetçilere satmışlardı. Bunun sonucu olarak IRA 1960 yıllar boyunca radikal değişiklikler geçirecektir.

IRA, politik araçları kullanmak maksadıyla birlikçiliğin sonunu getirmek ve sosyal adalet için savaşmak için sivil halk hareketlerinin önemine inanmaktaydı. Bunun bir sonucu olarak, mezhepçi olmayan anlayışın gelişmesi büyük bir önem arz etmekteydi (Smith, 1997:81-2). Yukarıda bahsi geçen IRA'nın uyguladığı propaganda yönteminin 60'lı yılların sonuna doğru artık bir sonuç getirmediği olgusu IRA'nın Katoliklerin gözünden düşmesine neden olmuştu. Hatta IRA bir zamanlar "I Run Away (Kaçıyorum)" şeklinde yorumlanmıştı (Bowyer, 1993:78).

IRA'nın politikalarından memnun olmayan kesim gittikçe büyümekteydi. 1969 yılında muhaliflerden oluşan grup toplantılar düzenlemekteydi ve gittikçe destekte almaktaydı. IRA'nın Katolikleri korumadaki yetersizliği, onun geleneksel taraftarlarının muhalif cephe¹⁸ oluşturmaya neden olmaktadır. 1969 yılında ortaya çıkan bu muhalifler kendilerini Geçici IRA denilen PIRA (Provisional IRA) adı altında toplamıştı. PIRA'yı oluşturan muhalifler kendilerinin Katolikleri daha iyi koruyacağını düşünmüştü. Kısa bir zaman içinde Protestanların haksızlıklarından ve polislin orantısız güç kullanımından zarar gören özellikle gençlerin yoğun katılımıyla PIRA eleman açısından kısa zamanda yeterli kapasiteye gelmişti (Smith, 1997:87). IRA ortaya çıktığı andan itibaren İrlanda Cumhuriyeti ve ABD'den aldığı destekle Kuzey İrlanda'da kısa sürede yapılanmaya başlamıştı (Özçağatay, 1998:99)

IRA'da bölünme yaşanırken Kuzey İrlanda'da güvenlik ikilemi yaşanmaktaydı. Protestanlar, Katoliklerin yeni örgüt ile beraber silahlı eylemlere başlayacağını haber almaları ve Kuzey İrlanda'nın İrlanda'ya bağlanacağı korkusu gibi unsurlar sonucu kendi önlemlerini alarak çatışmaya hazırlanmaktaydılar. Zaten RUC'un Kuzey İrlanda'da var olan faaliyetleri var olan şiddeti artırıp, Katoliklerin daha da radikalleşmesine neden olmuştu. İngiltere'nin ise Kuzey İrlanda'da ki çatışma ortamını görüp önlem almak maksadı ile askerlerini Kuzey İrlanda'ya göndermesi soruna çözüm bulmaktan çok çatışmanın şiddetlenmesine sebebiyet vermiştir. Katolikler ise bu durumda IRA'ya korunma amaçlı daha çok bağlanmıştı (Coogan, 1995: 342).

IRA Ordu Konseyi 1970 yılında toplanıp şiddet kullanma stratejilerini tartışmıştır. O an için ana görev Katolikleri korumak için verimli ve yeterli bir güç oluşturmaktır. Bu görev başarıldıktan sonra IRA, saldırı amaçlı eylemlerine geçecekti (Smith, 1997:90).

IRA, Katolikler tarafından koruyucu rolünün daha da kökleşmesi için bir takım stratejiler geliştirmişti. İngiliz ordusunun ve RUC'un Katoliklere olan orantısız güç uygulamaları ve ayrımcı politikaları sonucu Katolikler bu güçlerin kendisini korumadığından tam olarak emin hale geldi. Bu durumda IRA, bir kaç eylemi kendisi gerçekleştirerek ve Katolikleri kendi yapmış olduğu saldırılardan koruyarak etkisini derinleştirmeyi amaçlamıştı. Protestanların çoğunlukla yaşadığı Belfast'ın Short Strand

¹⁸ IRA içerisinde ortaya çıkan muhalif cephelerden biri PIRA'dır. Bir diğeri ise Official IRA (OIRA) denilen resmi IRA'dır. OIRA'da PIRA gibi silahlı eylemlerde bulunarak Cumhuriyet karşıtlarına karşı mücadele etmekteydi. Fakat OIRA ilerleyen zamanlarda etkisini kaybedecektir. (Smith, 1997:90)

mahallesinde çıkan ve Katoliklerin hedefe alındığı bir saldırıda, Katolik halkı RUC tarafından değil, IRA tarafından korunmuştur (Özçağatay, 1998:102). IRA bu yolla Katolik nüfusu ordu ve RUC'un Protestan yanlısı uygulamalarından ilk defa kurtarmış oluyordu.

IRA, 1970-1971 yılları arasında Kuzey İrlanda'da 15 ölümcül saldırı yapmış ve bu saldırılarda 26 insan hayatını kaybetmiştir (English, 2003). IRA'nın saldırı yeteneklerine bakıldığında kendisini tekrar silahlandırabildiği görülmektedir. Bu durum İrlanda Devleti'ndeki bireylerden gelen silah yardımlarından kaynaklanmaktadır. Ama IRA'nın silah ve mühimmatlarının büyük kısmının ABD'de ki çeşitli kaynaklardan geldiği görülmektedir (English, 2003: 91).

1971 yılı başlarında, IRA İngiliz Ordusuna karşı eylemlerine başlamıştır. İlk İngiliz askeri Şubat 1971 yılında bir IRA mensubu tarafından silahla vurularak öldürülmüştür (Coogan, 1995: 342-3; English, 2003:137). IRA'nın etkinliği 1971 yılında Ordunun operasyonu ile yüzlerce kişinin mahkeme kararı olmadan hapsedilmesi sonucu artmıştır. Bu operasyonda ele geçirilen ve hapsedilen kişiler her iki kesim tarafından insanlardan oluşuyordu. Bu olay hem IRA'nın eylemlerini artırmasını hem de Katoliklerin daha da radikalleşmesine sebep olmuştur. (McVea and McKittrick, 2002:62-75)

1972 yılı Kuzey İrlanda'da en şiddetli yıldır. Bu yıl içinde en az 500 kişi hayatını çıkan çatışmalarda kaybetmiştir. Bu ölümlerden 14'ü 30 Ocak 1972 yılında tarihe Kanlı Pazar (Bloody Sunday)¹⁹ olarak geçecek olan Londonderry kentinde meydana gelmiştir. Katoliklerin yasal olmayan bir gösterisi sırasında açılan ateş sonucu 13 kişi yaşamını yitirmiş, 1 kişi de daha sonra hayatını kaybetmiştir (McKittrick and McVea 2000) . Bu olaydan sonra birçok genç ve yaşlı paramiliter gruplar etrafında birleşiyordu. Kanlı Pazar olayı IRA'nın var olan etkisini daha da derinleştirmiş hatta kökleşmesini sağlamıştır. Gerry Adams²⁰ bu durumu şöyle ifade etmektedir: " Para, yeni üye ve silah IRA'ya sel gibi akmaktaydı" (McKittrick and McVea, 2000:77). Dolayısıyla Kanlı Pazar olayı toplumda zaten var olan kutuplaşma ve bölünmeyi daha da artırmıştır.

Kanlı Pazar olayı ve OIRA²¹'nin çözülme sürecine girmesi ile birlikte IRA etkisini hızla Katolik toplumu arasında artırıp yegâne koruyucu güç haline gelmiştir. Dolayısıyla IRA 1972'nin sonlarına doğru bu güç boşluğundan yararlanarak silahlanma ve saldırı konusunda kontrolü sıklaştırma yoluna gitmiştir.

21 Temmuz 1972 tarihinde IRA, Belfast'ta 22 bomba birden patlatarak 75 dakika içerisinde 9 insanın hayatını kaybetmesine ve 130 kişinin ise yaralanmasına neden olmuştur. IRA bu olayda birçok aldatıcı bomba iddiaları ile güvenlik güçlerinin dikkatlerini başka yöne çekip zayıf sayısını artırmayı planlamıştır. Blood Friday olayı Protestan ve Birlikçilere sembolik mağduriyet kazandırmıştır (McVea and McKittrick, 2002:87-91) 1975-76 yılları arasında şiddet tekrar artmış ve yaklaşık 600 kişi hayatını

¹⁹ Aynı zamanda Bogside Massacre olarak da bilinir. (Democratic Progress Institue, 2013)

²⁰ Tam adı: Gerard Adams. IRA'nın politik kanadını temsil eden Sinn Fein partisinin lideri (www.britannica.com, 2017)

²¹ Kanlı Pazar olayının intikamını almak isteyen OIRA, Kanlı Pazar saldırısını düzenleyenleri hedef alırken bir kaç Katolik'in ölümüne neden olmuş ve bu durum OIRA'nın çözülme sürecini hızlandırmıştır (Hennessey, 1997)

kaybetmiştir. Bu dönemde dikkat çekici bir olay ise İngiltere'nin Dublin büyükelçisinin IRA tarafından bir suikast sonucu öldürülmesidir (McKittrick and McVea, 2002:116)

IRA'nın eylem şiddet ve yoğunluğu²² bazen artıp azalsa da devam etmiştir. 1980 ve 90'lı yıllarda çatışmaları sona erdirmek için anahtar aktörler bağlamında müzakereler yapılmıştır. Britanya 1972 yılı ile birlikte IRA ile müzakereleri arka planda, gizlice sürdürmeye başlamıştır. İki tarafı bir araya getirme açısından üçüncü tarafların da rolü olmuştur (Yıldız and Breau, 2010:240).

Yıllarca arka planda süren görüşmeler ve yapılan antlaşmalar 1998'de Belfast'ta yapılan İyi Cuma (Good Friday) antlaşması ile nihayete kavuşmuştur. Bu antlaşma tarafların tamamını tatmin ettiği varsayımına dayanmaktadır. Bu antlaşma çerçevesinde IRA 28 Temmuz 2005 tarihinde silahlı mücadeleye son verdiğini açıklamıştır.²³ İki sene içerisinde de İngiliz birlikleri adadan çekilmiştir (Gürses, 2007: 47-8).

3.2.2. Komuta ve Fonksiyonel Yapı

IRA dünyanın gördüğü en uzun paramiliter mücadeleyi sürdüren bir örgüt olmuştur. IRA, müttefik ve düşmanları tarafından yenilikçi, devrimsel ve tüm şiddet yanlısı devlet dışı aktörlerin adaptasyon kaynağı olduğu bir örgüt olarak görülmüştür (Oppenheimer, 2009:231). Dolayısıyla IRA terör örgütünün komuta ve fonksiyonel yapısı bağlamında açıklanacakların konunun daha verimli şekilde anlaşılması açısından önemi bulunmaktadır.

IRA, siyasi alandaki müttefiki olan Sinn Fein ile birlikte açıkça Kuzey İrlanda'nın Britanya'nın egemenliğinden ayrılması amacıyla milliyetçi bir mücadele yürütmektedir. IRA'nın amacı anayasasında şu şekilde aktarılmaktadır (Horgan and Taylor, 2007:1):

1. İrlanda Cumhuriyeti'nin birliğini desteklemek ve toprak bütünlüğünü korumak ve kollamak
2. 1916 Bildirisine dayanan İrlanda Sosyalist Cumhuriyeti'nin kuruluşunu desteklemek²⁴
3. Cumhuriyet'in kontrolünde tek ve kesin yasal hükümetin kuruluşunu desteklemek

Anayasa'da bulunan bu 3 madde IRA'nın uzun vadeli amaçlarını gösterirken, kısa vadeli amacı ise Britanya güçlerini adadan kovmaktır. Bunu gerçekleştirmek için çeşitli yöntemler kullanarak eylemler yapan IRA'nın eylem tür ve tipleri aşağıda tablo ve şekiller halinde verilecektir.

IRA, hücre odaklı, hiyerarşik ve otoriter bir örgüttür. IRA'nın yapısı operasyonel olan ve olmayan unsurları içermektedir. Hareketin aktif üyeliği hiç bir zaman bir kaç yüzü geçmemektedir. Fakat çok daha geniş destek ağları olduğunda binleri bulabilmektedir (Taylor and Horgan, 2007:2-3). IRA'nın yapmış olduğu operasyonlardan sonra bir kaç

²² IRA eylemlerinin şekil ve grafik yönünden analizleri aşağıda verilmiştir.

²³ (www.bbc.com,2017)

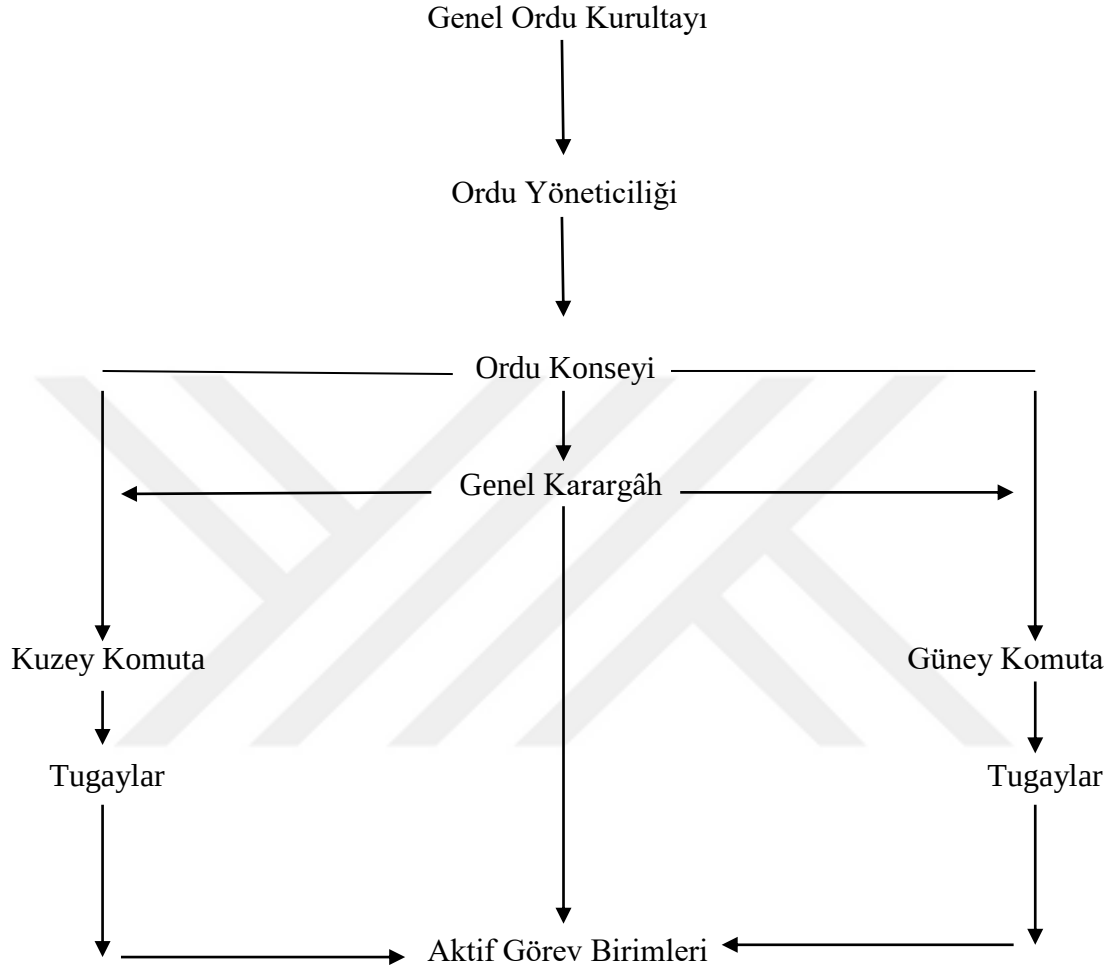
²⁴ IRA, eleman toplamak için yayınladığı Green Book kitabında bir Sosyalist Cumhuriyetten bahsetmektedir.

bireyin direkt olarak saldırıyı üstlendiği görülmektedir. Bunlar genelde hücre veya Aktif Servis Ünitesi (Active Service Unit - ASU) denilen ki gönüllüleri de kapsar, IRA'nın askeri operasyonlarının kamu yönünü oluşturan kişilerden oluşmaktadır. Operasyonel üyelik örgütün bileşenlerinden oluşan tüm unsurları içine alacak şekilde sınırlıdır. Operasyonel olmayan üyelik ise destek ağlarından oluşmaktadır (Taylor and Horgan, 2007:3).

Operasyonel olmayan üyeler silahların (ya da parçalarının) saklanması, saldırıda bulunulan yerdeki tüm kanıt ve delillerin ortadan kaldırılması gibi görevlerde bulunmaktadır (Clark, 1984). IRA ve ETA gibi geniş yapılı terörist örgütlerde bunun yaygın olduğu görülmektedir. IRA operasyon sonrasında militanlarını güvenli evlere göndererek buralarda kaçak hayatı yaşamasını sağlamaktadır. Güvenli evler ASU militanları için birer güvenli yer oluştururken, para gibi finansal yönden desteklendiği yerler de olmaktadır. Güvenli evde bulunan militan bir sonraki görevine kadar burada kalmaya devam etmektedir (Taylor and Horgan, 2007:4).

Örgütün komuta ve fonksiyonel yapısı Taylor ve Horgan (2007)'ın belirttiği şekilde en üstten aşağı şekilde aşağıdaki şekilde gösterilmektedir:

Şekil 4. IRA Komuta ve Fonksiyonel Yapısı

Kaynak: Taylor ve Horgan (2007:26)

Genel Ordu Kurultayı (General Army Convention/GAC), örgütün anayasasında "Yüce Ordu Otoritesi (Supreme Army Authority)" olarak anılmaktadır. GAC'ın amacı oylamayla 12 kişiden oluşan Ordu Yöneticilerini (Army Executive) seçmektir. Ordu yöneticileri daha sonra da Ordu Konseyini (Army Council) seçecektir (Taylor and Horgan, 2007:4).

GAC, örgüt içerisindeki çeşitli yapıların delegelerinden oluşan 100-200 arası kişiden oluşup bir toplantı şeklinde işlemektedir. GAC, bir bileşim olarak aktif gönüllülerini, hapisane temsilcilerini, askeri birlik elemanlarını, Genel Karargâh üyelerini ve Ordu Konseyinin genel olarak bütün üyelerini (Genel Kurmay Başkanı, 2. Komutan, Tümgeneral) kapsamaktadır (Taylor and Horgan, 2007:4).

GAC, delegelerin çoğunluğunun Ordu Konseyine başvurup askeri amaçlar için toplantının ertelenmesini istemediği sürece, iki yılda bir kez toplanmaktadır (www.wikisource.org, 2018). Taylor ve Horgan (2007) Ordu Konseyinin rolü konusunu örgütün şu ana kadar sadece 1969 ve 1986 olmak üzere iki kez toplanmasına bağlamaktadır. Bazı kaynaklar GAC'ın 1996 Eylül'ünde 1994-96 ateşkesini değerlendirmek üzere toplandığını belirtmektedir.²⁵

Ordu Yönetimi (Army Executive) 12 kişilik üst düzey kişiden ve çok tecrübeli eski IRA askerlerinden oluşan bir kuruldur. Kurul en az 6 ayda bir toplanmaktadır. Fakat değişen ve gelişen konjoktüre göre bu süre uzayıp kısalabilmektedir. Kurul Ordu Konseyine 7 üye seçmektedir (www.wikisource.org, 2017 ve Taylor and Horgan, 2007: 5)

IRA anayasası Ordu Konseyi'ni şöyle tanımlamaktadır: " GAC toplantıda olmadığı zaman en yüksek otoritedir" (www.wikisource.org, 2017). Ordu Konseyi tüm stratejiler doğrultusunda askeri politikaları uygulamaktan sorumludur (Taylor and Horgan, 2007:5). IRA anayasasına göre Konseyin çoğunluğunun kararına göre Ordu Konseyi barışı sonlandırmak veya savaş ilan etmek yetkisine sahiptir. Ama barışın neticesi GAC tarafından onaylanmalıdır (www.wikisource.org, 2017). Konsey 7 kişiden oluşmaktadır. Konsey, anayasanın belirttiği ayda bir kez toplanma geleneğinden daha sık toplanmayı amaç edinmektedir (Taylor and Horgan, 2007:5).

Ordu Konseyine seçilen 7 kişi arasından bir Sekreter, bir kürsü Başkanı ve bir de Genel Kurmay Başkanı seçmektedir. Genel Kurmay Başkanı, Ordu Konseyi'nin otoritesini temsil eder ve karar vericidir. Fakat Genel Kurmay Başkanı kendisini seçenlere karşı da yaptıkları ile sorumludur (Taylor and Horgan, 2007:5).

Ordu Konseyi tarafından verilen kararlar Genel Karargâh tarafından uygulanmaktadır. Genel Karargâh güney ve kuzey komuta yapılarından oluşmaktadır. Ordu Konseyi spesifik operasyonlar için talimat verme yetkisine de sahiptir. Genel Karargâh ve Güney/Kuzey Komuta yapıları tarafından kararlaştırılan operasyon planları üzerinde Ordu Konseyi'nin veto hakkı bulunmaktadır (Taylor and Horgan, 2007 ve www.wikisource.org, 2017). Dolayısıyla Ordu Konseyi operasyonlar ve askeri seçenekler konusunda tam

²⁵ Jim Cusack, "Doves are winning power battle inside the IRA" Irish Times (Dublin) 16 September 1996

yetkili karar verici konumundadır. Yukarıda bahsedilen IRA örgütünün hiyerarşik yapıda olduğu olgusu özellikle bu noktada karşımıza çıkmaktadır.

Kuzey Komuta bir yeri ve yapıyı belirtmektedir. Yer olarak sadece Kuzey İrlanda'da ki 6 şehri belirtmemektedir. Kuzey İrlanda'ya sınır bölgelerinde yer alan şu şehirleri de belirtmektedir: Louth, Cavan, Monaghan, Dongal ve Leitrim. Sınır bölgelerinde yer alan bu yerler IRA'nın en yüksek operasyonel yerlerini oluşturmaktadır. Yapısal olarak bakıldığında, Kuzey Komuta şu kişilerden oluşmaktadır: Tugaylar ve Aktif Görev Birimi(ASU) (Taylor and Horgan, 2007:7).

Güney Komuta'da Kuzey gibi bir yer ve yapıyı belirtmektedir. Yukarıda anlatılan 5 sınır bölgesi dışında Güney Komuta İrlanda Cumhuriyeti'nde ki 21 şehirden oluşmaktadır. Yapısal olarak ise Kuzey'de ki gibi Tugaylar ve ASU'dan oluşmaktadır (Taylor and Horgan, 2007:9).

IRA, örgüt elemanlarının ana görevinin güvenlik güçleri ve kamu açısından bilinmeyen olarak kalınması olarak açıklamaktadır. Örgüt elemanları protesto gösterilerinde ve protestolarda yer almamalıdır. Örgüt ayrıca üyelerin alkol kullanımına yasaklama getirmektedir. Çünkü örgüt üyelerinin alkollü olmasından dolayı geçmişte birçok bilginin sızdırıldığı bilinmektedir. Dolayısıyla alkol ciddi manada bir zaafıdır. Örgüt alkol kullanımının en potansiyel tehlike olduğunu ifade etmektedir. Alkol kullanımı örgüt içerisinde bir suikastle eşdeğerdir (Greenbook, 1985).

IRA örgüte bağlılık ve gelecekte meydana gelebilecek potansiyel tehlikeler hakkında üyelerine gerçekçi açıklamalar yapmaktadır. Bir örgüt olarak Ordu, üyelerinin çekince olmaksızın örgüte bağlılığını ifade etmektedir. Örgüt, bütün potansiyel gönüllülerin bir tutuklanma ve uzun mahkûmiyet şeklinde gelecekte oluşabilecek durumlara hazır olmaları gerektiğini vurgulamaktadır. Örgüt, geçmişte birçok gönüllünün Ordu'ya macera veya romantik duygularla girdiğini fakat tutuklanma ve hapsolma durumlarında bu duyguların terk edildiğini ifade etmektedir. Dolayısıyla örgüte üye olabilecek her potansiyel gönüllü bazı gerçekleri önceden kabul etmelidir. Hiçbir potansiyel gönüllü maceraperestlik, duygusallık ve sansasyonellik bakımından örgüte girmemelidir. Tehlikelerin farkına varılmalı ve hareketin macera veya hayal ile ilgisi olmadığı akıldan çıkarılmamalıdır. Her gönüllü hareketin bir sosyalist Cumhuriyet yaratacağı şeklindeki politik amacı unutmamalıdır (Greenbook, 1985).

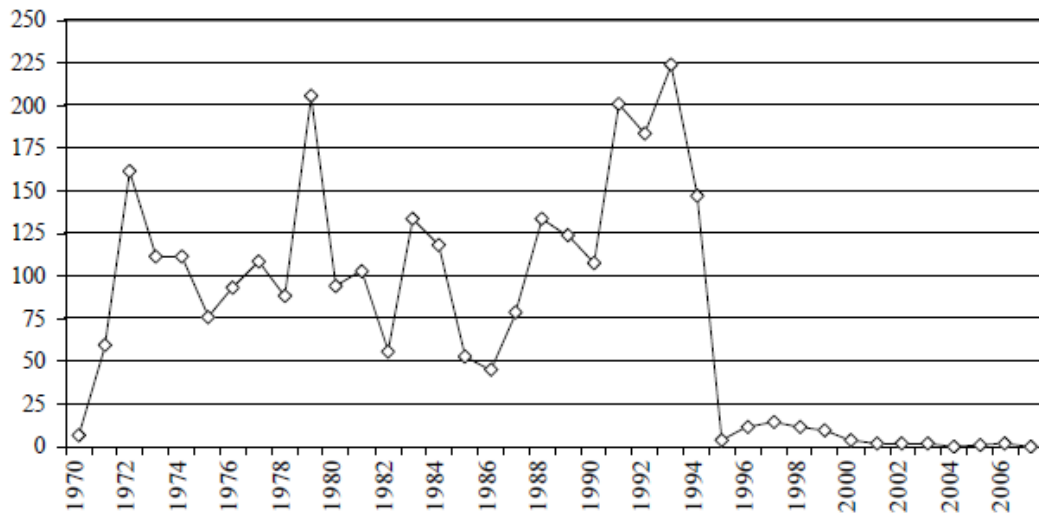
Gönüllülerden güvenlik güçlerine karşı askeri kurtuluş savaşı başlatması beklenmektedir. Bu silah kullanımı ve patlayıcıları kapsamaktadır. İlk öncelik silah kullanımıdır. Gönüllülere silah kullanımı öğretildiğinde silahların tehlikeli aygıtlar olduğu akıldan çıkarılmamalıdır. Ana amaç insan hayatını almaktadır, yani insanları öldürmek. Gönüllüler insanları öldürmek için eğitilmektedir. Örgüt, üyelerine eğer onların polis ya da askerlere saldırdığından onların da karşılık vereceklerini unutmamaları gerektiğini ifade etmektedir. Dolayısıyla örgüt yer altı yaşamının zor, haşin ve acımasız olduğunu söyleyerek, potansiyel gönüllülere örgüte girmeden önce ciddi olarak düşünmeleri gerektiğini söylemektedir (Greenbook, 1985).

IRA bir üyesinin gözaltına alındığında ne yapması gerektiğini ayrıca belirtmiştir. Tutuklanma durumunda en önemli şeyin Cumhuriyetçi Ordu'nun bir gönüllüsü olduğunun unutulmaması gerektiği olduğu belirtilmektedir. Düşman gücü tarafından tutuklanıldığında düşmanın haksız, gönüllünün haklı olduğu bilinmelidir. Ayrıca örgüt, tutuklanmada utanılacak bir şeyin olmadığını ifade etmektedir. Tutuklanınca aşağılamalar ve fiziki şiddetler uygulanacaktır. Çünkü polis itiraf etme veya örgüt hakkında bilgi almaya çalışacaktır. Dolayısıyla gönüllüler tutuklandıklarında neler olacağını, hatta daha da kötü durumlar olabileceğini akıllarında tutarak kendilerini buna hazırlamalılar (Greenbook, 1985).

3.2.3. IRA'nın Eylem Yoğunluğu, Şiddeti, Tipi ve Hedefleri

IRA'nın yapmış olduğu eylemlerin yoğunluk, şiddet, tip ve hedeflerinin daha iyi aktarılması için şekil ve tablolardan yararlanılmıştır.

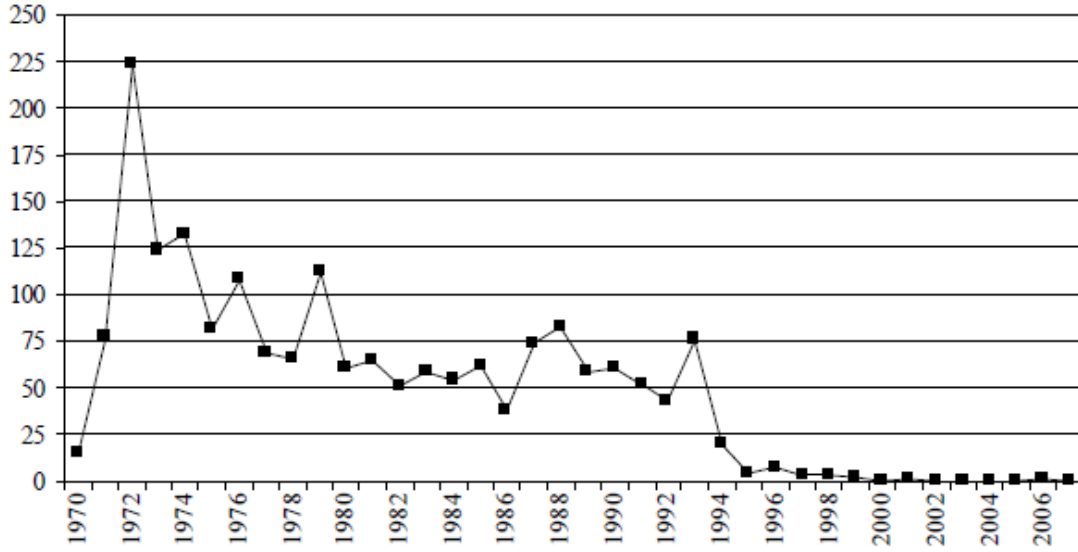
Şekil 5. IRA'nın Yıllara Göre Eylem Yoğunluğu

Kaynak: GTD (2017)

Şekil 5'te görüldüğü gibi IRA'nın eylemlerinin en yüksek olduğu dönem 1991-1994 arası dönemdir. 1970 ve 2006 arası yapılan eylemlerde 1882 kişinin öldüğü 3177 kişinin ise yaralandığı görülmüştür (GTD, 2015). 1979 yılında IRA'nın eylem sayısının ve yoğunluğunun yüksek olduğu görülmektedir. 1995 yılında neredeyse hiç eylem olmaz iken 1998 Good Friday antlaşmasından sonra da eylem sayısı yok denecek kadar azdır.

Şekil 6. IRA'nın Yıllara Göre Eylem Şiddeti

Kaynak: GTD (2017)

Şekil-6'da IRA'nın yıllara göre yapmış olduğu eylem şiddeti yer almaktadır. IRA'nın yapmış olduğu eylemlerdeki ölüm sayısını gösteren bu şekle bakıldığında ölümlerin 1970 yılı ile tırmanmaya başlayıp 1972 yılında zirve yaptığı görülmektedir. 1970'li yılların ortasından itibaren azalmaya başlayan ölümler 1995 yılı ile beraber hemen hemen sıfıra inmiştir. 2000'li yıllardan sonra ise ölüm olmamıştır.

Aşağıdaki tablo eylem yoğunluğu, şiddeti ve eylem başına şiddet oranlarını göstermektedir.

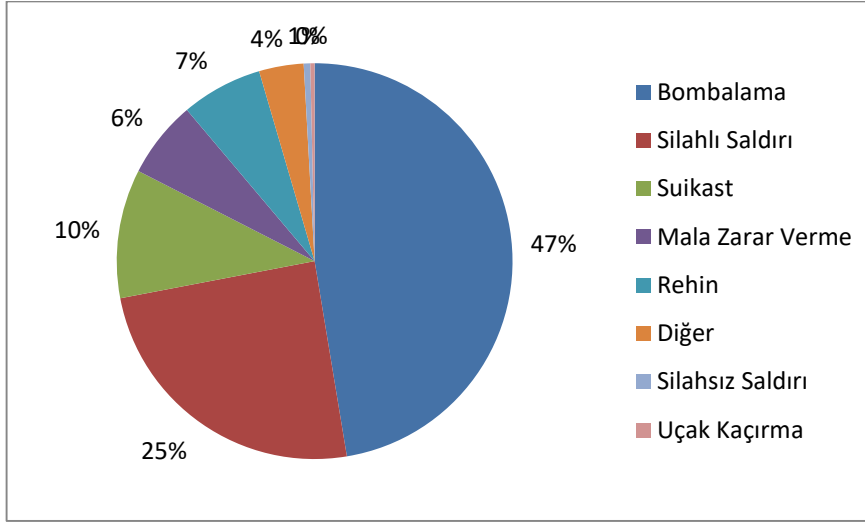
Tablo 5. IRA'nın Eylemlerine Yönelik Sayısal Bilgiler

	Ortalama	En Yüksek (Yıl)
Eylemlerin Yoğunluğu	76	224 (1993)
Eylemlerin Şiddeti	51	224 (1972)
Eylem Başına Şiddet Oranı	0,65	2,14 (1970)

Kaynak: GTD'den akt. Demir (2017:165)

Tabloya bakıldığında en fazla ölümün 1972 yılında meydana geldiği, en fazla eylemin 1993 yılında yapıldığı ve eylem başına şiddet oranının 0,65 olduğu görülmektedir (Demir, 2017:165)

Şekil 7. IRA'nın Eylem Tipleri

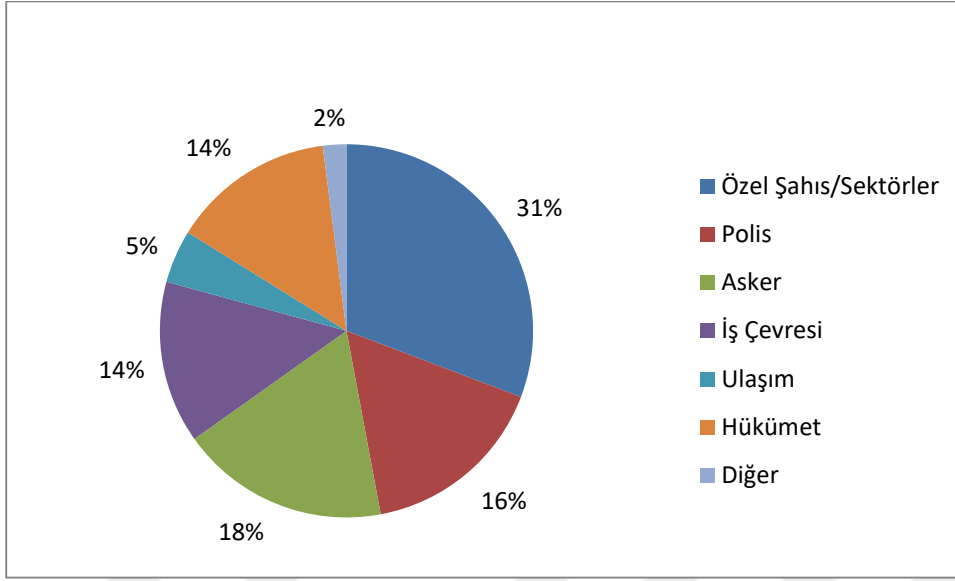
Kaynak: GTD (2017)

Şekil-7'de IRA'nın kullanmış olduğu eylem tiplerinin yüzdesel dağılımı verilmiştir. Eylem tipleri arasında en çok kullanılan yöntem hemen hemen eylem tiplerinin yarısını oluşturan bombalama eylemi olmaktadır. Bombalamanın ardından silahlı saldırı da örgütün kullandığı eylem tipleri arasında 1/4 oranında kullandığı yöntemdir. Örgütün kullanmış olduğu diğer eylem tipleri arasında suikast, rehin alma ve diğer eylem tipleri bulunmaktadır. Taylor ve Horgan (2007: 2) IRA'nın hareket tarzının (modus operandi²⁶) bombalamalar, silahlı saldırılar ve üst düzey kimselere karşı suikast ve bu kişilerin kaçırılması şeklinde işlediğini ifade etmektedirler.

IRA'nın eylemlerinde ki hedefler Şekil-8'de gösterilmektedir. IRA eylemlerini %30 oranında özel sektöre yönelik kullanırken; polis dilimini de hükümet dilimine eklersek aynı oranda eylemin hedefinin hükümet olduğu görülmektedir. IRA'nın askerlere olan eylemi de bulunmakta ve hemen hemen tüm eylem hedeflerinin %20'sini oluşturmaktadır. Taylor ve Horgan (2007: 2)'a göre IRA'nın eylemleri Kuzey İrlanda'da ki güvenlik güçlerini kapsamaktadır. Bunlar Britanya ordusu, RUC, Ulster Polis Gücü'nü kapsamaktadır. Bunun dışında özel sektör ve üst düzey Britanya devlet yetkilileri de IRA'nın hedefleri arasında bulunmaktadır. IRA hedefleri İrlanda ve dışındaki masum sivilleri de kapsamaktadır. IRA'nın hedefleri arasında İrlanda Cumhuriyeti'nde ki güvenlik güçleri de bulunmaktadır.

²⁶ Latince bir terim. Hareket tarzı anlamına gelmektedir. Taylor ve Horgan (2007) çalışmasında bu terimi kullanmaktadır.

Şekil 8. IRA'nın Hedefleri

Kaynak: GTD (2017)

3.3. IRA Terörizminin Sebepleri

Kuzey İrlanda çağdaş Batı Avrupa tarihinde ki en uzun süren iç savaşlardan birine sahne olmuştur. 1968'dan beri 3600'den fazla insan bu iç savaşlar sonucunda hayatını kaybetmiştir. Hemen hemen 40,000 insan ise ciddi hastalık ve rahatsızlıklardan muzdarip olmuştur. Kuzey İrlanda'nın 1,8 milyonluk²⁷ nüfusu göz önüne alındığında, bu durum Kuzey İrlanda'nın Avrupa'nın en tehlikeli yerlerinden birisi olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla Kuzey İrlanda'da oluşan ve gelişen şiddet ve çatışmaların nedenlerini ve IRA'nın bu yolla terörizme başvurma sebeplerinin bu bölümde açıklanması hem IRA terörünü anlama hem de Kuzey İrlanda'da ki çatışmanın doğasını anlama bakımından önem taşımaktadır.

3.3.1. Çatışmanın Başlama Sebebi

Çatışmanın tarihsel kökeni konusunda Katolik ve Protestanlar farklı düşünmektedirler. Protestanlar sorunun kökenini tarihsel olarak geçmişe götürmez iken Katolikler İngilizlerin İrlanda adasına geldikleri yaklaşık 1000 sene öncesine kadar götürmektedirler. Augusteijn (2010:23-36) bir Katolik'in sorunun kökenini İngiliz Kralı 2. Henry'nin 1169'da İrlanda'ya gelişi ve gücü eline almasına kadar götürmektedir. Kral'ın İrlanda adasına gelmesinden önce adada bir kaç hanedanlık gücü eline almak için yarış halindeydiler (Duffy, 1999:98-113). İngilizlerin adaya gelmesi ile adada yaşayanlar tarafından bir kaç zayıf direnç karşısında bir direnç gösterme de bulunmadılar (Augusteijn, 2010:59). Zayıf dirence rağmen, İngilizler adanın yalnızca Kuzey ve Doğusunda hâkimiyet kurabildiler Bu durum İngilizlerin kendilerini 15. yüzyılın

²⁷ (Northern Ireland Statistics and Research Agency/Kuzey İrlanda İstatistik ve Araştırma Ajansı -NISRA, www.nisra.gov.uk, 2017)

sonlarına doğru savaşların ortasında bulmasına kadar devam etti. Dolayısıyla bu durum İngilizler ve İrlandalılar arasındaki savaşın ilk izleridir. Şunu da belirtmek gerekir ki, bu nokta da Katoliklik ve Protestanlık bir çatışma nedeni değildi. Çünkü bu yüzyıla kadar İngilizler de Katolik mezhebine mensuptu. Fakat 1534 yılında Kral 8. Henry ile beraber İngiliz Kilisesi Roma Katolik Kilisesi ile bağlarını koparınca İrlanda adasında iki farklı mezhep ortaya çıkacaktır (Halloway, 2005:102).

16. yüzyılın başlarında İngilizlerin tekrar adaya gelmesi ile bu kez sorun Katolikler ve Protestanlar şeklinde kutuplaşmaya başlamıştır. Adaya gelen Protestan İngilizler adanın tüm kontrolünü ele almaya çalıştı. İngilizler adada bulunan yerli toprak sahiplerini yerlerinden ederek, Lordları silahsızlandırdı. 1542 yılında ise Katoliklerin dâhil edilmediği İrlanda Krallığı ilan edildi (Halloway, 2005:108). Bu durum Katolik İrlandalılar arasında İngilizlere karşı nefretin tohumları haline geldi. Katolikler arasında oluşan nefret ve öfke, İngilizlerin onları Protestanlaştırma politikasının başarısızlığını gösterdi. Bu amacından vazgeçmeyen İngilizler "Ceza Yasaları (Penal Laws)" ile Katolikleri İngiliz Kilisesine biat ettirmeyi amaçladı. İrlandalıları, İngilizlere karşı nefret besletmesine sebep olan ve çatışmaların fitilini ateşleyen bu yasanın bazı hükümleri şunlardı: Katoliklerin kamu görevinde bulunmaları ve askerlik hizmeti yapmalarının yasaklanması, Katoliklerin Protestan hizmetlerine katılmadıkları için ceza ödemesi ve Katoliklerin okullarda öğretim görmesinin ve gençleri eğitmesinin yasaklanması. Bu durumlar Katoliklerin rahatça yaşamasının önünde büyük bir engel oluşturmuştu. Katolikler, İngilizlerin uygulamaları sonucu toplumda en fakir ve geri kalmış toplum haline gelmişti (Holloway, 2005:120).

İngilizlerin adadaki hâkimiyeti İngiliz hükümetleri tarafından uygulanan göç politikası sonucunda demografik olarak üstünlüğün Protestanlardan oluşmasına yol açmıştır. Fransa ve İspanya'dan gelecek destek ile Katoliklerin ayaklanacağı şüphesiyle Birleşik Krallık İskoçya ve İngiltere'den getirdiği Protestanları Kuzey İrlanda'ya yerleştirerek demografik üstünlüğün Protestanlar lehine olmasını amaçlamıştır. 1921 adanın ikiye ayrıldığı zaman Protestanlar toplam nüfusun %65'ini oluştururken, Katolikler ise %35'ini oluşturmaktaydı (Darby, 2016:45).

1641 yılında meydana gelen Katolik ayaklanması Katolik ve Protestanlar arası çatışmayı daha da körüklemiştir. Adaya gelen Protestanları protesto etmek için başlayıp şiddetli çatışma haline dönüşen bu ayaklanma da 12,000 Protestan'ın öldüğü iddia edilmektedir (BBC History, 2017). Bu ayaklanma da Protestanların İngiliz kuvvetlerden yardım istemesi ve İngilizlerin ayaklanmayı kanlı bir şekilde bastırması Katoliklerin davalarına olan kuvveti artırmıştır. Protestanlar için ise binlerce Protestan'ın ölümü ile birlikte sembolik olarak bir mağduriyet faktörü ortaya çıkacaktır. Her iki grupta güvenlik ikilemi temelinde diğer grubun silahlanacağı içgüdüleriyle hareket ederek silahlanmaya gidecektir. Vamık Volkan (2013:78)'ın vurguladığı şekilde seçilmiş travma ile ifade edilen grubun yaşadığı mağduriyetler gruba olan bağlılıkları artıracaktır. Yine Özçağatay (1998:27)'in ifade ettiği "kuşatılmışlık kompleksi" çerçevesinde Protestanlar bu gibi durumların gelecekte de yaşanabileceğinden yola çıkarak benzer hislere sahip kuşaklar yetiştirecektir.

Protestanlar ve Katolikler arasındaki güç dengesizliği tüm 17. ve 18. yüzyıllarda devam etti. Halloway (2005), 1798 yılındaki Katolik ayaklanmasının en organize olan ayaklanma olduğunu ifade etmektedir. Bu ayaklanma boyunca çoğunluğu Protestan olan 20,000 insanın öldüğü iddia edilmektedir. 1801 yılında Krallığın Birlik Yasası ile İrlanda'yı Krallığın bir parçası sayması ile bir ateşkes yaşanmıştır (Halloway, 2005:121). Bu Birlik Yasası, İrlanda'nın Britanya'yı istikrarsızlaştırmasının önüne geçme veya yabancı işgaline karşı bir üs olma amacı ile çıkartılmıştır.

Ayaklanma ve Birlik Yasası zamanlarında Katolikler toplumun kabul edilen bir parçası olmasına rağmen Protestanlar ile eşit haklara sahip değildi. Auguesteijn bu durumu çalışmasında şöyle anlatmaktadır:

Katoliklere dönük tüm yasalar teker teker kaldırıldı. Sonunda tüm yasalar silindi. Örneğin, 1793'de Katoliklere seçme hakkı verildi fakat seçilme hakkı verilmedi. Birlik Yasası yürürlüğe girdiği zaman Britanya, Katoliklere İrlanda'nın Krallığın bir parçası olduğunu kabul etmeleri halinde tam olarak eşitlik önerdi (Auguesteijn, (2010:100).

Fakat bu öneri İngiliz Kralı ve Lordlar Kamarası tarafından geri çekildi. Çünkü onlara göre Katolikleri kucaklamak Protestan kimliğe zarar verebilirdi (Auguesteijn, 2010:105). Fakat bu durum bir Roma Katoligi olan Daniel O'Connell'in ortaya çıkmasıyla gerçekleşecektir. O'Connell Amerikan ve Fransız devrimlerinden etkilenerek bunu İrlanda'da uygulamak isteyen bir Katolik idi. Amacı Katolikleri birleştirip Protestan hükümete kendi taleplerini kabul ettirmektir (Halloway, 2005:123). O'Connell'in mücadelesi on binlerce Katolik'i biraraya getirmesi ve 1600 farklı yerde toplantılar organize etmesiyle başarıya yakın görünmüştü. Bunu gören ve mücadelenin etkinliğini anlayan hükümet 1829 yılında "Roman Catholic Relief Act/Roma Katolikleri Rahatlama Yasası"nı yürürlüğe koymuştur. Bu yasa ile Katoliklerin Parlamentoda yer alması sağlanırken, Ceza Yasaları (Penal Laws) da yürürlükten kaldırılmıştır. Yasa İrlanda'da sosyal, politik ve ekonomik reformların önünü açmıştır. Ama Katolikleri kucaklayan bu yasa barışı getirmedi, mezhepsel gerginliği sona erdirmeyi (O'Corrain ve O'Riordan, 2011:13). Auguesteijn (2010:124)'e göre Katolikler 19. yüzyıl ve 20. yüzyılın başlarında da tekrarlanacak bir dersi öğrenmişlerdi: " Katolikler kendilerinin de kucaklanmasını istediklerinde bu talepleri karşılanmamıştı. Ama Katolikler şiddeti ve gücü kullandıklarında İngilizler taleplerini karşılamaya başlamıştı. Katoliklerin öğrendiği ders, "talebinin gerçekleşmesini istiyorsan güce başvur" şeklindeydi. Kendi deyimleriyle " No debate but battle"²⁸.

3.3.2. Ayrılıkçı Örgütlerin, Siyasi Partilerin Ortaya Çıkması ve Çatışmayı Besleyen Diğer Sebepler

Kuzey İrlanda'da başlayan çatışma ve şiddet olayları özellikle 1845 yılında yaşanan büyük kıtlık ile beraber örgütlenme aşamasına geçmiştir. 1845 yılında yaşanan kıtlık sonucu İrlandalıların büyük kısmı ABD ve Kanada gibi ülkelere göç etmişlerdir. Bu ülkelerde örgütlenen gruplar Fenianlar diye bilinen İrlanda Cumhuriyetçi Kardeşliği (Irish Republican Brotherhood/IRB) ve Genç İrlanda Hareketi gibi örgütler kurmuşlardır.

²⁸ Tartışma, savaş

Özellikle Amerika'da yaşayan İrlandalıları tarafından kurulan IRB, Genç İrlanda Hareketi'nin tersine şidet içeren eylemler ile adını duyurmuştur. Bu örgütün kurulması ile de İrlandalıların çatışması örgütlenme ekseninde devam edecektir. Bu örgütler daha sonra kurulacak olan IRA'nın yapı taşını oluşturacaktır.

19. yüzyıldaki politik modernleşme ve sosyal değışiklik süreçleri 1800'de kurulmuş olan istikrarlı sistemde çatlaklar oluşturdu. Bir İrlanda Katolik hareketi başlangıçta sivil haklar alanında kendini gösterirken sonraları ulusal haklar talep eden bir hale geldi. 1880'li yıllar ile beraber İrlanda Milliyetçi Partisi (Irish Nationalist Party) ekseninde örgütlenen Katolik toplumu bir İrlanda bağımsızlığı çerçevesinde sosyal şikâyetlerini dile getirmeye başladı. Bu harekete İrlanda Protestanları ilgisiz kalmayarak politik çerçevede İrlanda bağımsızlığına karşı çıkacak hareketlenmelerde bulundular. Protestanların bu hareketlenmeleri en çok yoğun olarak yaşadıkları Kuzey Doğu veya Doğu Ulster denilen bölgede olmuştur. Burada Ulster Birlikçi Partisi (Ulster Unionist Party) kendisine birçok taraftar buldu. Birlikçilerin bu politik örgütlenmesi, gönüllü paramiliter örgüt olan Ulster Gönüllüleri (Ulster Volunteers) tarafından da desteklendi. Bu paramiliter örgüt İrlanda bağımsızlığına karşı gerekirse güç kullanılabileceğini ifade etmekteydi (Coakley, 2010:27-8).

Günümüze kadar Kuzey İrlanda'nın iki siyasal görüş etkili olmuştur. Birincisi Birlikçi partiler olan "Demokrat Birlikçi Parti (Democratic Unionist Party/DUP)" ve "Ulster Birlikçi Parti (Ulster Unionist Party/UUP)"dir. Bu partiler genelde İskoçya ve İngiltere'den gelen göçmenler tarafından oluşup Birleşik Krallık ile olan bağların koparılmasından yanadır. Adanın yerlilerinden oluşan Katolikler ise adanın bütün ve tek İrlanda Devleti çatısı altında toplamayı gaye edinmiştir. Bu partilerden birisi " Sosyal Demokrat İşçi Partisi (Social Democratic Labour Party/ SDLP)" , diğeri ise "Sinn Fein (SF)"dir (Demir, 2017:169-70).

Kuzey İrlanda'da çatışma 19. yüzyıl ile birlikte hem politik alanda siyasi partiler ekseninde devam edecek hem de gönüllü ya da paramiliter gruplar denen gruplar tarafından şiddet ekseninde de devam edecektir (Coakley (2010:26). Bağımsız İrlanda'nın aslında 1914 yılında kurulmasının planlandığını ama hem 1.Dünya savaşının başlaması hem de İrlanda'lı Protestanların muhalefeti dolayısıyla geciktirildiğini söyler. İrlanda Milliyetçi Partisi'nin bağımsız İrlanda konusundaki politikasının yetersizliği ve IRB'nin Paskalya Ayaklanması sonucu çoğu üyelerinin idam edilmesi daha radikal güçlerin sahneye çıkmasına yol açacaktır. Yeni askeri milliyetçi örgütlenme olan Sinn Fein Katolik İrlandalıların sesi olarak İrlanda Milliyetçi Partisinin yerine geçecektir. Sinn Fein'in silahlı kanadı olan IRA da kurulmuş ve 1919-1921 arasındaki sivil itaatsizlik mücadelesi ve gerilla savaşını yürütmüştür (Coakley, 2010:28).

1919-1921 arasında gerçekleşen İrlanda Bağımsızlık Savaşı önce İrlanda Gönüllüleri (Irish Volunteers) denen paramiliter örgüt tarafından yürütülürken, sonra bu hareket IRA'ya dönüşmüştür. 1921 yılında Britanya ile yapılan antlaşma gereği İrlanda Britanya'dan bağımsızlığını almıştır. Augusteijn (2010:121) bu durumu şu ifade ile açıklamaktadır: "İngilizlerin Katolikleri Krallığın bir parçası olarak hissetmelerini

sağlama politikası başarısızlığa uğradı". Fakat antlaşma ile Kuzey İrlanda Krallığına bağlı kalmaya devam etti.

Kuzey İrlanda ortaya çıktıktan sonra, politik ve ekonomik konularda milliyetçi Katolikler aleyhine ayrımcı politikalar uygulanıyordu. Siyasal sorunlar Kuzey İrlanda'nın kuruluşu ile beraber hem Westminster hem de Stormont şeklinde ikili parlamento sistemine sahip olması ile ortaya çıkmaya başlamıştır. Dolayısıyla Kuzey İrlanda halkı iki meclise de vekil gönderebilme hakkına sahipti (Özçağatay, 1998:73). Ama mülkiyete dayalı sistem geçerli olduğundan Katolikler nüfusları oranında temsil edilememiştir. Bunun sonucu olarak Birlikçi partiler 1970'li yıllara kadar %70 oranında oy almıştır. 1970'li yıllardan sonra milliyetçilerinde de oyları artış göstermiştir²⁹ Aşağıdaki tabloda bazı yıllara göre yapılan seçimlerde partilerin almış olduğu oy oranları verilmiştir:

Tablo 6. Kuzey İrlanda'da seçim sonuçlarının partilere göre yüzdesel dağılımı

	1977	1989		1998	2007	2011	2017
Ulster Birlikçi Partisi (UUP)	%30	%32		%21	%14	%13	%13
Demokratik Birlikçi Parti (DUP)	%13	%17		%18	%30	%31	%28
Sinn Fein (SF)	-	%11		%18	%26	%27	%28
Sosyal Demokrat İşçi Partisi (SDLP)	%21	%21		%22	%15	%15	%12

Kaynak: (www.cain.ulst.ac.uk, 2017)

Tabloda görüldüğü üzere 1970'li yıllar ile birlikte Milliyetçiler, Birlikçiler ile arasında olan oy farkını gittikçe kapatmıştır. Sinn Fein'in gittikçe artan oranlarda oy aldığı görülmektedir. Birlikçiler tarafında ise UUP yıllara göre oy kaybı yaşarken, DUP gittikçe oylarını artırarak Birlikçiler arasında öne çıkan parti olmuştur.

Katolik ve milliyetçilere dönük ayrımcılık ekonomik olarak da kendisini göstermekteydi. Katolik Milliyetçilerin Kuzey İrlanda'da organizasyon kurması ve bunu genişletmesi hemen hemen imkânsızdı. Katoliklere karşı işsizlik konusunda açık bir ayrımcılık politikası da bulunmaktaydı. Bu durum özellikle kamu sektörü ve gemi yapımı ve ağır sanayi gibi sektörlerde söz konusuydu (Holloway, 2005). İşsizlik, şiddetin yükselmesinde önemli bir neden olmaktadır. İşsizlik, özellikle uzun vadede, şiddetin birincil nedeni sayılmaz. İşsizlik şiddete neden olur. Toplumda gittikçe orantısızlık yönünde algılanıp belirginleştikçe işsizlik hissi şiddete neden olan ikincil nedeni oluşturur (Honaker, 2010:17). Katolikler arasında olan işsizlik oranları 1970'li yıllarda artış göstermiş 1980'li yıllarda ise zirveye ulaşmıştır. 1990 yılları ile birlikte çatışmaların seviyesinin düşmesi ve 1998 Good Friday anlaşması gibi olumlu adımlarla da

²⁹ (www.cain.ulst.ac.uk,2017)

Katoliklerin iş gücüne katılımı artmıştır. Aşağıdaki tabloda Protestan ve Katolikler bazında bazı yıllara ait iş gücü oranları gösterilmektedir:

Tablo 7. Yıllara göre Kuzey İrlanda'da iş gücü oranları

	Protestan	Katolik
1990	%65	%35
2000	%60	%40
2001	%55	%45
2012	%54	%46

Kaynak: (www.equalityni.org,2017)

Holloway (2005), tüm yaşanan bu ayrımcılığa rağmen 1960'ların sonlarına kadar görece olarak bir barış döneminin hâkim olduğunu ifade etmektedir.

Kuzey İrlanda'da yaşanan ayrımcı politika, Protestanların refah ve huzurlu yaşamalarına rağmen Katoliklerin eğitimsiz ve fakir kalmasına sebebiyet vermiştir. Ama 2. Dünya Savaşından sonra bu durum yavaşça değişmeye başlamıştır. Augusteijn bu durumu şöyle açıklamaktadır:

İkinci Dünya Savaşından sonra eğitim herkesin okula gidebileceği şekilde serbestleşmişti. 1960'larda yüksek eğitim Katolikler için serbestleşti. Bu durum Katoliklerin daha iyi eğitilmelerini sağladı. Bunun sonucu olarak birçok uluslararası şirket Kuzey İrlanda'da yapılanmaya başladı. Özellikle ABD'den gelen firmalar dikkat çekiciydi. Bu şirketlerin işçi konusunda ayırım yapmaması Katoliklerin de iyi para kazanabilecekleri işlerin kapısını aralamıştır (Augusteijn, 2010:125).

1960'lı yıllarda yaşanan söz konusu iş ve eğitim alanındaki iyileşmeler ile eğitimli, çalışan ve kendisini güçlü hisseden bir orta sınıf Katolik sınıfı ortaya çıktı. Bu sınıf 1960'larda ABD'de ki siyah sivil haklar hareketinden etkilenerek kendi sivil haklar hareketini kurmaya çalıştılar. Sonunda Kuzey İrlanda Sivil Haklar Hareketi ortaya çıktı. Bu hareket mezhepçi olmayan bir çizgide, sosyal ve yasal reformlar isteyen şiddet içerikli olmayan bir yapıydı (Holloway, 2005).

Katolik milliyetçilerinin reform talepleri Kuzey İrlanda hükümeti tarafından karşılanmaya kalktığı zaman Birlikçilerin direnciyle karşılaşmaktaydı. Milliyetçilerin taleplerinden bazıları karşılanmaya başladığı anda bu durum Milliyetçiler için yeterli olmadığı, Birlikçiler için ise hükümetin fazla ileri gittiği şekilde algılanıyordu. Birlikçiler, hükümetin Milliyetçilerin taleplerini karşılaması yoluyla onların ayaklanıp bağımsız İrlanda için mücadele etmesinden kaygı duymaktaydı. Posen (1993:14) iki grubun özellikle istikrarlı ve güçsüz olan ülkelerde diğer grubun hareket ve tavırlarından yönelik korku, kuşku ve güvensizlik beslemesinden bahsetmektedir. Bu noktada Katolik Milliyetçilerin talepleri konusunda Gurr (1970:21)'un görelî yoksunluk teorisi öne çıkmaktadır. Katoliklerin beklenen talepleri ile karşılanan talepleri arası fark Birlikçilerinde hükümete baskı yapmaları ile büyüdüğü için çatışmanın şiddeti artacaktır.

Hükümetin de polis gücünü kullanarak Katolikler üzerinde orantısız güç kullanması barışçıl olabilecek sivil inisiyatiflerin radikalleşmesine sebep olmaktadır.

1960'lı yıllar ile başlayan sorunlu yıllarda Kuzey İrlanda'da ki şiddet İngiliz kuvvetlerinin adaya gelmesi ile çözüme yakın gözüküyordu. Hatta Katolikler bile İngiliz birliklerinin gelmesine sıcak bakmıştı. Fakat birlikler IRA'ya karşı silahlı yöntemleri kullanmaya başladığında İngiliz birliklerine Katoliklerin bakışı negatif yöne evrilmiştir. IRA'nın faaliyetleri bu olaylar neticesinde daha da artacak ve Ulster Gönüllü Gücü gibi Birlikçilerin paramiliter örgütleri de karşı saldırıya geçecektir.

3.3.3. Etnik Çatışma Modeli Çerçevesinde Sebepler

Etnik çatışma teorisyenlerinin egemen yaklaşımı Kuzey İrlanda sorununun bir toplumlararası düşmanlık çerçevesinde ilerlediği konusunda birleşmektedir. Bu teorisyenler soruna bu açıdan bir çözüm bulunması kontrol edilmesi gerektiğini iddia etmektedirler. Hayes ve McAllister (1999:37) Kuzey İrlanda sorununu şu kelimelerle ifade etmektedirler: " Kuzey İrlanda'da dinsel bağlılık, etnik kimlik, milli kimlik ve bölgesel bağlılık birbiriyle iç içe geçmiştir. Bu kilitlenmiş durum çatışmanın etno-milliyetçi temelde sürmesinden başka, çatışmanın güçlenmesi ve tekrarlanmasına da neden olmaktadır."

John McGarry ve Brendan O'Leary'nin geliştirmiş oldukları teorilerde Kuzey İrlanda sorunu konusunda etkileyici olmaktadır. Bu yazarların oluşturduğu modele göre din, kültür ve sosyo-ekonomik farklılıklar çatışmanın kesin sınırlarını belirtse de, aynı Kuzey İrlanda sorunu konusunda ana belirleyici etkindir. Bu gibi çatışmalar sosyo-psikolojik açıdan daha iyi anlaşılabilir. Kurulmuş ortak kimliklerin tarihsel olarak kökleşmesi ve hem ortak güvenlik hem de özgürlük için bireyin kendi ulusu tarafından yönetilmesi şeklindeki motive edici unsurlar sosyo psikoloji anlamında çatışmayı besleyen öğelerdir (McGarry and O'Leary, 1995:848).

Etnik çatışma modelleri içerisinde çatışmanın, kurumsallaşmanın sağlanamaması ve koalisyonel (ortaklıkçı) yapılanmaların başarısızlığa uğraması gibi nedenlerle doğabileceği şeklinde bir diğer görüş hâkimdir. Bu görüşe göre Kuzey İrlanda'da barışın sağlanamayıp çatışmaya neden olan faktör kurumsallaşmanın sağlanamamasıdır. İki toplum arasındaki ayrımı onarmaya yarayacak kurumsallaşma ve ortak yapılanmaların başarısızlığı çatışmanın hızlandırıcı etkeni olmuştur. 1990'lı yıllarda toplumlar arasında kurumsal teşvikler yaratıldığında çatışmanın seyrinde ciddi azalma meydana gelmiştir. Koalisyonelcilere³⁰ göre, Stormont hükümetinin Katolikler tarafından desteklenen sivil hareketler gibi kurumsallaşmış yapılara karşı olan negatif yönde davranışı Katoliklerin daha da radikalleşmesine sebep olmuştur. Bunun sonucunda iki toplum arasında meydana gelen çatışma İngiliz Birliklerinin adaya gelmesine ve IRA ile İngiliz birlikleri arasında çatışmalara neden olmuştur (O'leary and McGarry, 1997:13).

³⁰ İngilizce karşılığı "Conscociationalists" olan bu sözcük "ortaklıkçı, oydaşmacı" gibi anlamlara da gelmektedir. (www.britannica.com, 2017)

Bütünleştirici (Integrationist) teorisyenler soruna farklı açıdan bakarak Koalisyonelcileri eleştirmektedirler. Bütünleştiricilere göre sivil toplum örgütlerinin yaygınlaşması, toplumlararası fırsatların yaratılması veya ayrı eğitimin sona erdirilmesi gibi faktörlerin etnik ayrılıkçılığı sona erdirdiğini ifade etmektedirler. Etnisite inşa edilmiş ise bütünleştirici eğitim veya gönüllü koalisyon yönetimi gibi önlemler aşırı politik görüşlerin oluşmasını aza indirecektir. Koalisyonelciler ise etnisitenin sağlam ve kolay değişemez olduğunu söyleyerek karşı çıkmaktadır. McGarry ve O'Leary düşmanıcı ve saldırgan etno-milliyetçi grupların kendi taleplerini yerine getirebilecek kurumsal yapılarla anlaşabileceğini belirtmektedir (McGrattan, 2010: 186).

Etnik grupların tarihlerinde birbirleri ile yaptıkları savaş ve mücadeleler onlara dirayet verir ve onların ayakta kalmasını sağlamaktadır. Çünkü bu gibi durumlar etnik gruplara seçilmiş zafer, galibiyet ve mağlubiyetler vermektedir. Bu faktörler etnik grupların ayakta kalabilmeleri için itici sebeplerdir (Volkan, 1993:70). Kuzey İrlanda'da etnik grupların kimlikleri zaman içinde farklılaşırken, bu durum bir grubun diğeri üstünde üstünlük sağlama içerisine girmesine yol açmış ve bu durum da karşı ya da diğer grupta aşağılanmışlık, nefret ve korku gibi hislere sebep olarak çatışma zeminini hızlandırmıştır. Bu noktada özcü yaklaşım çerçevesinde Petersen (2003:85)'in görüşleri önemlilik arz etmektedir. Petersen, eski nefretlerin çatışmaya neden olduğunu belirtirken, korku, gücenme, nefret ve öfke gibi faktörlerin bir çatışmanın oluşmasındaki dört farklı duygu modeli olduğunu ifade etmektedir.

3.3.4. PIRA'nın Ortaya Çıkışı ve Örgütsel Sebepler

1969 yılında ortaya çıkan PIRA kendisinin geçici olduğunu ve İrlanda adasının tamamen İrlanda'nın olduğu zamanda isminin tekrar IRA'ya döneceğini belirtmektedir. PIRA, 1921'de İngiltere ve İrlanda arasında yapılan antlaşma sonucu adanın ikiye bölünmesini kabul etmemiş ve bu durumu tanımamıştır. PIRA, Paskalya Ayaklanması sonucu ilan edilen bağımsızlık bildirgesine kendisinin bağlılığını ilan etmiş ve mücadelesini sürdürmüştür. Gürses (2007:29) 1975'de yayımlanan bir Sinn Fein belgesinde 1969'da ki ayrılmadan aşırı sosyalist unsurların sorumlu olduğu, İrlanda'nın özgürlüğünün ve bağımsızlığının uluslararası aşırı sosyalist hareketin eliyle kazanılamayacağını belirtmektedir.

İngiliz Ordusunun Kuzey İrlanda'ya 1969 yılı yazında mevzilenmesi ile çatışma mezhepçilikten daha çok anlamlar ifade etmeye başlamıştı. PIRA Kuzey İrlanda'nın İrlanda'ya bağlanması yanında Katoliklerinin özgürlüğünü ve eşitliğini amaç edinmişti. Bu da İngilizlerin Kuzey İrlanda'dan öncelikle Birliklerini çekmesiyle mümkün olabilirdi. 1960'lar da toplumlararası şiddet tırmanınca PIRA aslında bir kurtarıcı olarak görüldü. Bu çerçevede IRA'nın stratejisi bu yıllarda ki şiddetin tırmanmasına bağlanmıştı. IRA, bu yıllarda Katolikleri korumak anlamında savunma stratejisi yürütmekteydi. IRA hareketi İngiliz güçlerine karşı şiddet hareketleri ve provokasyonlar şeklinde yürümekteydi (Neuman, 1999:87).

Katolik ve Protestanlar arasındaki çatışma yüzyıllar öncesine gitmesine rağmen, şiddetin yoğunlaştığı yıllar sivil haklar hareketlerinin ortaya çıktığı 1960'lı yıllar olmuştur (Coogan, 2000). 1970'lerin başlarında Katolik ve Protestanlar arasındaki çatışmalar sonucu İngiliz Ordusu Katoliklerin çoğunluk olarak yaşadığı Batı Belfast'ta sokağa çıkma yasağı ilan edildi. Bu 3 günlük periyotta 4 sivil ölümler, 60 sivil yaralandı. İngiliz Ordusuna karşı saldırılarda bulunuldu. İngiliz askerlerinin binlerce göz yaşartıcı gaz kullanması şiddeti daha da artırdı (Coogan, 1995: 345).

1970'li yılların başlaması ile beraber Katolik bölgelerindeki evler baskınlara maruz kaldı ve evler silah aramak bahanesi ile alt üst edildi. Araba kullanan Katolikler durdurulup hiç bir neden olmadan arandı. Yayalar ise taciz edilip aşağılandı. 1971 ve 1975 arasında İngiliz Ordusu, "P-tests" denilen Katolikleri durdurup onların hakkında aile, sosyal yaşam ve iş hakkında özel sorular sorabilme yetkisi veren karar aldı (Henriksen, 2008:22). Ayrıca Protestanların yapmış olduğu gösterilerin kontrol edilmemesi ve Stortmont'da ki yönetimin bu tip gösterileri engellemeye kalkanlara karşı şiddetle karşılık verileceğini ilan etmesi Katolikleri rahatsız etmiştir (Joes,2007:113).

1971 yılında birçok Katolik'in avukatsız ve hükümsüz şekilde tutuklanması Kuzey İrlanda hükümetinin Londra üzerindeki baskısı ile meydana gelmiştir. Burada amaç PIRA üyelerini tutuklamak olmasına rağmen, İngiliz Ordusunun PIRA üzerinde yeteri derecede istihbari faaliyeti olmadığı için bu tutuklamalar karşı etki yaratacaktır. İngiliz Birlikleri 342 dolayında bireyi tutuklamış ve tutuklananlardan çoğu şiddet ile alakası olmayan kişilerden oluşuyordu (English, 2003:139).

Bu politika PIRA'nın eleman temini açısından verimli dönem geçirmesini sağlamıştır. Çünkü Katoliklerin maruz kaldığı mağduriyet ve aşağılanmalar PIRA'nın altında koruma sağlanmasına neden olmuştur. İngiliz Birliklerinin de Protestanlar lehine faaliyetlerde bulunması Katolik ve Milliyetçilerin tek çaresinin PIRA içinde örgütlenmesine sebebiyet vermiştir. Ed Moloney (2002:103) İngilizlerin tutuklama politikasının IRA üzerindeki etkisini şu kelimelerle aktarmaktadır: " Tutuklama politikası IRA'yı 6 şehir içinde geniş bir şekilde örgütlenmesine ve Kuzey İrlanda'da ki İngiliz gücüne karşı mücadele edebilecek bir güç haline getirmesine neden olmuştur." Dolayısıyla özellikle Kanlı Pazar ve tutuklama politikaları daha önceleri IRA ile ilgilenmeyen Katoliklerin, bu örgüte sempati beslemesine neden olmuştur.

Ed Moloney'in IRA'nın 6 şehirde örgütlenmesi yönündeki açıklamaları 1969'da PIRA'nın kurulduğu dönemdeki sekreteri O'Neill tarafından tüm İrlanda'yı kapsayan 32 şehir şeklinde ifade edilmiştir.

PIRA kurulduğu yıl olan 1969'dan itibaren 1971 yılında kadar yeteri kadar saldırı ve silah kapasitesinden yoksun bulunması bakımından yer altına çekilme gereği duymuştur. 1969-71 arası mücadele stratejisi savunma-misilleme-savunma olan IRA özellikle tutuklama ve Blood Sunday gibi örgüt üzerine olumlu etki uyandıran politikalar ile beraber 1971 sonrasında saldırı amaçlı mücadelesine ağırlık vermiştir (Coogan, 1995:365).

Yeni kurulan PIRA Ordu Konseyi 1970'de toplanıp güç kullanımı üzerine stratejiyi görüşmüştür. Alınan karar uyarınca o zaman için Katolik bölgelerindeki Katoliklerin yeterli ve verimli şekilde korunması amaçlanmıştır. Bu görev başarılı şekilde yerine getirildiği zaman IRA, savunma ve misilleme yöntemlerini de içinde barındıran saldırı yöntemine geçecekti (Smith, 1997:90).

IRA 1971'e kadar savunma stratejisi izlemesine rağmen saldırı hareketleri de olmuştur. Haziran 1970'den Ağustos 1971'e kadar IRA Kuzey İrlanda'da 15 ölümcül saldırı gerçekleştirmiş ve yaklaşık 26 kişinin ölümüne sebep olmuştur. Haziran 1970'de Belfast'ta şiddetli ayaklanmalar meydana gelmişti. 27 Haziran'da IRA'nın ilk organize ve güçlü eylemi meydana gelmişti. Bu eylemde IRA militanları dört saat boyunca sniper ile Protestanlara ateş açarak 4 Protestanın ölümüne neden olmuştur (Bew and Gillespie, 1999:28).

1971 yılının başlarında IRA aktif olarak İngiliz Ordusunu hedefine almıştır (English, 2003:138). Şubat 1971'de İlk İngiliz askeri Kuzey İrlanda'da IRA tarafından sniper ile öldürülmüştür.

PIRA eylemlere başladıktan sonra, Britanya Ordusunun yoğun tepkisi üzerine 1972 ve 1975 yıllarında ateşkes ilan edilmiştir. Bu ateşkes sürecinde PIRA strateji ve çözüm yöntemleri geliştirmeye çalışmıştır. Bu tarihlerde sonra IRA siyasi alanda da etkili olmak için politize olma yoluna gidecektir. Hapisteki PIRA mensupları kendilerini politik mahkûm olarak görecektir. İleride görüleceği üzere PIRA birinci olarak siyasileşme yönünde politikalar izleyecek, ikinci olarak ise "uzun savaş (long war)" denilen stratejiyi devreye sokacaktır.

IRA, uzun savaş stratejisinin ayrıntılarını "Yeşil Kitap"ta şöyle açıklamaktadır (Green Book,1985):

1) Düşman ordusunun çok sayıda kayıp ve zayıf vermesini sağlayarak yıpratma savaşı ile onların çekilmesini sağlamak 2) Bombalama eylemleri ile Kuzey İrlanda'yı yatırım ve finansman yönünden istikrarsız bölge haline getirmek 3) Altı şehirden oluşan Kuzey İrlanda'yı yönetilemez hale getirmek 4) Savaşın sürmesi için ulusal ve uluslararası propaganda faaliyetleri yürütmek 5) Suçluları, işbirliği yapanları cezalandırarak kurtuluş savaşının sürmesini sağlamak.

Uzun savaş stratejisi ile bombalama eylemlerinin sayısının artırılması amaçlanmıştır. Sadece askeri değil ekonomik hedefler ve iş yerleri de hedefler arasına alınmıştır (Özçağatay, 1998:105).

1972 yılında İngiliz hükümeti IRA ile görüşme yapmaya hazır olduğunu ifade eden söylemlerini gizlice örgüte bildirmişti. Cumhuriyetçiler ise bu müzakere seçeneğine ilgisiz kalarak İngiliz güçlerinin adadan derhal terkinini istedi. Mike L.R. Smith 'e göre müzakereleri reddederek askeri kazanımlarını politik imtiyazlar dâhilinde kullanma fırsatını kaçırdı:

1972 yılı IRA'nın mücadelesinde çatışma ekseninde en güçlü pozisyonda olduğu dönem idi. Politik alanda ilerleme hedefinin olduğu bir zamanda müzakerelerin reddedilmesi politik bir fırsatın kaçırılması demektir. PIRA hiç bir zaman tekrar 1972 yılında eşleştirebileceği askeri yoğunluk ve potansiyel politik etkiyi yakalayamayacaktı (Smith, L.R.(1997:39).

İlerleyen yıllarda İngiliz güçleri PIRA'nın yapılarına sızarak örgüte ağır zayıat verecektir.

IRA'nın bir takım başarısızlıklarından sonra Cumhuriyetçi liderler IRA'nın stratejisinde değişim yoluna gitmiştir. Gerry Adams ve Martin McGuinness gibi liderler IRA'nın sadece askeri seçeneğe bağlı kalması durumunda korumasız kaldığının farkına vardılar. Artık kısa yoldan çözüm aramaktan vazgeçilmeliydi. Eğer IRA askeri eylemlerin yanında politik mobilizasyonu da kullanırsa ve sadece askeri seçeneğe bağlı kalmayı bırakırsa İrlanda Birliği amacını gerçekleştirebilirdi. Bu yol ile ulusal ve uluslararası alanda meydana getirilebilecek baskı ile Kuzey İrlanda üzerinde taviz alınabilirdi. Dolayısıyla Adams ve Guinness gibi liderlerin öncülüğünde PIRA uzun savaş denilen sürece girecekti.

Yaşadıklarını mağduriyeti aktarmak ve politize etmek için hapisteki IRA mensupları 1981 yılında açlık grevine başlamışlardır. Bu açlık grevi sırasında milletvekili seçilen Bobby Sands'ın açlık grevi nedeniyle hayatını kaybetmesi dünyanın ilgisini bu olaya çekmiş ve Cumhuriyetçilere sempatik gözlerle bakılmasını sağlamıştır. Bu durum PIRA'ya mühimmat ve para yardımı şeklinde 80'li yıllar boyunca yansıyacaktır. Sands'ın ölümü ve İngiliz Başbakanı Margaret Thatcher'in olaya olan ilgisizliği ABD'de bulunan İrlanda azınlığının desteğini teşvik etmiştir. 1984 Ekiminde PIRA söz vermiş olduğu Thatcher'i öldürme planını uygulamak için Thatcher'in Muhafazakâr Parti Konferansında bulunduğu sırada Brighton Hotel'in önünde bombalı eylem gerçekleştirmiştir. Fakat Thatcher suikastı başarısız olmuştur (Paul, Clarke, Grill and Dunigan, 2013:322). Ayrıca 2016 yılında İrlanda Devleti'ne ait bir takım gizli bilgilerin ortaya çıkması ile 1986 yılında Libya'nın Thatcher'in ve ailesinin IRA tarafından öldürülmesi için 50 milyon dolar para ile fonlandığı ortaya çıkmıştır. İrlanda'nın Roma Büyükelçisinin Libya'da üst düzey bir Libya devlet görevlisiyle görüşmesinde Thatcher'in zamanın ABD Başkanı Reagan'ın Trablus ve Bingazi'ye saldırmasında yardım ettiği gerekçesi ile koltuğu terk etmesinin aksi halde öldürülmesi gerektiğini söylemiştir (www.russiantoday.com,2016).

Açlık grevi esnasında Katolik Papaz Denis Faul açlık grevinin sona erdirilip ölümlerin son bulması için açılan kampanyaya liderlik etmekteydi. Sinn Féin lideri Gerry Adams bu kampanyaya tamamen karşı çıkmaktaydı. Bu kampanya Adams'a göre "teslimiyetçi ve moral bozucu" olmaktaydı (Gürses, 2007:31). Adams, uzun savaş ve IRA'nın politik araçları da kullanması anlamındaki stratejinin baş mimarlarından. Dolayısıyla açlık grevinin sonlandırılması hatta bu kampanyanın Katolikler tarafından başlatılması mücadeleye zarar verebilirdi.

PIRA militanlarının cezaevlerinde açlık grevi yapmalarının sebebi yerlerinin değiştirilerek yaşama şartlarının ağırlaşmasıdır. Önceden Long Kesh cezaevinde yatan PIRA militanları bir takım ayrıcalıklardan yararlanıyorlardı. Cezaevini bir okul gibi toplanıp kendilerini eğittikleri bir yer gibi kullanan militanlar örgütsel ideoloji konusunda da çalışabiliyorlardı. Ama Birleşik Krallık yönetimi mahkûmları Long Kesh'den yeni yapılan "H Blokları" denilen yere taşımaya karar verir. Burada mahkûmlar hem ayrıcalıklarını kaybetmiş hem de iki kişilik hücrelere konulmuşlardır (Özçağatay, 1998:126).

IRA mensuplarının 1981 yılında girişimde bulundukları açlık grevi ulusal ve uluslararası alanda dikkatlerin Kuzey İrlanda'ya çekilmesini sağlamıştı. Bu metod bir sivil inisiyatif ya da direniş olarak adlandırıldığından, soruna uluslararası ilginin çekilmesini ve böylece meşru müdahaleleri de getirebilecekti (Gürses, 2007:30).

Sinn Fein'in 1980'lerde ki seçimlerde görece gittikçe artan başarısına ve IRA'nın Thatcher'e suikast gibi adını duyurabildiği eylemlerine rağmen Uzun Savaş stratejisi Birleşik Krallık'ın Kuzey İrlanda'ya yönelik faaliyetlerini engelleyememiştir. 1980'lerin sonunda Adams bu durumu tanımlamak için " çıkmaz (stalemate)" kavramını kullanmıştır. Bu durumdan dolayı IRA liderliği temel olarak yeni bir strateji belirleme ihtiyacı hissetmişti (Neumann,2011:87).

Adams'ın "çıkmaz" olarak tanımladığı bu durum üç nedenden kaynaklanmıştır. Birincisi güvenlik güçlerinin IRA'ya karşı ciddi mücadelesi ve bazı IRA operasyonlarının tutuklanma korkusuyla yarıda kesilmesidir. İkincisi ise mücadelenin politik kanadını oluşturan Sinn Fein ile IRA'nın yapmış olduğu askeri operasyonlar arasındaki çelişkidir. Çünkü IRA saldırılarında sivillerinde hayatını kaybetmesi siyaseten mücadelenin haksızlığına neden olabilirdi. Üçüncü olarak ise, 1985 yılında imzalanan İngiliz-İrlanda (AIA) antlaşmasının IRA'nın uluslararası alanda yalnızlaşmasını sağlamasıdır (Neumann, 2011:87).

IRA, sadece Kuzey İrlanda ve İngiltere'de ki resmi hedeflere eylemlerini sürdürmemekte ayrıca Avrupa'da ki İngiliz hedeflerine de saldırmaktaydı. Bu saldırılarda sivillerin de ölmesi IRA'ya ciddi oranda saygınlık kaybettirmişti. 1989 yılında ise Sinn Fein lideri Adams sivillerin hayatlarını kaybetmesinin partilerine olan desteği olumsuz yönde etkileyeceğini belirtmişti (Fortnight'den akt. Gürses, 2007:33)

1985 yılında imzalanan İngiliz-İrlanda antlaşması (Anglo-Irish Agreement/AIA) ile Protestan örgütlerinin eylemlerinde bir azalma oldu. Bu antlaşmada yer almayan IRA, bu süreci baltalamak için saldırı ve eylemlerini artırdı. IRA, iş birliğine giden iş adamlarını, işbirlikçileri Katolik olmalarına rağmen öldürdü. Protestan örgütü olan UFF (Ulster Özgürlük Savaşçıları/Ulster Freedom Fighter) da karşı saldırılar ile IRA'ya cevap verdi. Hem IRA hem de UFF saldırılarını sürdürerek antlaşmanın işe yaramayacağını kanıtlamak istiyorlardı (Gürses, 2007:33).

İki paramiliter örgüt arasındaki şiddet tarafların davranışları ile daha da artmaktaydı. Bu durum iki toplum arasında var olan ayrımın daha da derinleşmesine neden olmaktaydı. John Bruton³¹ şiddetin zaten var olan toplumsal ayrımı tırmandığını ve önceleri çoğu Protestanın kendilerini İrlandalı olarak görmelerine karşılık bugün uygulanan şiddet sonucunda Protestanların kendilerini Britanyalı olarak görmeye başladıklarını söylemektedir. IRA, saldırı ve eylemlerini özellikle İngiltere'nin politikasını değiştirmesi amacıyla yapmaktaydı. Protestan paramiliter örgütleri de İngiliz Hükümetinin Katoliklere olası taviz verme durumuna karşı terörün devamından yana olup saldırılarını artırmışlardır. Sean O'Callaghan isminde eski bir Sinn Fein üyesi bir mülakatında Sinn

³¹ John Bruton zamanın İrlanda Cumhuriyeti Başbakanıdır.

Fein'in stratejisi ve metodunun şiddeti desteklemek, arkasında durmak ve teşvik etmek olduğunu örgütten ayrıldıktan sonra açıklamıştır (Gürses, 2007: 35-6).

IRA'nın uzun savaş stratejisi kapsamında örgütün üye toplama ve mazlumların sığınabileceği bir kapı olması gibi faktörler de öne çıkmaktaydı. PIRA'nın halkla olan temasını Sinn Fein sürdürmekteydi. Sinn Fein işsizlere, ekonomik bakımdan zor durumda bulunanlara, hükümetin şiddetine maruz kalanlara, ayrımcılıktan zarar görenlere danışmanlık hizmeti adı altında hizmet vermektedir. Bu hizmet Cumhuriyetçi harekete olan sempati ve ilgiyi artırmıştır. Uzun savaş stratejisine uygun olarak bu hizmetin geniş gruplara yayılması amaçlanmıştır (Özçağatay, 1998:135). Gerry Adams'a göre hedef, toplum tarafından sosyal olarak kabul görmemiş genç, işsiz, kadın, küçük çiftçi ve İrlandaca konuşanların yerel mücadeleleri ile milliyetçi mücadeleyi ilişkilendirecek ve birleştirecek bir politik hareket olmalıdır (Munck, 1986'dan akt. Gürses, 2007:35).

1993 yılında İngiltere ve İrlanda arasında "Downing Street Decleration" antlaşması imzalandı. Bu antlaşma ile Kuzey İrlanda'da ki siviller ilk kez İngilizlerin çatışmalar bittiğinde geri çekilmesi şeklindeki iddiasını kabul etti. 1994 yılında ateşkes yürürlüğe girdi. Bu ateşkes 20 sene önceki ateşkestən farklıydı. 20 sene önceki ateşte IRA kendisini silahlandırıp yeni stratejiler belirlemişti. Fakat 1994 yılı ateşkesinde bu mümkün olmamıştır. Sinn Fein'in seçimlerdeki başarısı ile IRA'nın şiddeti arasında bir terslik vardı. Yani isyancılar ne kadar az insan öldürür ise politik kanat da seçimlerde o derecede başarılı olmaktadır (Paul, Clarke, Grill and Dunigan, 2013:326).

1994 ateşkesi IRA içindeki şiddetten ödün vermeyen kimseleri rahatsız etti. 1996 yılında bu kişiler ateşkesi imzalayanların nasıl bir hata yaptığını göstermek için saldırı yaptılar. Saldırganlar Güney Londra'da bir kamyonu patlatarak 2 sivilin ölümüne ve yaklaşık 100 milyon sterlinlik zarara neden oldular (Moloney, 2002:440-441). Bu saldırıya karşın Sinn Fein lideri Gerry Adams ve IRA barış için direttiler.

IRA'nın tarihi boyunca yapmış olduğu saldırı ve mücadelelerinde kullandığı silah ve mühimmatların neler olduğu, nasıl ve nereden temin ettiği ile bunları nasıl finanse ettiği de çalışmanın daha iyi anlaşılması ve tamamlayıcı bir öge olması bakımından ifade edilmesi gerekmektedir. Silah ve mühimmat temini IRA'nın en büyük önceliklerinden birini oluşturmuştur. Bunlar hem eylemlerde devamlılığı saptama hem de gönüllülerin motivasyonunu sağlamak için gerekliydi (Horgan and Taylor, 2007: 3-4). Bu tür mühimmatlar silah tacirlerinden alındığında oldukça pahalı olmaktadır. Örgüt İrlanda içinde veya dışında karadan havaya füze (SAM) ve fırlatıcıları, Rus yapımı el bombaları, suikast tüfekleri ve ABD, Rusya ve Libya'dan alınan makineli silahlar ve suikast tüfekleri kullanmıştır. Bunların dışında av tüfekleri ve tabancalarda kullanılmıştır. IRA'nın ağır makineli tüfeklerin ve mühimmatının çoğunun Libya'dan geldiği bilinmektedir. 1987 yılında Panama bandıralı daha sonra mahkeme tarafından Libya'dan gönderildiği saptanan bir gemi IRA'ya silah taşıırken Normandiya kıyılarında Fransız gümrük yetkilileri tarafından yakalandı. İçerisinde küçük bir savaş açmaya yetecek kadar silah ve mühimmat vardı: 1000 adet saldırı tüfekleri, 1 milyon adet kurşun, 2 ton patlayıcı, 20 adet karadan havaya füze, 20 adet havan, 10 adet ağır makineli tüfek, 430 adet el bombası. Aynı

mahkeme tarafından ele geçirilen geminin diğer yakalanmayan beş gemiden biri olduğu saptanmıştır (www.newsweek.com, 1999).

IRA'nın, kendi ev yapımı şeklinde imal ettiği silah ve mühimmatları da bulunmaktadır. IRA mühendisleri havan bombalama araçları ve el yapımı bombalar konusunda ciddi yetenek sahibi olmuştur. Kimi eylemlerinde IRA kamyonet veya kamyonu kendi ürettiği patlayıcıları yerleştirerek zayıat sayısını artırmayı planlamıştır. IRA'nın patlayıcıları ticari olarak elde ettiği ve kendi ürettiği ev yapımı patlayıcılardan oluşmaktaydı. IRA ayrıca uzaktan kumandalı patlayıcıları da üreterek bombanın belirli bir zamandan sonra patlamasını sağlayarak hedef ıskalamanın önüne geçmeyi planlamıştır (Drake, 1991:43).

Örgütün ev yapımı patlayıcı madde imal etmesi özellikle ateşkes zamanlarında örgüt için bir avantaj oluşturmıştır. Çünkü örgütün bazı mühimmatlarını ve cephanelerini ticari olarak silah tacirlerinden almaları (3.kişi sıfatı ile) örgütün bu ilişkisinin açığa çıkmasına ve dolayısıyla ateşkesin sona ermesine neden olabilir. Bomba yapımında kullanılan bileşenlerin de kolay yoldan ve denetime tabi tutulmadan elde edilebilmesi bu bileşenlerin temininde bir zorluğa neden olmamaktaydı. Güvenlik güçleri tarafından 1992 yılında yapılan "Operasyon Silo" adlı operasyon sırasında ele geçirilen mühimmatların %45-60'ının 1980'lerde Libya ve bazı Ortadoğu ülkelerinden alındığını ortaya koymuştur (Horgan and Taylor, 2007:5). Ayrıca IRA'nın İrlanda'da 5 adet bomba imal ettiği atölyeleri olduğu güvenlik güçleri tarafından vurgulanmıştır. Bu atölyeler Cavan, Kilcock, Co Kildare, Clonaslee ve Co Laois şehirlerinde bulunmaktaydı. (www.irishtimes.com,1997).

IRA'nın finansal olarak yasal ve yasal olmayan gelir kaynakları bulunmaktadır. Yasal kaynaklar özellikle özel işletmeciliği kapsamaktadır. Bunlar arasında taksi işletmeciliği, yapı firmaları, restoranlar, kurye servisleri, araba kiralama, satım ve tamirciliği, ABD ve İrlanda'nın birçok yerinde bulunan barlar bulunmaktadır. Yasal olmayan gelir kaynakları ise hayvan, tahıl ve sigara kaçakçılığı, kaset korsanlığı, video ve bilgisayar oyunları kaçakçılığı, şantaj, uyuşturucu ticareti, adam kaçırma, silahlı soygundur (Horgan and Taylor, 2007: 9). 1970 ve 1980'lerde adam kaçırma örgütün başvurduğu bir gelir kaynağı olmuştur. 1979 yılında büyük iş adamı Ben Dunne'nin kaçırılıp 750.000 sterlin karşılığında serbest bırakılmıştır. Bir diğer iş adamı Don Tidey aynı şekilde kaçırılıp 2 milyon sterline serbest bırakılmıştır. Banka soygununa örnek olarak ise en çarpıcı örnek örgütün Northern Bank'ı soyup 26 milyon sterlini çalmasıdır (Dingley, 2012:48).

Horgan ve Taylor (2007) IRA'nın yıllık bütçesinin 15 milyon dolar olduğunu ifade etmektedirler. Freeman (2011:467) örgütün domuz kaçakçılığına dikkat çekmektedir. Örgütün Kuzey İrlanda ve İrlanda Cumhuriyeti sınırları arasındaki domuz kaçakçılığı örgüte yılda yaklaşık olarak 2 milyon dolar gelir sağlamaktadır. Napoleoni (2003:25)'de domuz kaçakçılığını örgüte ciddi oranda gelir sağladığını kaydetmektedir.

Kuzey İrlanda Yardım Komitesi (The Irish Northern Aid Committee/NORAIID) ve Sinn Fein Dostları (Friends of Sinn Fein/FOSF) gibi İrlandalı-Amerikalı yardım toplama ve hayır grupları da IRA'yı finansal olarak desteklemişlerdir (Horgan ve Taylor:2007:8). NORAIID 1970 yılında Michael Flannery tarafından Amerika'da kurulmuştur. Zamanın

İrlanda Cumhuriyeti Başbakanı Charles Haughey 1980 yılında Fianna Fail partisinin bir toplantısındaki konuşmasında NORAIID'ın Kuzey İrlanda'da ki şiddete finansal ve moral, ahlaki destek sağlamakta olduğunu ve IRA'ya 2 milyon dolar gönderdiğini açıklamıştı (Hanley, 2004'den akt. Gürses, 2007: 36-7).

3.4. Birleşik Krallık'ın IRA Terörizmi ile Mücadele Yöntemleri

Bu bölümde yukarıda anlatılan Kuzey İrlanda'da ortaya çıkan IRA terörizmi ile Birleşik Krallık'ın nasıl mücadele ettiği anlatılacaktır. Konunun daha iyi anlaşılması açısından güvenlik, yasal/hukuki ve siyasi alanlar şeklinde üç alt başlık altında incelenmiştir.

3.4.1. Güvenlik Alanında

1920'li yıllardan beri İngiliz Hükümeti Kuzey İrlanda'yı çevreleme politikası çerçevesinde hareket ederek idare etmiştir. Politik çözümün ancak uzun vadede işe yarayacağı inancından yola çıkılarak, kısa vadeli terörist şiddetin sona erdirilmesi öncelik olarak ele alınmıştır. Bu politika çerçevesinde Kuzey İrlanda'da ki İngiliz varlığı mümkün olabilecek en üst seviyeye çıkartılmaya çalışılmıştır. Bu politika özellikle 1969-1974 yılları arasında meydana gelmiştir. Fakat 1920-1974 yılları arasında İngiltere'nin IRA terörü ile mücadelesinde değişim yaşanmamıştır. Yani bu yıllar içerisinde İngiltere Kuzey İrlanda'da ki birlikleri vasıtası ile çevreleme politikası çerçevesinde hukuk ve düzeni sağlamak için mücadele etmekteydi. Yani İngiltere'nin IRA terörü ile mücadelesi 1974'e kadar kısa vadeli çözümleri içeriyor iken; 1974'den sonra uzun vadeye dayalı çözümler uygulamaya konulmuştur.

Kuzey İrlanda'da terörist faaliyetleri ortaya çıktığında amaç yerel güvenlik birimlerinin mücadelede kullanılması şeklindeydi. Fakat yerel güçlerin mücadelesi hem yetersiz ve verimsiz olmuş hem de bu birimlerin kendilerinin iki toplum arasındaki ayrımcılığı körüklemesine neden olmuştur. Bunun üzerine Birleşik Krallık kendi birimlerini adaya göndermiştir. Birleşik Krallık'ın müdahil olması ile Kuzey İrlanda'da meydana gelecek ayaklanmalara karşı askeri harekât düzenlenmesi amaçlanmıştır. İngiliz askeri birlikleri Kuzey İrlanda güvenliği konusunda aktif olarak yer almaya başlamıştır. Fakat askeri güçlerin mücadelede kullanılması terörizmi elimine etmek ya da sonlandırmak bir yana terör faaliyetlerinden zarar görenlerin yükselmesine neden olmuştur (Thompson, 1989'dan akt. Demir, 2017:192-3). Bu durum çatışmanın daha da şiddetlenmesine neden olmuştur. Katolikler adaya gelen İngiliz Birliklerini önce kurtarıcı olarak görmüşler fakat İngiliz Birliklerin giderek asimetrik güç kullanması ile İngilizleri düşman olarak görmüşlerdir.

1969 yılında Milliyetçilerin şiddetli gösterileri Birlikçilerin de karşı gösterileri ile birleşince mezhep çatışmaları körüklendi. Kuzey İrlanda polis gücü RUC ve Ulster Savunma Alayı (Ulster Defence Regiment/UDR) bu şiddete cevap vermek konusunda yetersiz kaldı. Bu durumun sonucu olarak şiddet önlenmek yerine daha da derinleştirildi (Reilly, 1994). Birleşik Krallık, Milliyetçi Katolikler ve Protestan Birlikçiler arasında

"barışı korumak" amacıyla birliklerini gönderdi. Barışı koruyucu bir güç olarak İngiliz Birliklerinin amacı minimum güç kullanmak, yasalara saygı göstermek ve çatışmalarda yansız davranarak sorunu çözüme kavuşturmaktır. Ana güvenlik birimi olarak adaya gönderilen İngiliz ordu ve polisleri başlangıçta çıkan çatışmalara müdahale de başarılı olup, durumun yatışmasını sağlayabilmiştir. 1 Eylül 1969 tarihinde İngiliz Birlikleri şiddet ve ayaklanmalara başlamadan müdahale ederek önlemiştir. Bu elbette sürekli barışın adaya hâkim olacağı anlamına o zamanlar gelmezdi. Ama İngiliz birliklerinin "sakinleştirici etki" olarak algılanmasına neden olmuştu. Aynı şekilde Ekim 1969 tarihinde Protestanların Katolik sivil haklar hareketlerine yönelik saldırılarına İngiliz Birlikleri anında müdahale ederek başarılı olmuştur (www.newsweek.com, 1969). İngiliz ordusunun sayıca en fazla olduğu yıl 25,700 personel ile 1972 yılı olmuştur (www.theguardian.com, 2007).

1969 yılında IRA'da bölünme başlayınca Birleşik Krallık daha organize olan bir terör örgütü tehdidi ile karşılaştı. İngiliz Birlikleri artık bombalama eylemleri ve sniper ile düzenlenen katliamlar gibi daha organize şekilde hareket eden bir örgüt ile karşıya karşıya idi. Ayrıca Protestanlar ve Stormont hükümetinin telkini ile Katoliklere daha ayrımcı yaklaşan İngiliz Birliklerine karşı Katolik halk IRA'yı kendisine koruyucu olarak görünce İngiltere'nin işi daha da zorlaşmıştı.

Birleşik Krallık IRA'ya karşı sadece askeri ve polis gücüyle değil SAS komandoları gibi özel güvenlik birimlerini de kullanmıştır. 1976 yılı ile beraber Kuzey İrlanda'ya gönderilen SAS komandoları daha çok istihbarat faaliyetinde kullanılmıştır. Fakat bu kuvvetlerin orantısız güç kullandıkları ve şiddet uyguladıkları gerekçesi ile eleştirilmesi kamuoyuna yansımıştır (McKittrick ve McVea, 2002'den akt. Demir, 2007:193). SAS komandoları Armagh bölgesine gönderilmesine rağmen daha sonraları bu bölge dışında da operasyonlar icra etmiştir (Benjamin, 2014:17-8).

1970 yılında İngiliz Hükümeti tarafından Belfast'ta 36 saatlik sokağa çıkma yasağı ilan edilmiştir. Campbell ve Connolly (2003:49-54)'e göre bu durum Kuzey İrlanda'nın 1920'den beri ilk kez sıkıyönetim kanunları ile yönetildiğini göstermektedir. Söz konusu önlem ile IRA'nın hücrelerine operasyonlar düzenlenerek silah ve mühimmatlarını stokladıkları bölgelerin tespit edilmesidir. Sokağa çıkma yasağı boyunca Ordu 300 tutuklama gerçekleştirirken, 100 tane silah ve 200 atımlık mühimmat ele geçirmiştir (Jeffrey, 1990). Campbell ve Connolly (2003:54) bu önlemin IRA'da bir kaygıya sebep olduğunu ifade etmektedir. İngiliz Ordusu birçok noktada başarılı olmasına rağmen, dört masum sivilin ölmesinden ve çok sayıda evin hasar görmesinden sorumlu tutulmuştur. Campbell ve Connolly (2003:123) ayrıca önlemin uygulanması bakımından bazı uygulamaların hukuksuz olduğunu iddia etmektedirler.

İngiltere Hükümetinin IRA terörü konusunda amacı öncelikle herhangi bir politik müzakere girişimi başlatmadan önce şiddetin askeri yöntemler ile bertaraf edilmesi idi (Bennett, 2003). 1971 yılında zamanın İngiliz İçişleri Bakanı olan Reginal Maudling güvenlik güçlerinin IRA terörünü yenmek için askeri müdahalesini artırması gerektiğini söylemiştir (NRA, 1971). Yine üst düzey İngiliz Ordu yetkilisi olan Frank Kitson askeri aracın başlangıçta İngiliz politikasının temelini oluşturduğunu ifade etmiştir. "Future

Developments in Belfast" adlı çalışmasında Kitson ayrıca IRA terörü ile mücadele etmek için mümkün olan en kısa zamanda politik araçları devreye sokmanın gereğinden bahsetmiştir.³² Politik reform olmadan yapılan askeri operasyonlar milliyetçilerin daha da radikalleşmesine sebep olmaktadır.

İngiliz silahlı kuvvetlerin yapılanmasına baktığımızda, silahlı kuvvetler Özel Kuvvetler gibi birimlere ihtiyaç duyulması durumunda, göreve çağrılabilir. Silahlı kuvvetlerin sivil kuvvetlere destek olması kararını Kabine Ofisi Briefing Odası vermektedir. Fakat destek görevi, taleple sınırlıdır ve talepten başka alanlarda ordunun talep ve yetkisi bulunmamaktadır (Archhick vd, 2006'den akt. Özeren ve Demirci, 2010: 270).

Kuzey İrlanda'da terörle mücadele konusunda 1970'li yıllarda siyasi çerçevede müzakere ve görüşmeler başlasa da bölgede iki toplum arasında artan çatışmalara İngiliz güvenlik güçleri operasyonlar ile karşı koymuştur. Milliyetçi ve Birlikçi kesimler "no go areas (çıkamaz bölge)" denilen bölgelere güvenlik güçlerini dahi sokmayarak bölgede tansiyonun çıkmasına sebep olmuşlardır. 1972 yılında İngiliz güvenlik güçleri Motorman Operasyonu ve yaklaşık 30,000 personeli ile Kuzey İrlanda'da 20. yüzyılın en büyük katılımlı operasyonunu gerçekleştirmiştir. Operasyon başarılı olmuştu fakat sağlamış olduğu düzen kalıcı değil geçici idi (Fraser, 2000:58). Daha sonra İngiliz Hükümeti bu operasyonun sebebinin Kanlı Pazar hadisesi olduğunu söyleyecektir.

Motorman operasyonunda militanların etkisiz hale getirilmesinden çok örgütün silah ve mühimmatlarının büyük kısmı bulunarak ele geçirilmiştir. Yani söz konusu operasyon sınırlı çatışma ve büyük başarı olarak görülmektedir. Ordu 11,000 atımlık patlayıcı, 2 ton patlayıcı ve 50 adet tabanca ele geçirmiştir (Time, 1972). Fraser (2000:63)'in ifade ettiği gibi operasyon başarılı olmuştu. Çünkü can kayıpları minimuma indirilmiş ve çok sayıda mühimmat ele geçirilmişti. Ayrıca "no go areas" denilen bölgeler açığa çıkartılarak örgütün sığınaklarına baskınlar düzenlenmiştir. Ayrıca Katoliklerin de operasyona sıcak bakması ile toplumda operasyona büyük tepki görülmemiştir.

1974 yılında kimliği belirlenmeyen bir IRA sözcüsü Time Dergisine o dönemde IRA'nın İngiliz birlikleriyle genişememe durumları olduğu şeklinde demeç vermişti. Sözcü Ordunun IRA'yı, IRA'nın da Orduyu yenemediğini ifade etmişti (Time, 1974:47). Sözcünün belirtmiş olduğu durum 1973-1976 yılları arasına örgütün zayıf sayısına da yansımaktadır. Bu yıllar arasına örgütün kaybettiği eleman sayısı her yıl 200-300 arasına değişim göstermektedir (GTD, 2017).

Motorman operasyonu İngiltere'nin Kuzey İrlanda'yı direkt olarak yönettiği bir dönemde yapılmıştır. Direkt yönetim iki şeyi kapsamaktaydı. Birincisi RUC gibi yerel güçler ve İngiliz ordusu İngiltere hükümetinin yönetimi altında olacaktır. İkincisi ise Westminster, Kuzey İrlanda'nın tüm politik kararlarını kendi eline almaktadır. İngiliz Kabine Bakanı William Whitelaw bu çerçevede Kuzey İrlanda Dışişleri Bakanı olmuştur ve Kuzey İrlanda Başbakanı gibi hareket etmeye başlamıştır (Reilly, 1994:96). Zamanın

³²NRA (National Register of Archives/Ulusal Arşiv Kayıtları), CJ3/98, Paper by Frank Kitson: Future Development in Belfast, 30 December 1971, p.1-6.

Kuzey İrlanda Başbakanı Westminster'in kontrolü altına girmeyi reddederek protesto eder bir şekilde görevinden istifa etmişti. Faulkner, Stormont hükümetinin geçici olarak etkisizleştirilmesinin teröristlere teslim olmak ile aynı anlama geldiğini ifade etmişti.³³

Direkt yönetimin uygulamaya geçmesinden sonra IRA'nın saldırı ve bombalamaları devam etmesine karşın, Ulster bölgesinde yumuşama gözlemlenmiştir. Protestan ve Katolikler arasında direkt yönetim nedeniyle çatışmanın azaldığı görülmüş, hatta ılımlı Katolik liderleri bu politika dolayısı ile memnun olmuşlardır (www.newsweek,2017). Katolik toplumu arasında politik çözüm ve reform beklentisi artmıştı. Katolik toplumu ve Ordu arasındaki ilişkiler gergin olmasına rağmen, Heath hükümetinin bu politikası Katolik halkı politik bir çözüm konusunda ikna etme noktasına getirmişti. Fakat burada sorun IRA'nın bu açılımı baltalayabilme ihtimali idi.

Zamanın İngiliz Hükümetinin fikri direkt yönetimin Katolik halkın Stormont hükümetinden hoşnut olmamasına bağlı olarak meydana getirilen bir politiklik şeklindeydi. Heath hükümeti, İngiltere'nin gücü eline alması ile Katoliklerin Protestan yöneticilerinden olan hoşnutsuzluğunun giderilebileceğini düşünmekteydi. Aynı zamanda Kuzey İrlanda'da uygulanacak bazı reformları hızlandırma amacı da taşımaktaydı (Smith, 1997:56). Dolayısıyla direkt yönetim hem Katolikleri yatıştırmak hem de IRA'ya karşı olan sempati ve olumlu yaklaşımların kurutulmasını amaçlamıştır.

Temmuz 1972 yılında IRA, Kanlı Pazar denilen olayı gerçekleştirdiğinde bu hadise hem Kuzey İrlanda hem de İngiltere üzerinde derin yaralar açmıştır. Direkt yönetim politikası her ne kadar Kuzey İrlanda Başbakanını istifa ettirip bazı Protestan kesimlerden tepki alsada özellikle Kanlı Pazar olayı sonrasında bu politikanın anlaşılabilir bir boyutu olduğu görülmektedir. İngiliz Ordusu olay sonrası devriye gezerken ve IRA mensuplarını arama çabalarını sürdürürken, Katolikler tarafından gözle görülür şekilde da az dirençle karşılaşmıştır. Hatta Lee (1983:182) Katoliklerin IRA'nın silah zulalarının nerede oldukları konusunda Orduyu bilgilendirerek yardıma bile bulunduklarını ifade etmektedir. Kanlı Pazar olayı İngiltere'nin terörle mücadelesinde olumlu bir katkıda sağladığı söylenebilir. Kanlı Pazar olayında IRA'nın sivilleri de katletmesi Katolik halkın da tepkisine neden olmuş ve bu durum IRA ile Katolik halk arasındaki bağı zayıflatmıştır. İngiltere ise bu olay ile beraber terörle mücadele de Katolik halkı yanına almaya çalışacaktır.

İngiliz Hükümeti 1976 yılında istihbaratçılar, bürokratlar, devlet adamları ve üst düzey askeri personellerin oluşturduğu bir çalışma grubu oluşturarak Kuzey İrlanda'nın geleceği masaya yatırarak bir rapor hazırlamıştır. Bu raporda Kuzey İrlanda için "Criminalization ve Ulsterization"³⁴ politikaları benimsenmiştir. Kriminalizasyon politikasından önce hapisanelerdeki paramiliter mahkûmlar normal mahkûmlardan ayıran bir şekilde politik mahkûm olarak muamele görmektedir. Ayrıca mahkûm olmuş teröristler bir takım ayrıcalıklardan yararlanmaktaydılar. Özel kategori durumunda

³³Brian Faulkner, Speech following the Announcement of Direct rule from Westminster/ Faulkner'in Direkt Yönetimle ilgili Demeci (March 24, 1972). (www.cain.ulst.ac.uk, 2017)

³⁴ Criminalization, suç olarak kabul etme anlamına gelmektedir ve çalışmada " Kriminalizasyon olarak ifade edilmiştir. Ulsterization ise "Ulsterizasyon" şeklinde ifade edilmiştir.

bulunan bu mahkûmlara kendi özel kıyafetlerini giymeleri, diğer mahkûmlarla iletişim kurmaları, hapisshanedeki çalışmadan imtina etme hakkı ve eğitici ve eğlendirici aktivitelere katılma gibi ayrıcalıklar verilmişti. Kriminalizasyon politikası tüm bu ayrıcalıkları ortadan kaldırarak politik teröristlere de normal suçlular gibi davranılmasını sağlamıştır (Jeffrey, 1990:58).

İngiliz Hükümeti kriminalizasyon politikasını caydırıcı olması amacı için uygulamasına rağmen bazı teorisyenler bu politikanın ters tepki verebileceğini ifade etmektedirler. Geraghty (2000) ve Lee (1981) bu tarz güvenlik önlemlerinin aksine terörizmi artıracaklarını ifade etmektedirler. 1981 yılında IRA mahkûmlarının tekrar özel kategorili mahkûm olmak için başlattıkları açlık grevi sonucu 10 mahkûmun ölmesi ve İngiltere Hükümetinin sessiz kalması Geraghty ve Lee'nin teorisini doğrulamaktadır. Çünkü açlık grevi sonrası IRA'ya karşı sempati ve mağduriyetler başlayacak ve İngiliz Hükümeti insan hakları ihlalleri çerçevesinde eleştirilecektir.

1981 yılında hapisshanedeki IRA mensupları tarafından başlatılan açlık grevi, İngiltere'nin bu tür eylemlere nasıl cevap verdiği terörle ve teröristle mücadele açısından önem taşımaktadır. 1981 yılında Bobby Sands ile başlayan açlık grevinin amacı mahkûm olan IRA militanlarına politik statü tanınması idi. Zamanın Başbakanı olan Thatcher IRA'nın taleplerinden hiçbirini yerine getirmeyerek açlık grevine sırtını dönmüştür. Çünkü hükümetin stratejisi IRA'nın taleplerine cevap verilmesi halinde bu durumun hem IRA'yı meşrulaştıracak hem de IRA'ya olan toplumsal desteğin artacağı şeklinde negatif sonuçlar doğurabilme ihtimaliydi. Açlık grevi IRA açısından istenen sonucu doğurmayıp başarısız olsa da eylem nedeniyle yaşanan ölümler yukarıda anlatıldığı şekilde örgüt açısından olumlu gelişmeleri de beraberinde getirecektir.

Ulsterizasyon politikası İngiliz ordusunun Kuzey İrlanda'daki varlığının azaltılıp güvenliğin RUC ve UDR gibi yerel güçlere verilmesine dayanmaktadır. Bu politikanın âmâcıda teröristlerin politik mahkûmlar olarak görülmesinin önüne geçmekti. Ulsterizasyon politikası, krimizalizasyon politikası ile ortak olarak uygulanmaya çalışılmıştır. İngiliz Hükümeti İrlanda sorununu İrlandalıların bir problemi olarak görmekle beraber Kuzey İrlanda'nın güvenliği için gereken önlemlerin alınması stratejisi ile hareket etmiştir. Zamanın Başbakanı Margaret Thatcher, kendisinden önceki hükümetin almış olduğu Ulsterizasyon politikasına uygun olarak Kuzey İrlanda sorununu Ulsterizasyon politikası çerçevesinde çözmeye yönelik olarak İngiliz askeri gücünü bölgede önemli oranda azaltmıştır (White, 2002'den akt. Özeren ve Demirci, 2010: 259-60).

Ulsterizasyon politikası İngiltere'nin IRA ile olan mücadelesindeki açmazı çözmek için başlatılmıştır. İngiltere, yukarıda anlatıldığı şekilde IRA sözcüsünün bahsettiği "yenişememe" durumunu paylaşmaktaydı. Bu politika ile Kuzey İrlanda'da ki güvenlik daha çok RUC'a bırakılırken, İngiliz birliklerinin arama ve devriye faaliyetleri devam etmekteydi. Yani İngiliz birlikleri destek gücü pozisyonuna gerilemiş durumdaydı. Ulsterizasyonun iki amacı vardı. Birincisi, ordunun profilini düşürerek toplum ilişkilerini geliştirme amaçlanmıştır. Fakat Lee (1983:147)'ye göre Ulsterizasyondan sonra Ordu ve

toplum arasındaki ilişkiler gerilmiştir. İkincisi ve daha önemlisi bu politika İrlandalıyı İrlandalıya karşı konumlandırarak IRA şiddetini azalmaktır.

1984 yılı Thatcher suikast girişimi ve 1987 yılında Armagh şehrinin Loughall bölgesindeki olaylar IRA'nın artık hedefinde kuruluşundan beri olan Katolik- Protestan demeden sivilleri katletme politikasından dönüşü ortaya çıkarmıştır. IRA, artık önemli devlet adamları, polisler ve askerler gibi hedeflere yönelmektedir. 1987 yılında Loughall'de ki polis istasyonunu bombalama girişimi SAS komandolarının başarılı mücadelesi ile başarısızlığa uğramıştır. Loughall hadisesi IRA'nın tek seferde en çok kayıp verdiği olay olarak İngiltere'nin terörizm ile mücadelede önemini vurgulamaktadır.

3.4.2. Yasal/Hukuki Alanda

1920 yılında İrlanda Hükümeti Yasası kabul edilmişti. İngiltere ve Kuzey İrlanda Hükümetleri sorunlu yıllarda meydana gelen çatışmalar ile alakalı olarak ilgili hükümetler nezdinde önemli kararlar almıştır. IRA şiddetinin tırmanmasına cevap olarak İngiliz Hükümeti "İrlanda Yasasında Düzen Yenilenmesi (Restoration of Order in Ireland Act/ROIA)" adındaki düzenlemeyi kabul etmiştir. Bu düzenleme terörizmle mücadelede liberal kurumlar tarafından sunulan bazı zorlukların bertaraf edilmesi için tasarlanmıştır. ROIA, polis ve askere IRA ile mücadelede aşırı şiddet (draconian) kullanabilecek yetki vermektedir. Ayrıca meydana gelecek cinayetlerde tahkikat yerine sıkıyönetim mahkemelerin yetkili olması benimsenmiştir (Hart, 2002:24). Bu yasa ordu otoritelerine daha fazla yetki vermekteydi. Fakat sıkıyönetim kanunlarına olan öfke hükümetin bunun terörle mücadelede gizli ve kötü bir alternatif olduğu noktasına getirmiştir.

1939 yılında "Şiddetin Önlenmesi Yasası (the Prevention of Violence Act) kabul edilmiştir. Yasa IRA'nın bombalı saldırılarına ve Birleşik Krallık'a karşı savaş ilanına bir cevap olarak anında çıkarılmıştır. Yasa bölgedeki düzeni sağlamak için uygulamaya konulmuştur. Bu yasa sınır dışı etme, yasaklama, tutuklama ve gözaltına alma gibi sınırlayıcı eylemleri içermektedir. Yasa bölgede düzeni sağlamak için oluşturulan geçici bir önlem olarak düşünülmüştür. Hatta bir parlamento mensubu yasanın iki yıl ile sınırlı olduğunu ifade etmiştir.³⁵

1969 yılı ile beraber IRA'da ayrılıklar ve bölünmeler başlayınca şiddet artarak devam etmiştir. 1971 yılında IRA şiddeti artarak devam edince "Gözaltına Alma (internment)" yasası çıkarılmıştır. Bu yasa 1922 yılında yasalaşan Özel Kuvvetler Yasası (Special Power Act)'ın daha da geliştirilmiş bir modeliydi. Özel Kuvvetler Yasası ile şüpheli kişiler 48 saat suçlama olmaksızın gözaltında tutulabiliyordu. Internment yasası ise süre sınırı olmaksızın şüphelenilen kişilerin mahkeme kararı dahi olmaksızın gözaltına alınmasını içermekteydi. Bu yasa doğal olarak İngiliz Birliklerine çok geniş yetkiler vermekteydi (McKittrick ve McVea, 2002:70-75). Söz konusu yasa öncelikle şiddeti körükledi, daha sonra da Katolik toplumunu soyutlayarak mağduriyete neden olmuştur. Yasaya karşı ayaklanmalar şiddetle devam ederken bombalı eylemler ve saldırılarda devam etmekteydi. İngiliz birlikleri 1970'de olan 7500 civarı personel sayısını 1970'de

³⁵ Parlamenter Sir S.Hoare

11,300'e çıkarmış fakat buna rağmen şiddet artarak devam etmiştir (Hart, 2002:2). Bu yasa terörü dizginlemekte başarısız olmuş ve Katolik toplumu üzerinde mağduriyet yaratmıştır.

Internment yasasının amacı IRA'ya yönelik yıkıcı etki göstermesiye, yasa örgüt üzerinde az etki yapmıştır. Hatta iki toplum arasında kutuplaşmayı yaratarak Katoliklerin IRA'ya yönelik sempatisine neden olmuştur. Bu yasa ile asıl gözaltına almaları İngiliz Ordusu yaptığı için Katolik toplumunda İngiliz Ordusuna karşı düşmanlık doğurmuştur.

Gözaltına alma yasası yaklaşık olarak dört sene yürürlükte kalmıştır. Yaklaşık olarak 2,060 şüpheli cumhuriyetçi ve 109 Birlik yanlısı Protestan gözaltına alınmıştır (Leeds Metropolitan University, (İnternet), 2005). Zamanın Kuzey İrlanda Başbakanı olan Brian Faulkner gözaltına alma yasasının amacının şiddeti azaltmak olduğunu ifade etmiş ama yasanın yürürlüğe girip uygulanması ile şiddetin artarak devam ettiğini Milliyetçileri olduğu kadar Birlikçileri de rahatsız ettiğini söylemiştir (Compton, 1971: 407). İngiltere tarafından ise aksi yönde bir açıklama gelmiştir. İngiltere'den üst düzey bir komutan IRA'nın gözaltına alma yasası ile zarara uğratıldığını ifade etmiştir. IRA ise yasanın kendisi üzerinde hiç bir etkisi olmadığını aksine eylemlerinin artarak devam ettiğine işaret etmiştir (Moloney, 2002:101).

1972 yılında Gözaltına Alma yasası uygulandıktan kısa süre sonra, İngiliz Hükümeti teröristlerle ilgili olası düzenlemeleri incelemek üzere bir komite kurmuştur. Komiteye Lord Diplock adındaki baş yargıç başkanlık etmiştir. Terörle ilgili davalarda kararların jüri tarafından değil tek hâkim tarafından verilmesi kabul edilmiştir (Geraghty, 2000:96). Diplock'un hazırladığı rapor çerçevesinde polise, mahkeme kararına gerek duyulmaksızın arama, tutuklama, alıkoyma yetkisi verilmiştir. Ayrıca mahkemelerde gizli oturum ve tanık dinleme yetkileri de verilmiştir (Özeren ve Demirci, 2010:276). Diplock'un önerileri 1973 yılında Kuzey İrlanda Geçici Önlemler Yasası'nın bir parçası olarak yasalaşmıştır. Bu tip mahkemeler "Diplock mahkemeleri" olarak anılmaya başlamıştı. Geraghty (2000:19), Diplock mahkemelerinin ortaya çıkmasını terörizme pasif bir şekilde verilen cevap olarak görmektedir.

1973 yılında Acil Yetkiler Yasası (Emergency Powers Act/EPA) uygulamaya geçmiştir. EPA, radikal bir uygulama olarak görülmektedir. Önce çıkarılan yasalardan farklı olarak ilk kez İngiltere merkezi hükümeti tarafından çıkarılmıştır. Bu yasaya göre bir suç ile isnat edilen kişinin suçsuz olduğunu kanıtlaması gerekmekte aksi halde tutuklanma yolu açılmaktadır. Diğer bir deyişle, suçlunun şüpheli olup olmadığı hakkında ispatı iddia makamı değil suçlanan kişi yapmalıdır. EPA, Kuzey İrlanda'da zaten var olan bölünmüş toplum yapısının daha da bölünmesine neden olacağı yönünden eleştirilmiştir. Yasanın eleştiri alan noktaları şunlardır: a) polise, makul şüpheyeye gerek kalmaksızın ve mahkeme kararı dahi olmaksızın alıkoyma yetkisi, b) polise yardımcı olmak için bölgede bulunan sivillere arama ve alıkoyma yetkisi, c) jürisiz mahkeme uygulamalarıdır (Özeren ve Demirci, 2010: 277).

İlk kapsamlı yasal düzenleme 1974 senesinde "Geçici Önlemler" adıyla düzenlemiştir. Bu yasal düzenlemeler 1989 yılındaki "Terörizmle Mücadele Yasası/Prevention of Terrorism Act/PTA) uygulamaya konulana kadar devam etmiştir (Demir, 2017:193). PTA

yasası ile beraber insanlar 7 güne kadar gözaltında kalabilmekteydi. 1974 yılı yani yasanın uygulamaya konulmasından beri 6,932 kişi gözaltına alınmıştır. Her 6 kişiden 1'i 48 saatten fazla gözaltında tutulmuştur (Radstats, (İnternet), 2017). PTA, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS)'ne aykırı bulunmuştur. Antlaşmanın AİHS'nin 5/3 maddesini ihlal ettiği açılan davalar sonucu kesinleşmiştir. Özellikle uzun tutukluluk süreleri AİHS'ne aykırı bulunup, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM)'ne açılan davalar ile İngiltere mahkûm olmuş ve tazminat ödemek zorunda kalmıştır (Radstats, (İnternet), 2017).

1991 yılında "Kuzey İrlanda Geçici Önlemler Yasası (Northern Ireland Emergency Pro visional/NIEPA) çıkarılmıştır. Söz konusu yasa PTA'ya göre daha sert önlemler içermiştir. Ev aramak için makul şüphe yeterli iken ev dışındaki yerlerde herhangi bir basit şüphenin yeterli olabileceği ve dolayısıyla hâkim kararına gerek olmasının ev ve mülklerin aranabilmesine izin verilmiştir. Sınır geçişlerinde sıkı tedbirler çerçevesinde arama ve sorgulama yetkisi getirilmiştir. Hatta Kuzey İrlanda'dan Britanya'ya yapılacak seyahatler bile güvenlik kaygısı nedeniyle yasaklanmıştır (Bonner, 1993'den akt. Demir, 2017:194). NIEPA'da AİHS'ne aykırı bulunmuş ve uluslararası arenada tepki çekmiştir.

Yoğun eleştiri alan NIEPA ve PTA yasaları 2000 yılında çıkarılan Terörizm Yasası (Terrorism Act) ile ortadan kaldırılmıştır (Taylor, 2002'den akt. Demir, 2017:194). Terörizm yasası Birleşik Krallık'ta ki ilk kalıcı terörizm yasası olmuştur. Yasanın amacı kalıcı barış ve düzeni sağlayıp korumak olarak belirtilmiştir. Yasa terörizm tanımını genişletmektedir. Kuzey İrlanda'da ki terörizm faaliyetleri, uluslararası terörizm ve iç terörizm şeklinde 3'lü terörizm tanımlarının hepsi tek tanımda birleşmiştir. Terörizm daha önceleri politik sonuçlar için şiddet şeklinde tanımlanırken bu yasa ile politik, dini ve ideolojik nedenler şeklinde ifade edilmiştir (www.nationalarchives.gov.uk, 2017). Yasaya 2008 yılında "ırksal" nedenler de eklenmiştir (www.theguardian.com, 2017). Terörist faaliyetler yasaya göre bireye yönelik şiddet, mala zarar verme, sağlığa, kamu sağlığına ciddi risk oluşturacak davranışlar gibi eylemleri içinde almaktadır. Yasa ayrıca polise terörist faaliyetler dolayısıyla gözaltına alınan kişiyi 7 güne kadar tutma yetkisi vermiştir.³⁶ Kuzey İrlanda'da ki ciddi terör saldırılarında mahkemelere jüriye gerek kalmadan tek hâkimle karar verme yetkisi de tanınmıştır (www.nationalarchives.gov.uk, 2017). Terörizm Yasası 2000 kapsamında 2001 yılından 2012 yılına kadar toplam 2,445 kişi gözaltına alınmıştır (www.psni.polce.uk, 2017).

1974 yılında çıkarılan geçici önlem yasaları ile 2000 yılında çıkarılan Terörizm Yasası arasında farklar bulunmaktadır. 2000'den önce çıkarılan yasalar geçici (provisional) ifadesi taşımaktaydı. Çünkü 2000 öncesi yasalar sadece IRA terörüne odaklanmaktaydı. Fakat yukarıda da ifade edildiği şekilde 2000 Terörizm Yasasında hem teröristin hem de terörizmin tanımı genişletilmiştir. Özellikle "dini" ibaresi konularak 11 Eylül hadiselerinden sonra ortaya çıkan dini terör tehlikesine karşı yasal önlemler alınmıştır. Dolayısıyla 2000 yılında çıkan yasa hem kalıcı nitelik taşımış hem de IRA terörünü hedef almakla beraber dini ve diğer türlü terörle de yasal zeminde mücadeleyle başlatmıştır.

³⁶ Bu madde daha sonra gelen eleştiriler dolayısıyla değiştirilecektir.

Yukarıda da bahsedildiği şekilde Kuzey İrlanda'da Katolik halk aleyhine istihdam konusunda büyük bir ayrımcılık söz konusuydu. Katolikler çoğu sektörde çalışmaktan dışlanarak ayrımcılığa tabi tutulmaktaydı. Birleşik Krallık hükümeti bu ayrımcılığın önüne geçmek için bazı yasal düzenlemeler için harekete geçmişti. Bunlardan en önemlisi 1989 Adil Önlemler Yasası (Fair Employment Act)'tır. Bu yasa ile Katoliklerin istihdamında daha adil davranılması sağlanmıştır. Bu yasayı uygulamak ve uygulamaları gözlemlemek amacıyla "Adil İstihdam Komisyonu (AİK)" ve "Adil İstihdam Mahkemesi" gibi organlar oluşturulmuştur. Bu yasa ile ayrıca 10 kişiden fazla çalışanı olan iş yerlerinin iş güçlerini içeren bir raporu AİK'e sunmak ve yıllık denetimlere hazır olmak zorunda bırakılmıştır. 250'den fazla çalışanı olan işyerleri ise iş başvurusunda bulunanların mezhep dağılımını kontrol altına tutması zorunluluğu getirilmiştir (Gallagher, 2010b'den akt. Demir, 2017:200).

2005-2006 Kuzey İrlanda Suçlar Yasası (Northern Ireland (Offences) Bill of the 2005-06) yürürlüğe girmiştir. Yasanın amacını Özeren ve Demirci (2010:278) şöyle açıklamaktadır: "Kuzey İrlanda'da faaliyet gösteren Katolik Milliyetçi ve Protestan Birlikçi terör örgütlerinin üyelerine af/şartlı salıverme ya da Kuzey İrlanda'ya dönmeye olanak sağlamaktadır." Söz konusu yasadan ancak ateşkes ilan eden ve 1998 Hayırlı Cuma ya da Belfast Antlaşmasını tanıyan örgüt üyeleri yararlanmaktadırlar. Her iki kesimden antlaşmayı tanımayıp veya ateşkes ilan etmeyen terör örgütleri anlaşmadan yararlanamayacaklardır.

3.4.3. Siyasi Alanda

1969 yılında PIRA'nın ortaya çıkması ve İngiltere'nin karşısında daha organize olabilen bir örgütün bulunması nedeniyle yukarıda da değinildiği gibi İngiliz Birlikleri eylemlerini artırmıştı. 1972 yılında İngiliz İçişleri Bakanı Reginal Maudling'in "şiddetin kabul edilebilir seviyesi" olarak tabir ettiği ve İngiliz literatürüne kazandırdığı tanımlama ile söz konusu yıldan sonra politik araçlar devreye sokulmaya başlanacaktır. Maudling'in bahsettiği seviye Kuzey İrlanda'da ki sosyo-politik reformları etkileyecek düzeyde olmaması şeklinde idi (Neumann, 2003). Fakat politik araçları kullanmak başlarda kolay olmamıştır. Özellikle 1972 yılında meydana gelen Kanlı Pazar olayı politik araçları kullanma inisiyatifini sekteye uğratacaktır. Fakat bu durum uzun sürmeyecek, Kanlı Pazar olayından sonra politik görüşmeler başlayacaktır.

İngiltere 1972 Mart'ında Sosyal Demokratik İşçi Partisi (SDLP) ile görüşmelere başlamıştır. İngiltere'nin görüşmelere başlamaya iten neden aslında Stormont hükümetinin yetersiz kalması ve IRA şiddetinin artarak devam etmesiydi. SDLP, Sinn Féin'in tersine şiddeti hiç bir zaman savunmamış ve müzakereler yoluyla mücadele edilmesini savunmuştur.

SDLP 1971 yılından beri Stormont meclisinden çekilmiş halde bulunmaktaydı. En başta buna karşı bir tepki ortaya koymayan İngiltere 1972 yılında Stormont meclisini tatil etmiştir. 1972 yılı Mart ayı ile beraber İngiltere ve SDLP görüşmelere için daha da yakınlaşmış bulunmaktaydı. İngiltere ve SDLP arasında Kuzey İrlanda'da görüşmeler

başlamıştır. Belfast Körfezi yakınlarındaki Laneside bölgesinde gerçekleşen görüşmeler dolayısıyla Laneside bölgesi 1970'li yıllarda İngiliz temsilcilerin evi olarak kabul edilmiştir. SDLP ise görüşme ve taleplerini bu bölgeye gelen İngiliz temsilciler aracılığıyla iletmekteydi (Hart, 2002:65).

İngiliz Hükümeti SDLP'den Kuzey İrlanda'da ki IRA'nın ve Katolik, Milliyetçi toplumun faaliyetleri konusunda kendisine aralıklarla rapor sunmasını istiyordu. İngiltere'de SDLP'yi IRA'ya karşı mücadelesinde yardım etmesi şeklinde kullanacaktı. Fakat SDLP Katolik ve Milliyetçi kesimlerden radikal tarafta saf tutanlara uzak kalmaktaydı. SDLP ayrıca Kuzey İrlanda'daki İngiliz askeri varlığının azaltılması ve güneydeki İrlanda Cumhuriyeti devleti ile yardımlaşarak mücadele edilmesi gerektiğini ifade ediyordu.

1970'li yıllarda İngiliz Hükümetinin Kuzey İrlanda politikası reaktif bir şekilde sürmekteydi. Zamanın İngiltere Başbakanı muhafazakâr Edward Heath, IRA ile diyalog olasılığının henüz gündeminde olmadığını ifade etmekteydi. İngiliz Hükümeti ayrıca SDLP'nin Kuzey İrlanda'da ki milliyetçi kesimler arasında desteğinin gittikçe azaldığını görmekteydi. Craig (2012: 103-4) İngilizlerin SDLP ile işbirliği yaparak IRA'nın çökertileceği konusunda nasıl yanıldığını ifade etmektedir. Zamanın İngiliz Başbakanı olan Whitelaw oluşturulacak bir barış sürecinde hangi tarafların yer alacağını şu sözleri ile ifade etmiştir: "Politik bir antlaşmada bulunmak ve IRA'yı soyutlamak için oluşturulacak yuvarlak masa toplantısında tanınan siyasi parti temsilcileri bulunmalıdır. Taraflar IRA ve Sinn Fein'i de hariç tutmayacak şekilde seçilmelidir".³⁷

Başbakan Whitelaw'ın açıklaması ve IRA ile müzakerelere yeşil ışık yakması İngiltere'nin 1972'den sonraki terörle mücadelesinde siyasi olarak değişime gittiğini göstermektedir. 1972 öncesinde IRA ile her zaman görüşme seçeneğini dışlayan İngiltere'nin bu davranışının Protestan halk tarafından gelebilecek "teröristlerle müzakere edilmez" algısından kaynaklandığı düşünülmektedir. Çünkü 1972 yılının ortalarına kadar İngiltere sadece SDLP üzerinden IRA'yı yenmeyi planlamaktaydı. Fakat bu seçeneğin başarısız olacağı hem İngiliz istihbaratı hem de İngiliz Hükümeti tarafından açıkça görülmüştü.

IRA ve SDLP ile görüşmeler daha çok İngiliz istihbarat ve güvenlik servisleri tarafından yapılmaktaydı. Bu organlar Güvenlik Servisi (Military Intelligence Section 5/MI5), Gizli İstihbarat Servisi (Military Intelligence Section 6/MI6) ve Hükümet İletişimler Başkanlığı (Government Communications Headquarter/GCHQ) olarak şekillenmektedir. İngiliz İstihbarat yapı ve fonksiyonu piramitsel yapıya sahiptir. Bu piramitin en üstünde MI5, MI6 ve GCHQ yer almaktadır. MI5, İç İşleri Başkanlığına bağlı iken, MI6 ve GCHQ Dışişleri Bakanlığına bağlıdır. MI5 daha çok iç istihbarat faaliyetleri ile ilgilenirken, MI6 dış istihbarattan sorumlu olmaktadır. GCHQ ise bilişim alanından sorumlu olmaktadır (Özeren ve Demirci, 2010: 271-2).

³⁷ NRA, CAB 130/560, Cabinet Meetings Minutes held at 10 Downing Street/Kabine Toplantısı Tutanakalrı, 12 June 1972

SDLP, İngiltere'nin IRA ile görüşmesi için farklı girişimlerde bulunup, çeşitli siyasi araçlarla İngiliz Hükümetini ikna girişimlerinde bulunmuştur. SDLP, hapiste bulunan IRA mensuplarının siyasi mahkûm oldukları konusunda Whitelaw hükümetini ikna etmiştir. İngiltere daha sonra da hapiste bulunan Gerry Adams'ı tahliye edecektir. Whitelaw daha sonra IRA ile görüşmelerinde SDLP'nin ikna ediciliğinin büyük payı olduğunu söyleyecektir.³⁸

İngiltere Sinn Fein yetkilileri ile de görüşmelere başlamıştı. Arka kanal diplomasisi ya da gayri resmi görüşmelerin sebebi Kuzey İrlanda'da ki Protestan ve Birlik yanlısı halkın tepkisinden olduğu düşünülmektedir. 1970'li yıllarda Sinn Fein yetkilileri ile MI6 mensupları gayri resmi olarak görüşmelere başlamışlardı. 1975 yılında İngiltere'nin IRA Ordu Konseyi ile direkt bağlantıları olan Cumhuriyetçilerle iletişime geçmesi dolaylı olarak IRA ile bağlantı kurulması anlamına gelmekteydi (Craig, 2012). Bu çatışmaların başından bu yana IRA ve İngiliz hükümeti arasındaki ilk direkt temastı. 1981 yılında hapisteki IRA mahkûmlarının yaptığı açlık grevi esnasında da iki taraf arasında bu eylemin sonlandırılması için görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerde Başbakan Margaret Thatcher bizzat yer almıştır. Demir (Cronin, 2009'dan akt. 2017:195) terör örgütü ile gizli bir şekilde gerçekleştirilen bu tür görüşmelerin ilkinin 1972 yılında yapıldığını ve 1974-1994 yılları arasında ise yedi defa görüşüldüğünü ifade etmektedir.

Tarafların görüşmeleri süreklilik taşıyor, kesik kesik ilerliyordu. Fakat yine de barış sürecine giden yolda bu tür müzakere ve görüşmelerin rolü büyük olmuştur. IRA'nın da dâhil olduğu İngiltere ve İrlanda arasında da görüşmeler olmuştur. Tarafların ilk görüşmesi Kanlı Pazar olayının ardından gerçekleşmiştir. Önce Kuzey İrlanda tarafından hazırlanan "Kuzey İrlanda'nın Geleceği" sonra da İngiltere tarafından hazırlanan " Kuzey İrlanda Anayasasına Yönelik Öneriler" şeklindeki raporlar tarafları 1973 Sunningdale Mutabakatına götürür (McKittrick ve McVea, 2002:79).

Sunningdale mutabakatına değinmeden önce, mutabakata giden yolda anlatılması gereken bir gelişme yaşanmıştır. 8 Mart 1973 yılında Kuzey İrlanda'nın Birleşik Krallık'a bağlı kalıp kalmayacağı konusunda "sınır oylaması (border poll)" yapılmıştır. Katoliklerin boykot ettiği referandumda Protestanların oyları ile %97,8 ile Birleşik Krallık ile birleşme lehine karar alınmıştır. Oylamaya sadece Protestan toplumun katılmasına rağmen, İngiliz Hükümeti bölge için yeni anayasal düzenlemeler yapan ve White Paper (Beyaz Kitap) denen belgeyi yayınlamıştır. "Kuzey İrlanda Anayasal Teklifi" olarak anılan söz konusu belge 1973 Kuzey İrlanda Anayasal Kanunu yoluyla çabukça yasalaşmıştı (Wolf, 2001:11-27).

Yasa gücü üç hükümetel kurum arasında dağıtmaktadır: Milliyetçi ve Birlikçilerin güç paylaşım yöneticiliği, bir meclis ve İrlanda Konseyi. Sunnigdale konferansı 1925'den beri İngiliz Hükümeti, İrlanda Cumhuriyeti ve Kuzey İrlanda'nın büyük partilerini kapsayan ilk konferans niteliği taşımıştı. Antlaşma 1973 Aralık ayında imzalanır imzalanmaz Milliyetçi ve Birlikçi kesimlerden tepki aldı. Birlikçiler, İrlanda

³⁸ NRA, CJ 4/136, Meeting Between Secretary of State for Northern Ireland and the SDLP representatives/ Kuzey İrlanda Dışişleri Bakanı ile SDLP temsilcileri arasında toplantı /at UK Rep Office, 18 June 1972, sayfa, 1-2; Devlin, Straight Left, 173-78.

Cumhuriyeti'nin İrlanda Konseyi üzerinde yetkili olmasını eleştirmişlerdi. Anlaşmaya göre İrlanda Hükümeti, Kuzey İrlanda halkının çoğunluğu durumlarında bir değişiklik yapılmasını istemesine kadar herhangi bir değişikliğin olmayacağını deklare etmiştir. İngiltere hükümeti ise Kuzey İrlanda halkının çoğunluğunun sesine uyacaklarını bildirmişlerdir. Söz konusu zamanda Kuzey İrlanda bölgesi Birleşik Krallık'ın bir parçası olarak gözükmekteydi. Fakat gelecekte Kuzey İrlanda halkının çoğunluğu Birleşik bir İrlanda'nın parçası olmak yönünde niyet belirtirlerse Britanya hükümeti bu durumu tanıyacaktı (www.cain.ulst.ac.uk, 2017).

Sunningdale mutabakatı ile hemen hemen tüm siyasi partilerin temsil edileceği bir mekanizma meydana getirilmiştir. Ayrıca Kuzey İrlanda'nın kendini yönetmesi kararı alınarak mutabakata eklenmiştir. Aynı zamanda Kuzey İrlanda çoğunluğun alacağı bir kararla kendi geleceğini kendisi belirleyebilecekti. İrlanda Konseyi adı verilen Konsey ile de koordinasyon kurulu oluşturulmuş ve bu yapı ile adanın kuzeyi ile güneyinden eşit sayıda temsilcinin yer almasına karar verilmiştir (Özçağatay, 1998'den akt. Demir, 2017:195). Antlaşmada İrlanda Konseyi'nin çalışma konu ve alanları da madde madde sayılmıştır: doğal kaynakların korunması, sömürülmesi ve gelişimi ile çevre, tarım, balıkçılık ve orman konuları, endüstri ve ticaret alanında girişimcilik, elektrik yönetimi, turizm, yol ve ulaşım, kamu sağlığı alanında danışmanlık hizmetleri, spor, kültür ve sanat (www.cain.ulst.ac.uk, 2017).

Sunningdale Antlaşmasının anayasal problemlerinin ötesinde bazı kusurları da bulunmaktaydı. Antlaşma yapılırken paramiliter örgütlerin görüşü alınmamış ve danışılmamıştı. Bu grupların dışlanması antlaşmanın uygulandığı andan itibaren şiddetin tırmanmasına neden olmuştur. Ulster İşçi Konseyi (Ulster Workers Council/UWC), 2 hafta süren grev yaparak Sunningdale antlaşmasını ve güç paylaşım yöneticiliğinin çökmesine neden olmuştur (Wolf, 2001:25).

Sunningdale antlaşması iki nedenden dolayı başarısızlığa uğramıştır. Birincisi, güç paylaşım yönetimi uygulamaya geçmeden önce gücü sağlamlaştırmaya dönük hiçbir değişiklik antlaşmada tanımlanmamıştı. Bu nedenle Birlikçiler pozisyonlarını tehdit eden tüm politik antlaşmada veto kartını kullanmıştır. İkincisi ise antlaşmaya paramiliter grupların dâhil edilmemesi nedeniyle sürecin başarısızlığa uğramasıdır. SDLP ve yöneticilik üyesi olan John Hume, antlaşmanın başarısız olmasında sorumluluğu İngiltere'ye atarak şu suçlamayı yapmaktadır (1996:38-9): "İngiliz hükümetinin greve sesini çıkaramaması Birlikçileri cesaretlendirmişti. Dolayısıyla onlar da İngilizlerin Kuzey İrlanda'da azınlığa yönelik güç paylaşımı tarzı politikalarını direnerek karşılamışlardır."

Coakley (2003:38) antlaşmanın başarısız olmasının sebeplerini Birlikçilerin değişikliklerden olan memnuniyetsizliği, Protestan grevleri, Britanya hükümet değişikliği ve IRA'nın eylemlerine devam etmesi olarak ifade etmektedir.

İngiltere ve İrlanda arasında yapılan görüşmeler sonucu ikinci uzlaşmaya 1985 yılında İngiltere İrlanda Mutabakatı ile varılmıştır. Fakat bu mutabakata varılmadan evvel iki ülke arasında çeşitli görüşmeler yapılmıştır. Bu mutabakat 1920'de ki İrlanda Hükümeti yasasından beri İngiltere'nin en önemli inisiyatifi olmaktadır. 1980 yılında Maze

Hapishanesinde açlık grevinin devam ettiği sıralarda³⁹ İngiliz Başbakanı Thatcher ve İrlanda Başbakanı Charles J.Haughey Kuzey İrlanda sorununu görüşmek üzere toplanmışlardı. Toplantının ardından bir bildiri yayınlanmıştır. Bildiride gelecek yıllarda toplantının Londra'da yapılması kararlaştırılıp; vatandaşlık hakları, yeni kurumsal yapılar, güvenlik sorunları, ortak anlayış çerçevesinde ekonomik iş birliği ve önlemler konusunda ortak çalışma planlanmıştır. Sonraki yıl 1981'de planlandığı üzere Londra, Downing Street'te ikinci görüşme yapılmıştır. Thaxter ve Fitzgerald görüşmesinde daha ileri işbirliğine yönelik kurumsal mekanizmalar hakkında kararlar alınmıştır. Alınan kararlar şu şekildedir (Moloney, 2002:31) "İngiliz-İrlanda hükümetler arası konseyi kurulması planlanmıştır. Bu konseyhükümetler arası danışma için tüm bir çerçeve oluşturmaktadır. Barışın sağlanması için ortak çıkarlar, uzlaşma, iki ülke ve insanlar arası ilişkilerin gelişimi ve istikrarını temin için kararlar alınması kararlaştırılmıştır."

İngiltere ve İrlanda arasında bu görüşmeler olurken bazı kesimlerden gelen eleştiri ve tepkiler de olmuştur. Bazı Birlikçiler İngiliz-İrlanda görüşmelerinin Sunningdale'ye dönüş olduğunu ifade etmişlerdir. Ulster Loyalist Democratic Party (ULDP) eş başkanı John McMichael görüşmelere olan tepkisini şu sözlerle ifade etmiştir (Campbell ve Connolly, 2003): "İngiltere - İrlanda görüşmeleri bizim için ciddi tehlike oluşturmaktadır. Biz İngiliz meclisindeki partilerin birleşik bir İrlanda fikrine sıcak baktığına inanıyoruz. İngiliz-İrlanda görüşmeleri Sunningdale antlaşmasının tekrar canlandırılmasından başka bir şey ifade etmemektedir."

Kasım 1985 yılında IRA terörü ve çatışmayı sonlandırmak için İngiltere ve İrlanda Hükümetleri (Thatcher ve Fitzgerald) İngiltere İrlanda Mutabakatı (Anglo-Irish Agreement (AIA))'nı imzalamıştır. Antlaşma İngiliz ve İrlanda Dışişleri Bakanlarının başkanlık ettiği bir Hükümetler arası Konferans kurmaktadır. Konferansın ilgilendiği ana konu başlıkları sınır ötesi konular, siyasi, yasal ve güvenlik konuları olmaktadır. Antlaşmanın 1. maddesi Kuzey İrlanda'nın statüsüne değinmektedir. Maddeye göre her iki hükümet Kuzey İrlanda'nın statüsündeki değişimin ancak Kuzey İrlanda halkının çoğunluğunun kararı ile mümkün olacağını onaylamaktadırlar (www.cain.ulst.ac.uk, 2017). Bu karar o zamana kadar anayasasında Kuzey İrlanda'yı bağımsız bir devlet olarak görmeyen İrlanda Cumhuriyeti'nin ve adanın güneyine bağlanabilme ihtimalini kabul eden Birleşik Krallık için dönüm noktası olmuştur (Özçağatay, 1998; McKittrick ve McVea, 2002'den akt. Demir, 2017:196). Antlaşma ile birlikte İrlanda, Kuzey İrlanda ile ilgili sorunlarda sürece dâhil edilmiş ve bu yolla milliyetçi grupların sürece dâhil olması planlanmıştır (Coakley, 2003:39).

İrlanda Cumhuriyeti'nde ki Fianna Fail (FF) partisi ve İrlanda Bağımsızlık Partisi (Ireland Independence Party/IIP) antlaşmaya karşı çıkmışlardır. Destekleyen partiler ise Fine Gael (FG), İrlanda İşçi Partisi (Irish Labour Party/ILP) ve Yenilikçi Demokratlar partileridir. Kuzey İrlanda'da SDLP antlaşmayı desteklemiştir (Compton, 1971:56). Antlaşmayı destekleyen partiler birleşmeden memnuniyet duyacaklarını açıklayan

³⁹ İki liderin buluştuğu gün Maze Hapishanesinde ki açlık grevi 44. gününe girmişti. Toplantıdan 2 gün önce 20,000 kişi İngiltere'nin greve yaklaşım tarzını protesto etmek için Dublin'in İngiltere Büyükelçiliğinde toplanmışlardı.

açıklamalar yapmışlardır. FF ve IIP ise kendilerini Sinn Fein (SF)'in müttefiki olarak görmeye başlamışlardır. Hatta amaç açısından IRA ile aynı çizgiye gelmişlerdir ama metot açısından IRA ile ayrılmışlardır (Craig, 2012:26).

Kuzey İrlanda'da SF lideri Gerry Adams İngiltere İrlanda Mutabakatını felaket olarak yorumlamıştır. Birlikçiler de antlaşmanın onların yüzyıllardır İngiltere'ye olan güvenini minimuma indirdiğini ifade etmişlerdir. Ayrıca Birlikçiler Belfast'ta 200,000 kişi katılımlı protesto gösterisi düzenlemiştir (Finnegan ve McCarron,2017:56).

Bu zamana kadar yapılan antlaşma ve görüşmeler barış görüşmelerine elbette katkıda bulunmuş ve 1998 barışına giden yolda etkileyici unsur olmuştur. Fakat yapılan antlaşma ve görüşmeler İrlanda adasındaki kesimlerin tamamını memnun etmemiştir. Özellikle paramiliter örgütlerin sürece dâhil edilmemesi, onlar üzerinde sürecin kendi aleyhlerine işleyecek olması kaygısıyla şiddetin daha da artmasına neden olmuştur. IRA ve SF'nin süreçlere dâhil edilmemesi bir takım saldırı ve eylemleri de beraberinde getirmiştir. 1993 yılında IRA, Londra'nın finans merkezi olan Bishopgate'da bomba yüklü bir aracı infilak ettirerek 1 kişinin ölümüne ve yaklaşık 1 milyon sterlinlik de zarara sebep olmuştur (www.bbcnews.com, 2017). İngiltere ve İrlanda hükümetleri bundan sonraki süreçte paramiliter grupları da süreçlere dâhil ederek barışın gelmesini hızlandıracaklardır.

15 Aralık 1993 günü İngiltere ve Dublin geçmişte yapılan antlaşmalardan doğan şiddeti bastırmak amacıyla paramiliter örgütleri de içine alan Müşterek Deklarasyon (Downing Street Müşterek Deklarasyonu) imzalamışlardır. IRA'nın ateşkes ilan etmesi şartı ile Sinn Fein'de davet edilmiştir. IRA bu sebeple ateşkes ilan etmiştir. İngiltere'nin güven artırıcı önlemler çerçevesinde hareket etmesi IRA'yı şiddet uygulayarak değil başka yollardan hareket etmesine teşvik etmiştir (Coakley, 2003:47).

Deklarasyon İrlanda'da barış ve uzlaşmayı amaçlamaktadır. Kuzey İrlanda'da ki sorunun politik ve demokratik yollar ile çözülmesi konusunda taraflar anlaşmıştır. İngiltere Kuzey İrlandalıların birliği destekleme veya İrlanda'ya katılma konusunda verecekleri çoğunluk kararına saygı duyacağını ve destekleyeceğini bildirmiştir. Ayrıca İngiltere, Kuzey İrlanda'ya yönelik hiçbir bencil stratejik ve ekonomik çıkarı olmadığını teyit etmiştir. İngiltere ayrıca self determinasyon çerçevesinde Kuzeyin güney ile birleşmesinin Kuzey İrlanda halkının kendi tercihi olacağını belirtmiştir. İrlanda Cumhuriyeti de çoğunluğun kararı olmadan kuzeyin güney ile birleşmesini istemenin dayatma olacağını kabul etmiştir. Aynı şekilde self determinasyon konusunda İngiltere ile de aynı görüşleri paylaşmış ve teyit etmiştir (www.dfa.ie, 2017).

Müşterek Deklarasyon 1994'de IRA'nın ve diğer paramiliter örgütlerin ateşkes ilan etmelerini sağlamıştır (Coakley, 2003:54). 1994'ün sonunda İrlanda Cumhuriyeti'nde Sinn Fein'in yayın yasağı kaldırıldı ayrıca ABD Başkanı Clinton GerryAdams'a 78 saatlik vize sağlamıştır (www.independent.co.uk, 2017). Bu güven artırıcı önlemler müzakereler açısından oldukça önem taşımaktaydı. Wolff (2001:132), Kuzey İrlanda'da ki olası barışı şu kelimelerle ifade etmektedir: "Müşterek Deklarasyonun imzalanması ile birlikte büyük paramiliter örgütler ateşkes ilan ettiler. Ateşkes belki kalıcı olmayabilirdi ama geçmişe nazaran uzun vadeli olacağı belli olmaktaydı. Ayrıca İngiliz hükümeti iki toplumdaki da

paramiliter örgütlerin temsilcileri ile resmi görüşmeler gerçekleştirmektedir." Sunnigdale mutabakatının tersine paramiliter örgütler barış sürecine en erken safhada katılmışlardır.

1996 yılında IRA Londra'da bir bombalama eyleminde daha bulunmuştu (www.bbcnews.com, 2017). Aynı yıl Kuzey İrlanda'da gösteri sezonu da açılınca bu faktörler barış girişimlerini tehdit etmeye başlamıştı. İngiltere, Sinn Féin'e IRA'nın ateşkes ilan etmesi halinde barış için siyasi görüşmelere katılabileceğini belirtmişti. 1997 yılında IRA, 20 Temmuz 1997 öğleninden itibaren yürürlüğe girecek tam ateşkes ilan etmiştir (Coakley, 2003). Bu ateşkes IRA'nın gerçek ve kapsayıcı müzakereler temelinde demokratik barış antlaşmasına hazır olduğunu göstermektedir. Öncelikle İrlanda'nın önderliğinde Kuzey İrlanda ve İrlanda Cumhuriyeti'nde bulunan siyasal partiler arasında, daha sonra İngiltere'nin öncülüğünde Kuzey İrlanda içindeki gruplar ve en sonunda ise sorundan etkilenen tüm tarafların katıldığı görüşmeler gerçekleşmiştir. Üç tur halinde tezahür eden bu görüşmeler sonucunda 10 Nisan 1998 tarihinde " Belfast Mutabakatı" ya da diğer adıyla " Hayırlı Cuma Antlaşması" imzalanmıştır (Coakley, 2003'den akt. Demir, 2017:197).

Antlaşmanın yürürlüğe girmesi için hem kuzey hem de güneyde yapılan referandumla kabul edilmesi gerekiyordu. 1921'den beri görülen en yoğun katılım oranı ile Kuzey İrlanda halkı antlaşma lehinde oy kullanmıştı. İrlanda Cumhuriyeti'nde %95 oranında oy ile antlaşma kabul edilirken katılım oranı %56'dı. Kuzey İrlanda antlaşmayı %71 ile kabul ederken katılım oranı %81 idi (www.nervecenter.org, 2017).

Belfast mutabakatı 3 bölümden oluşmaktadır. Birincisi Kuzey İrlanda'daki iki toplum arasındaki ilişkiler, ikincisi adanın güneyi ile kuzeyi arasındaki ilişkiler ve üçüncüsü ise İngiltere ile İrlanda arasındaki ilişkilerdir (Carmichael ve Knox, 2004'den akt. Demir, 2017:197).

İlk alana dönük olarak Kuzey İrlanda'da "Kuzey İrlanda Meclisi" oluşturulmuştur. 108⁴⁰ üyeli meclis içinde milliyetçi, birlikçi ve diğer grubundan milletvekilleri olacaktır. Meclis, Kuzey İrlanda'nın yönetilmesi ile ilgili kararları vermektedir. Başbakan ve başbakan yardımcıları iki toplum arasında paylaştırılacaktır. İki konuma da aynı toplumdaki birey getirilemeyecektir. Bakanlar Kurulu 10 kişiden oluşacak ve bakanlıklar d'Hondt seçim sistemine göre dağıtılacaktır (www.un.org, 2017). Ayrıca geçmişte Katolikler aleyhine ayrımcılık faaliyetlerinde bulunan RUC, yeniden düzenlenmiş ve adı "Kuzey İrlanda Polis Servisi (Police Service of Northern Ireland/PSNI) olarak değiştirilmiştir. Ayrıca polis teşkilatının yapmış olduğu ayrımcı uygulamalar bertaraf edilmiştir (Coakley, 2003:88).

Adanın kuzey ve güneyi arasındaki ilişkiler "Kuzey Güney Bakanlıklar Konseyi" çerçevesinde belirlenecektir (www.un.org, 2017). Konsey, eğitim, ulaşım sağlık, çevre ve turizm gibi konularda işbirliği yapılmasını sağlamlaştırmaktadır (Demir, 2017:198). Antlaşmada ayrıca Kuzey İrlanda halkına kendi geleceği ile ilgili karar verme hakkı verilmiştir. Yani Kuzey İrlanda, Birleşik Krallık egemenliği yerine İrlanda

⁴⁰ 2005 yılında meclis üye sayısı 96'ya düşürülmüştür.

Cumhuriyeti'ne bağlanmayı tercih edebilme imkânına sahip olmuştur (The Agreement, 2009'den akt. Demir, 2017: 198).

İrlanda ve Büyük Britanya arasında ki sorunlar ise "Britanya-İrlanda Konseyi" tarafından çözülecektir. Ayrıca "Britanya-İrlanda Hükümetlerarası Konferansı" da oluşturularak Kuzey İrlanda'ya yönelik iki devletin politikalarının koordine edilmesi amaçlanmıştır.

Tony Blair dönemi Genel Kurmay Başkanı ve Baş müzakereci olan Jonathan Powell Kuzey İrlanda'da barışa giden yolda en yararlı olan isimlerden birisidir. Özellikle paramiliter örgütlerin barış sürecine dâhil edilmesinde Blair hükümetine ciddi katkılarda bulunmuştur.

Kuzey İrlanda'da vuku bulacak barış çeşitli değişkenlerden yeni güç düzenlemelerine kadar çeşitli faktörler içermektedir. Fakat en önemli faktörün paramiliter örgütlerin sürece dâhil edilmesi olduğu söylenebilir. Powell çalışmasında Cumhuriyetçilerle ve Sinn Fein liderleri ile nasıl görüştiklerini şöyle açıklamaktadır:

IRA'nın görüşmelerimiz boyunca müzakere masasında her zaman görünmeyen bir varlığı bulunmaktaydı. Sinn Fein liderleri Gerry Adams ve Martin McGuinness zorlu tavizlerde anlaşma sağlamak için ikna çabalarına girişiyorlardı. 1998 antlaşması öncesi görüşmelerimiz İrlanda Cumhuriyeti sınırındaki ağaçlarda geçmekteydi. Gece yarısı yapılan görüşmelerde arkada ki traktörün sesi konuşmaları bastırmak ve duyulmasının önüne geçmek için kullanılıyordu (2008:131).

Powell, demokratik hükümetler için özellikle masum insanları öldüren terörist hükümetler ile görüşmeler yapılmasını çok zor bulmaktadır. Ama Powell ayrıca düşmanın ne kadar gaddar davranırsa davransın onlarla görüşmenin doğru olduğunu ifade etmektedir. Powell, IRA ile yapılan arka kapı görüşmelerinin 1973'e kadar uzandığını söylemektedir. Tabii gizli servis elemanları yukarıda anlatıldığı gibi bu süreçte oldukça önemli bir rol oynamaktadır. Powell, gizli servislerin özellikle iletişimin korunmasında rolünün olduğunu iddia etmektedir (Powell, 2008:66).

1997 yılında Kuzey İrlanda'da Sinn Fein ve Tony Blair görüşmeleri sürerken, İngiliz hükümeti barış sürecinde siyasi liderlerin IRA ile direkt temas kurmasını sağlamıştı. Yapılan toplantıda 76 yıllık süreç içerisinde ilk defa İngiliz Hükümeti Başbakanı Tony Blair ve Sinn Fien lideri Gerry Adams görüşme gerçekleştirmiştir. Gerry Adams ve Martin McGuinness 1969 yılından beri IRA'nın üyesiydiler (Moloney, 2002:124).

Barış sürecine giden yolda İngiliz hükümetinin yapıcı ve olumlu söylem ve yaklaşımları da büyük rol oynamıştır. Tony Blair o zaman 150. yılını dolduran İrlanda'da yaşanan büyük kıtlık dolayısıyla İrlanda halkından özür dilemişti (www.the independent.gov.uk, 2017). Bu İngiliz otoritelerinden gelen İrlanda sürecine yönelik ilk özür olma niteliği taşımaktaydı.

Demir (Coakley, 2003'den akt. Demir, 2017:199), müzakere sürecinin başarısında iki önemli unsurun öne çıktığını ifade etmektedir: " Bunlardan birisi gayri resmi diplomasidir. Bu yöntemin kullanılması ile medya önünde birbirlerine düşmanca tavrı sergileyen gruplar gayri resmi toplantılar ile bir araya getirilmişlerdir. Bu toplantılar liderlerin temsil ettikleri grupların düşüncelerinden etkilenmeden ya da onlara bir şey

ispatlama gayesi gütmeden fikirlerinin paylaşılmasını sağlamıştır. Sorunun çözümüne etki eden diğer faktör üçüncü tarafların aracılık etmesidir. Bu sorunda aracılık görevini ABD Başkanı Bill Clinton'dan aldığı destekle ABD eski senatörü George Mitchell'in başkanlığında, Finlandiya eski Başbakanı Harry Holkerri ve Kanadalı General John de Chastelain'den oluşturulan bir heyet yerine getirmiştir."

Washington'un da sürece dâhil olması ile IRA, 1923'den beri sürdürdüğü eylem ve mücadeleyi değiştirerek teröre son verme arzusunun içerisinde yeni gelenin sürece olumlu bakmıştır (Bell, 2000'den akt. Gürses, 2007: 43). Coogan (1995:45), Clinton'un ABD'de bulunan İrlandalı seçim lobisinin baskıları sonucu barış sürecine dâhil olduğu ve aracılık faaliyeti üstlendiğini ifade etmektedir.

İngiltere, 1970'li yılların başlarından beri IRA'yi finansal ve mühimmat yönünde destekleyen Libya ile de görüşmeler yapmıştır. Libya ve İngiltere arasındaki görüşmelerde, Libya IRA hakkında sahip olduğu bilgi ve belgeleri İngiltere ile paylaşmıştır (Coogan, 1995:48).

Varılan mutabakat çerçevesinde İngiltere hükümeti hapiste bulunan IRA mahkûmlarını tahliye etme konusunda anlaşmıştı. İngiltere açısından bu durum hem mahkûmların ailesinin hem de Katolik toplumunun desteğini sağlama noktasında önemlilik arz etmekteydi. İngiltere, mahkûmları serbest bırakırken, onlar tarafından mağdur edilen insanların ailelerine de yardım yaparak iki sorunu bu şekilde tazmin etme yoluna gitmiştir (Coakley, 2010:49). Yine antlaşma çerçevesinde uluslararası komisyon kurularak paramiliter grupların silahlarını ortadan kaldırmak amaçlanmıştır. Aynı şekilde Sinn Fein'in yasal olarak tutulan silahların ortadan kaldırılması ve İngiliz birliklerin adadan çekilmesi konusundaki şartına bağlı olarak, İngiliz hükümeti birlik sayısında azalmaya gideceğini kabul etmişti (Coakley, 2010:49). Fakat Real IRA (Gerçek IRA) gibi ayrılan örgütlerin bir takım eylemleri⁴¹ dolayısıyla uygulamada gecikme yaşanmıştır.

28 Temmuz 2005 tarihinde Seana Walsh adındaki bir IRA mensubu yumuşak tonlu konuşması ile IRA'nın silahlı mücadelesinin sona erdiğini ilan etti. Bütün IRA silahlarının ortadan kaldırılacağını da ifade etmişti. Gerry Adams'da yaptığı açıklamada bunun barışın adalet çerçevesinde sağlanması yolunda çok önemli bir gelişme olarak gördüğünü ifade etmiştir (www.theguardian.com, 2017). 1 Ağustos 2007 tarihi ile İngiliz birlikleri adadan çekilmeye başlamıştır.

Birleşik Krallık hükümetinin terörizmle mücadele politikasında yıllara göre değişen mücadele yöntemleri görülmektedir. Mücadelenin başladığı yıllarda İngiliz birliklerinin Kuzey İrlanda'ya konuşlanması ile askeri ve güvenlik tabanlı yöntemler ile mücadele edilmiştir. IRA'ya askeri açıdan ciddi kayıplar verdiren bu yöntemler sorunun tam olarak

⁴¹ 2008 yılında Omagh'da Gerçek IRA bombalama eylemi yaparak süreci aksatma ve yıkma girişiminde bulunmuştur (www.theguardian.com, 2017). Fakat bu eylem süreci aksatamamıştır.

aşılmasını sağlamamış fakat belirli bir ilerleme kaydederek süreç içerisinde tarafları politik görüşmelere itmesini sağlamıştır. Hukuki ve yasal alanda benimsenen yasal düzenlemeler ile de çatışma süreçleri yasal zemine oturtulmaya çalışılmıştır. Ayrıca Kuzey İrlanda'da olan ayrımcılık politikalarına da yasal ve politik alanda çözüm üretilerek iki toplumun da desteği alınmıştır. Kuzey İrlanda'da ki soruna yönelik görüşme ve müzakereler hem iki toplum içinde, hem İrlanda-Kuzey İrlanda arasında hem de İngiltere ve Kuzey İrlanda arasında gerçekleştirilerek her kesimin sürece dâhil olması sağlanmıştır. Ayrıca paramiliter örgütlerin sürece dâhil edilmemesinin sıkıntılara yol açabileceği tecrübesinden yararlanarak, bu örgütlerde süreç içerisinde alınarak barışa giden yolun önü açılmıştır. Terörle mücadele alanında diğer devletlerin de süreç içerisinde arabulucu rolünden yararlanılarak barışın çok boyutlu bir süreç olarak ortaya çıkması sağlanmıştır.

IRA terörizmi ile mücadelede Birleşik Krallık hükümetleri yasal/hukuki, güvenlik ve siyasi alanda mücadele yöntemleri kullanmıştır. Bu alanlardan hiçbirisi yegâne olarak terör örgütünü faaliyetsiz kılmak ya da sonunu getirmede başarılı olamamıştır. Söz konusu üç alan birbirlerini destekler ve tamamlayıcı niteliktedir. IRA'ya karşı mücadelede toplumlar arası dengesizlikleri artıracak şekilde düzenlemeler yapılması örgütün palazlanmasına neden olmuştur. Dolayısıyla her iki toplumu da gözeten, ayrımcı olmayan güvenlik politikaları ve tedbillerinin yasal mevzuata dayanılarak yapılması hem örgütün eylem sayısını azaltmış hem de uluslararası alandan herhangi bir tepki gelmesini engellemiştir. Ayrıca İngiltere'nin IRA ile mücadelede İrlanda ile görüşme yapması ve mutabakatlara girişmesi soruna diğer ülkeleri de dâhil etmek anlamında etkili olmuştur.

BÖLÜM 4: ETA ÖRGÜTÜ VE İSPANYA'NIN TERÖRLE MÜCADELE YÖNTEMLERİ

ETA, İspanya'da ortaya çıkan bir terör örgütüdür. Örgütün ayrılık iddia ettiği bölge İspanya'nın Kuzeyinde ve Fransa'nın güney batısında bulunmaktadır. Örgütün amacı iddia ettiği Bask bölgesinin bağımsızlığını elde etmektir. Bask sorunu İspanya'yı terörle mücadele ederek meşgul eden bir milliyetçi sorun olarak görülmektedir.

Bu bölümde ETA'nın tarihi, doğuşu, örgüt yapısı incelenerek ETA terörizminin sebeplerine değinilecektir. Son olarak ise İspanya'nın ETA terör örgütü ile mücadele yöntemleri üzerinde durulacaktır.

4.1. İspanya Tarihi

İspanya tarihinde, yönetim birliğini sağlanması yolundaki en önemli gelişme, 1469'da Katolik Monarkların, Kastilya Kraliçesi İsabel ile Aragon Kralı Ferdinand'ın evlenmeleri olmuştur. Böylelikle, Krallık sayısı Kastilya-Aragon ve Portekiz şeklinde ikiye inmiştir(W. C. Atkinson, 1960, 110). 1580 yılında Portekiz'in de İspanyol egemenliği altına girmesiyle, Portekiz krallığının sömürgeleri de İspanya İmparatorluğu'na dâhil oldu. (W.C.Atkinson, 1960, 161) İspanyol liberalleri, 1820 ile birlikte iki ayrı geleneğe bölünmüşlerdi. Bu iki akım, Progresista (Progresif) ve Moderoda(İlimli) Partiler içerisinde yapılanmaya başladı(A. Shubert, 1990, 171) .

20. yüzyılın başında İspanya güçten düşmüş bir ülkeydi. Küba, Filipinler ve Puerto Rico'yu henüz kaybetmişti. 1902 yılında erginliğe erişen XIII. Alfonso, 25 yıldır yürürlükte olan anayasaya göre yemin ederek İspanya tahtına çıktı. O sırada İspanya'daki siyasal sistem Restorasyon olarak biliniyordu. Yani yönetimi kontrol eden, saygın liberal ve muhafazakârlardan oluşan iki parti sırasıyla iktidarı elinde bulunduruyordu. Kral, liberaller ve muhafazakârlar arasında, yönetimden pay almak için mücadele eden hizipler, hamiler ve cacique'lerin iç bölünmelerini manipüle etmek üzere siyasete müdahale etti (J.Casanova 2015,10).

İspanya, 1900 ile 1930 arasında göz ile görünür oranda bir modernleşme ve ekonomik gelişme yaşamıştır. Başlıca şehirler nüfuslarını bir kat artırmıştır. 1900'de yarım milyon nüfusa sahip Barselona ve Madrid, otuz yıl sonra bir milyon nüfusa ulaşmıştır. XIII. Alfonso'nun tahta çıktığı yıl ile devrildiği yıl arasında geçen zamanda ulusal gelir bir kat artmış ve İspanya, bölgesel olarak eşitsizlikler yaşamış olsa da, genellikle kendisiyle diğer Avrupa ülkeleri arasındaki mesafeyi daraltmıştır. XIII. Alfonso'nun monarşisinde, 19. yüzyılın son on yılında cumhuriyetçi, anarşist ve sosyalist tohumların ekilmeye başlanmıştır(J. Casanova, 2015, 12).

Kimisi tanınan isimlerden oluşan pek çok monarşist, Cumhuriyet içinde muhafazakâr görüşleri savunmanın, sola ve işçi örgütlerine yolu açmaktan daha iyi olduğuna kanaat getirerek monarşiyi terk etti. O zamana kadar zayıf olan ve caciquismo'nun kontrolünü kırıp, gerçek seçenekler önermeyi başaramayan cumhuriyetçilik, yalnızca birkaç ay içinde, değişik siyasal partileri, Manuel Azaña gibi tanınmış liderleri ve yeni toplumsal temelleri olan bir hareket haline geldi.12 Nisan

seçimlerinde 50 vilayet başkentinden 41'inde cumhuriyetçiler zafer ile ayrıldılar ve 14 Nisan 1931' de Cumhuriyet ilan edildi (J. Casanova, 2015,14).

Cumhuriyet'in yeni ve ilk hükümetinin başı, eski bir monarşist, Katolik, düzen adamı ve daha ılımlı cumhuriyetçilerin rejim için gerekli desteğini sağlamada kilit rol oynayan Alcalá Zamora'ydı. Hararetli tartışmalardan sonra 9 Aralık 1931'de Parlamento'dan çıkan Anayasa, İşpanya'yı "zgrlk ve adalet rejimi altında örgütlenmiş her türden çalışanın demokratik Cumhuriyeti" olarak tanımlamış; Devletin laik olduğunu belirtmiş; ruhbanın Devlet tarafından finansmanına son vermiş; medeni nikāh ve boşanmayı getirmiş ve dinsel kurumların eğitim vermesini yasaklamıştır (J. Casanova,2015,17).

İşpanyol tarihinin en uzun ve katı merkezietçi dönemi General Franco'nun iktidara gelmesiyle başlamıştır (Montero, 2001: 152). Franco dönemi boyunca Bask, Katalan ve Galiçya dilinin kamusal alanda konuşulması yasaklanmıştır. Bölgeselleşme hareketleri yasaklandığı gibi bölgeselleşme taleplerini syleyenlerde hapsedilmiştir. Ancak yönetimin bu yöndeki bütün çalışmalarına rağmen özellikle tarihi bölgeler olmak üzere İşpanya'nın tarihi ve kültürel farklılıkları homojenlik kovanında eritilemediği gibi bu merkezietçi baskı bölgesel farklılıkları bir muhalefet kanalı olarak canlı hale getirmiştir. Franco yönetiminin bölgesel talepleri hiçe sayarak ülkenin tamamında merkezietçi yapıların tavizsiz olarak uygulanmaları sonucunda başta tarihi bölgeler olmak üzere pek çok bölgede merkezi yönetimin meşruiyeti bitme noktasına gelmiş ve geniş çaplı muhalefet oluşmuştur. 1975'de General Franco öldüğünde, gün geçtikçe artmakta olan ve bölgesel farklılık taleplerini de önemli oranda içinde barındıran demokratik muhalefet artık durdurulamaz bir noktaya varmıştır (Luelmo & Williams, 1999: 170).

1939'dan beri devam eden katı merkezietçi yapı 1978 anayasası ile noktalandı ve 1931'deki II. Cumhuriyette olduğu gibi yeniden bölgesel yönetimler tarafına dnmştir. 1978 anayasası, toplumun belli bir grubunun önceliklerini yansıtmaktan çok bütün partilerin üzerinde karara vardıkları bir metin olduğu için, bu anayasa temelinde şekillenecek yeni yönetim yapılarının güçlü bir meşruiyeti olacaktı. Anayasa incelendiğinde, merkezietçi ve bölgesel yapılar arasında yeni bir gelgite sebep olacak unsurlardan kaçındığı kolayca görülebilmektedir. Franco döneminde ülkenin mülki idari yapısı 50 ilden teşekkül etmişti ve bölge kademesi yoktu. Yeni anayasa gereğince iller tarihi, kültürel ve ekonomik ortak özellikler ekseninde bölge oluşturabilmişlerdir (Agranoff, 1996: 387).

İşpanya AB'ye 1986'da katılmasına rağmen AB ile ilişkiler çok önceden daha 1962'de İşpanya'nın gözlemci ye olarak katılma talebinin yönetimin parlamenter demokrasinin dışında olması sebebiyle reddedilmesi ile başlamıştır. 1986'da İşpanya'nın AB'ye ye olmasından sonra başta AB fonları olmak üzere AB dāhilindeki gelişmeler de İşpanyol bölgesel yönetimlerini şekillendiren faktörler arasına girmiştir (Bache & George, 2006:204). İşpanya'nın AB'ye katılımından sonra Birlik içindeki gelişmeler de İşpanyol bölgelerin beklentilerini gerçekleştirmelerini sağlayacak yöndeydi ki bunun ilk adımı

1986 yılında bölgesel yönetimlerin gelişiminin önünü açan önemli adımlardan biri olan Tek Avrupa Senedi'nin kabul edilmesidir (Bullmann, 1996: 11). Tek Avrupa Senedi'nin devamı olarak görülen ve Avrupa Konseyi tarafından 1988' de kabul edilen I. Delors paketiyle yapısal fonların bütçesi iki katına çıkarılarak bu tarihe kadar sahip olduğu en büyük bütçeye ulaşmakla kalmamış ayrıca ortaklık ilkesine vurgu yapılarak bölgesel yönetimlerin AB mekanizmasına doğrudan katılımı teşvik edilmiştir (Sutcliffe, 2000: 166).

AB bölgeleri arasında gelişmişlik farkları başlangıçtan beri vardı ama hem 1982 sonrasında Yunanistan, İspanya ve Portekiz'in Birliğe katılmasıyla hem de üye ülkelerdeki sanayinin belli bölgelerde toplanması sonucunda bölgeler arasındaki fark daha da açılmıştı (Jeffery,1995: 247). Bask, Katalonya, Walonya ve Westfalya gibi müzakereci bölgelerin taleplerinin karşılanması yönünde ileri bir adım olan Maastricht Anlaşmasına üye ülkeler arasında zorlu müzakerelerden sonra varılmıştır ve bazı gözlemcilerin öne sürdüğü gibi Maastricht Anlaşması modern devletin hemen hemen bütün egemenlik alanlarına ait yetkilerinin bir kısmının ulusüstü AB' ye devretmesi ile sonuçlanmıştır (Wincott, 1996: 404) Maastricht Anlaşması modern devletin hemen hemen bütün egemenlik alanlarına ait yetkilerinin bir kısmının ulusüstü AB' ye devretmesi ile sonuçlanmıştır (Wincott, 1996: 404).

4.2.ETA Doğuşu ve Tarihi

4.2.1. Bask Bölgesi

ETA terör örgütünün ortaya çıkışı ve tarihini açıklamak için ETA'nın doğduğu bölgenin tarihini ve yapısını açıklamak konunun daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır. ETA, Bask milliyetçiliğini referans aldığından Bask bölgesini anlatmak konuyu daha da açıklığa kavuşturacaktır.

Bask bölgesi (Basque: Euskal Herria) İspanya ve Fransa gibi iki Avrupa devletinin sınırlarına uzanmaktadır. Clark (1984:13) Baskların bu bölgede ki yaşamlarını 1512 yılına kadar götürmektedir. Bask bölgesi 7 bölgeden oluşmaktadır. İspanya tarafında ki Bask bölgesi 4 bölgeden oluşmaktadır: Vizcaya, Guipuzcoa, Navarra ve Alava. Bu yerler toplam 17,600 km2 alanı oluşturmaktadır. Ayrıca bu bölgeler Bask bölgesinin %85'ini ve İspanya topraklarının ise %3,5'ini oluşturmaktadır. 2011 yılında Bask bölgesinin İspanya tarafında 3 milyon insan yaşamaktaydı ki bu nüfus toplam İspanya nüfusunun %7'sine tekabül etmektedir (Instituto Nacional Estadística, 2017).

1978'de Alava, Guipuzcoa ve Vizcaya şehirleri Bask Özerk Komitesi (Basque Autonomous Committee/BAC) oluşturmuştu. Aynı yıl ile birlikte Navarra şehri "Navarra Özerk Komitesi" olarak idare edilmekteydi. Fransa tarafında ki Bask toprakları Labourd, Basse Navarre ve Soule şehirlerinden oluşmaktadır. Bu topraklar toplam 3,000 km2 alanı oluşturmaktadır. Ayrıca Bask topraklarının %15'ini oluşturarak toplam 400,000 civarında insan yaşamaktadır (Clark, 1984:56).

Baskların yaşadıkları bölgeler Euskal Herria olarak ifade edilmektedir. Euskal Herria "Baskça Konuşulan Topraklar" anlamına gelmektedir (Özçer, 2006'dan akt. Demir, 2017: 210).

Bask bölgesinin 2017 yılı nüfusu 2,168,254 olarak ölçülmüştür (Instituto Nacional Estadística, 2017).

4.2.2. Sorunun Başlaması

Baskların Avrupa'da yaşayan en eski etnik gruplardan biri olduğu bilinmektedir. Clark (1984:13)'e göre bugün bilinen Bask bölgesinde M.Ö 20.000 yılında yaşayan insanların olduğu yönünde kanıtların olduğunu iddia etmektedir. Fakat modern Baskların kesin kökenleri bilinmemektedir. Anderson (2003:6) bilinen şeyin Baskların topraklarını, dillerini ve kültürlerini dış güçlere karşı korumuş olduğunu belirtmektedir. Bu dış güçler arasında Keltler, Romalılar, Vizigotlar, Moorslar ve Franklar bulunmaktadır. Clark (1984:11) Bask etnisitesinin en ayırtedici özelliğinin dillerinde kendisini gösterdiğini söylemektedir. "Euskera" denilen Bask dili tıpkı Baskların atalarının bilinmezliği gibi bilinmemektedir. Diğer Batı Avrupa dillerinin aksine Bask dili Hint-Avrupa dil ailesinin bir parçası değildir. Bask dilinin hangi kökenden geldiğine dair bir takım girişimlerde bulunulmuşsa da sonuca ulaşılammıştır. Dolayısıyla Euskera yetim dili olarak kabul edilmektedir (Anderson, 2003).

İspanya bir ülke olarak ortaya çıkmadan önce Bask şehirleri 10. ve 11. yüzyıllarda Navarra Krallık'ına aitti. Bu durum tarihte ilk kez birleşik bir Bask politik varlığı ortaya çıkarmıştı. Fakat 1512 yılında Krallık çökünce İber Yarımadasında ki etnik Bask bölgeleri Kastilya Krallık'ı bünyesinde birleşti. Söz konusu yıllarda çeşitli Bask bölgeleri ile Kastiller arasındaki ilişki Foral Sisteme göre düzenlenmekteydi. Foral sistemde monarşiye sahip olmak için her ile temel kendini yönetme hakkı verilmekteydi (Clark, 1984:13). Krallar foral sisteme aykırı davranamıyorlar ve uymak zorunda kalıyorlardı. Foral sistem aynı zamanda İspanya monarşisine politik sadakat şartıyla askeri yükümlülük ve hükümet vergilerinden muafiyet sağlamaktaydı (Murphy, 2007:337-8).

İspanya hükümeti 19. yüzyılın başlarında liberal içerikli bir anayasa benimseyince bu durum geleneksel bölgeselciler ve liberal merkezçiler arasında çatışmayı ateşlemiştir. İki Karlist Savaşı (1833-1840; 1873-1876) tarafları geleneksel ve dini yapının tarafları ile liberal monarşinin taraftarlarıdır. Söz konusu savaşlarda ordu liberal kesimlerin yanında yer alırken Basklar ise geleneksel idarenin devamını isteyen Kralcılarla beraber hareket etmiştir. Savaşları liberal monarşi taraftarları kazanmış ve bu durum Foral sistemin 1876 yılında kaldırılmasına sebebiyet vermiştir (Özçer, 2006:21). Karlist savaşları aynı zamanda Bask bölgesinin önceden elde ettiği otonomi ve bölgesel ayrıcalıklarının kaybına sebep olmuştur (Clark, 1984). Murphy (2007)'e göre Bask milliyetçi duygusu foral sistemin kaldırılmasının ardından yükselmiştir. Yine Murphy (2007) 19. yüzyılın sonunda bölgenin endüstrileşmesi ve modernleşmesi ile de milliyetçi duyguların zirveye ulaştığını belirtmektedir.

Karlist savaşlarına giden süreçte 1789 Fransız devriminin büyük etkisi olduğu söylenmektedir. Bu devrim İspanya'da ve dolayısıyla Bask bölgesinde milliyetçiliğin yükselmesine sebep olmuştur. Fransız devriminin yaydığı liberalleşme ve milliyetçilik İspanya merkezi otoritesinin merkezileşme politikası ile çelişerek Karlist savaşlarına sebep olmuştur (Clark, 1984:14).

Bu gelişmeler önceleri kısa ölçekli tarım ve ticaretle uğraşan Bask toplumunu madencilik, ağır sanayi, gemi yapımı ve bankacılık gibi alanlarda yoğunlaşan bir topluma dönüştürmüştür. Sanayileşme sonucu Bask toplumu içerisinde sosyal tabakalaşma ortaya çıkmıştır. Sanayi ve yatırım alanlarında üst düzey iş yapan Basklılar İspanyol mercilerle iletişim içerisinde giderken, işçi veya çalışan nüfus Bask halkı içerisinde kabul görmeyerek tabakalaşmaya sebep olmuştur. Bu durum Bask toplumunun sosyo ekonomik yapısını değiştirerek milliyetçiliğin derinleşmesine hizmet etmiştir (Shabad ve Ramo, 2003:416).

Bölge daha sonraki yıllarda İspanya'nın en varlıklı bölgelerinden biri haline gelmiştir. Endüstrileşme Basklıları etkilemeye başlamıştı (Clark, 1984: 16). Fakat endüstrileşme beraberinde bazı dezavantajları da getirmiştir. Kirlilik, suçlar, düşük çalışma koşulları, gecekondulaşma ve ekonomik rekabet gibi. İspanya'nın tüm bölgelerinden insanlar Bask bölgesine göç etmeye başlamışlardı. Fakat Murphy (2007:338)'e göre şehirleşme ve göçün neden olduğu en büyük tehlike Bask dil, kültür ve geleneklerine olan tehditti. Bask bölgesine yeni gelenler Bask diline hâkim olamamanın yanında yerel dili ve kültürü de öğrenmek için çaba sarf etmeyerek Basklıların milliyetçi duygularını derinleştiriyordu. Sonuç olarak Bask kültürü, özellikle dili görünen bir şekilde kayboluyordu (Douglass ve Zulaika, 1990:243).

4.2.3. Bask Milliyetçiliğinin Siyasileşmesi

Bask milliyetçiliği 20. yüzyılın başlarında filizlenmeye başlamıştır. Bu yüzyılın başına kadar bölge hiç bir zaman gerçek milliyetçi sosyopolitik hareketlenmeye sahne olmamıştı. Karlist savaşlarında elde ettiğı otonomiye kaybeden Basklar 19. yüzyılın sonunda politik alanda başlatacağı seferberlik hareketleri Sabino de Arana önderliğinde gelişecektir.

Bask milliyetçiliği Sabino de Arana y Goiri'nin 1895 yılında kurduğı Bask Milliyetçi Partisi (Basque Nationalist Party/ Partido Nacionalista Vasco/PNV) ile siyasi bir harekete bürünmüştür. PNV'nin amacı Bask bölgesinin bağımsızlığı ya da en azından bölgesel bağımsızlığı elde etmektir. PNV Primo de Rivera diktörlüğü (1923-1930) döneminde yasaklanmasına rağmen belediye ve vilayet organlarında ve İspanya parlamentosunda ki azınlıkların egemen politik gücü olmuştur (Douglass ve Zulaika, 1990:243).

Arana sert ve dışlayıcı bir milliyetçilik tanımı benimseyerek Bask milliyetçiliğini bu anlamda kullanmıştır. Arana'nın çalışmalarından anlaşıldığı kadarı ile felsefesi göz çarpan bir biçimde Alman romantizmi ve milliyetçiliğinden etkilenmiştir (Smith, 1979:7). Sabino'nun milliyetçilik hakkındaki düşünceleri "sabinismo" olarak da bilinmektedir. Sabino'nun milliyetçilik tanımı aynı zamanda ırkçı anlam taşımakta ve İspanyolları aşağı

ırk olarak görmektedir (Özçer, 2006; Shabad ve Ramo 1993'den akt. Demir, 2017:211). Arana kendisinin milliyetçi duygularını dışa vurmak için Bask ırksal özelliklerini ve şiddetli anti İspanyol egemenliğini sık sık kullanmıştır. Göçmenler için "maketos" yani aşağılayıcı bir tabir kullanan Arana onların fakir ve zorlu yaşamları ile Baskların refahlı ve saf yaşamlarını kıyaslamıştır. İspanya ile bağlantılı olan herşey Arana ve Bask toplumu için moral bozucu olarak görülmüştür. Sullivan (1988:5) Arana konusunda şunları belirtmektedir: " Arana'nın göçmenlerin Baskların sosyal yaşamını ve saflıklarını bozmalarını düşünmesi onlara karşı şiddetli önlemler almasını da beraberinde getirmiştir."

Bugün Bask milliyetçiliğinden, ideolojisinden kullanılan dil Euskadi'ye kadar herşey Arana ile özdeşleşmektedir. Aranın tek amacı vardı: Basklar bir millettir ve bir ülkeye sahip olmalıdır. Ayrıca Arana, foral sistemin kaldırılması ile de Baskların İspanya'nın bir kolonisi haline geldiğini iddia etmektedir. İspanya ve Fransa topraklarında bulunan 7 şehrin bağımsızlığını isteyen Arana, isteklerini politik alanda ifade edebilmek için yukarıda belirtilen PNV partisini kurmuştur. PNV, 1895 yılında kurulduktan sonra Bask milliyetçiliğine önderlik eden parti haline gelmiştir.

1930'lu yıllarda Aguirre'nin önderliği ile PNV partisi Bask bölgesi için otonomi kazanmak amacı ile İspanyol hükümeti ile müzakerelere başlamıştır. Bu PNV partisnin İspanya'da oluşan siyasi konjoktüre göre politika izlediğini göstermektedir. Özellikle 1930'lu yıllarda Cumhuriyet hükümetlerinin ilan edilmesi ile imtiyazlar kopartılmaya çalışılmıştır. Müzakereler sonucunda İspanya topraklarında Navarra dışında kalan Bask bölgelerine (Alava, Vizcaya, Guipuzcoa) bu statü ile otonomi verilmiştir. Bu statüler Madrid tarafından 1936 yılında onaylanmıştır (Türkeri, 2007'den akt. Demir, 2017:213). Fakat aynı dönemde İspanya iç savaşın içinde bulunmaktaydı. General Franco Cumhuriyet yönetiminin bazı bölgelere özerklik vererek ülkenin toprak bütünlüğünü tehlikeye düşürdüğünü iddia ederek ayaklanma başlattı. Fakat PNV, yine konjoktüre uygun olarak Madrid hükümeti ile işbirliği yapacağını açıklamış ve Cumhuriyetçilerin yanında olduğunu belirtmiştir (Özçer, 2006; Black, 1984'den akt. Demir, 2017:213).

4.2.4. İspanya İç Savaşı ve Franco Dönemi

Bask milliyetçiliği iç savaşın başladığı 1936 yılında daha da artarak devam ediyordu. 1936 yılı iç savaşın başladığı yıla kadar yukarıda anlatıldığı gibi Bask bölgesi ayrıcalıklar elde etmek için bazı başarılar sağlamıştı. İç savaş başlaması ile Bask bölgesinde ayrı bir hükümet vücut bulmuştu. Franco sempatizanlarının baskısı sonucu Bask Cumhuriyeti sadece 8 ay ayakta kalabildi. Bask hükümeti 1979, yani Franco dönemi bitene kadar sürgünde yaşamıştır (Gürses, 2007:49).

1936 yılında General Franco komutasındaki ordu Madrid yönetimini devirmek için ayaklanma başlatıp iç savaşa neden olmuştu. Zamanın Bask bölgesi otonom hükümeti General Franco'nun faşist saldırı ve darbesine karşı savaşmıştı⁴² (Eriksson, 1998: 7). İç savaş sırasında en önemli anlardan biri 1937 yılında Bask bağımsızlığının sembolü olan

⁴² Fakat tüm Bask şehirleri Franco'ya karşı savaşmamıştı: Navarra ve Alava şehirleri Franco ile yan yana savaşmışlardı (Eriksson, 1998:7).

Guernica'nın bombalanmasıydı⁴³. Almanya'nın yardımı ile Franco sivillere yönelik bombalama eylemleri de dâhil olmak üzere eylemler gerçekleştirdi. Örneğin Almanya Guernica'nın bombalanmasına kendi uçakları ile katılmış ve İtalya Franco'ya 100,000 kişilik bir ordu takviyesinde bulunmuştur (Demir, 2017:214). Özellikle Almanya ve İtalya İspanya'da çıkan iç savaşta orduyu desteklemiştir.

İç savaş 1939 yılında faşist isyancıların galibiyeti ile sonuçlandı. Yeni gelen rejim güçlü antikomünizm yanlısı, merkeziyetçi ve Katolik muhafazakârlığını rehber edinen bir sistemi getirmiştir ve yaklaşık 40 yıl İspanya'da hüküm sürecektir (Eriksson, 1998:179).

İç savaşın 1936 yılında başlamasından kısa zaman sonra Bask bölgesi tarihinde ilk defa tam otonomi elde etmişti. Ama General Franco yönetimi eline geçince Bask otonomisini geri çekti ve yeni gelen hükümeti Fransa'ya sürgüne gönderdi. Franco'nun yönetiminde kaldığı yaklaşık 40 yıl boyunca Bask halkı, kültürleri, dilleri ve tarihleri milliyetçilik ve İspanya birliği adına şiddetli baskı altında kaldı (Murphy, 2007: 338). Bayrak gibi Bask kültürel kurum ve sembolleri yasaklandı, Bask mülklerine el konuldu. Birçok Bask vatandaşı faili meçhul cinayetlere kurban gitti ve Euskera'nın kamu alanlarında konuşulması ve okullarda öğretilmesi ciddi bir şekilde yasaklandı (Clark, 1984:21).

Bask milliyetçileri iç savaş nedeniyle Bask bölgesini terk ederek ABD ve Fransa'ya göç etmek durumunda kalmışlardır. Fransa'ya giden Basklılar orada " Bask Dostları Uluslararası Birliği" ni kurmuşlardır. ABD'ye gidenlerin başında ise yukarıda bahsedilen, İspanya iç savaşı öncesinde İspanya hükümeti ile müzakereler sonucunda bölgelerin otonomisini elde eden PNV eski başkanı Jose Antonio Aguire bulunmaktaydı (Özçer, 2006'den akt. Demir, 2017: 214).

İç savaşın sonu (1933-1939) General Franco'nun diktatörlüğü ile sonuçlanmış ve bütün milliyetçi hareketler ayrılıkçı olarak tanımlanmış ve bu hareketlerin kurucu üyeleri ve sempatizanları yurtdışına sürgüne gönderilmiştir. Rejim özellikle ilk 20 yıl ülkedeki tüm ayrılıkçı hareketler üzerinde ağır baskılar kurmuştu. İspanya'da ekonomi faşist rejimin altında giderek kötüleşmekteydi. Özellikle 1960'ların ortalarına kadar ekonomik durum çökmüş durumdaydı. Fakat Bask ülkesinde İspanya'nın geneline oranla ekonomi iyi durumdaydı. Franco döneminde örnek verilebilecek yegâne olumlu gelişme belki de bu olmaktadır⁴⁴ (Heiberg, 1989). Bu durum Bask bölgesinin gittikçe daha çok göç almasına neden olmuştur.

Franco döneminin ilk yıllarında Bask bölgesinde milliyetçi söylemlerin sayısında bir azalma dikkati çekmiştir. Ama bu durum 1950'lerin sonlarına kadar sürmüştür. Çünkü 1950'li yılların sonlarında Bask bölgesinde milliyetçi gençliğin yükselişe geçmesine şahit olunacaktır. Bu gençlik temellerini aşırılık, terörizm ve siyasi şiddetten alan eylemlerde

⁴³ Bu olay daha sonra Pablo Picasso tarafından Guernica adlı tablosunda resimleştirilecektir (Eriksson, 1998).

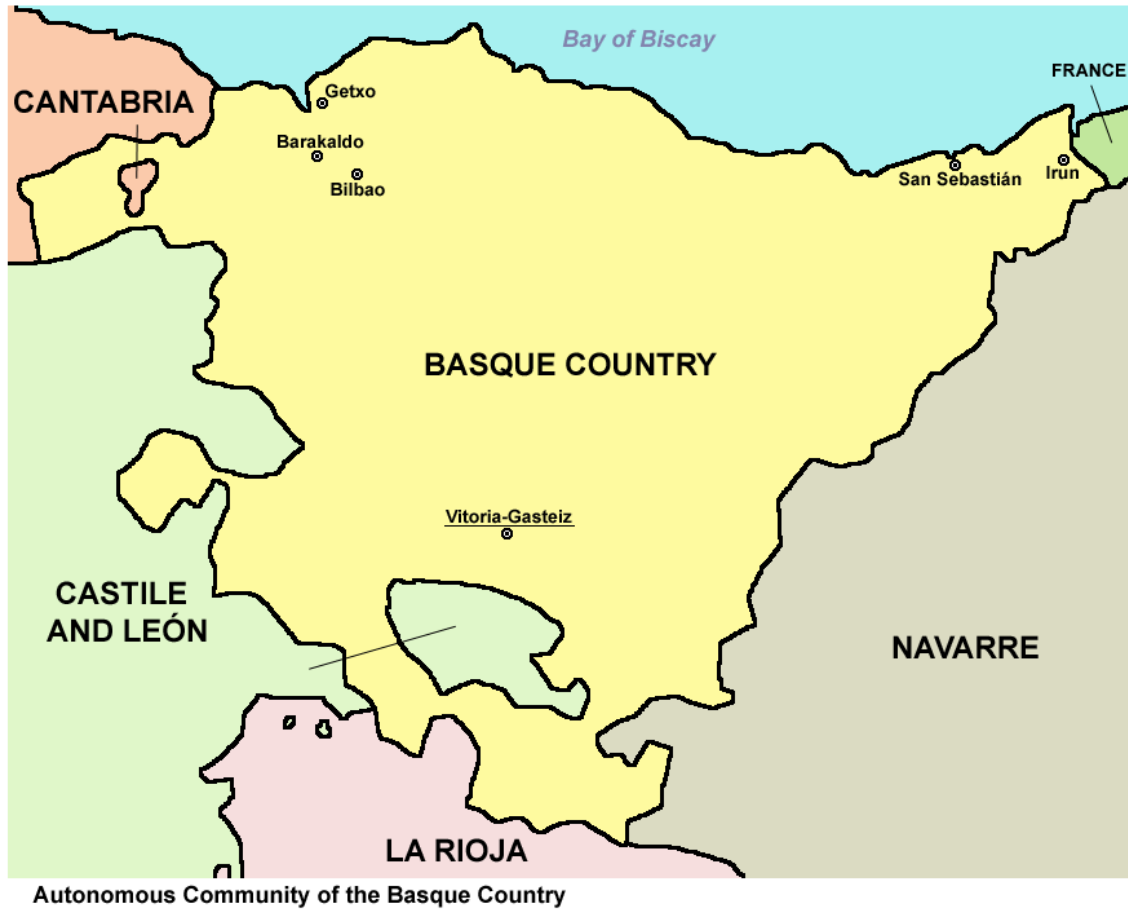
⁴⁴ Heiberg (1989:92)'e göre endüstri kuruluşlarının büyük yıkımı ve altyapıların onarılamaz derecede hasar görüşü İspanya'nın genelinin aksine Bask bölgesinde görülmemiştir. Bunun nedeni PNV tarafından sabotajlara karşı Bask ağır endüstrisini korumak için askerler yerleştirilmesi idi.

bulunacaktır. Bu eylemler yalnızca Bask bölgesinde değil tüm İspanya'da gerçekleştirilecektir.

Bask kültür ve dilinin Franco rejiminin altında mahkûm olması Bask milliyetçi bilincinin radikalleşmesine zemin hazırlamıştır. Diktatöryel uygulamalara karşı partisini pasiflikle suçlayan bir grup genç PNV üyesi Franco rejimine karşı çıkmak ve etnik kimliklerini ifade etmek için yeni ve daha radikal yollar aramaya başladılar (Shabad ve Ramo, 1995:419). Bunun sonucu olarak da 1950'li yılların sonunda Euskadi Ta Askatasuna (ETA/Basque Homeland and Freedom) adlı örgütü kurmuşlardır.

Şekil 9. İspanya Otonom Bölgeleri ve Bask Bölgesini Gösterir Harita

Kaynak: (www.wikimedia.org,2017)

4.3. ETA Terör Örgütü ve Yapısı

4.3.1. ETA Terör Örgütü

Bask milliyetçiliğinin özellikle Franco rejimi ile etkisini yitirmeye başlaması, diktatoryal rejimin baskıları ve PNV'nin bu sorunlara çözüm getirmekte pasif kalması İspanya'nın yaklaşık olarak 50 yıl mücadele edeceği bir terör örgütünü ortaya çıkaracaktır.

Franco diktatörlüğü boyunca Bask toplumunun milliyetçi duygularının genel isteksizliği ve güçsüzlüğü milliyetçi nedenlerin umursamazlığı ya da belirsizliği şeklinde açıkça belirmişti. Franco'nun baskısına karşı çıkmak ve karşı saldırıya geçmek oldukça zordu. Fakat 1950'li yıllar ile birlikte milliyetçi söylemler yükselmeye başladı. Özellikle bu söylemler özellikle orta sınıf genç üniversite öğrencileri tarafından kurulan *Ekin* adlı derginin himayesi altında yapılmıştır. Bu grubun amacı Arana'yı da kapsayan Bask entelektüellerinin eserleri aracılığıyla Bask geleneklerini tanıtmaktı. 1956 yılında "Katolik Ülke Gençliği (HG)" ve PNV'nin gençlik yapılanması (EGI) da bu örgüte katılmışlardır. EGI, daha radikal eylemler için girişimlerde bulunmuştur. Duvar yazıları ve pro-milliyetçi sloganlar küçük kasabaların ve şehirlerin duvarlarına bu yapılanma tarafından yazılmıştı. EGI üyeleri Ekin üyelerinin tersine entellektüel birikimden yoksundu. Çünkü bu gençler daha çok ekonomik duruma bağlanan yüksek eğitime ulaşım imkânının kısıtlı olduğu fakat Euskera dilinin konuşulduğu küçük endüstri şehirlerinden gelmekteydiler (Heiberg, 1989:106).

ETA 31 Temmuz 1959 tarihinde söz konusu radikal gençlik yapılanmalarının birleşmesi ile kurulmuştur. Bu tarih aynı zamanda PNV'nin kuruluşunun 64'üncü yıldönümü olarak da bilinmektedir (Özçer, 2006'dan akt. Demir, 2017: 216). Franco rejimi altında Bask dili ve kültürünün politik işkence görmesi Bask milliyetçi bilincinin radikalleşmesine neden olmuştur. ETA'nın da 1959 yılında kurulması ile şiddet eylemleri ve silahlı mücadele bir örgüt çatısı altında toplanmıştır.

ETA'nın amacı Franco rejiminin tam baskısına karşı Bask toplumunda olan kızgınlığı da kullanarak devrimci ve büyük eylemlere girişmektir. Bu amaç Franco'nun Bask bölgesini ciddi kuşatma altında tuttuğu zamanlarda işe yaramıştı. 1960'ların sonlarında ise ETA askeri eylemleri için zemin hazırlamaya başlamıştı (Heiberg, 2007:25). ETA, kuruluşundan beri yedi Bask bölgesinin birleştirilmesi ve bağımsızlığının elde edilmesi, Bask kimliği ve dilinin korunması, Bask bölgesinde var olan İspanya'nın polis ve askeri şiddetine karşı mücadele gibi amaçları olan bir örgüttü (Shabad ve Ramo, 1993:427).

ETA, başlangıçta demokratikleşme, kendi kaderini tayin, İspanyol güçlerinin Bask bölgesinden çekilmesi ve Bask halkı için kültürel, eğitimsel, dilsel ve politik otonomi talep eden şiddet içermeyen bir örgüt idi (Bueno de Mesquita, 2005:10). Örgüt, Bask halkı arasında farkındalığını artırmak maksadıyla kitapçıklar, broşürler ve gazete yazıları yaymaya çalışmıştı. Bu yol ile amaçlarına barışçıl yollarla ulaşmayı hedeflemişti. İspanya devleti ise Bask milliyetçiliğini bastırmak ve örgütün faaliyetlerine engel olmak için orantısız güçte bulunmuştu. Bu nedenle 1960'lı yılların sonlarında ETA, amaçlarına

ulaşmak için şiddete başvurmaktan başka çarenin olmadığını dűřünerek eylemlerine başlama kararı almıştı (Clark, 1984:15).

ETA'nın ilk yankı uyandıran eylemi Temmuz 1961'de İşpanyol i savaşını başlatan sűrecin 25'inci yıl dűnűmű kutlamalarının olduğu esnada San Sebastian kentine gidecek olan bir trenin raydan çıkarılması ile meydana gelmiştir. Eylem amacına ulaşamayıp başarısız olsa da dikkat çekilmeye başlanmıştır. Bu olay sonucunda 100'den fazla ETA mensubu yakalanmıştır (Clark, 1984:18).

1962 yılında sűrgűnde bir ETA yűrűtme komitesi kurulmuřtur. Bu komitenin ilk toplantısında ETA'nın amacı "ulusal kurtuluř için savařan devrimci Bask hareketi" olarak tanımlandı. 1963 yılında ise ETA liderlięi űűncű dűnyacılıęı kendisine tutulacak yol olarak belirlemiřtir. 1964 yılında yapılan 3. toplantıda ise ETA, anti-emperyalist ve anti-kapitalist bir ۆrgűt olarak tanımlanmıřtır (Gűrses, 2007: 52).

ETA, silahlı eylemlerine 1968 yılında bir İşpanyol polisi ۆldűrerek başlamıştır. Gupuzcoa'nın kuzeyinde yapılan bir yol kontrolű esnasında içerisinde ETA űyelerinin bulunduğu aracın durdurulmasıyla araçta bulunan Txabi Extebarrieta'nın panikle silahını ateşlemesi sonucu bir polis hayatını kaybetmiştir. Olayın ardından araçta bulunanlar yakalanmış ve tutuklanmıştır (Clark, 1984: 48). Bu eylem ETA'nın silahlı eylemlerinin 1968 yılında başladığını gűstermektedir.

İlk saldırı eyleminden sonra ۆrgűt tarafından ilk ۆlen isim olan Extebarrieta'nın ۆlűmű için anma tűrenleri yapılmıř ve kiliselerde ayinler dűzenlenmiřtir. Halk ise sokaklarda gűsteriler yapmıř ve Bask milliyetçilięine olan baęlılıklarını dile getirmiřlerdir. ۆlen ilk ETA űyesi olan Extebarrieta Franco'ya karřı savařta kaybedilen ilk insan olarak milli bir kahraman haline gelmiřtir. Bu ۆlűmden sonra ETA militan toplama konusunda sıkıntı çekmeyecek, ۆzellikle gençler kendilięinden ۆrgűte baęlılıęını bildirerek ۆrgűt bűnyesine girmek isteyeceklerdir (Clark, 1984; ۆzer, 2006'den akt. Demir:2017:217).

ETA, Extebarrieta'nın İřpanyol gűleri tarafından ۆldűrűlmesiyle ۆ almak için Guipuzcoa řehrinin siyasi ve sosyal iřleri yetkilisi olan Meliton Manzanas'ı ۆldűrmeye karar vermiřti. Meliton Manzanas siyasi mahkűmların iřkencecisi olarak űnlenmiř bir komiserdi. Onun hedef olarak seçilmesi ise iřkenceci olmasından gelmekteydi. Aęustos 1968'de Manzanas vurularak hayatını kaybetti (ۆzer, 2006:45). Bu eylem ETA'nın ilk planlayarak yapmıř olduęu eylemdi.

Franco'nun bu eylemlere cevabı olaęanűstű hal ilan etmek oldu. Bask bűlgesinde ilan edilen olaęanűstű hal ile sıkıyűnetim kanunları uygulamaya konuldu. Birçok Basklı ۆldűrűldű ve binlercesi tutuklanıp iřkence ve sűrgűne maruz kaldı (Barros, Passos ve Gil-Alana, 2006: 337). Sűz konusu olaęanűstű hal uygulaması daha sonra tűm űlkeye yayılmıřtır. Bu dűnemde polisin yapmıř olduęu iřkence ve haksız tutuklamalar sonucu İřpanyol hűkűmetine yűnelik eleřtiriler artmıřtır. ETA militanlarının olaęanűstű hal çerçevesinde tutuklanması, bazılarının ise sűrgűne gűnderilmesi sonucu ETA 1969 yılında silahlı műcadeleye ara vermiřtir. Militanlarını kaybedip ۆrgűt içerisinde tartıřmaların yařanması ETA'yı yok olmanın eřięine getirmiřtir. Fakat daha sonra bařlayacak Burgos davası ۆrgűtűn canlanmasını saęlayacaktır.

Yukarıda bahsedilen Manzanas olayı sonucunda 1970 yılında "Burgos davası" adıyla anılan dava başlamıştı. 16 örgüt üyesinin altısı için idam kararı verilirken geriye kalanlar için 700 yıl mahkûmiyet kararı verilmiştir. Bu kararlar sonucu Bask bölgesinde büyük gösteri ve yürüyüşler meydana gelmiştir. ETA yalnızca Bask bölgesinde değil İspanya'nın genelinde direnişin sembolü olmuştur (Heiberg, 1989:107). Bir ETA militanının da Bilbao'da ki fahri Alman konsolosu Eugen Beihl'i kaçırması ile bu durum uluslararası kamuoyunun dikkatini çekmeye başlamıştı (Özçer, 2006:78). Dolayısıyla ETA, propaganda konusunda medya ayağını ne kadar güçlü olduğunun farkına varacaktır.

Hedefine güvenlik güçlerini koyan ETA bağımsız Bask bölgesi için savaşmaktan çok diktatör rejimi devirmeyi amaçlayan bir örgüt olarak görülmeye başlamıştır. Franco'nun yönetimi sayesinde ETA tekrar canlanmıştı. Kısa zaman önce ETA'yı yıkılmanın eşiğine getiren Franco, daha sonra yapılan yargılamalar ile örgütü canlandırmıştır. Yargılamaların ağırlığı halkı öfkelenmiştir ve tarihte ilk defa ETA'nın taleplerine ve mahkûmlarına destek olan için büyük gösteri ve grevler yapılmıştır (Shabad ve Ramo, 1995:429).

ETA yapmış olduğu eylemler ile ses getirmeye devam etmiştir. Yukarıda bahsedilen örgütün Franco diktatörlüğüne karşı savaşma imajı 1973 yılında yapılan bir silahlı saldırı ile artarak devam etmiş, örgüte olan sempatiyi artırmıştır. ETA, 1973 yılında Franco rejiminde o dönem başbakan olan Amiral Luis Carrero Blanco'yu suikast sonucu öldürmüştür. Blanco, Franco'nun meşru mirasçısı olarak kabul edilmiş ve Franco'dan sonra iktidara getirilmesi planlanmıştı. Blanco suikastı ile ETA yalnızca amaçlarına ulaşmak için tüm araçları kullanabilmeyi göstermemiş, aynı zamanda rejimin yenilemez olmadığını da göstermiştir (Tellidis, 2008:123). Gürses (2007:54)'e göre ETA bu öldürme eylemlerini ile bu faaliyetlerini İspanya'nın her noktasına taşıma kapasitesinde olduğunu göstermekteydi.

General Franco 20 Kasım 1975 tarihinde ölünce veliaht olarak Kral Juan Carlos ile monarşik sisteme geçilmiştir. 1976 yılında ilk Suarez kabinesi kurulmuştu. Baskıcı rejimin izleri teker teker kaldırılmaya çalışılıyordu. Geçiş dönemine öncülük eden Kral Juan Carlos, Aralık 1978'de anayasayı ilan etti. Bu anayasanın dikkat çeken özelliği bölgesel hükümetlerin oluşturulmasını da içermesiydi (Gürses, 2007:56).

ETA, özellikle demokrasiye geçiş döneminin eylemler açısından uygun zaman olduğunu düşünmekteydi. Franco'nun ölümü ile yaşanacak otorite boşluğundan faydalanarak eylemlerinde artış gözlemlenmiştir. Yani ETA eylemlerinin yoğunluk açısından en yoğun olduğu dönem demokrasiye geçiş dönemidir (Özçer, 2006'den akt. Demir, 2017:219). Franco sonrası demokratik geçiş döneminde sürgünde olan PNV liderliği Bask siyasi sahnesinde tekrar görülmeye başlamıştır. Emsal bir isim olarak Herri Batasuna (HB-Halk Birlikleri) partisi kurulmuştur. HB içerisinde İspanya'nın diğer milliyetçi hareketlerinin liderleri de bulunmaktadır (Türkeri, 2007'den akt. Demir, 2017:219). Radikal bağımsızlıkçı çizgide olan HB, ETA'nın siyasi sol kanadını oluşturmaktadır. Çünkü HB, ETA ile etnisite ideolojisi taşıdığını düşünmektedir: Bağımsızlık ve sosyalizm (Heiberg, 2007:35).

1978 anayasası İspanya'yı otonom bölgelere ayıran bir devlet haline getirmiştir. Bask ve Katolonya gibi bölgelere verilen otonomi ile bu bölgelere vergi, polis, eğitim ve radyo-

televizyon yayını konusunda kontrol yetkisi verilmiştir. Anayasa Bask bölgesinde de referandumda kabul görmüş ve 1981 yılında Bask Otonomi Topluluğu (CAV) kurulmuştur. Fakat ETA ve Herri Batasuna otonomi statüsüne karşı çıkararak tam bağımsızlıktan yana tavır takınmışlardır (Gürses, 2007: 55-56; Demir, 2017: 219-20).

Mesquita (2005:12), Bask bölgesine verilen otonomi içerisinde ayrı Bask siyasi kurumlarının kurulması, bağımsız Bask polis gücü, merkezi hükümetten ayrı vergi otonomisi, eğitim üzerinde kontrol, kültür, dil, medya ve Bask bayrağı ile marşının tanınması gibi unsurların olduğunu söylemektedir. ETA'ya sempati kazandırmasına neden olan Franco rejiminin gitmesi ve örgütün bazı taleplerinin karşılanmasına rağmen, örgüt 1978-1981 arasındaki dönemde saldırılarına artan bir seviyede devam etmiştir. Örgütün bu yıllar arasında öldürdüğü insan sayısı geçmiş yıllarda öldürdüğünden üç kat daha fazladır (Clark, 1984:55). Bask toplumu süregelen siyasi gelişmelerden memnun olmasına rağmen, ETA otonomiye reddederek bağımsızlık amacıyla eylemlerine devam etmiştir (Bueno de Mesquita, 2005:12). Örgüt amaçlarına ulaşmak ve İspanya hükümetini amaçlarını gerçekleştirmeye itmek için eylemlerinin şiddetini artırmayı bir amaç olarak edinmiştir. Sonuç olarak ETA için 70'li yıllarda oluşmuş olan popüler destek 1980'lerin ilk yıllarında kırılmaya başlamıştır. Aynı zamanda birçokları ETA'yı rejime karşı direnen bir örgüt olmaktan çok terör örgütü olarak kabul etmeye başlamıştır.

Bask milliyetçileri partilerinin seçmeni açısından çoğu kez anayasa geçersiz olarak görülmüştür. Çünkü insanların çoğunluğu tarafından desteklenmediğini düşünmektedirler. Dolayısıyla demokrasi süreci radikal partilerin taraftarları tarafından bir başarı hikâyesi olarak düşünülmemektedir. Daha doğru ifade ile demokrasi süreci İspanyolların Bask halkı üzerinde tahakkümü olarak yorumlanmıştır. Anayasa ile gelen otonomi statüsü radikal Baskları memnun etmemiştir. Heiberg (1989:38), yapmış olduğu röportajlarda anayasanın Bask bölgesinde onaylanmasının nedeninin Basklıların "onaylanmadığı sürece hiçbir şeyin geri alınamayacağından korkulması" şeklinde bir sonuca ulaşmıştır. Özellikle HB ve ETA İspanyol demokrasisinin geçersiz olduğunu ileri sürerek otonomiye reddetmektedir. HB ve ETA, İspanyolların anayasasının Bask bölgesinde kabul görmeyeceğini iddia etmektedirler ve bu nedenle eylemlerini sürdürdüklerini açıklamaktadırlar (Heiberg, 1989: 38).

ETA'nın artan eylemlerini önlemek amacıyla İspanya hükümeti 1980'lerin ilk yıllarında sadece terörizm yasaları geçirmekle kalmamış, aynı zamanda "Anti Terörist Özgürlük Grupları (Grupos Antiterroristas de Liberación/GAL) adıyla bilinen paramiliter örgüt kurmuştur. GAL, Bask bölgesinin Fransız bölgesinde bulunan Bask aktivistlerine eylemler yapmakla görevli bir ölüm grubu olarak anılmıştır. İspanya devleti tarafından kurulduğu iddia edilmektedir. Örgütün genel amacı ETA'yı ve ETA'ya yardım edenleri cezalandırmaktır. 1983-1987 yılları arasında GAL, birçoğunun ETA ile bağlantısı olmadığı sonra ortaya çıkan birçok kişiyi kaçırmış, işkence etmiş ve infaz etmiştir (Clark, 1984). Aynı yıllar arasında 27 ETA militanının öldürüldüğü iddia edilmektedir (Gürses, 2007: 57). GAL'in bir diğer görevi de Fransa'nın ETA militanlarının sahip oldukları

sığınakları⁴⁵ ortadan kaldırmayı içeren düzenlemeyi meclisten geçirmeleri ve ETA'ya yönelik daha etkili mücadele için baskı kurmaktı. GAL'in bu baskıları sonuç vermiş, 1984 yılında Fransa ile İspanya arasında imzalanan antlaşma ile Fransa'da ki bazı ETA üyeleri tutuklanmış, bazıları da sınır dışına çıkartılmıştır (Bueno de Mesquita, 2005:19).

ETA'ya olan sempati demokratikleşme ile birlikte azalırken, örgütün yapmış olduğu bazı eylemler terör örgütüne karşı olan tepkinin daha da büyümesine sebep olmuştur. 19 Temmuz 1987'de Barcelona'da Hipercor alışveriş merkezinin bombalanması ETA'nın 1968'de başladığı eylemler içerisinde en ölümlü olanıdır. Meydana gelen patlamada 21 kişi hayatını kaybetmiş ve 39 kişi yaralanmıştır. Bu eylem ETA'ya karşı ulusal ve uluslararası alanda tepkinin büyümesine neden olmuştur (The New York Times, (İnternet), 2018).

ETA'ya karşı büyüyen tepki İspanya'nın terörle mücadelesinde gösterdiği ivme ile daha da hızlanmıştır. İspanya ve Fransa'nın ETA terörü ile mücadelesi İspanya'nın 1986 yılında Avrupa Topluluğuna girmesiyle daha da artmıştır. Gittikçe daha çok ETA militanı tutuklanıyor ve mahkûm ediliyordu. Hem İspanya ve Fransa'nın etkili mücadelesi hemde ETA eylemlerinin halkta tepki uyandırması ile 1988 yılında ilk ateşkesi ilan etmiştir ve İspanya Hükümeti ile müzakerelere oturmuştur. Fakat bazı Basklı aktivistlerin şiddeti devam ettirmişti. ETA 1989, 1992, 1996, 1998 ve 2006 yıllarında ateşkes ilan etmiştir.

1990'lar boyunca İspanya ve Fransa polis güçleri arasında iş birlikleri sıklaşmıştı. Sonuç olarak ETA İspanya ve Fransa'nın mücadelesi karşısında ciddi kayıplar vererek büyük yenilgiler almaktaydı. ETA'nın 1992 yılında Fransa'nın Bask bölgesinde bulunan Bidart kasabasında örgütün üst düzey elemanlarının yakalanması dönüm noktası olacaktır. Bu olay örgütün tüm yön ve stratejisinde ciddi değişimleri de beraberinde getirecektir. Örgüt yalnızca silahların baskısı ile bağımsızlığı kazanma imkânsızlığını kabul etmişti (Sanchez- Cuenca, 2009:615).

Bu sebeple ETA "Demokratik Alternatif" ismiyle anılan bir bildiri yayımlamıştır. Bu bildiri yeni tür talepler içeriyor ve örgütün bağımsızlığı kazanmak için BAC bölgesindeki daha ılımlı milliyetçi güçlerle işbirliği yapılması kararına vurgu yapıyordu. Bask aktivistleri partiler, sosyal hareketler ve birlikler arasında büyük bir uzlaşma olduğunda ve ETA'nın kendi kaderini tayin hakkı bulunduğu noktasında İspanya'da meydana gelecek ayrılıkçı hareketleri engelleyemeyeceğini beklemekteydi (Sanchez- Cuenca, 2009:20). Demokratik Alternatif bildirisi 1995 yılında ki zamanın muhalefet partisi lideri Jose Maria Anzar'a yapılan suikast girişiminden sonra yayımlanmıştır. Yayımlanır yayımlanmaz İspanya hükümeti tarafından da reddedilmiştir. Bu olaylardan yalnızca bir sene sonra Aznar'ın Popüler Partisi (Partido Popular/PP) iktidara gelmiş ve Anzar başbakan olmuştur. Anzar hükümetinin ilk politikası teröristler ile müzakereye oturulmayacağı ve ETA ile sonuna kadar savaşılabacağı yönündeydi. ETA, Anzar'ın bu politikasına karşılık olarak PP'nin bir meclis üyesini 1997 yılında öldürmüştür. Bu ölüm sonrasında İspanya genelinde halk sokaklara dökülmüş ve ETA'ya tepkiler çığ gibi

⁴⁵ Franco zamanından beri Fransa ETA üyelerinin ülke içinde serbestçe dolaşabildikleri bir güvenli bölge haline gelmişti.

büyümüştür. Halk "Basta Ya" yani "Yeter Artık" şeklinde sloganlar atmaktaydı. (Tellidis, 2008).

Kuzey İrlanda'da ki Hayırlı Cuma antlaşmasından etkilenecek ETA süresiz ateşkes ilan etmiştir ve 1998 yılında İspanya hükümeti ile müzakerelere başlamıştır. Fakat hükümetin ETA'nın taleplerini karşılamada isteksiz davranması 1999 yılında örgütün ateşkesi iptal etmesiyle sonuçlanmıştır.

2000 yılında ETA yeni tür şiddet dalgasını başlattı ve 11 Eylül 2001 saldırıları sonrasında Avrupa Birliği tarafından terörist örgüt olarak ilan edildi. 2003 yılından beri ETA'nın terörist eylemleri azalma eğilimine girmişti. Örgüt 2006 yılında diğer süresiz ateşkesini ilan etmişti. Ama Aralık 2006'da Madrid havaalanında patlama eylemi gerçekleştirmesiyle ateşkes son bulmuştu. 5 Eylül 2010 tarihinde ETA bir başka ateşkes ilan etmiş ve 20 Ekim 2011'de silahlı eylemleri süresiz olarak bıraktığını açıklamıştır (Bueno de Mesquita, 2005:25).

4.3.2. Komuta ve Fonksiyonel Yapı

ETA'nın komuta ve fonksiyonel yapısına geçmeden önce örgütün ideolojik çerçevesini izah etmek yararlı olacaktır.

Küba ve Vietnam'da ki aşırı sol hareketlerden etkilenen ETA Bask milliyetçiliğini üçüncü dünya milliyetçi devrimciliğine bağlamıştır. Bask bölgesine özgü uygulanan bu model özellikle Federico Krutwig'in kitabı olan Vasconia'da açıkça belirtilmektedir. 1962 yılında yayımlanan bu kitap ETA'nın ideolojisi üzerinde derin bir şekilde etkilemiştir (Heiberg, 2007:25).

Söz konusu kitapta orijinal Bask toplumu baskılardan bağımsız bir ideal toplum olarak tanımlanmaktadır. Bu yüzden bu toplum ortaçağda İspanyol işgaline maruz kalınca Bask toplumu Bask ile ilgili her şeye karşı nefret besleyen bir sınıf toplumu haline gelmiştir. Dolayısıyla Basklara uygulanan sosyal ve milli zulüm koloni şeklinde boyun eğdirilmesinden gelmiştir. Bu durumda da Bask milliyetçiliği, üçüncü dünyanın devrimci milliyetçiliği ile aynı çizgiye konulmuştur (Heiberg, 2007:25). Krutwig İspanyol ve Fransız kapitalizminin sözde nüfusu ile birlikte Euskal Herria'nın kaynaklarından dışlandığını ve bu durumun zalim ile mazlum arasında bir çatışma çıkardığını iddia etmektedir. Sosyal ve milliyetçi baskının aynı realiteden yani kolonial fetihten geldiği düşünülmektedir (Heiberg, 2007:25). Sözde koloni modelinin ETA'ya askeri gerekçe ve sosyal program gibi ideolojik çerçeveyi sunduğu düşünülmektedir (Scotoni, 1986:69).

Sabino de Arana gibi Krutwig de İspanya ve Bask ülkeleri arasında temel bir karşıtlık görmüştür. Krutwig'e göre Euskal Herria veya Vasconia Roma imparatorluğunun yıkılması ile birlikte bağımsız bir Bask devleti olarak ortaya çıkmıştır ve kendi dili olan Euskara'nın tanımlayıcı bir aracı olarak kendisini belirtmektedir. Dolayısıyla nüfusunun %25'inin ve ETA militanlarının çok azının bu dili konuşmasına rağmen ETA Basklılığı bir ırk olarak önceliğine koymayıp kendi olan Euskara'yı kendisine rehber edinmiştir (Heiberg, 2007:23-4).

Başlarda, ETA'nın amacı anavatanla olan siyasi tanımlanması ve Bask savaşıçılığını seferber etmek olarak ortaya çıkmıştı. Propagandanın yayılması ve Ikastolas (Bask dil okulları-hala bulunur)'un gelişimi ile Euskera dilinin gizli eğitimi örgütün ana başarılarından idi. ETA'nın "Ekin Defterleri" adıyla 1955'de yayımladığı belgelerde, Arana milliyetçiliğinde öncelik olan "ırk" kavramından ziyade "dil" kavramının önemli olduğu görülmektedir. Bu durumun İkinci Dünya Savaşı sonrasında Alman Nasyonel Sosyalizmi ve onun dayandığı ırkçılığa duyulan nefret bu değişimin sebebi olarak görülmektedir (Özçer, 2006'den akt. Şimşek, 2010:313).

İlk dönemlerde ETA'nın ideolojisi içerisinde tam bir birlik sağlandığını söylemek zordur. İlk dönemlerde ETA içerisinde özellikle üç ana ideolojinin bulunduğu görülmektedir. Bunlardan birincisi anti-emperyalist bir hareket çerçevesinde ezilen Bask halkının bağımsız bir devlet amacıyla gerilla hareketini amaçlamaktadır. İkincisi ise işçi sınıfını kendisine rehber edinen Marksist harekettir. Üçüncüsü ise Bask gelenek ve göreneklerini yayma amacı gütmüştür (Şimşek, 2010:313-4).

Zamanla örgüt içerisinde Bask milliyetçiliği öne çıkınca Marksist ideolojiyi ayrılıkçı milliyetçilik ile birleştirerek bu amaca yönelik eylemlere yönelmiştir (Alexieva, 2006'den akt. Şimşek, 2010:314). Örgüt bu çerçevede Marksist prensiplere bağlı olan bağımsız bir Bask bölgesi kurmayı amaçlamıştır. Yukarıda anlatıldığı gibi Küba ve Vietnam sosyalist devrimlerinden etkilenmiştir.

ETA amaçları, gelişen koşullar ve devletler üzerinde baskı oluşturmak için bir örgüt yapısına ihtiyaç duymuştur. ETA'nın yapısı tutuklamalar ve daha iyi güvenlik ihtiyacı açısından da sürekli değişim geçirmiştir. Yıllardan beri ETA'nın eylemleri üç ana alana ayrılmıştır: Siyasi, lojistik ve askeri operasyonlar. Bunların her birinin kendi destek yapıları ve komandoları bulunmaktadır.

Örgüt yapısının en tepesinde İcra Komitesi denilen bir yapı bulunmaktadır. Bu komite günlük işlerin yürütülmesinden sorumlu olmaktadır. İcra Komitesi dikey yapılanmanın en üstünde bulunan birim olarak aynı zamanda örgütün tüm faaliyetleri ile meşgul olmaktadır. ETA'nın hemen hemen tüm birimlerinde gizlilik hâkimken iletişimin açık olduğu tek yer İcra Komitesi'dir. Zamanla, İcra Komitesinin yapısı 11 farklı bölümü denetlemek üzere genişlemiştir: lojistik, siyasi, uluslararası işler, askeri operasyonlar, rezervler, mahkûmlar, haraç alma (veya devrim vergisi), bilgi, örgüte alma, müzakere ve maliye (Whitfield, 2014:61-2).

ETA'nın örgütsel yapı ve fonksiyonu Fransız kolluk kuvvetlerinin 1987 yılında ele geçirdiği ve "Sokoa Evrakları" olarak bilinen belgeler ile örgütün üst kademesindeki yöneticilerinden olan Santi Potros'da bulunan dokümanlardan elde edilen bilgiler kadarıyla bilinmektedir (Llera, 1993'den akt. Demir, 2017:238). ETA'nın örgüt yapısı Şekil-9'da gösterilmektedir.

ETA militanları *legales* ve *fichados* olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. İlk grup olan *legales* güvenlik güçleri tarafından deşifre edilmemiştir. Bunların örgüt üyesi olduğu bilinmemektedir. Bu üyeler normal işlerinde çalışıp hayatlarını idame ettiren insanlardan oluşmaktadır (Whitfield, 2014:62). *Legales* grubu da kendi içinde üç alt kategoride

toplanmaktadır. Bunlardan *enlaces* iletişim işleri ile ilgilenirken, *buzoners* örgütler arasında kuryelik faaliyetinde bulunmakla, *informativos* ise istihbarat faaliyetleri ile ilgilenmektedir (Demir, 2017: 238).

Diğer grup olan *fichados* ise aynı zamanda *liberados* olarak da bilinmektedir. Bu grubun üyeleri küçük gizli hücrelerde faaliyetlerini yürütmektedir. Genelde maaşları ETA tarafından verilmektedir ve en tehlikeli görevleri yapmaktadırlar. "Yasadışı" olarak da bilinmektedir (Whitfield, 2014:63).

Yukarıda ki gruplamaya girmeyen bir diğer grup ise *apoyo* olarak da bilinen destek elemanlarından oluşan gruptur. Bunlar örgüte yiyecek, barınma, giyecek, ulaşım, sahte belgeler ve diğer lojistik destekleri sağlamaktadır. Bu gruptakiler örgütün üyesi olmak zorunda değildir. Örgüte yakınlık duyan isimler bu grupta faaliyetlerde bulunmak için görevlendirilebilmektedir (Llera, 1993'den akt. Demir, 2017: 238).

ETA'nın örgüte eleman alma süreci resmi bir şekle tabi olmamıştır. Üyeler sıklıkla Bask kültürü ile uzun tarihi olan ailelerden seçilmekteydi. Bu noktada radikal milliyetçi döngünün mevcut olduğu gençlik, kültürel ve sosyal organizasyonlar bu bakımdan örgüt bakımından önem taşımaktaydı. Üyeler ETA örgütünün isminde ki anlama olan inanç ve sebep konusunda kendilerini adama şeklinde kendilerini tanımlamaktaydılar. Bu adamanın içerisinde elbette şiddet de vardı. ETA politik kökleri olan ve politik motivasyona sahip bir örgütlenmeydi. Davaya ya da ideolojiye kendisini adayan üyeler ETA için çok önem oluşturmaktaydı. Bu bakımdan Herri Batasuna'nın önde gelen üyesi olan Patxi Zabaleta ETA'nın içerisinde ücretli asker olmadığını ifade etmişti Clark, 1984 ve Whitfield, 2014:62).

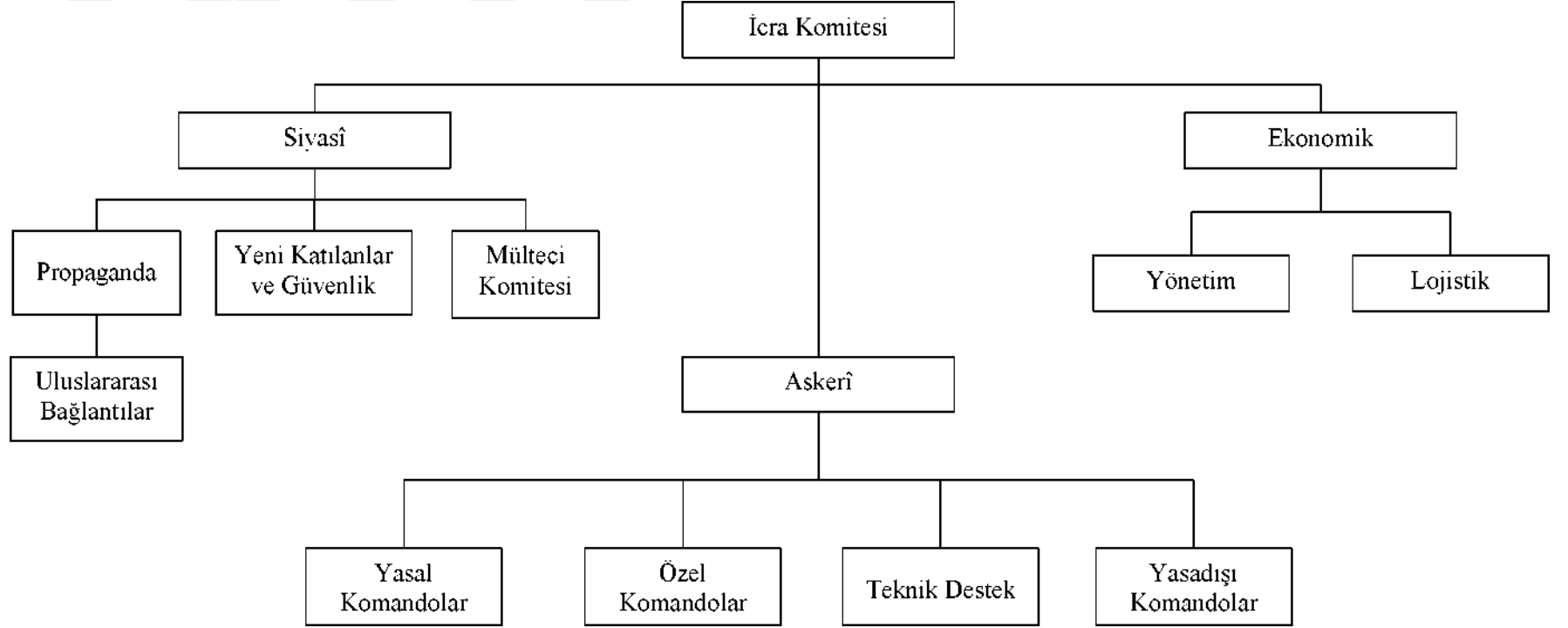
Franco döneminde birçok Basklı bağımsız bir Bask ülkesi isteme amacı çerçevesinde ETA'yı desteklemekteydi. Bu bakımdan bu dönemde örgüt eleman sıkıntısı çekmiyordu. ETA dolayısıyla daha yüksek düzeyde popüler destek sağlamak için hedeflerini dikkatlice seçmekteydi. Saldırıların ana amacı politik çevrelerde baskı yaratmak ve merkezi hükümet ile müzakerelere girmekti. Saldırıları daha çok sembolikti ve çoğunlukla askeri birliklere, hükümet üyelerine, emniyet teşkilatı üyeleri ve girişimcilere yönelikti. 1990'ların sonlarına doğru örgüt hedef listesine üniversite profesörleri, yargıçlar, belediye meclis üyeleri, gazeteciler ve turistleri de eklemiştir (Gil-Alana ve Barros, 2010). ETA hedefleri üzerine eylem gerçekleştirirken sivil kayıplara da sebebiyet vermektedir. 1968'den beri ETA saldırılarında ölen 829 kişinin 343 tanesi sivillerden oluşmaktaydı. 1968'den beri ETA tarafından gerçekleştirilen saldırılar genelde Bask bölgesinde meydana gelmekteydi. Fakat özellikle Barcelona, Zaragoza ve Valencia gibi şehirlerde kullanılmıştı (Weaver, 2002).

Örgüt İspanyol hükümetini müzakereye zorlamak ve imtiyaz elde etmek maksadıyla suikastlar, arabaya yerleştirilen patlayıcılar ve saldırı gibi eylemleri kullanmıştır. Örgütün ayrıca önemli gelir kaynakları arasında adam kaçırma, devrim vergisi ve silahlı soygun bulunmaktadır. Vergi ödemeyi reddedip hayatları tehlikede olan birçok iş adamı Bask bölgesini bu nedenle terk etmiştir. Bu durum tabii ki bölge ekonomisi bakımından negatif bir durum sergilemiştir (Whitfield, 2014:80).

ETA aslına bakıldığında küçük bir örgüttür. Clark (1984) örgütün çekirdek kadrosunun 350-500 üye arasında değiştiğini söylemektedir. Bu rakamların örgütün son yıllarında bir kaç yüze kadar indiği de bilinmektedir (Sanchez-Cuenca, 2009). Fakat ETA'nın gizli yapısı ve doğası göz önüne alındığında doğru ve kesin rakamlara ulaşmak oldukça zor olmaktadır. Bir ETA üyesinin sosyo ekonomik profilini tanımlamak görece daha kolaydır. Tipik bir *eterra* 25-30 yaşları arasında değişen genç bir erkektir. Bu kişi alt orta sınıf veya işçi sınıfa mensup aileden gelmektedir ve etnik olarak Bask etnisitesinden gelmektedir (Clark, 1984 ve Weaver, 2002).

Şekil 10. ETA'nın Örgüt Yapısı

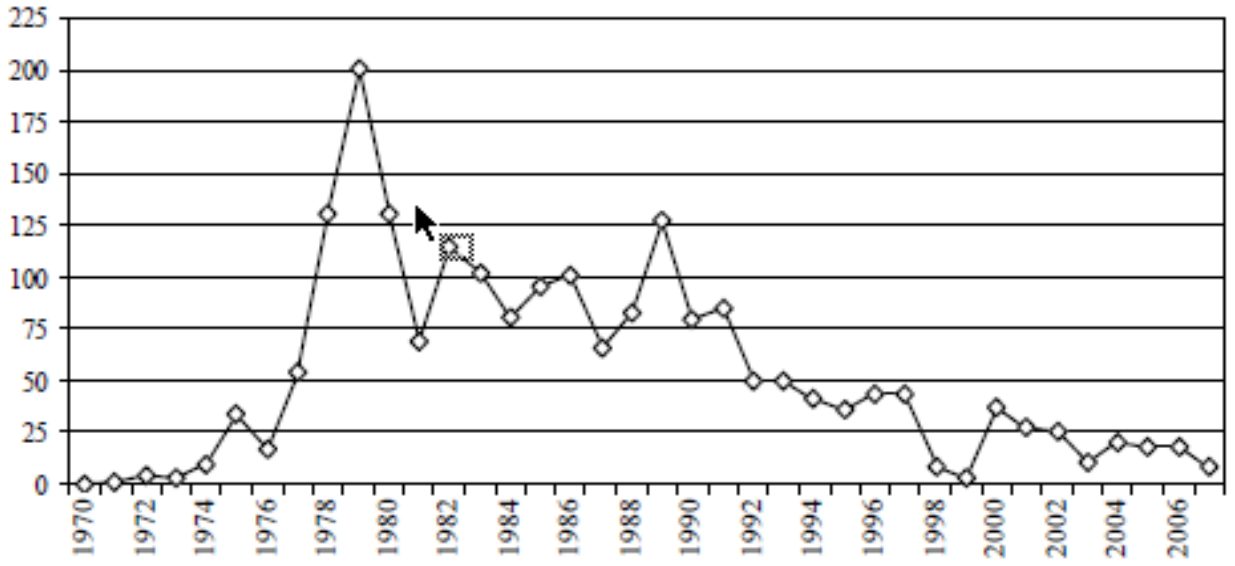
Kaynak:Lleravd'denakt.Demir(20017:239)

4.3.3. ETA'nın Eylem Yoğunluğu, Şiddet Tipi ve Hedefleri

ETA'nın yapmış olduğu eylemlerin yoğunluk, şiddet, tip ve hedeflerinin daha iyi aktarılması için şekil ve tablolardan yararlanılmıştır

ETA'nın 1970 ile 2006 arasında yapmış olduğu eylemler şekil-10'da gösterilmiştir. Fakat örgütün 2011'de silah bıraktığı düşünülürse özellikle bu yıldan önceki yıllara bakılması gerektiği anlaşılmaktadır. Örgütün eylem yoğunluğu özellikle 1978 yılından itibaren yükselmeye başlamış ve 1998 yılına kadar azalarak devam etmiştir.

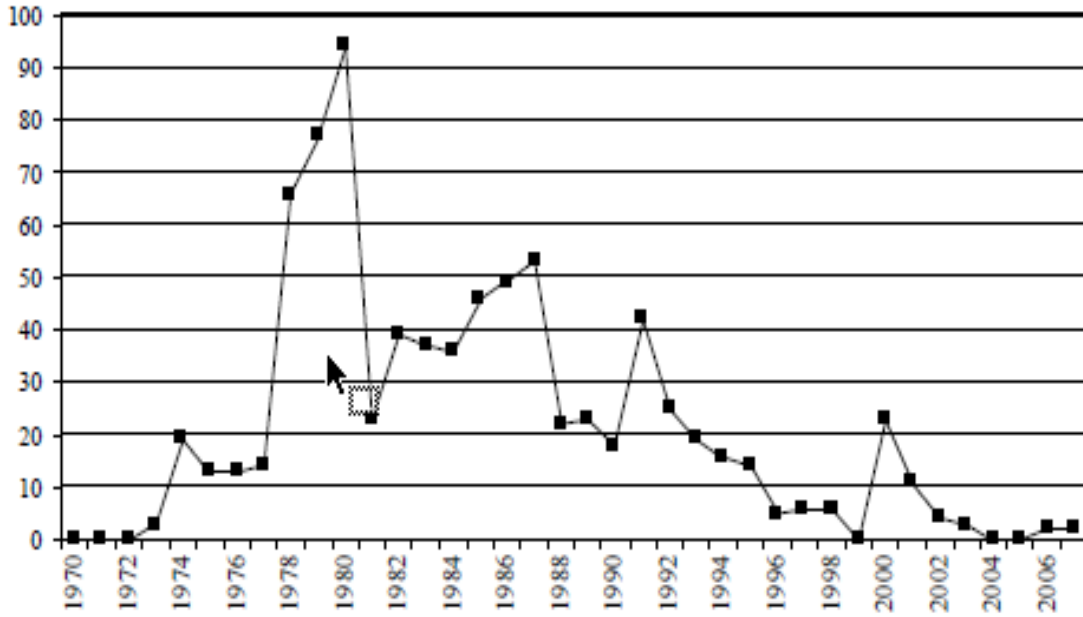
Şekil 11. ETA'nın Yıllara Göre Eylem Yoğunluğu

Kaynak: GTD,2016'dan akt. Demir (2017:223)

ETA'nın eylemlerindeki şiddet oranı ise şekil-12'de gösterilmektedir. Şekle bakıldığında 1978 yılında artmaya başlayan şiddet oranları 1980-81 yıllarında zirve yapmıştır. Bu yıllardan sonra inişli çıkışlı seyir izleyen şiddet oranı 1992 yılı ve sonrasında azalma eğilimine girmiştir.

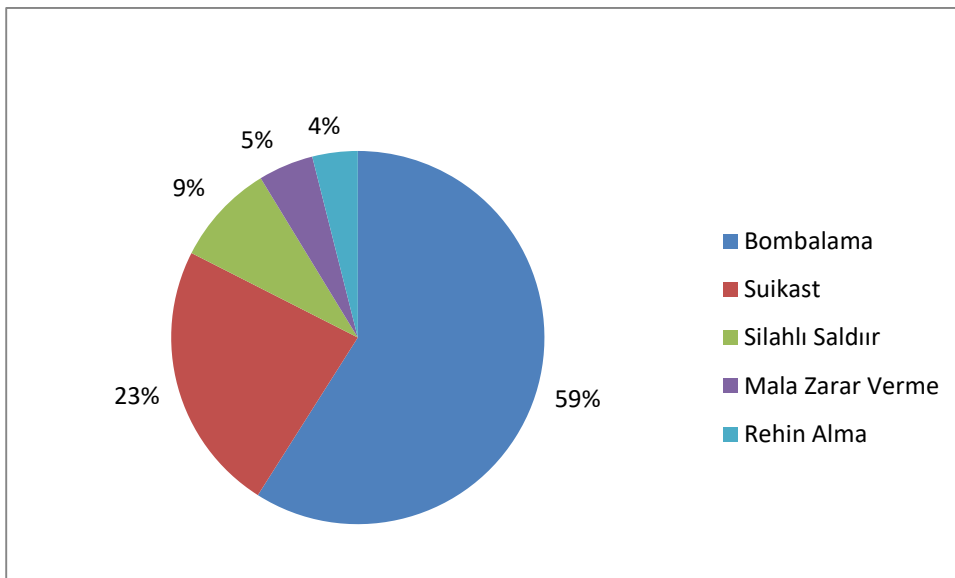
Şekil 12. ETA'nın Eylem Şiddeti

Kaynak: GTD,2016'dan akt. Demir (2017: 223)

Şekil-13'de ETA'nın eylem tipleri gösterilmektedir. % 59 ile örgüt en çok bombalama eylemini gerçekleştirmiştir. Örgütün en çok kullandığı diğer eylem tipi ise %23 oranı ile suikasttır. Oranları az olmakla birlikte mala zarar verme, silahlı saldırı ve rehin alma da örgütün eylem tipleri arasında yer almaktadır.

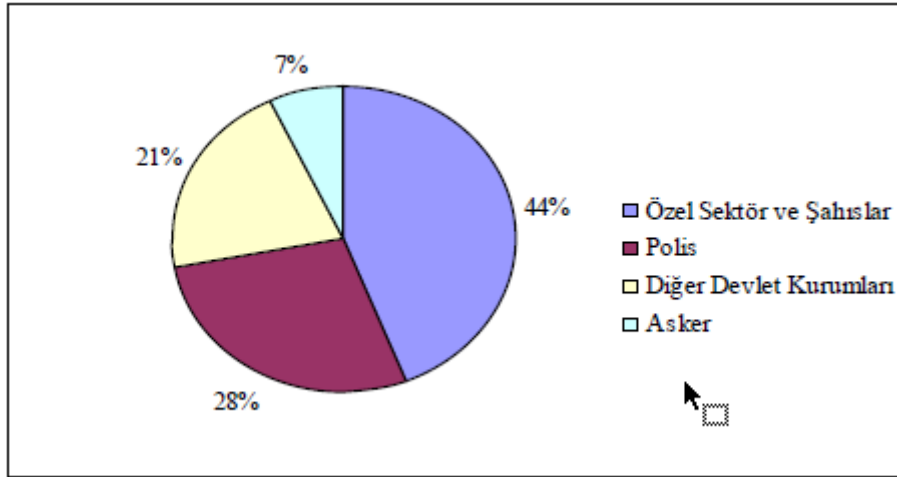
Şekil 13. ETA'nın Eylem Tipleri

Kaynak: GTD (İnternet, 2018)

ETA'nın hedefleri şekil-13'de incelenmiştir. Buna göre örgüt %44 oranı ile en çok özel sektör ve şahısları hedefine almıştır. Bu oranı %28 ile polis ve %21 ile diğer devlet kurumları takip etmektedir. Örgütün askerlere yönelik eylemi %7'de kalırken polise yönelik eylemi ise %28 gibi askere yönelik eylemin yaklaşık dört katıdır.

Şekil 14. ETA'nın Hedef Tipleri

Kaynak: GTD,2016'dan akt. Demir (2017:225)

4.4. ETA Terörizminin Sebepleri

ETA terörizmi ile İspanya'nın mücadele yöntemlerine geçmeden önce ETA terörizminin sebeplerine değinmek çalışmanın daha iyi anlaşılması açısından önem taşımaktadır. Tarihsel olarak eski çağlardan beri var olan Bask toplumunu çatışmaya götüren sebeplerin neler olduğu ve ETA örgütünün hangi gerekçeleri kullanarak şiddete başvurduğu sorularına bu bölümde yanıt bulunacaktır.

4.4.1. Çatışmanın Başlama Sebebi ve Evrilmesi

Bask bölgesinde ki çatışmanın ana sebebi Bask toplumunun kendilerini çevrelerinden farklı olarak görmelerinde yatmaktadır. Özellikle dil ve kan bağı etnik Basklıları tanımlayan iki karakteristik özelliktir. Bask dili olan Euskera'nın Hint-Avrupa dil ailesinden olmaması ve ondan daha önce de var olması antik bir geçmişe sahip olduğunu göstermektedir. Bask dili, kültürel gelenekleri ve yaşam tarzları ve bu gibi faktörlerin kendilerine özgü olduğuna inanılması ayrı ve bağımsız bir Bask ülkesi etrafında Basklıları birleştirmiştir.

Bask bölgesi milattan önce 1. yüzyılda Romalılar tarafından işgal edilmiş ve uzun süre hâkimiyetleri altında tutulmuştur. Daha sonra 5. yüzyıldan 8. yüzyıla kadar Bask bölgesi Vizigotlar ve Frankların tehdidi altında kalmıştır. Bu gibi tehditler Basklıların

ortak düşmana karşı birleşmesine sebep olmuştur. Daha sonra çeşitli devletlerin egemenliği altına giren Bask bölgesi İspanya'nın bölgenin Navarra Krallık'ını ilan etmesi ile de bölünme yaşamıştır (Clark, 1984).

İspanya ortaçağ boyunca bir ortaçağlıktan modern ulus devlete geçiş aşamasında yarımadayı birleştirmek için İspanya'nın girişimleriyle birleşmeye karşı bölgesel hareketlerin büyük çatışmaları yaşanmaya başlamıştır. Dilsel, kültürel siyasi, psikolojik, ekonomik ve coğrafik faktörler yarımada boyunca bölgesel ayrılıkçı hislerin artmasına katkıda bulunmuştur.

Baskların Foral Sistem denilen geleneksel metinlerin Karlist savaşları sonunda kaldırılmasına kadar kendi bölgelerinde özerklikleri vardı. Basklılar için onların geleneksel yasaları, kimliklerinin de bir çeşit yansımasını oluşturmaktaydı (Sullivan, 1988). Foral sistemi kullanarak Basklılar İspanyol yasalarını veto etmek, kendi yasalarını oluşturmak, yasal ve icra komitelerini oluşturmak ve kendi bölgeleri dışında askeri görevlerden muaf olmak gibi ayrıcalıklara sahip olmuştu. Foral sistem, Basklılara bir çeşit otonomi sağlamaktaydı (Sanchez-Cuenca, 2009:69).

1833-40 ve 1873-1876 yıllarında meydana gelen Karlist savaşları ile Bask milliyetçiliği alevlenmeye başlamıştır. Bir yanda monarşi ve ordu, diğer yanda kilise ve Basklılar olmak üzere meydana gelen savaş sonucu foral sistemin kaldırılması Bask toplumunda ciddi huzursuzluk yaratmıştır. Karlist savaşları sonucunda otonomi hakkı ellerinden alınan Bask toplumu artık milliyetçilik temelinde hareketlenmelere girişecektir (Sullivan, 1988:74). Foral sistemin kaldırılması Bask milliyetçiliğinin gelişimi açısından iki nedenle önemlidir: Birincisi, Foral sistemin kaldırılması modern İspanyol devletinin kurulması için gerekli olmasına rağmen bu karar aynı zamanda son derece ağır idi. Çünkü bu durum Baskların yüz yıldır süregelen geleneklerini elinden almıştır. İkincisi, bu durum Basklıların Madrid yönetimine karşı olan kızgınlık ve hayal kırıklığı duygularını gün yüzüne çıkarmıştır. Artık Bask toplumu Madrid yönetiminin Bask topraklarında gözü olduğu şeklinde hissiyata sahip olacak ve bu durum Bask milliyetçiliğini tetikleyecektir (Clark, 1984, Sullivan, 1988 ve Whitfield, 2014).

Bask milliyetçiliğini etkileyen gelişmelerden birisi de Fransız Devrimidir. 1789 yılında Fransa'dan yayılan yeni fikirler muhafazakâr ve liberalleri ayırmış ve İspanya'da şiddetli çatışmalara sahne olmuştur.

4.4.2. Etnik Çatışma Sebebi Olarak Modern Bask Milliyetçiliğinin Doğuşu

2. Karlist savaşından sonra Bask bölgesinde başlayan hızlı sanayileşme toplumun yapısında da derin izler bırakmıştır. Bölgedeki endüstrileşme ile birlikte Basklılar arasında milliyetçi duygularda kabarmaya başlamıştır.

Bölge özellikle 19. yüzyılın 2. yarısında ciddi endüstrileşme hamleleri gerçekleştirmeye başlamıştır. Bilbao ve San Sebastian gibi Bask şehirleri en hızlı sanayileşen şehirler olmuştur. İspanya'nın köysel bölgelerinden gelen göçmenler Bask bölgesine yerleşmeye başlamışlar ve bu durum Bask bölgesinin demografik yapısında

değişimleri de beraberinde getirmişti (Heiberg, 1989). Bask bölgesinde ki hızlı endüstrileşmenin sonucu olarak Bask milliyetçiliğinin ana kaygısı modernleşen Bask ülkesinde ki yeni ekonomik ve sosyal ilişkiler olmuştur (Clark, 1984:59).

Göçler sonucunda özellikle Bask bölgesinde yaşayanların %40'ı göçmenlerden oluşur hale gelmiştir. İş gücü doyuma ulaşmış ve tam istihdam da sağlanınca ülke içinden dışarıya iş bulmak için göçler başlamıştır. Bu gelişmelerin sonucu olarak İber Yarımadasında ilk genel grev 1890 yılında Bask bölgesinde yapılmıştır. Yaklaşık 20,000 işçi greve katılmış ve memnuniyetsizliklerini dile getirmişlerdir. Gelecek 20 yılda da 17 büyük grev meydana gelecektir. Sonuç olarak, özellikle Bilbao şehrinde sınıf bilinci, örgüt altyapısı ve politik saldırganlık Bilbao işçi sınıfı içerisinde gelişmeye başlıyordu (Zirakzadeh, 1991:57).

Bask milliyetçiliğinin doğuşu Sabino de Arana y Goiri'nin yaşamı ile bağlantılıdır. Dolayısıyla özellikle 19. yüzyılın sonunda meydana gelmeye başlayan Bask milliyetçiliği olgusu Sabino Arana'nın hayatına bakılmadan anlaşılması mümkün değildir. Sabino, Barcelona'da okuduğu yıllarda Katalan toplumunun kültürel ve dilsel farklılığının güçlü duygusunu gözlemlemiş İspanya'dan siyasi ayrılık arzusu yönünde çalışmalar yapmıştır. Arana, dilsel, siyasal ve kültürel olarak uykuda olan Bask milliyetçi duygularını uyandırmaya çalışmıştır. Arana, Euskera denilen Bask dilinin kullanımını canlandırarak Bask toplumunun bilincini açmış ve sembolik olarak bir bağ meydana getirmiştir. Bask bayrağı oluşturulması ve Bask bölgelerinin muhtelif yerlerinde kültürel propaganda ofislerinin yerleştirilmesi gibi faaliyetler de Arana öncülüğünde oluşmuştur (Clark, 1984:56).

Bask milliyetçiliği temelini Bask bölgesinde bir şehir olan Vizcaya milliyetçiliğinden almaktadır. Arana, çatışmanın sebepleri olarak sayılacak bir takım argümanlar ile Bask milliyetçiliğini benimsemiştir. Arana, yedi şehirden oluşan bir Bask ülkesinin kurulması inancı ve fikri üzerine Bask milliyetçiliğini tanımlamış ve etnik çatışma bu ideoloji üzerine konumlandırılmıştır.

Bask milliyetçiliği alanında en önemli siyasi parti haline gelen PNV, 20. yüzyılın başlarında büyümeye başlamış ve marjinalize olmuş Bask etnik grupları ile politik ve ekonomik bağ kurarak kendisini bu alanda geliştirmiştir. PNV'nin geliştirdiği iki eğilim faktörü etnik çatışma açısından önem taşımaktadır: Birincisi, teokratik ve antikapitalist eğilimdir. İkincisi ise, hızlı sanayileşme ve özel girişimciliği bir toplumu organize etmede bir yol olarak gören "batılı" ya da "modernist" eğilimdir (Zirakzadeh, 1991:111). PNV, Bask kültürü ve diğer milliyetçi duyguları her daim canlı tutarak Bask toplumunu seferber hale getirmek için çalışmıştır. Gurr'un vurguladığı gibi etnik seferberlik, PNV'nin arkasında ki büyüyen destekle birlikte, ayırım ve etnik grup kimliği tarafından beslenmektedir. Buradaki ayırım grup üyelerinin insan olarak eşitsizliklerle karşı karşıya kalması ve diğer gruplarla karşılaştırıldığında siyasi eşitsizlik ile ilgili olmaktadır. Azınlık grubunun üyeleri arasındaki ayırım ne kadar büyük ise etnik seferberliğin oluşması o kadar daha olasıdır (Gurr ve Harff, 1994:83-4).

Bask milliyetçiliğinin ilk yılları boyunca iki eğilimin öne çıktığı görülmektedir: ılımlılar ve radikaller. İlımlılar parlamenter demokrasi, koruyucu yasalar ve düzeni

savunmuşlardır. Ilımlılar ayrılıkçı olmaktan değil bölgeselcilikten yana tavır sergilemişlerdir. Bu bakımdan bu grubun üyeleri çatışma konusuna uzak durmuşlardır. Radikaller ise 1923-30 yılları arasındaki diktatör Rivera yönetimi zamanında ortaya çıkmıştır. Bu grup Bask kültür ve dilinin Bask bölgesinde tekrar canlandırılması için çatışmayı göze almıştır (Heiberg, 1989). Rivera döneminde siyasi milliyetçi hareketlerin baskı altına alınıp susturulması, bu hareketlerin çatışma çerçevesinde palazlanmasına neden olmuştur. PNV'nin de kapatılıp yer altına girdiği bu dönemde Bask milliyetçiliği radikalleşme yoluna girmiştir. Radikaller, Bask milliyetçiliğinin en önemli parçası olarak Bask kültürünü örgütler ve genel seferberlik aracılığı ile geliştirmeyi planlamışlardır (Heiberg, 1989:32).

1931-1936 yılları arasında sürdürülen ikinci cumhuriyet döneminde Bask milliyetçileri Bask otonomi statüsü elde etmek için çalışmıştır. Bu dönemde Bask bölgesi ayaklanma ve isyanlar ile meşgul durumdaydı. Bunun nedeni merkezi hükümetin sürdürdüğü anti otonomi politikalarıydı. 1936 yılında Bask bölgesine otonom statüsü verilmesine rağmen üç yıl süren iç savaş sonucunda yeniden bu statüyü kaybetmiştir. 1936-1939 yılları arası süren iç savaşta Franco'nun birlikleri Bask bölgesi için sembolik önemi olan Guernica'yı bombalaması sonucu bu durum Bask milliyetçilerinin İspanya ile girişecekleri mücadelede güç alacakları bir itici güç olacaktır. Yaklaşık üç saat süren saldırı şehri tamamen yaşanamaz hale getirmiş ve 1654 sivil bu saldırıda hayatını kaybetmiştir. (Edles, 1999'dan akt. Demir, 2017:229). Ayrıca yine iç savaşta Franco'yu destekleyen Hitler'in Kondor Lejyonu birlikleri bir Bask köyü olan Durango'yu bombalamıştır. Bu saldırı tarihte ilk defa askeri nedenler dışındaki bir nedenden dolayı sivil halkın havadan atılan bombalarla katledildiği saldırdır (Clark, 1984:60).

1939 yılında biten iç savaş sonucu Franco diktatörlüğü başlamış ve birçok Basklı sürgün hayatı yaşamaya başlamıştır. Askeri mağlubiyet ve otonomi kaybı yanında, sivil savaşın sonucunda Basklılar Franco rejmi altında ciddi baskılar ile karşı karşıya kalacaktır.

4.4.3. Franco Dönemi Politikaları Çerçevesinde Sebepler

Gurr ve Harff (1994:84), bir insanın kendisini ayrımcılığa maruz kalan bir etnik grup ile ne kadar kimliklendiriyor ise onun hareket etme motivasyonun o kadar fazla olduğunu belirtmektedir. Franco zamanı Basklılar için şiddetli baskının olduğu bir dönemdi. Franco'nun Bask milliyetçiliğine yönelik tutumu yalnızca onları yok etmeye yönelikti. Franco'nun infaz ekibinin 21,780 Basklıyı öldürdüğü bilinmektedir (Kurlansky, 1999:227). Hapishanelerde ki birçok Basklı itiraf etmeleri için işkenceye maruz kalmış ve işkence etmeyenlerde öldürülmüşlerdir. Franco'nun askeri ekibi 4,000 ve 7,000 arasında değişen Basklı siyasi mahkûma grup ayrımı uygulayarak şiddet uygulamıştır. Gurr (2000:106) bu durumu şöyle tanımlamaktadır: " kamu politikası ya da sosyal uygulama konusu olarak etnik grup üyelerinin üzerinde tiksindirici biçimde uygulanan politik, ekonomik ve kültürel kısıtlamalar." Bu tür uygulamalar Bask milliyetçiliğinin radikalleşmesine sebep olmuştur.

Basklılar İspanya'da ki diğer gruplarla karşılaştırıldığında ayrı tutulmuş ve sistemik baskıya maruz bırakılmışlardır. Çünkü Bask otonomisini elde etmek için meydana gelen hareket direkt merkezi hükümeti tehdit etmiş ve diğer grupların yapamadığı şekilde İspanya merkezi otoritesini baskı altına almaya çalışmıştır. Merkezi hükümet Bask bölgesine ihtiyaç duymaktaydı çünkü bu bölge ülkedeki en zengin bölgelerden biri haline gelmişti. Alava'da ki İspanya ordusunun üst düzey temsilcisi General Gil Yuste'nin deklare ettiği şu sözleri önemlidir (Clark,1984:62): " Bu iğrenç ayrılıkçılar bir vatana sahip olma hakkına sahip değiller. Bask milliyetçiliği çökertilmeli, ayakaltında çiğnenmeli ve köklerinden sökülmelidir". Franco döneminde hükümetin Bask toplumu üzerinde geniş baskısı, geniş tutuklamalar ve Bask kültürünün yok edilmesi gibi politikalar gerçekleştirilmekteydi. Bask dili olan Euskera'nın da kullanılması yasaklanmıştı. Ayrıca işçilerin gerçek maaşları 1940'dan beri düşüş göstermiş, işsizlik artmış ve 1947 genel grevinde 6000 Basklı tutuklanmış ve 15,000 Basklı işçi işinden kovulmuştur (Zirakzadeh, 1991:63-4). Tüm bu faktörler Basklıların daha da milliyetçi hareketlenmelere yönelmesine ve radikalleşmesine sebebiyet vermiştir.

Franco ülke içi güvenlik sorunları ile başa çıkmada askeri seçenek dışında ki seçenekleri dışlamıştır. Dolayısıyla askeri öncelik alan iki yöntem uygulamıştır. Bunlardan ilki ülkenin refahı, huzuru bozulduğunda ODD (Olağandışı Durum/ State of Exception) ilan edilmesidir. ODD ile ifade özgürlüğü, seyahat özgürlüğü, mektupların gizliliği ve işçi hakları gibi konular rafa kaldırılmakta ve ciddi kısıtlamalar getirilmektedir. ODD uygulamaları kurallara biat etmeyenlerin yer ve zamana bakılmaksızın ve yakınlarına da haber verilmeksizin tutuklanmasına hizmet etmektedir (Clark,1984'den akt. Demir,2017:242).

Franco rejimi döneminde uygulanan ikinci politika ise bütün İspanya'nın askeri bölgelere bölünmesi ve her birine askeri mahkeme tahsis edilmesidir. Bu mahkemeler delillerden çok itiraflar aracılığıyla karar vermektedir. Ayrıca işkence ve tehdit bir nevi yasallaştırılarak uygulanması söz konusu olmaktadır. (Clark, 1984'den akt. Demir,2017:243).

Tarrow (1994:92-3), baskının sık sık taktik anlayışlarının radikalleşmesinin kaynağı olduğunu ve baskıyı etkisiz hale getirmek için artan kolektif eylemlere sebebiyet verdiğini ifade etmektedir. Bask toplumu içerisinde PNV, İspanya'nın ileri de demokrasiye geçeceğine inanarak çatışmadan çok İspanyol hükümetleri ile müzakereden yana tavır sergilemiştir. PNV'nin uzun vadeli amacı bağımsız Bask devletini ortaya çıkartmaktı fakat bu amaç demokratik yollar ile yapılacaktı. Fakat Franco rejiminin Bask toplumu üzerinde ki yoğun baskısı 1950'lerde Ekin denilen, Bask kültür ve diline sıkı sıkıya bağlı bir grubu ortaya çıkaracaktır. Ekin üyeleri PNV içerisinde birleşince silahlı eylemleri kullanma yönündeki politikaları sonucu PNV'nin ılımlı politikaları kenara itildi. Bu radikalleşme 1959 yılında ETA'nın kuruluşu ile devam edecektir.

4.4.4. ETA'nın Ortaya Çıkışı ve Örgütsel Sebepler

Yukarıda anlatıldığı üzere ülke içerisindeki güvenlik ile ilgili politikalara askeri açıdan bakan Franco rejimi 1955 ve 1975 arasında 12 kez ODD ilan etmiştir. Bu dönemlerin biri hariç hepsi Bask bölgesini kapsamıştır (Clark, 1984:62-3). ETA 1959 yılında tam da ODD politikalarının uygulandığı zamanda ortaya çıkmıştır. Örgüt ilk yıllarında Bask toplumunu Franco rejiminden koruyan bir güç olarak görülmüştür. ETA'ya bu dönemlerde artan sempati yine yukarıda değinilen Burgos Davası sırasında daha da artmıştır. ETA'nın kısa sürede Bask halkı tarafından sempati duyulup destek görmesinin nedeni Franco rejimi zamanında ortaya çıkmasıdır. ODD uygulamalarının 1955 yılında ortaya çıktığı göz önüne alınırsa ETA'nın konjoktür olarak tam zamanında ortaya çıktığı söylenebilir. 1975 yılına kadar sürecek Franco rejimine karşı ETA'ya yalnız Basklılar değil İspanya'nın tüm bölgelerinden destekler olmuştur.

Tarrow, hareketlerin sosyal ağlar aracılığıyla kolektif eylemler dağıtarak ve ilgili grupların ortaya çıkması için politik boşluk yaratarak fırsatlar ortaya çıkardığını ifade etmektedir (Tarrow, 1994:82). Bu anlayış ETA'nın ortaya çıkmasında etkili olmuştur. ETA'nın teröre başvurma sebepleri Bask bilincinin artmasını sağlamak, Bask kültürünü yeniden canlandırmak ve İspanya hükümetine karşı Bask sosyal hareketine dönüştürmektir. ETA, bu amaçlara ulaşmak için şiddeti kullanmıştır. Aynı zamanda ETA'nın şiddete vurmasındaki esas amaç İspanya'ya ait olan her şeyden olan nefrettir (Sullivan, 1988:38). Köken olarak PNV'nin bir parçası olan ETA daha sonra PNV ile bağlarını koparmıştır. Çünkü PNV, ETA'nın istediği Franco'ya karşı silahlı mücadele taraftarı değildi. ETA, Bask toplumuna ait olan değerlerin ve bağımsızlığın ancak silahlı mücadele ile mümkün olacağını düşünüyordu. Birçok ETA militanı için ETA hem Franco'nun diktatörlüğüne karşı ayaklanma başlatmak amacıyla ortaya çıktı hem de uyuyan Bask toplumunu uyandırmak için (Heiberg, 1989:106).

Gurr (2000:69), ETA'nın teröre başlamasındaki sebepleri bir kaç faktör şeklinde sıralamış ve bunların örgütü ayakta tuttuğunu iddia etmiştir. Bunlar, geçmiş kayıplara karşı kızgınlık, gelecek muhtemel kayıplara karşı korku ve olası kazançlara olan umut.

ETA'nın ortaya çıktığında ana amaçlarından birisi ya Franco rejimini devirmek ya da Franco hükümetinin silahlarını isyancılara vermesini sağlamaktı. Fakat ETA İspanyol hükümetinin ciddi baskılarına maruz kaldı ve yer altına çekilmeye zorlandı ve burada şiddet taktiklerini kullanarak mücadelesine başlamıştır. Yani ETA, Franco rejiminin baskılarıyla daha da radikalleşerek 1960'lı yılların sonlarında eylemlerine başlayacaktır.

ETA'yı şiddete ve teröre başvurmaya iten nedenlerden bir diğeri de Bask toplumunu provoke etmektir. ETA, silahlı mücadele politikası ile İspanya'nın karşı mücadelesine sebebiyet vermiş ve örgütün aldığı zayıat ve kayıplar Bask toplumu üzerinde mağduriyet politikası şeklinde sunulmuştur. İspanya hükümetlerinin uyguladığı ciddi baskı Bask toplumunun tepkisine sebep olmuştur. Sullivan (1988:44) ETA'nın bu politikasının amacının fiziksel olarak düşman güçlerinin Euskadi'nin dışına çekilmesinden çok hükümetin politikalarının meşruluğunu yıkmak olduğunu iddia etmektedir.

Tarrow (1994:112), yıkıcı kolektif eylemin belirsizlik ve korku yaratan daha radikal ve şiddet biçimlerine dönüştüğünü varsaymaktadır. Baskı altına alma doğal olarak bu sonuçlara sebep olmaktadır. Gurr (2000:132), ciddi baskının yoğunlaşmaya ve çatışmanın uzamasına sebep olacağını iddia etmektedir. 1968 yılında ETA militanı Txabi Etxebarrieta'nın öldürülmesi sonucu örgütün misilleme olarak San Sebastian Polis müdürü Manzanas'ı öldürmesi İspanya hükümetinin Bask bölgesinde kuşatma politikası yürütmesine ve birçok ETA mensubunun tutuklanmasına sebebiyet vermiştir. Franco döneminde uygulanan bu politika Tarrow ve Gurr'un belirttiği gibi şiddetin radikalleşmesine neden olmuştur. Daha sonra başlayacak Burgos davaları ile ETA'ya sempati ve destek artacak ve örgüt eylemlerinde meşruluk zemini aramaya çalışacaktır.

1968'den önce ETA'nın saldırıları doğası gereği sembolik düzeydeydi. Fakat bu durum etnisite yıl İspanya kolluk teşkilatının (Guardia Civil) ETA üzerinde ki yoğun baskısı ile değişmeye başlamıştır. Bask toplumu söz konusu güvenlik biriminden son derece şikâyetçi ve rahatsız durumdaydı (Clark, 1984). Dolayısıyla ETA daha sonra ki saldırılarının odak noktasına bu birimi yerleştirecek ve Bask toplumunun desteğini artırmaya çalışacaktı.

Yapılan bazı yasal düzenlemeler de ETA'nın eylemlerinde kullandığı araçlardan olacaktır. 1960 yılında kabul edilen Kanun Hükmünde Kararname ile ETA mensuplarının sivil mahkemeler yerine askeri mahkemelerde yargılanması sağlanmıştır. İsyan, sabotaj, terörizm ve soygunculuktan suçlu bulunan militanlar ya idam edilmişler ya da ömür boyu hapse mahkûm edilmişlerdi. Franco'nun ölümünden sonra ki yıllar da gösterecektir ki bu politikalar ETA'nın radikalleşmesine neden olmuştur.

Franco sonrası demokrasiye geçiş döneminde 1977 anayasa referandum sürecinde Bask toplumu PNV partisi tarafından kendilerinin anayasada yok satıldığını iddia etmesiyle seçimi boykot etme kararı aldı. Yüksek orandaki seçime gitmeme kararı ile Bask toplumu yeni İspanya'nın kendileri için yeni olmadığını düşünmüşler ve politik mücadeleden çok askeri mücadeleden yana olanların desteklerini artırmalarına neden olmuştur. Dolayısıyla ETA bu süreci de iyi bir şekilde değerlendirecektir. İspanya anayasasının getirdiği bütün yeniliklerine rağmen, ETA terörizmi bitmemiş, aksine en yoğun dönemlerini yaşamıştır. ETA'nın yapmış olduğu eylemlerin %23'ü neden olduğu ölümlerin ise % 29'u 1978 ile 1980 arasında yaşanmıştır (GTD'den akt. Demir, 2017:234).

Franco sonrası dönemde ETA'nın eylemlerine devam etmesinde merkezi hükümetin yasal düzenlemelerine tepki göstermesi 1981 yılında kabul edilen "Anayasa'nın Korunması Yasası" ile devam etmiştir. Yasa kapsamında terörizm "İspanya'nın birliğine karşı herhangi bir hareket " olarak tanımlanmış ve 23 Herri Batasuna üyesi gözaltına alınmış ve İspanya hapishanelerinde kalan ETA mensuplarının anayasal haklarını askıya almıştır. Aynı şekilde bu yasa ile İspanyol hapishanelerinde Basklıların sayısı ciddi şekilde artmaya başlamıştır. Fiziksel ve yasal baskı hükümetin Basklılara karşı şiddetini artırdı ve Basklılarda İspanya'da rejimin liberalleşmesine rağmen hiçbir şeyin değişmediği algısı ortaya çıktı. Uluslararası Af Örgütü 1980/81 tarihli raporunda İspanya'nın anti terörizm yasasını eleştirmiş ve İspanyol hapishanelerindeki mahkûmların kötü koşulları hakkında rapor vermiştir. Geçiş yıllarında, Bask bölgesinin otonomisi hala

belirsizliğini koruyor iken, ETA devam eden müzakerelerde Bask milliyetçilerinin pozisyonunu güçlendirmek için eylemlerini artırmıştır.

ETA'nın geçiş sürecinde ki artan eylemlerinin sebepleri konusunda bir takım teorisyenlerin görüşleri önemli yer tutmaktadır. Sosyal hareket teorisyeni Stanley Payne, güçlü dilsel ve kültürel korkunun bazı Bask milliyetçilerini beklenmeyen şiddetli eylemlere yönelttiğini iddia etmektedir. Ibarra Güell ve Robert Clark ise zemini hükümet reformlarına kaptırma korkusu ve bulunulan konjoktürde merkezi önemde bir örgüt olma algısının şiddete sebebiyet verdiğini belirtmektedirler (Zirakzadeh,1991:195-6). Her iki yorum da ETA'nın artan şiddetini açıklamaya yöneliktir.

ETA'da aynı şekilde şöhretini yeni oluşmuş olan PNV'ye kaptırmaktan ve otonomi tartışmaları arasında marjinalize olmaktan korkmaktaydı. Sonuç olarak ETA, taktik değişiklik olarak silahlı saldırılarını devam ettirme kararı aldı. Örgüt " ETA Juan Carlismo'ya Karşı" başlıklı kitapçık yayınlamaya şunları ilan etmiştir (Clark:1984:74): " Silahlı çatışmayı erteleyemeyiz çünkü liberal demokrasi bizim için taktik amaçtan öte bir anlam ifade etmemektedir. Pasifist örgütler bizim için değersizdir. Bunun yerine oligarşinin gücü üzerinde kazanç sağlayabilecek mücadeleci örgütler yaratmalıyız".

ETA, yukarıda ki açıklama çerçevesinde özellikle geçiş sürecinde eylemlerini artırmış ve 1978-1980 yıllarını en şiddetli yılları olarak kayıtlara geçirmiştir. ETA tarafından yapılan yıllık suikastlar bu yıllarda 67-88 aralığında değişmiştir.

Tablo 8. Yıl Aralıklarına Göre ETA'nın suikast Sayıları ve Olaylar

Periyot	ETA Cinayet Aralıkları	Otonomi İle İlgili Olaylar
1959-1967	0	Franco Rejimi-Ağır Baskı
1968-1973	0-3	Franco'nun Son Yılları- ETA'nın Başbakan Blanco'ya düzenlediği suikast
1974-1977	9-17	İlk Suarez Hükümeti, Geçiş süreci referandumda onaylandı,
1978-1980	67-88	Anayasa kabul edildi. Otonom topluluklara yasal statü verildi. Bask halkı referandum ile otonomi statüsünü onayladı, Bask meclisi seçildi.

Kaynak: Heiberg (1989:57)

İspanya'da geçiş süreci yaşanıyor ve yeni bir İspanya ortaya çıkıyor iken, ETA belirsizlik ve gündemlerinde olan karar verme süreçlerini etkileme maksatlı yeni politik fırsatlardan yararlanmanın elverdiği ortam neticesinde eylemlerini artırmıştı. Sonunda ETA, Franco'nun ölümünden beri İspanyol hükümeti alanında bir geçişin oluşmadığını öne sürmüş ve bu nedenle gerekli değişiklikleri provoke etmek için çatışmanın gerekli

olduğunu belirtmiştir. Yani ETA bu değerlendirmesinde Franco rejimi ile geçiş dönemi hükümetleri arasında bir fark görmediğini izah etmiştir (Zirakzadeh, 1991).

4.5. İspanya' nın ETA Terörizmi ile Mücadele Yöntemleri

Bu bölümde İspanya'nın terörle mücadele yöntemleri güvenlik, yasal/hukuki ve siyasi alanlar olmak üzere üç alt başlık altında incelenecektir. ETA örgütü 1959 yılında kurulmasına rağmen ilk eylemini 1968 yılında yapmıştır. Dolayısıyla İspanya'nın ETA terörü ile mücadelesini bu yıldan sonra başlatmak daha verimli olacaktır. Fakat Franco rejimi 1975 yılına kadar sürmüş ve ETA terörü ile mücadelede bu dönemde sadece askeri tedbirler alınmıştır. Bazı yazarlar İspanya'nın ETA terörü ile mücadelesine Franco rejiminin bittiği 1975 yılından başlasa da Franco rejiminin ETA terörü ile mücadelesini anlatmak faydalı olacaktır.

4.5.1. Güvenlik Alanında

Franco döneminde ETA terörü ile mücadelede sadece askeri tedbirler kullanılmıştır. ETA ilk ciddi eylemini 1968 yılında gerçekleştirmiş ve sonrasına İspanya'nın çeşitli bölgelerinde ve Bask bölgesinde sıkıyönetim ilan edilmiştir. Bu dönemde terörist eylemleri yapanlar, eylemlere karışanlar ve destekleyenler baskı ve kontrol altında tutulmuştur. Bask bölgesinde uygulanan ODD uygulaması ile Basklıların gösteri ve protesto yapmaları engellenmiş ve vatandaşlık hakları askıya alınmıştır. Yine bu dönemde terörle mücadele adı altında siyasi partilerin kurulması yasaklanmış ve var olan partilerin de kapatılması sağlanmıştır. Bu dönemde gerek gözaltı ve tutuklamalar gerekse ODD uygulamaları ile ETA ciddi ölçüde zarar uğramış olsa da Franco rejiminin orantısız güç kullanması, terör eylemlerine karışmayanların da tutuklanması ve Bask halkına karşı yapılan baskılar gibi faktörler ETA'ya olan halk desteğinin artmasını sağlamıştır (Şimşek, 2010:329; Demir;2017:247).

Franco sonrası dönemde Basklılar ve tüm İspanyollar üzerindeki baskı politikasına son verilmesi amaçlanmıştır. Dolayısıyla bu dönemde özellikle ODD gibi Basklılar üzerinde baskı oluşturan uygulamalara gidilmemiştir. Demokratik İspanyol terörle mücadele modeli ciddi suçlar ve terörist saldırılar ile baş edebilmek için Madrid hükümeti tarafından Franco'nun baskıcı uygulamalarından uzaklaşmak amacıyla meydana getirilen "Ulusal Mahkeme (Audiencia Nacional)'a dayanmaktadır. Alonso ve Reinares (2005), bu noktada temelde yargısal bir değişiklikten söz etmektedir. Çünkü Franco döneminde terörizm vakalarının askeri mahkemelerce ele alınması uygulamasına son verilerek bu noktada yerel mahkemeler yetkili kılınmış ve terörizm ile mücadelenin kanun sınırları içerisinde olmasına özen gösterilmesi amaçlanmıştır.

Reinares ve Alonso (2005:53): "Demokratik geçiş ve bütünleşme yıllarında yükselen politik elitler ve geçmiş uygulamaları silmek zorundaydılar ve hukukun üstünlüğü ve açık toplum temelinde reformları hazırlamakla yükümlüydüler" şeklinde görüş belirtmektedir.

Demokratikleşme ile birlikte polis birimleri askeri yönetimden ayrılmış ve kurumlar arası işbirliğine önem verilmiştir. 1978-1980 yılları arasında ETA terörizminin zirve yaptığı zamanlarda, İspanyol hükümeti ETA saldırıları ile mücadele etmek amacıyla iç güvenlik yapısında işlevsel değişikliklere gitmiştir. Salinas (2003:36) bu yapının 1977'den önce Savunma Bakanlığı ve istihbarat teşkilatı olan Centro Superior de Informacion de la Defensa (CESID)'in kurulması ile ortaya çıktığını iddia etmektedir. CESID aslında savunma bakanlığına bağlı olan bir askeri istihbarat örgütüdür. CESID, karşı istihbarat ve terörle mücadele konularında iç güvenlik açısından üç önemli birim ile çalışmaktadır: 1) Ulusal Polis (Policia Nacional) 2) Sivil Muhafızlar (Guardia Civil) 3) Ertzaintza (Bask ülkesi bölgesel polis gücü) (Salinas, 2005).

1979 yılında ETA terörünün tırmanması ile sivil muhafızlar içerisinde Kırsal Antiterörist Grubu (Rural Anti Terrorist Group/RAG) ve Ulusal Polis içerisinde Özel Operasyonlar Grubu gibi iç güvenlik birimlerinden oluşan yapılar Bask ülkesinde ki ETA faaliyetleri hakkında terörist bölge değerlendirmesi için bölgeye gönderilmişlerdir (Jimenez, 2002). İspanya'nın demokratik hükümetleri iç güvenlik açısından silahlı kuvvetleri müdahale aracı olarak kullanmaya sıcak bakmamaktaydılar. Fakat Franco rejiminin askeri tedbirleri uygulama politikası İspanya'da 1980 yılına kadar canlılığını korumaktaydı. GEO ve Ertzaintza gibi birimler anti terörizm olaylarında sıkça kullanılmaktaydılar. CESID ETA terörü ile mücadelede özellikle örgüt içerisine köstebek yerleştirme ve telefon dinlemesi konularında oldukça aktif olmuştu.

İspanya'nın ana terörle mücadele birimi olan GEO 1978 yılında kurulmuştur. Bu birim 1979 yılında Bask bölgesinde konuşlanarak ETA terörü ile mücadelede aktif rol oynamıştır. 1982 yılının sonunda GEO çok iyi eğitilmiş 150 kadar elemana sahip bulunmaktaydı. GEO'nun ilk operasyonu 1981 yılı Mayıs ayında idi. Bu operasyonda GEO örgüt tarafından kaçırılan rehinelere örgüt elemanlarını etkisiz hale getirerek serbest bırakılmalarını sağlamıştır (Central Intelligence Agency/CIA, 2016).

1980 yılında Terörle Mücadele Müşterek Komutanlığı (Counter-Terrorism Unified Command/Mando Unico para la Lucha Contraterrorista-MULC) kanunlar çerçevesinde ETA ile mücadele etmek amacıyla kurulmuştur. Bu yapı özellikle sağ kanatla ilişkili yapıları dağıtmakta aktif rol oynamıştır. MULC eski ETA aktivistlerini entegrasyon ve normalleşme süreçlerinde kullanıp ETA'yı yalnız bırakmayı amaçlamıştır.

1982 yılında İspanya'da iktidara gelen Sosyalist İşçi Partisi (Partido Socialista Obrero Espanol/PSOE) hükümeti ordudan gelen ciddi taleplere yönelik olarak ETA'ya karşı mücadelenin sertlik derecesini artırmayı amaçlamış ve bu durum anti demokratik mücadelenin zeminini hazırlamıştır. 1983 yılından başlayarak İspanya'da "Anti Terörist Kurtuluş Hareketi (Grupos Antiterroristas de Liberacion /GAL)" adı verilen örgütün ETA ile mücadelesi başlamıştır. GAL'ın amacı ETA'yı örgütün bizzat kullandığı yöntemlerin kullanılması ile kökünün kazınmasıdır (Özçer, 2006'dan akt. Şimşek,2010:330). GAL'in diğer amacı ise Fransa'yı ETA ile mücadele konusunda İspanya ile beraber işbirliğine ikna etmektir.

GAL, daha çok Fransız ücretli askerlerinden oluşan, mahkemenin yargı yetkisinin dışında ETA üyelerini infaz eden bir birimdir. Ekim 1983 ve Temmuz 1987 arasında grup

lağvedilmeden önce 27 kişi öldürmüştür (Reinares ve Jimenez, 2000). GAL'in uygulamaları ETA terörünü bitirmekten çok örgütün üyelerini davaya bağlılık konusunda daha da kamçılamıştır. 1987 yılında İspanyol hükümeti GAL'i tamamen ortadan kaldırmıştır (Şimşek, 2010: 330-1).

Bask bölgesinde yerel nüfusun desteğini alan polis gücünün görevlendirilmesi İspanya hükümeti tarafından kabul edilmiştir. Sivil Muhafızlar ve Bask polisi arasında çok iyi bir şekilde işleyen koordinasyon yapısı bulunmaktaydı. İspanya'da 1978'de kabul edilen anayasa ile Bask bölgesinin kendi polis gücünü kullanması terörle mücadele konusuna olumlu yönde etki etmiştir.

4.5.2. Yasal/Hukuki Alanda

İspanya'da 1978 yılında kabul edilen anayasa ile bölgeler ve milliyetlerin özerkliğinin tanındığı belirtilmiştir. İspanya içerisinde ki toplulukların bayrak, dil ve işaret gibi sembolik figürlerinin, İspanya bayrağı ve dili yanında söz konusu özerk bölgeler tarafından kullanılabileceği ifade edilmiştir. Anayasa ayrıca özerk bölgelere otonomi getirmektedir (Spanish Constitution, 2006'dan akt. Demir, 2017:248).

1978 anayasası ile özerklik verilen 17 bölgeden birisi Bask Otonomi Topluluğu (CAV)'dur. Bask statüsü Bask bölgesinde 1979 yılında kabul edildikten sonra Navarra dışında üç bölge (Vizcaya, Guipuzcua ve Alava) Bask ülkesini meydana getirmiştir. Fakat Navarra bölgesi için anayasa ilerde ki hak kazanımı için Bask ülkesine bağlanabileceği şeklinde bir ifade konulmuştur. Bu durum Bask toplumu içerisindeki ılımlı milliyetçi görüşlere sahip halkı tatmin etmiştir (Demir, 2017:248).

1978 Anayasası ile Bask toplumu 1876 yılında ellerinden alınan Foral sisteme benzer bir yapıya sahip olmuştur. Bask hükümeti söz konusu anayasaya göre Başkan ve Parlamento gibi yönetim organlarına sahip olmuştur. Hükümetin kendi sağlık sistemi, vergi politikası bulunmaktadır. Parlamento üç Bask bölgesinin her birinden 25 milletvekilinin seçilmesi ile oluşmuştur. Bask ülkesinin İspanya parlamentosu içerisinde de temsilcileri bulunmaktadır (Clark, 198'den akt. Demir, 2017:249).

1978 anayasası ile getirilen söz konusu düzenlemeler Bask toplumunun İspanyol anayasal sistemi içerisinde bütünleşmesini amaçlamaktadır. Bütünleşme ve normalleşme ile beraber Bask toplumunun sistem içerisinde entegrasyonu sağlanarak ETA örgütüne karşı sempati ve desteği bitirmek hedeflenmiştir. 1978 anayasasının kabulü ve demokratik geçiş sürecinden sonra ETA'ya olan destek gittikçe azalacak ve sonunda örgüt silah bırakacaktır.

Franco döneminde terörle mücadele konusunda yalnızca askeri tedbirler uygulanıyorken, teröristlerin yargılanması askeri mahkemelerde yapılmaktaydı. 1975 yılında Franco rejiminin bitmesi ile beraber 1977 yılında terörizm suçluları genel mahkemelerde yargılanmaya başlanmıştır (Alonso ve Reinares, 2005). Franco sonrası hükümetler, Franco döneminden kalma hukuksuzlukları bitirmek için çaba sarf etmişlerdir.

İspanya'da terörle mücadele alanında hukuki zeminin oluşması 1978 yılında yapılan söz konusu anayasa ile meydana gelmiştir. Yani İspanya'nın ETA terörü ile mücadelesinin en üst hukuki dayanağı 1978 anayasasıdır Altun ve Karaman (Özçer, 2006'dan akt. 2012:23). 1978 anayasasının aynı zamanda bir özerklikler anayasası olduğunu iddia etmektedir. Söz konusu anayasa özerklikler sistemini sağlayarak doğrudan terörle mücadele etmek ile ilgili olmayıp ülkedeki ayrılıkçı tarihsel milliyetlerin anayasal sistemle bütünleşmesini sağlamaya yöneliktir. Özerklik sistemi bölgede demokratik bir çevre yaratarak terörle mücadeleye katkıda bulunmuştur. Franco döneminin aksine Bask bölgesi ve diğer bazı bölgelere verilen özerklik statüleri ile ETA terör örgütünün saldırılarında kullandığı meşruiyet zemini yok edilmiştir.

Franco dönemi ve geçiş döneminde çıkarılan terörizmle mücadele yasaları çok sıkı güvenlik tedbirleri içermesine rağmen sivil hakları konusunda sık sık uluslararası toplum tarafından eleştirilmekteydi. 1960 yılında çıkarılan kanun hükmünde kararname askeri yargıya terörizm faaliyetlerini yargılama yetkisi verirken bunların çoğu idam cezası ile sonuçlanmaktaydı. Terör davaları gizlice görülürken, savcılara iddianame üzerinde kısıtlı çalışma imkânı tanınarak davanın meşruiyeti sorgulanır hale gelmekteydi. Ayrıca savunma makamına yeterli derecede kendisini savunma ve söz hakkı tanınmamaktaydı. 1963 yılında çıkarılan bir yasa terörist suçların askeri mahkemelerde yargılanmasını kanundan çıkarırken, idam cezalarını da askıya almıştır. Fakat 1975'in ilk aylarında Bask bölgesinde ki şiddet artınca söz konusu değişiklikler geri alınmıştır. İdam cezası tekrar yürürlüğe girmiş ve terör suçlarında savcılara iddianame alanında dar zaman verilmiştir (Kurlansky,1999:99).

Demokrasiye geçiş döneminde ETA terörü şiddetini artırdığında 1977 yılında hükümet güvenlik güçlerine yargısal emir olmadan gözaltı sürelerinin uzatımına ve ev aramalarına izin vermiştir. Yine 1978 yılında çıkarılan kanun hükmünde kararname telefon dinlemeleri, posts kontroller ve yine izin alınmaksızın ev aramalara yönelik birimlere yetki vermiştir. Etnisite yıl gözaltı süresinin maksimumu 3 günden 10 güne çıkarılmıştır. Ayrıca 1980 yılının başlarında terörizm suçlarının tanımı genişletilmiştir (Central Intelligence Agency/CIA, 2017).

İspanya 1980 yılına kadar terörle mücadele alanında faaliyetlerini Kanun Hükmünde Kararnameler yoluyla yürütmüştür. 1980 yılında ilk defa terörizm ile mücadele yasası çıkarılmıştır. Fakat bu kanun anayasada belirtilen bazı hakları ihlal ettiği gerekçesi ile eleştirilmiş ve tepki almıştır. 1984 yılında çıkarılan "Terörle Mücadele Yasası" 1980 yılında ki kanuna göre daha kapsayıcı bir kanun olmuştur. Yine 1988 yılında "Ceza Yasası" ve "Adli İşlemler Yasası"nda ilk yapısal değişiklikler yapılmıştır (Jimenez, 1992'den akt. Demir, 2017:252). Franco rejiminden sonra terörle mücadeleyi hukuka dayandırmaya çalışan İspanyol hükümetleri gittikçe daha demokratik ve hukukun üstünlüğünü esas alan kanunlar ortaya çıkarmıştır. 1986 yılında İspanya'nın AB'nde üyelik sürecine giden yolda insan hakkı ihlalleri ve sivil asker ayrımı konularında İspanya'nın kanunsal düzenlemeleri önem taşımaktaydı.

İspanya'da terörle mücadele ile ilgili ana hukuki düzenlemeler "Ceza Yasası"nda ve "Ceza Muhakemeleri Usul Yasası"nda düzenlenmiştir. Ceza Yasası, terör suçlarını ve

bunlara öngörülen cezaları düzenlerken; "Ceza Muhakemeleri Usul Yasası" terör suçlarının soruşturulmasında görevli güvenlik güçlerini ve adli makamları belirlemektedir. Aynı zamanda terör suçlarından şüpheli görülen şahıslara atfedilecek özel prosedürleri ve şüphelinin haklarını da düzenlemektedir. Özellikle Franco'nun ölümünden sonra ETA ile mücadelede çoğu alanda yasal düzenlemeler yapılmıştır. Ceza, adalet sisteminde yapılan çalışmalar İspanya'nın terörle mücadeledeki yaklaşımını göstermektedir (UTSAM,2010'dan akt. Altun ve Karaman, 2012:24-5).

İspanya terörle mücadelede Franco döneminde olduğu gibi askeri enstrümanlar dışında daha çok yasal ve siyasi yolları kullanmayı tercih etmişlerdir. Yasal yollar açısından çıkarılan terörle mücadele kanunlarında daha sıkı önlemler alınmıştır. Söz konusu yasalarda polis ve hükümetin yetkileri artırılmakta ve terörizm suçları için cezalar artırılmaktadır. Aşağıda söz konusu önlemlerden bir kaçı yer almaktadır (Central Intelligence Agency/CIA, 2017):

- Terörizm ile işbirliği içerisinde bulunanlara en az 6 en çok 12 yıl hapis ve 150,000-750,000 peseta⁴⁶ para cezası
- Teröristleri destekleyici nitelikteki gazete ve diğer elektronik medya aygıtlarına yönelik kapatma cezası ve personeline yönelik hapis cezası
- Yargıçlara polislerin telefon dinlemesine yönelik yetki verilmesi
- İspanyol mahkemelerine İspanya dışındaki yerlerde İspanyollar tarafından işlenen terörist faaliyetleri yargılama yetkisi verilmesi
- Yargı mekanizmasına terör suçları ile suçlanan kültürel, sosyal ve siyasi gruplara yönelik yargılama yetkisi verilmesi
- Ülkenin milli ve sembolik değerlerine karşı suç işleyenlere yönelik ağır yaptırım cezaları
- Terör duruşması öncesi, sonrası ve sırasında mahkûm veya gözaltına alınan kişi için yargı erkine münferit hapsedilme yetkisi verilmesi
- Güvenlik güçlerine teröristlerin saklandığı veya yaşadıkları özel yerlere yönelik izin belgesi gerekmeksizin arama yetkisi verilmesi
- Terörist ile mücadele için itirafçılık mekanizması kurulması

Güvenlik güçlerine verilen telefon dinleme ve gözlem yetkisi yasallaştırılarak daha önceki dönemde meydana gelen hukuksuzlukların tekrar oluşmasının önüne geçilmiştir.

İspanya'da ETA terörü ile mücadele çerçevesinde çıkarılan terörle mücadele yasaları terörizmin kapsamını dar tutarak bu suçlarla ilgisi olmayanların suçlanmasının önüne geçmeyi amaçlamıştır.

4.5.3. Siyasi Alanda

İspanya'nın ETA terörü ile mücadelede güvenlik ve yasal zemin dışında siyasi alanda da ciddi adımlar attığı görülmektedir. Bu alanda özellikle ülke içinde alınan politik

⁴⁶ İspanyol parası.

kararlar, planlar, paktlar, ülkelerle işbirlikleri, uluslararası işbirlikleri ve ETA ile yapılan müzakereler önem taşımaktadır.

İspanya, ETA'nın örgütsel yapısını çözmek için 1981'de yeniden topluma kazandırma (reinsercion) ve 1989 yılında mahkûmların cezaevine dağıtılması (dispersion) gibi politikalar izlemiştir. Yeniden topluma kazandırma politikası İspanya devletine karşı işlenen suçlarda pişmanlık gösterilmesi karşılığında suçun hafifletilmesi veya affedilmesini içermektedir (Türkeri,2007'den akt. Demir,2017:252). Söz konusu terör örgütlerinin topluma kazandırılmasını amaçlayan sosyal entegrasyon politikası İspanya'nın 1986'da AB'ne üye olabilmesi için yapması gerekli olan adımları oluşturmaktaydı. Bu politikanın ETA ile mücadele de başarısı asla yadsınamaz.

Sosyal entegrasyon kapsamında İspanya örgüt elemanlarının tekrar örgüt içerisine girmesini önlemek ve ideolojik bağlantıya son vermek amacıyla geniş kapsamlı aflar çıkarmıştır. Bu dönemde yüzlerce kişi aftan yararlanmak maksadıyla başvuruda bulunmuştur. İspanya'nın mahkûmların cezaevlerine dağıtılması politikası da meyvelerini vermiş, ETA mahkûmları ülke genelinde ki hapishanelere dağıtılarak örgütün hapishanelerden yönetilmesinin önüne geçilmiştir (Semiz ve Tseveenlkhaazal,2008'den akt. Şimşek,2010:334-5).

1983 yılının ilk aylarında İspanyol hükümeti "ZEN Planı"nı devreye sokarak Bask bölgesinde ki bölgesel terörizmi bitirme amacı taşımıştır. 1982 yılında iktidara gelen sosyalist PSOE hükümeti söz konusu plan için 110 milyon Dolar bütçe ayırmıştır. Zen planı teröristlerin operasyonel kabiliyetlerini oradan kaldırmak için oluşturulmuştur. Zen planı şunları kapsamaktadır (Central Intelligence Agency/CIA,2017):

- Yeni gizli aygıtlar ve araçlar, silahlar, helikopterler ve botlar
- Bask bölgesinde ki polis hizmetlerini yenileme
- Terörle mücadele yöntemlerinde İspanyol kanuni yaptırımlarında genişlemeye gitmek
- ETA içerisine sızmak için politika geliştirme
- Anti ETA propagandasının hazırlanması ve dağıtımı
- Bask bölgesinde terörist hücreleri, işbirlikçiler ve güvenli evleri ayırt etmek için nüfus sayımı yapılması

PSOE söz konusu planın uygulanmasına ek olarak silahlı mücadeleyi reddeden örgüt militanlarının affedileceğini açıklamıştır. Ülkenin meydana getirdiği bu politikalar ve uygulamalar ETA terörü ile mücadelede verimliliği sağlamış ve ülkenin AB'ne girebilmek için yapması gereken demokratik açılımlara katkı sağlamıştır (Şimşek, 2010:334).

PSOE hükümetinin 1982 yılında iktidara gelmesinin Bask bölgesindeki çatışma konusunda önemli değişiklik yaptığı söylenemez. PSOE'nin seçimi kazandıktan iki gün sonra yayınladığı on emirinde ETA ile diyalog kurmanın sadece teslimiyet ve pişmanlık sonucu mümkün olduğu ifade edilmektedir. PSOE hükümetinin polis operasyonlarını güçlendirmesi, orduyu ETA ile mücadelede aktif rol oynatması ve GAL'in devreye sokulması gibi girişimleri ETA'nın Bask toplumu arasında daha çok popüler olmasına

neden olmuştur. Ayrıca, bu politikalar sonucu ETA, PSOE'yi ya demokrasinin garantörü ya da söz de darbeci zihniyetin tezahürü olduğu şeklinde iki seçim arasında bırakmıştır.

Bu durum karşısında İspanya Hükümeti Temmuz 1986 yılında bir Cizvit olan Jose Maria Martin Patino aracılığı ile ETA'ya müzakerelere başlanmasını teminen mesaj göndermiştir. Aynı yıl ağustos ayında İspanya İçişleri Bakanı ETA'nın onların istediği yerde ve zamanda müzakereye hazır olduklarını belirtmiştir (Aiartza ve Zabala, 2010:22-3).

İspanya'nın 1986 yılında AB'ye girmesi ETA ile mücadele alanında avantajına gelişmelerin yaşanmasına sebep olmuştur. Fransa'nın ETA sempatanlarını ülke içerisinde tutup bir güvenli liman görevi görmesi, İspanya'nın AB'ye üyeliği sonucu gelişen İspanya – Fransa işbirliği sonucu engellenmiştir. 1986 yılı ağustos ayında Fransa'nın Madrid büyükelçisi olan Pierre Guidoni Herri Batasuna'nın iki lideri ile buluşup ETA'ya şu ultimatomu vermiştir: ETA'nın İspanya Hükümeti ile müzakere konusunu politik temelde konuşmasını teminen 60 günlük ateşkes ilan etmesi. Fransa eğer bu girişimin hayata geçirilememesi halinde ülkesindeki Bask mahkûmlarını İspanya'ya sınır dışı edeceğini dikte etmiştir. ETA güvenlik gerekçelerini ve hâlihazırda var olan sınır dışı etme olaylarını öne sürerek bu inisiyatife katılmamıştır. Fakat Fransa'nın İspanya ile AB çatısı altında söz konusu işbirliği bu noktada önem taşımaktadır (Aiartza ve Zabala, 2010:23-4).

Fransa'nın ETA ile mücadelede olan işbirliği bir bakıma Bask çatışmasının uluslararasılaşmasına da neden olmuştur. AB, ABD ve diğer birçok ülke Bask sorununun müzakere temelinde çözümünden yana olarak sorunu uluslararasılaştırmıştır. BAC hükümeti 1986 yılı ile başlayan müzakere inisiyatiflerine müzakerelerin hiçbir zaman bir politik çözüm olarak dışlanamayacağı şeklindeki raporu ile karşılık vermiştir. ETA'nın müzakerelere karşılık vermesi bir bakıma kendi tükenmişliği ile de alakalıdır. Çünkü örgütün üst düzey yöneticileri örgütün olanaklarının uzun süre sürdürülemeyeceğinin ve hiçbir zaman politik zafere askeri olarak ulaşamayacağını farkına varmışlardır. Bu sonuca varıran en büyük sebep İspanya – Fransa işbirliği olmaktadır. Söz konusu konjektür iki tarafı Cezayir'de bir anlaşma zemininde buluşturacaktır.

İngiltere'nin IRA ile gayri resmi şekilde başlayan görüşmeleri gibi İspanya'da ETA ile arka kapıdan görüşmelere başlama ve müzakereleri yönetme amacı gütmeye başladı. İspanya'da bazı hükümetler teröristler ile müzakere etmemekte ısrar etse de müzakere olasılığı her daim masanın üzerinde bulunmaktaydı. Bu konuda istikşafî görüşmelerin Franco'nun ölümünden sonra başladığı görülmektedir (www.usip.org, 2018).

28 Ocak 1988 tarihinde ETA, Cezayir'de müzakere için siyasi görüşme talebi amacıyla iki aylık ateşkes planladığını ifade eden bir duyuru yayımladı. Askeri olarak amaçlarına ulaşamacaklarını anlayan ETA yöneticileri müzakerelere kapı aralamaya başladı. Bu noktayı daha iyi anlatması bakımından Eugenio Etxebeste⁴⁷'nin şu ifadeleri önemlidir: “ Biz müzakereleri yarın bile olsa başlatmak istiyoruz. Biz ne pişman olacağımız bir şey yapacağız ne teslim olacağız ne de güçsüz müzakereyi kabul edeceğiz.

⁴⁷ Zamanın ETA temsilcisi.

Biz hükümete de teslim ol demiyoruz. Hiçkimse diğerinin diz çökmesini beklememelidir.” (Evangelista, 1979:547).

Tarafların söz konusu beyanları sonrasında 1989 yılında Cezayir’de Cezayir hükümetinin himayesinde taraflar görüşme masasına oturdu. Taraflar müzakere esnasında tarih, spesifik anlaşmazlık konuları, anayasal reform, ordunun rolü ve self determinasyon gibi konuları konuştular. Taraflar ayrıca ikili iyi niyet çerçevesinde ortak bağlılıklarını ifade ettiler. ETA, ateşkesin sürdürülebilirliğini kabul ederken İspanya hükümeti müzakere edilmiş siyasi çözüm ve demokratik prensiplerin önemine vurgu yapmıştır. Fakat süreç kısa zamanda başarısızlığa uğradı. Çünkü iki tarafın istekleri ile gerçekleşenler arasında aşılabilir bir durum mevcuttu (Aiartza ve Zabalo, 2010:24-5).

Süreç başarısızlığa uğradıktan sonra ETA geçici olarak silahlı eylemlerine devam ederek İspanya’yı tekrar müzakere masasına getirmeyi amaçladı. Fakat yukarıda bahsedilen Fransa – İspanya işbirliği sonucu bazı ETA militanlarının toplu olarak tutuklanması hem bu stratejinin sınırlılığını hem de silahlı mücadelenin yenilemez fikrini göstermiştir. İspanya’nın aynı zamanda Cezayir üzerinde de baskı yaparak Bask temsilcilerinin ülkeden sınır dışına gönderilmesini ve 5 ETA mensubunun Dominik Cumhuriyeti’ne sürgüne gönderilmesini sağlamıştır.

2000 yılında İspanya’da PP’nin iktidara gelmesi ve sonrasında 11 Eylül olaylarının olması İspanya’yı ETA ile mücadelede Fransa ve AB ile daha da gelişen işbirliğine itmiştir. Alınan “yeni özel önlemler” ile ETA ve milliyetçi sol ile mücadelede rahatlanma sağlandı.⁴⁸

11 Eylül saldırıları İspanya üzerinde ETA ile mücadelesinde daha katı önlemler almasına neden olmuştur. 2002 yılında ETA’ya karşı polis güçlerinin operasyonları artmış, 2003 yılı itibariyle ETA’nın ETA’nın operasyonel kapasitesi erozyona uğratılmıştır. İspanyol Hükümetinin ETA’ya karşı ciddi mücadelesi, PNV’ye olan düşmanlığı ve diğer bölgesel taleplere olan tahammülsüzlüğü Bask ülkesinde ki demokratik güçlerle Madrid arasında derin ve geniş anlayış farklılığına yol açmıştır (www.usip.org, 2018).

2004 yılında PSOE partisi seçimlerde başarı sağlayarak iktidara gelmiştir. Başbakan Zapatero İspanya’nın otonom topluluklarında sosyal değişimler ve yapısal reformlar yapma sözü vermişti. Zapatero ETA ile diyalog çerçevesinde Mayıs 2005 yılında Meclisten onayı almıştı. Müzakerelerin ETA ve İspanya, Fransa arasındaki yumuşama, askersizleştirme, mahkûmlar, mülteciler ve mağdurlar çerçevesinde ilerlemesi planlanmıştı. Zapatero’nun girişimleri bazı kesimler tarafından eleştirilmiş ve hain olarak lanse edilmiştir.

Zapatero’nun sürdürdüğü süreç ETA’nın 30 Aralık 2006’da Madrid’in Barajas havaalanında bombalı saldırı yapması ile sona ermiştir. Ama 2007 yılında temaslar tekrar başlamıştır. Zapatero bu sefer sadece Batasuna partisi ile değil, çeşitlenmeye giderek

⁴⁸ UN Human Rights Council, “Report of the Special Rapporteur on the Promotion and Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms While Countering Terrorism, Martin Scheinin, Addendum: Mission to Spain,” December 16, 2008, A/HRC/10/3/Add.2.

süreç içerisinde Sinn Feinn gibi muadil aktörler ve Norveç ve Birleşik Krallık gibi uluslararası aktörleri de katmıştır.

Yukarıda ETA sorununun uluslararasılaştığından bahsedilmiştir. Bu minvalde barış sürecinde bir diğer katkı da uluslararası alanda ki aktörlerden gelmiştir. 2010 İlkbaharında dört Nobel barış ödülü sahibi de bulunan bir grup, Nelson Mandela Vakfı ve eski İrlanda Cumhurbaşkanı Mary Robinson Brüksel Deklarasyonunu yayımlamıştır. Deklarasyonda ETA için sürekli ve geçerli bir ateşkesi ilan etmesi ve İspanya Hükümetinin müzakereleri bir kez daha açması vurgulanmaktadır (Sullivan, 1988:56-8).

2009 yılında Batasuna pozisyonunu değiştirmeye başladı ve sonunda ETA'nın silahlı mücadelesini bitirmesi için çağrıda bulundu. 2010 Eylül ayında ETA yeni bir ateşkes ilan etti. Örgütün amaçlarına ulaşmak için barışçıl, demokratik yolları kullanacağını söyledi. Aynı yıl Bask bölgesinde çatışmanın sonlanması için halk ciddi oranda protestolara başladı. Ocak 2011'de ETA daha ileri bir adım atarak ateşkesin sürekli ve uluslararası gözlemciler tarafından doğrulanacak şekilde olduğunu ifade etti (Thomas, 2012:30-1).

ETA sorununun uluslararası alanda tanınırlığı soruna yönelik diğer devletlerin ve önemli isimlerin katkılarını da beraberinde getirmiştir. Bask ülkesinde Çatışmaların Çözümü konusunda Uluslararası konferans düzenlendi. Donostia – San Sebastian Uluslararası Barış Konferansı olarak da geçen bu girişim 2011 yılı Temmuz ayında gerçekleşmiştir. Konferansa uluslararası barış çabalarına destek veren ve katkı sağlayan önemli isimler de katılmıştır: Kofi Annan (Eski BM Genel Sekreteri), Bertie Aherne (Eski İrlanda Başbakanı), Gro Harlem Brundtland (Eski Norveç Başbakanı), Gerry Adams (Sinn Feinn Başkanı ve İrlanda Meclis Üyesi) ve Jonathan Powell (İngiliz diplomat). Ayrıca Tony Blair (Eski Birleşik Krallık Başbakanı), eski ABD Başkanı Jimmy Carter (2002 Nobel Ödülü sahibi) ve Ortadoğu ve Kuzey İrlanda özel temsilcisi George J Mitchell gibi isimlerde katılarak ETA'nın bütün silahlı eylemlerini sonlandırmasını ve müzakerelere başlamasını ifade etmişlerdir. Bu gelişmelerden 3 gün sonra yani 20 Ekim 2011 tarihinde ETA silahlı eylemlerini kesin ve sürekli olarak durdurduğunu açıklamıştır (Whitfield, 2014:89-96).

İspanya'nın 1982 yılında NATO (North Atlantic Treaty Organization/NATO)'ya üye olması da İspanya'nın terörizmle mücadele alanında etkisi açısından önem taşımaktadır. Atlantik ittifakı İspanya için kolektif savunma ve güvenlik açısından en uygun bağlantı olarak kalmaktadır. Siber saldırılar, kitle imha silahlarının yayılması, insan trafiği, korsanlık, silahlı aşırı güçlerin yayılması ve uzay güvenliği gibi diğer birçok konu NATO'nun görev alanı içerisinde bulunmaktadır. Dolayısıyla bu tür tehditlere karşı mücadele etmek İspanya'nın da içerisinde bulunduğu NATO gibi koalisyon örgütlerinin çatısı altında daha etkili olmaktadır.

NATO'nun özellikle soğuk savaş sonrası değişen konsepti ile ayrılıkçı örgütleri de mücadele edilecek tehditler kısmına alması İspanya açısından ETA'ya karşı mücadelede etkili olmuştur. ETA'nın 2004 yılındaki Madrid bombalaması NATO'nun dikkatlerini ayrılıkçı örgütler üzerine çekmesine neden olmuştur

İspanya'nın 1986 yılında AB'ne girmesi de siyasi bir faktör olarak değerlendirilebilir. Franco döneminin baskıcı ve ETA'yı Bask toplumunun gözünde meşrulaştıran politikaları örgütlerle mücadele alanında İspanya'yı zor duruma düşürmüştü. AB üyeliği ile birlikte gelişen insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğü gibi değerler ve entegrasyon politikası sonucu ETA kendisine taban bulmakta zorluk yaşamıştır. Ayrıca AB içerisinde üye devletlerin terörle mücadele konusunda ortak tavır sergilemeleri İspanya'nın daha etkili politikalar sergilemesini sağlamıştır.

11 Eylül saldırıları ile Batı'da ortaya çıkan İslamofobi ile Batı dünyası İslam kisvesi altında terör uygulayan örgütlere karşı müşterek hareket etmeye başlamışlardır. Terörle mücadele etme amacı altında İslam ile alakalı unsurlara karşı başlayan nefret ve Batılı devletlerin buna göz yumması Avrupa'da radikalleşmenin tohumlarını tekrar atmıştır. Avrupalı devletlerin kendi içerisinde olan ayrılıkçı hareketlere karşı mücadele ederken bir yandan da İslam dünyasına karşı önyargılı hareket etmesi çelişkili bir durum çıkarmaktadır. Bu anlamda Fransa'da ki peçe yasağı ve İsviçre'de ki minare yasağı gibi uygulamalar radikalleşmeye yol açarak Avrupa'nın ayrılıkçı örgütlere karşı olan mücadelesinde zor duruma düşmesine neden olmaktadır.

SONUÇ

İki terör örgütü ortaya çıkış zamanlarına göre farklılık göstermektedir. Çalışmada IRA'dan ayrılan örgüt olan PIRA ve ortaya çıktığı 1969 yılı esas alınmıştır. Fakat IRA'nın ortaya çıkması 1920 yılına dayanmaktadır. PIRA'nın ana gayesi İrlanda adasındaki İngiliz hâkimiyetine son vermek ve adanın güneyi ile kuzeyinin birleşmesini sağlamaktır. PIRA bu amacına ulaşmak için 40 yıl mücadelesini sürdürmüş ve 2005 yılında ateşkes ilan edip silahlı mücadelesine son verdiğini açıklamıştır. Çalışmada incelenen diğer örgüt olan ETA ise 1959 yılında kurulmuştur ve ana gayesi Bask bölgesinin bağımsızlığını elde etmektir. ETA, 2006 yılında ateşkes ilan etmiş fakat daha sonraki eylemleri ile ateşkesi ihlal etmiştir. Örgüt 2011 yılında silahlı mücadeleyi tamamen bıraktığını ve süresiz ateşkes ilan ettiğini duyurmuştur.

ETA ve IRA yöntem olarak şehir gerillası taktiğini uygulayarak varlıklarını sürdürme amacı gütmektedirler. Ülke genelinde eylemler düzenleyerek adlarından söz ettirmeye çalışmışlardır. IRA'ya nazaran daha çok şehirlerde eylem yapan ETA Kale Borroka diye bilinen yapılanma ile devlet kurumlarına zarar verilmesi, toplu taşıma araçlarına saldırı ve Molotof kokteyli gibi eylemler yapmıştır. Eylemler açısından bakıldığında IRA eylemlerinin %75'i ETA'nın ise %82'si suikast ve bombalama tipinde olmaktadır.

İki terör örgütünün hedef tiplerine bakıldığında IRA'nın ETA'ya nazaran askerleri de hedefleri arasına aldığı görülmektedir. IRA'nın hedefleri arasında bulunan asker ve sivil ayrımı arasında fazla fark bulunmamaktadır. ETA'nın eylem tipleri ise özel sektör ve sivil kişilerdir. ETA'nın hedef tipleri arasında askerler bulunmamaktadır. IRA'nın ETA'dan farklı olarak askerleri de hedefine almasının örgütü ortaya çıkaran nedenlerle bir bağlantısı bulunmaktadır. IRA, Kuzey İrlanda'nın işgal edilmiş olduğuna inanıyor ve Britanya askerlerine karşı eylemler yaparak onları adadan uzaklaştırma amacı taşımaktaydı. Diğer bir deyişle IRA kendi topraklarında başka bir gücün askerlerini istemediğinden eylemlerini bu yönde yapmaktaydı.

IRA, ortaya çıkışı ile bir çatışma alanı yaratmamış aksine örgüt hâlihazırda var olan çatışma alanı içerisinde doğmuştur. Fakat ortaya çıktıktan sonra örgüt çatışmaların tırmanmasına katkıda bulunmuştur. İrlanda adasında sorunlar IRA'nın ortaya çıkmasından daha önce başlamıştır. Sorunun başlangıcı İngilizlerin adaya gelmesine kadar götürülebilir. Kendi değerleri, kültür ve gelenekleri olan halkın İngiliz yönetimi altına sokulmak istenmesi çatışmaları başlatan faktör olmuştur.

Söz konusu şekilde başlayan sorun İngilizlerin adanın kuzeyinde demografik olarak protestan halkı yerleşirmesi ile daha da derinleşmiştir. İngiltere bu politika ile iki etnik grubun birbirlerine düşmanlık beslemelerine neden olmuştur. Çünkü getirilen göçmen topluluklara İngiltere tarafından pozitif ayrımcılık uygulanmaktaydı.

Kuzey İrlanda'da yaşanan güvensizlik ve istikrar sorunu tarafların güvenlik ikilemi çerçevesinde birbirlerine karşı silahlanmalarına yol açmış ve bu durum paramiliter örgütlerin sahneye çıkmasının önünü açmıştır. IRA'da böyle bir ortamda paramiliter örgüt olarak doğmuş ve hem diğer gruplara hem de İngiltere'ye karşı eylemlerde bulunmuştur.

ETA ise IRA'nın aksine hâlihazırda var olan çatışma ortamında doğmamıştır. ETA ortaya çıktığında Bask bölgesinde yaşayan yerel halk senelerdir ayrı ve farklı bir grup olduğu yönünde ki tezini sürdürmekteydi. Bask toplumu uzun süre sosyal, kültürel, siyasi ve ekonomik özelliklerini korumuşlardır. Kendi özellik ve farklılıklarını kurdukları dernek ve varlık gibi organizasyonlarda yaşayan Bask toplumu bir noktadan sonra merkezi hükümet ile çatışma ortamına girmeye başlamıştır. Varlıklarını yitirebilme korkusu, kendi değer ve farklılıklarına merkezi yönetimin getirdiği sınırlamalar gibi etkenler Bask toplumunun sosyo-kültürel alandaki mücadelesinin etnik milliyetçilik altında varlığını sürdürerek şiddet içerikli eylemler yapmasına sebep olmuştur. Bask toplumunun yaşadığı sorunların sadece şiddetle çözülebileceğine inanan Basklı gençler ETA örgütünü kurmuşlardır.

IRA ve ETA doğduğunda etnik milliyetçilik her iki ülkede de etnik siyasi partiler ve kültürel vakıf ve dernekler aracılığı ile yürütülmekteydi. Kuzey İrlanda ve İspanya'da terör örgütleri ile bağlantılı partiler olduğu gibi, sistemle uyumlu partilerin terör sorununun başından beri varlık gösterdikleri ve çözüme katkıda bulundukları bilinmektedir.

Etnik milliyetçilik unsurunun mahrumiyet ve ayrımcılıkla palazlandığı teorik olarak iddia edilmektedir. Toplumların mahrumiyet konusunda genel olarak hassas olduğu ve ETA ile IRA'nın bu mahrumiyetleri etki alanlarını genişletmede kullandıkları görülmüştür. Fakat iki örgütte bulundukları kitleyi etkileme açısından farklılık göstermektedir. Bu çerçevede IRA istismara yatkın bir kitleye hitap etmekte iken, ETA'nın ise görece daha zengin bölgeye hitap ettiği görülmektedir.

Ayrımcılık konusunda ise IRA çok iyi bir örneği oluşturmaktadır. İngiltere'nin Kuzey İrlanda'da demografik yapıyı kendi lehine bozması sonucu yerel halk İngiltere ve Protestan halka karşı düşmanlık beslemeye başlamıştır. Kuzey İrlanda'nın yerel halk nüfusu göçmenlere göre daha fazla olmasına rağmen her alanda ayrımcılığa tabi tutulmuşlar, yüksek düzeyli ve prestijli işlere girememişler ve devlet kurumlarında çok az sayıda istihdam edilmişlerdir.

Terör örgütlerinin varlıklarını devam ettirmesinde dış desteklerin de önemli bir yerinin olduğu görülmüştür. Dış desteğin zayıflaması ile terör örgütlerinin verimliliklerinde de azalmanın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu noktada Fransa'nın ETA militanlarını belli bir zamandan sonra ülkesinde korumamasının vurgulanması önemlidir.

Bir ülkenin istikrarsız ya da çatışma içerisinde olması terör örgütlerini etkilemektedir. Bu anlamda IRA etnik çatışmalarla, ETA ise iç savaşlar sonucunda ortaya çıkmıştır. Terör örgütlerinin yardım aldığı ülkelerde bu noktada önemlidir. Yardım alınan ülkeler demokratik veya istikrarlı ülkeler ise sürdürülen destek bir müddet sonra sona erebilmektedir.

Konu milliyetçi akımların yükselişi ve modernleşme hareketleri açısından devam ettirilebilir. IRA ve ETA söz konusu ülkelerin tecrübe ettiği hızlı endüstrileşme ile ortaya çıkmıştır. Modernleşme, sanayileşme ve sonrasında gelen şehirleşme ile bu ülkeler ETA ve IRA tabanlı terörizmden daha az etkilenmeye başlamışlardır.

Demokratikleşme ve sosyo ekonomik gelişmişlik gibi etkenler de göz ardı edilememektedir. Demokratikleşme açısından bakıldığında ETA'nın eylemlerinin artması İspanya'nın giderek demokratikleşmesi ile doğru orantılı olduğu görülmektedir. ETA eylemlerini İspanya demokratikleştikçe daha çok artırmıştır. Buradan terör örgütlerinin devletlerin demokratikleşme veya demokrasiye geçiş süreçlerinden yararlandığı sonucu çıkmaktadır. Devletlerin terörle mücadelede hassas oldukları bu dönem terör örgütlerine saldırı alanı açmıştır.

Ülkelerin gelişmişlik düzeyleri ve terörizm arasında da bir bağ kurulabilmektedir. İspanya ve Birleşik Krallık'ta sosyo ekonomik gelişmişlik düzeyinin artması daha az terör eylemlerine maruz kalınmasına sebep olmuştur. Ülkelerin küreselleşme seviyesi, milli geliri, refahı, gelişme düzeyleri ve hatta enflasyon oranları ülkelerin gelişmişlik düzeylerini artırıp daha terör saldırılarının azalmasını sağlamıştır.

Sonuç olarak etnik ayrılıkçı terörizmin nedenleri konusunda şu ortak özelliklerin bulunduğu görülmüştür:

- Etnik grupların yaşadıkları mahrumiyetler terör örgütlerinin ortaya çıkmasını ya da var olan terör örgütlerinin palazlanmasına neden olmuştur.
- Terör örgütlerinin varlıklarını sürdürmedeki korku ve kaygıları ortaya çıktıklarında öne sürdükleri ideolojik zeminin üstüne çıkmaktadır.
- Devletlerin içinde ya da dışında meydana gelen kargaşa, karışıklık ya da anarşi durumu terör örgütlerinin doğmasına zemin hazırlamaktadır. Terör örgütlerinin büyümeleri ise daha çok demokrasiye geçiş dönemlerinde olmaktadır.
- Uluslararası konjktür ve çevre de terör örgütleri üzerinde etkili olmaktadır.

IRA'nın ortaya çıktığı zamanlarda Birleşik Krallık örgütle mücadelede daha çok askeri kuvvetleri kullanmaktaydı. Bu çerçevede Birleşik Krallık Operation Banner (1969) kapsamında adaya çıkardığı askerlerini ancak 2007'de çekmiştir. Operasyon ve sonrasında gelen terörle mücadele yasaları terörizmin daha da artmasına sebep olmuştur.

ETA'nın doğduğu zamanlarda İspanya'da diktatör yönetim bulunmaktaydı. Bu yönetim ETA ile mücadelede sadece askeri seçeneklerin kullanılmasını ve olağanüstü yasalar çıkarılarak mücadele edilmesine inanmaktaydı. ETA söz konusu dönemde İspanya tarafından büyük baskı yaşamasına rağmen bu baskı hafifler hafiflemez büyüme dönemine girecek ve yakın zamanda İspanya'nın en kanlı terör örgütü olacaktır.

Birleşik Krallık'ın IRA'nın terörizm şiddetini artırmasına tepkisi ilk dönemlerde ki gibi askeri şekilde olması örgütün büyüme aşamasının uzun sürmesine neden olmuştur. Ancak Birleşik Krallık bu dönemde uluslararası çevrenin etkisinden müspet şekilde faydalanmasını bilmiştir. İrlanda Cumhuriyeti ile görüşme teatilerine başlanarak söz konusu ülkeyi de sorunun çözümüne ortak etme amacı gütmüştür.

Birleşik Krallık ilk zamanlarda uyguladığı ve terör örgütünün lehine yarayan askeri yöntemleri daha sonra uygulamayarak terör örgütü üzerinde silahlı eylemler dışındaki seçeneklerin dışlanmaması gerektiği şeklinde algı oluşturmuştur. IRA, cezaevlerinde yaptıkları grevlerle yerel ve uluslararası alanda sesini duyurmuş ve bu propaganda yönteminin işe yaradığını görerek politika değişikliğine gitmiştir.

ETA ise IRA'ya nazaran daha uzun bir doğum süresi yaşamıştır. Yaklaşık 15 sene sistematik eylemler yapmamıştır. Bunun en temel sebebi Franco döneminin yoğun baskısıdır. Fakat örgütün Franco'nun ölümü ile beraber eylemlerini artırdığı görülmektedir. Fakat bu noktada demokrasinin, özgürlüklerin gelmesi terör örgütünün faaliyetlerinde azalmaya sebep olmamış; aksine artmasına sebebiyet vermiştir. Yani ülkeye demokratik yönetimin gelmesi, anayasanın ilanı, özerklikliern verilmesi terör eylemlerini sona erdirememiştir.

İspanya'da Franco sonrası demokrasiye geçiş döneminde alınan tedbirler özerkliklerin geri verilmesi ve anayasal düzenin sağlamlaştırılmasını kapsamaktaydı. Fakat ETA için tüm bu girişimler yetmemiş, örgüt bağımsız bir Bask bölgesi istemiştir. Tam da bu dönemde ETA eylemlerini artırmıştır. Terör örgütü ile mücadelede ceza adalet sisteminin etkinliğine fazlasıyla güvenen İspanya, örgütün ülke içinde ve dışında baskı altında tutulmasını sağlayamamıştır.

ETA'nın eylemlerini artırması ve İspanya'nın siyasi tedbirlerle karşı koyamaması ülkeyi çıkmaza sürüklemiştir. Fakat GAL ismiyle bilinen antiterör örgütünün eylemleri İspanya'nın terörle mücadele alanında işbirliği imkânı sağlamıştır. Fakat Fransa başlarda soruna çok dâhil olmak istememi ama İspanya'nın AB üyeliği ile işbirliği genişlemiştir.

İspanya'nın terörle mücadelede aldığı bir diğer tedbir ise ETA'nın halk ve sivil toplum tarafından kınanması ve protesto edilmesidir. ETA'nın 1987 yılındaki hipermarket bombalaması bütün siyasi partilerin katılımı ile ortak mutabakat zemininde kınanmıştır. Ajuria Enea adı verilen pakt ile ılımlı milliyetçilerinde yer aldığı partiler olayı protesto ederek örgütün hayat alanını kısıtlamıştır. ETA devletin bu politikası sonucu eylemlerini azaltmak zorunda kalmıştır.

IRA'nın da doğuş döneminden sonra eylemlerini artırması ile Birleşik Krallık'ta değişik tedbirler uygulamıştır. Bu minvalde İrlanda Cumhuriyeti ile diyalog kurulmaya çalışılmış, ayrımcılığa yer veren yasalar yürürlükten kaldırılmış ve her kesimin katıldığı diyalog ortamı oluşturulmuştur. Fakat tüm bunlar yapılırken Birleşik Krallık olağanüstü yasaları tutmaya ve askeri birliklerini kullanmaya devam ettiği görülmektedir.

IRA'nın da yapmış olduğu eylemlerde masum sivil halkın ölümüne sebebiyet vermesi halkın büyük tepkisine neden olmuştur. Örgütün eylemlerini azaltan diğer gelişme ise ABD'nin desteğinin kesilmesidir. ABD, terör örgütüne ülkesinden verilen desteği 1990'lı yılların başlarında tamamen kesmiş ve sorunun çözülmesinde arabulucu olmuştur. Böylelikle terör örgütü eylemlerinin en düşük noktalarının yaşanacağı sürecin içine girmiştir.

ETA'nın değişim dönemine girdiği dönemde örgüt militanlarının Fransa'nın desteği ile yakalandığı görülmektedir. Bu durum örgütün Fransa'dan zamanında aldığı desteğin bittiği anlamına gelmektedir. İspanya'nın söz konusu dönemde kanunlarında yaptığı revizyon ve iyileştirmelerle ETA'nın silâhlı eylemlerle cevap vermesi halkın örgüte tepkisini artırmıştır.

Terör örgütlerinin etkilerinin tamamen zayıfladığı dönemlerde Birleşik Krallık terörizm kanunlarında iyileştirmeye gitmiş, Kuzey İrlanda'nın polis gücünü tekrar yapılandırmış

ve IRA'nın silahlarını bıraktığını açıklamasının ardından İrlanda adasından askerlerini çekmiştir. İspanya ise anayasal düzen ve özerklikler konusunda ki inisiyatiflerine devam etmiştir. 2011 yılında ateşkes ilan eden ETA, Nisan 2017 tarihi ile birlikte silahlarını teslim etmiş ve etkisiz hale gelmiştir.

Sonuç olarak iki devletin terörle mücadele alanında ki şu noktalar dikkat çekmektedir: Terör örgütleri silâhlı eylemler anlamında faaliyetlerini artırdığında, ülkeler bu duruma askerî kuvvetler ya da kolluk kuvvetlerini kullanarak ve bunların kullanımını yasalarla destekleyerek bir an önce tehdidi bastırma yönünde tepki vermektedirler. Ne zaman terör eylemleri azalır ve ülkede yaşanan güvenlik sorunları ciddi bir sorun oluşturma düzeyinden kurtulursa, o zaman siyasal, sosyal ve ekonomik tedbirlerin mücadelede kullanılması gündeme gelmektedir. Başka bir deyişle şiddet devam ederken öncelik zor kullanmayı içeren yöntemlerle şiddetin azaltılması yönünde olmaktadır.

Mücadele düzeyleri ile ilgili olarak ise şu hususların önem taşıdığı görülmüştür. Bunlardan birincisi, etnik grup içinde ılımlı politika yürütenlere söz hakkı tanınmasıdır. Bu durumun radikal olanların marjinalleşmesine ve terörizmle mücadelede halkın kazanılmasına yardımcı olduğu görülmüştür. İkincisi terör örgütünün varlığını engellemek için beslendiği kanalların ülke içi ve dışında kurutulması gerekir. Bu sebeple örgüt halktan fiziksel ve ideolojik olarak uzaklaştırılmalıdır. Üçüncüsü, devletler terörizmle mücadele politikalarını hangi araç kullanılırsa kullanılsın hukuk düzleminde yürütmelidirler. Son olarak, terörizmle mücadelede bir devlet kendi sınırları içerisinde ne kadar etkin tedbirler alırsa alsın, terör örgütü dışarıda kendine nefes alacağı bir ortam bulduğu sürece varlığını sürdürmeye devam ettiği görülmüştür. Bu nedenle, terör örgütleri ile mücadelede, mücadele araçlarının uluslararası ortam düzeyinde kullanılmasının büyük önem taşıdığı anlaşılmaktadır.

KAYNAKÇA

"Adams Is Allowed 48- Hour US Visa". *The Independent İnternet Sitesi*. < <http://www.independent.co.uk/news/uk/adams-is-allowed-48-hour-us-visa-clinton-agrees-visit-despite-dispute-1410627.html>. Erişim Tarihi: 5 Ocak 2018.

"After 35 Years of Bombs and Blood a Quiet Voice Ends The IRA's War". *The Guardian İnternet Sitesi*. < <https://www.theguardian.com/uk/2005/jul/29/northernireland.northernireland5>. > Erişim Tarihi: 5 Ocak 2018.

Agranoff, R. (1993). *Inter-governmental Politics and Policy: Building Federal Arrangements in Spain*. Regional & Federal Studies. (3) 2. (1-28).

Aiartza, U. ve Zabala, J. (2010). The Long Walk to a Democratic Scenario. Berghof Conflict Center. No:7

Alonso, R. ve Reinares, F.(2005). *Terrosim, Human Rights and Law Enforcement in Spain*. Terrorism and Politic Violence (Cilt:17, Sayı:1:267).

Altun, M. ve Karaman, Ö. (2012). *Etnik Ayrılıkçı Terörle Mücadele Politikaları Kapsamında Türkiye ve İspanya Analizi*. Başbüyük, Ö, Sözer, M.A. ve Altun, N. (ed.) Terörle Mücadelede Makro ve Mikro Perspektifler. Polis Akademisi Yayınları.

Alter, P. (1994). *Nationalism*. London: Arnold.

"An and to the Troubles". *Newsweek İnternet Sitesi*. < <https://www.newsweek.com/end-troubles-188114>> Erişim Tarihi: 14 Şubat 2018.

Anderson, W. (2003). The ETA: Spain's Basque Terrorists. Newyork: Rosen Publishing Group.

"Anglo-Irish Agreement 1985". *Conflict and Politics In Northern Ireland (CAIN) İnternet Sitesi*. < <http://cain.ulst.ac.uk/hmsa/aia.htm> >, Erişim Tarihi: 4 Ocak 2018.

Archic, K.(2018). Northern Ireland: Current Issues and Ongoing Challenges in the Peace Process. Congressional Research Service. CRS Report.

"Arms and hard men". *Newsweek İnternet Sitesi*. < <https://www.newsweek.com/arms-and-hard-men-164388> > Erişim Tarihi: 2 Ocak 2018.

Armstrong, A.John. (1982). *Nations Before Nationalism*. Chopell Hill: University of North Carolina Press.

"Articles of Union", *UK Parliament İnternet Sitesi*,<https://www.parliament.uk/documents/heritage/articlesofunion.pdf>, Erişim Tarihi: 4 Aralık 2017

Atkinson, W.C.(1960). *A History of Spain and Portugal*. London, HarmondsworthPenguin Books.

Augusteijn, J. VE Pearge, P. (2010). *The Making of a Revolutionary Basingstoke*. Palgrave. Macmillan.

- "Barcelona Bomb Kills 15 Civilians". *The New York Times İnternet Sitesi*. <<http://www.nytimes.com/1987/06/20/world/barcelona-bomb-kills-15-civilians.html>> Erişim Tarihi: 5 şubat 2018
- Bache, I. ve George, S. (2006). *Politics in the European Union*. Oxford University Pres, Oxford.
- Barkan, J.D. (1994). *Divergence and Convergence in Kenya and Tanzania: Pressures for Reform*. J.D. Barkan (ed.). Beyond Capitalism vs. Socialism in Kenya-Tanzania. East African Educationel Publishers.
- Barros, C.P.;Passos, J. ve Gil Alana, L.A. (2006). The Timing of ETA Terrorist Attacks. *Journal of Policy Modeling*. (Cilt: 35, 335-46).
- "Bask Country Map", *Wikimedia İnternet Sitesi*, <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Basque_country_map.png> Erişim Tarihi: 1 Ocak 2018.
- Baumann, G. (1999). *Contesting Culture: Discourses of Identity in Multi-Ethnic London*. Cambridge University Press.
- Beissinger, M.R.(2001). *Nationalist Mobilization and the Collapse of the Soviet State*. Cambridge University Press.
- Benedict, A. (2007). *Hayali Cemaatler*. (çev. İskender Savaşır). İstanbul: Metis Yayınları
- Benedikter, T. (2016). *Modern Özerklik Sistemleri*. Nika Yayınevi.
- Bennett, H. (2017). *Smoke Without Fire? Allegations Against The British Army In Northern Ireland 1972-1975* In Twentieth Century British History.
- Benjamin, W. (2014). *Holder, in New York City, Calls Terrors Trials Safe*. New York Times.
- Berghe, Pierre Van Den. (1987). *The Ethnic Phenomeon*. Praeger Publishes.
- Berghe, Pierre Van Den. (1994). *A Social-Biological Perspective*. John Hutchinson ve Anthony D.Smith (der.) Nationalism. Oxford: Oxford University Press.
- Bew, P. Ve Gillepsie, G. (1999). *Northern Ireland: A Chronology of the Troubles:1968-93*.Gill&Macmillan Ltd.
- "Bishops Gate Bomb." BBC News İnternet Sitesi. <<https://www.bbc.co.uk/news/uk-england-london-43878479>> Erişim Tarihi: 30 Ocak 2018.
- Blagojevic, B. (2009). Causes of Ethnic Conflict: A Conceptual Framework. (Cilt:3, Sayı:1). *Journal of Global Change andf Governance*
- "Blair Issues Apology For Irish Potato Famin". *The Independent İnternet Sitesi*". <<http://www.independent.co.uk/news/blair-issues-apology-for-irish-potato-famine-1253790.html>>. Erişim Tarihi: 04 Ocak 2018.

"Bombers Were Tracked Across Border By GCHQ On Their Way to Omagh". *The Guardian İnternet Sitesi*.<

<https://www.theguardian.com/uk/2008/sep/15/northernireland.omagh>. > Erişim Tarihi: 5 Ocak 2018.

Bowyer, J.Bell. (1993). *The Irish Troubles: A Generation Of Violence 1927-1992*. New York: St. Martin's.

Brass, P. (1994). *Ethnicity and Nationalism: Theory and Comparison*. Sage Publication.

Breuilly, J. (1993). *Nationalism and The State*. (2. Baskı). Manchester University Press.

"British Troops leave after 38 years." *The Guardian İnternet Sitesi*. < <https://www.theguardian.com/uk/2007/aug/01/northernireland.military> > Erişim Tarihi: 30 şubat 2018.

Brown, D. (2000). *Contemporary Nationalism: Civic, Ethnocultural and Multicultural Politics*. London: Routledge.

Brubaker, L ve Laitin, D. (1998). *Ethnic and Nationalist Violence*. Annual Review of Sociology. (24). (423-452).

Bueno de Mesquita, E. (2005). *Conciliation, Counter-Terrorism and Patterns of Terrorist Violence: A Comporative Study of Five Cases*. Working Paper

Bullman, U. (1996). *The Politics of the Third Level*. Regional and Federal Studies.

Campbell C. & Connolly, I. (2003). *A Model for The War Against Terrorism? Military Intervention In Northern Ireland and The 1970 Falls Curfew*. (Cilt:3, Sayı: 3). Journal of Law and Society.

Casanova, J. (2015). *İspanya İç Savaşı'nın Kısa Tarihi*, İletişim Yayınları, İstanbul.

Cederman, L.E. (1997). *Horizontal Inequalities and Ethnonationalist Civil War: A Global Comparison*. American Political Science Review. 3 (105). (478-95).

Caşın, M.H. (2008). *Uluslararası Terörizm*. Nobel Yayın Dağıtım.

Chandra, K. (2012). *Whats is Ethnic Identity and Does it Matter?* Newyork University Department Of Politics Dergisi. 7 (2). 332-345.

Clark, J.Robert. (1984). *The Basque Insurgents: ETA: 1952-1980*. Madison: University of Wisconsin Press

Coakley, J. (2010). *Nationalism and Ethnic Politics. Ethnic Conflict And Its Resolution: The Northern Ireland Model*. Routledge: Taylor And Francis Group.

Cohler, J.Bertram. (1970). *Rousseau&Nationalism*. Newyork: Basic Books.

Compton, E. Fay, E. ve Gibson, R. (1971). *Reports of The Inquiry Into Allegations Against Security Forces of Physical Brutality In Northern Ireland Arising Out of Events On The 9 August 1971*. London: Her Majesty's Stationary Office.

- Conflict and Politics in Northern Ireland, <
<http://cain.ulst.ac.uk/issues/politics/election/elect.htm> > Erişim Tarihi: 20 Temmuz 2018.
- Connor, W. (1994). *Ethnonationalism: The Quest for Understanding*. Princeton: Princeton University.
- Connor, W. (1967). *Self Determination: The New Phase*. World Politics. (Cilt: 20, Sayı:1, 30-53).
- "Consociationalism", *Britannica İnternet Sitesi*, <
<https://www.britannica.com/topic/consociationalism> > Erişim Tarihi: 3 şubat 2018.
- Coogan, T.Pat. (1995). *The Troubles Ireland's Ordeal 1966-1995 and The Search for Peace*. London: Hutchinson.
- "Countering Terrorism" *Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü İnternet Sitesi*. <
https://www.nato.int/cps/ua/natohq/topics_77646.htm> Erişim Tarihi: 02 Temmuz 2018.
- "Countries in Conflict View". *Uppsala Conflict Data Program İnternet Sitesi*.<
<http://www.ucdp.uu.se>> Erişim Tarihi: 02 Kasım 2017.
- Craig, T. (2012). *From Backdoors and Back Lanes to Backchannels: Reappraising British Talks With the PIRA, 1970-1974* In Contemporary British History.
- Crenshaw, M.(2001). *Theories of Terrorism: Instrumental and Organizational Approaches*. Papoport, D. (ed.), Inside Terrorist Organizations, Londra, Frank Cass Publishers.
- Cronin, A.K.(2007). *Historical Patterns in Ending Terrorism*. Adelph Papers.
- Cusack, J. (1996). *Doves Are Winning Power Battle Inside The IRA*. Dublin: Irish Times
- Davis, Y.Nira. (2001). *Nationalism, Feminism and Gender Relations: Understanding Nationalism*. Oxford: Blackwell.
- Demir, C.K.(2017). *Sebeplerinden Mücadele Yötemlerine Ayrılıkçı Terörizm*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Department of Foreign Affairs and Trade. www.dfa.ie. Erişim Tarihi: 05 Ocak 2018.
- Deutsch, K. (1961). *Social Mobilization and Political Development*. (Cilt: 55, 493-514). American Political Science Review.
- Dewar, M. (1985). *The British Army in the Northern Ireland*. London: Arms and Armour.
- Dinglery, J. (2012). *Durkheim and National Identity in Ireland*. Palgrave Macmillan US.
- Douglass, W.A. ve Zulaika, J. (1990). *On the Interpretation of Terrorist Violence: ETA and The Basque Political Process*. Comparative Studies In Society and History. Cilt: 32, Sayı:2, 238-257).
- Drake C.J.M. (1991). *The Provisional IRA: A Case Study*. TPV 3/2.

Duffy, S. (1999). *The 1169 Invasion as a Turning Point In Irish-Welsh Relations*. B. Smith. (ed.) Britain and Ireland 900-1300 Insular Responses To Medieval European Change. Cambridge.

Dutceac, A. (2001). *Globalization and Ethnic Conflict: Beyond the Liberal-Nationalist Distinction*. Global Review of Ethno-Politics. (Cilt: 3, Sayı:2, 20-39).

English, R. (2003). *Armed Struggle. A History Of The IRA*. London: MacMillan.

Equality Commission in Northern Ireland. < <https://www.equalityni.org/Delivering-Equality/Addressing-inequality/Employment/Policy-responses> > Erişim Tarihi: 21 Temmuz 2018.

Ergil, D. (1980). *Türkiye’de Terör ve Şiddet*. Turhan Kitabevi.

Eriksson, J. (1998). *Baskien- Delat Folk, Delat Land*. Stockholm: Utrikespolitiska Institutet.

Erkal, M. (2003). *Etniklik ve Terör*. Dergi Park Dergisi. 7 (3) (43-53).

Esman, J.Milton. (2004). *An Introduction to Ethnic Conflict*. Polity Press.

"Protests: Are Those Still Around?". *Finnegan İnternet Sitesi*. < <https://www.finnegan.com/en/insights/blogs/prosecution-first/protests-are-those-still-around.html> >. Erişim Tarihi: 8 Ocak 2017.

Fearon, J. ve Laitin, D.(2001). *Ethnicity, Insurgency and Civil War*. Stanford University Department of Politic Science Dergisi. 14 (15). (1-13).

Finnegan R.B. ve McCarron, E. (2017). *Ireland: Historial Echoes, Contemporary Politics*. Westview Press.

Fitzsimmons, A.Paul. (1993). *Independence for Northern Ireland Why and How*. Washington D.C.The Juris Press.

Fraser, T.G.(2000). *Ireland in Conflict: 1922-1998*. London: Routledge.

Freeman, M. (2011). *The Sources of Terrorist Financing: Theory and Typology*. Studies in Conflict & Terrorism. Routledge: Taylor and Francis Group.

Geertz, C. (1973). *The Integrative Revolution: Promordial Sentiments and Civil Politics in New States*. Clifford Geertz (ed.) The Interpretation of Cultures. Basic Books.

Gellner, E. (1964). *Thought and Change*. University of Chicago Press.

Gellner, E. (1983). *Nations and Nationalism*. Oxford: Blackwell.

“Geneva Conventions” *Uluslararası Kızılhaç Komitesi İnternet Sitesi*. <<https://www.icrc.org/eng/war-and-law/treaties-customary-law/geneva-conventions/overview-geneva-conventions.htm>>. Erişim Tarihi:21 Mayıs 2018.

Geraghty, T. (2000). *The Irish War*. Baltimore, MD: The Johns Hopkins University Press.

"Gerry Adams", *Britannica İnternet Sitesi*, <<https://www.britannica.com/biography/Gerry-Adams>>, Erişim Tarihi: 6 Aralık 2017

Gil-Alana, L.A. ve Barros, C.P.(2010). *A Note on The Effectiveness of National Anti-Terrorist Policies: Evidence From ETA*. Conflict Management and Peace Science. (Cilt: 27 Sayı:1, 28- 46).

"Great Famine History", *Britannica İnternet Sitesi*, <https://www.britannica.com/event/Great-Famine-Irish-history>. Erişim Tarihi: 4 Aralık 2017.

Gleditsch, N.P. (2002). *Armed Conflict 1946-2001: A New Dataset*. Sage Journals.

Global Terrorism Database (GTD), <https://www.start.umd.edu/gtd/> Erişim Tarihi: 14 Şuubat 2017.

Gurr, T.R.(2000). *People Versus States: Minorities at Risk in the New Century*. Washington DC: United States Institue of Peace.

Gurr, R. Ted. ve Davies, John. (2002). *Dynamics and Management of Ethnopolitical Conflicts. Second Track/Citizens Diplomacy: Concepts and Techniques for Conflict*. John Davies ve Ed Kaufman (Ed.), Lanham, MD: Rowman & Littlefield.

Gurr, T.R. ve Harff, B. (1994). *Ethnic Conflict in World Politics*. Boulder: Westview Press

Gurr, T.R. (2003). *Terrorism in Democracies: When It Occurs Why It Fails*. Kegly, C. (ed.) The New Global Terrorism. New Jersey, Pearson.

Gürses, E. (2007). *Etnik Terör: Uluslararası Sistemin İşleyişi*. Profil Yayıncılık.

Hargrove, C.Erwin. (1970). *Nationality, Values and Change: Young Elites in French Canada*. Comparative Politics. (Cilt:2, 474).

Hamrt, P. (2002). *British Intelligence In Ireland (1920-1921)*. Cork, Ireland: Cork University Press.

Hayes, B. &McAllister, I. (1999). *Ethno-Nationalism, Public Opinion and Good Friday Agreement*. J.Ruane & J.Todd (Ed.) After The Good Friday Agreement Analysing: Political Change in Norhern İreland. Dublin: University College. Dublin Press.

Hechter, M. (1975). *Containing Nationalism*. OUP Oxford.

Heiberg, M.(1989).*The Making of Basque Nation*. Cambridge: University Press.

Hennesey, R.(1997). Disappearing Capital: the queer material of sexual identity. Center for Interdisciplinary Gender Studies. Leeds.

Henriksen, H.Thomas. (1976). *People's War in Angola, Mozambique and Guinea Bissau*. (Cilt: 14, Sayı:3). Journal of Modern Africa Studies.

Herz, J. (1950). Idealist, Internatonalism and the Security Dilemma. World Politics. (Cilt: 2)

Hobsbawm, Eric. J. (2010). *1780'den Günümüze Milletler ve Milliyetçilik: Program, Mit, Gerçeklik*. (Çev. Osman Akinhay) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Hobsbawm, Eric J. ve Terrence, R. (1983). *The Inversion of Tradition*. Cambridge University Press.

Holloway, D. (2005). *Understanding The Northern Ireland Conflict: A Summary And Overview Of The Conflict And Its Origins*. (Cilt:3). The Community Dialogue Critical Issues Series.

Honaker, J. (2010). *Unemployment and Violence In Northern Ireland: A Missing Data Model For Ecological Inference*. Qua SSI, Renn State University.

Horgan, J. ve Taylor, M. (2007). *The Provisional IRA: Command and The Functional Structure*. (ed.) Terrorism and Political Violence. (Cilt: 9, Sayı:3, 1-32).Routledge: Taylor and Francis Group.

Horowitz, L. Donald. (1985). *Ethnic Groups in Conflict*. University of California Press.

Hume, J. (1988) Letter to Gerry Adams, March 17th, Linen Hall Library, Northern Ireland Political Collection, P3395.

Huntington, S. (1993). *Medeniyetler Çatışması*. (Çev. Cem Soydemir ve Mehmet Turhan). Okuyan Us Yayınları.

"IRA Bomb Devastates City of London, 1993." *BBC News İnternet Sitesi*. http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/april/24/newsid_2523000/2523345.stm. Erişim Tarihi: 5 Ocak 2018.

"IRA factories used to develop weapons". *Irishtimes İnternet Sitesi*. <<https://www.irishtimes.com/news/ira-factories-used-to-develop-weapons-1.97754> > Erişim Tarihi: 04 Nisan 2018.

"Instituto Nacional Estadística" <http://www.ine.es/en/welcome.shtml>. Erişim Tarihi: 24 Ocak 2018

"IRA'nın Yıllara Göre Eylem Yoğunluğu" Global Terrorism Database (GTD)

Irish Republican Army General Headquarters. (1985). *Handbook for Volunteers of the Irish Republican Army: Notes on Guerilla Warfare*. Green Book. Paladin Press.

Isajiw, W. (1993). *Definition and Dimension of Ethnicity: A Theoretical Framework*. USA Government Printing Office

İsmayilev, M. (2015). *Bir Tahayyül Olarak Kültürel Travma ve Soykırım Retoriği*. TASAM Akademi Dergisi.

İspanya İçişleri Bakanlığı. <http://www.interior.gob.es>. (Erişim Tarihi: 20 Aralık 2017).

Jack, E. ve Coughan, R. (1993). *The Poverty at Primordialism: The Demystification of Ethnic Attachments*: Ethnic and Racial Studies. (Cilt: 16, 183-201).

James, D. (2012). *The IRA*. Praeger Security Information. (Birinci Baskı).

James, F. (2003). *Ethnic Structure and Cultural Diversity by Country*. Journal of Economic Growth. (Cilt: 8, 195-222).

- James, F. ve Laitin, D. David. (2000). *Ordinary Language and External Validity: Specifying Concepts in the Study of Ethnicity*. University of Pennsylvania: LICEP.
- Jeffery, C. (1995). *Whither the Committee of the Regions? Reflections on the Committee's Opinion on the Revision of the Treaty on European Union..* Regional & Federal Studies. (5) 2. (247 -257).
- Jeffrey, K. (1990). *Security Policy in Northern Ireland: Some Reflections on Management of Violent Conflict*. (Cilt:2, 21-31). Terrorism and Political Science.
- Jenkins, B. (1975). *International Terrorism: A New Mode of Conflict*,. Carlton D. ve Schaerf, C. (ed.) International Terrorism and World Security, London.
- Jervis, R. (1978). *Cooperation Under the Security Dilemma*. World Politics. (Cilt: 30, Sayı:2, 167- 214).
- Jimenez, O.J.(2002). *Policio, Terrorismo y cambio politico en Espana 1976-1996*. Valencia: Tirant Lo Blanch.
- Joes, J. Anthony. (1996). *Guerilla Warfare: A Historical, Biographical and Bibliographical Sourcebook*. Westport, Conn: Greenwood Press.
- John, D. (1995). *Conflict in Northern Ireland: A Background Essay*. Dunn Seamus (ed.) Facets of The Conflict in Northern Ireland. Newyork: St. Martin's Press.
- "Joint Declaration 1993 (Downing Street Joing Declaration)". *Department of Foreign Affairs and Trade, DFA Internet Sitesi*. <<https://www.dfa.ie/.../peace-process--joint-declaration-1993-1.pdf>>. Erişim Tarihi: 5 Ocak 2018.
- Kahl, H.Colin. (2006). *States, Scarcity and Civil Strife In Developing World*. Princeton University Press.
- Kaufman, S.J. (2001). *Modern Hatreds. The Symbolic Policy of Ethnic War*. London: Cornell University Press
- Kerestecioğlu, İ. (2008). Milliyetçiliğe İlişkin Sınıflandırmalarda Karşılaşılan Sorunlar. Dergi Park Akademik. (25) (133-9).
- Khan, L. A. (2006). *A theory of international terrorism: understanding Islamic militancy*. Leiden: Nijhoff.
- Kıran, A. (2007). *Uluslararası Hukukta Devletleri Tanıma ve Tanıma Teorileri*. Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi. (5) (3). (924-945).
- Kohn, Hans. (1950). *Romanticism and the Rise of German Nationalism*.(Ed.) Review of Politics. (Cilt: 12, 443-444).
- Kurlansky, M. (1999). *The Basque History of the World*. New York: Penguin Group.
- Kurubaş, E. (2008). Etnik Sorunlar: Ulus Devlet ve Etnik Gruplar Arası Varoluşsal İlişki. (Sayı: 44). Doğu Batı Yayınları.

- Kydd, A. H. ve Walter, B.F.(2002). *Sabotaging the Peace: The Politics of Extremist Violence*. International Organization, (56), (2).
- Lake, A. David. ve Rotschild, D. (1996) . *Containing Fear: The Origins and Managements of Ethnic Conflict*. International Security. (Cilt: 21 Sayı: 2, 43-53).
- Lee, A.M. (1981). *The Dynamics of Terrorism in Northern Ireland, 1968-1980*. Social Research. (Cilt:48 Sayı:1,100-134).
- “Libya wanted to pay IRA \$50m to murder Thatcher”. *Russian Today Internet Sitesi*. <https://www.rt.com/viral/372306-libya-ira-murder-thatcher/> > Erişim Tarihi: 02 Ağustos 2018.
- Lieven, A. (1997). *Qu'est-ce Qu'une Nation?* The National Interest. (Cilt:49, 22)
- Luelmo, J.R. ve Williams, A. (1999). *Regionalism in Iberia”, Regionalism in Europe*, Peter Wagstaff, Intellect Books.
- Mansfield, D.Edward ve Synder, J. (2005). *Electing to Fight. Why Emerging Democracies Go to War*. MIT Press.
- Martin, D. (1988). *The Dirty War*. London: Hutchinson
- McGarry, J. & O'Leary, B. (1995). *Five Fallacies: Northern Ireland and The Liabilities of Liberalism*. Ethnic and Radical Studies.
- McGrattan, C. (2010). *National Identities. Explaining Northern Ireland? The limitations of The Ethnic Conflict Model*. Routledge: Taylor and Francis Group.
- McKittrick, D. (2008). *Lost Lives: The Stories of The Man, Women and Children Who Died As a Result Of The Northern Ireland Troubles*. Edinburgh: Mainstream Publishing
- Mc Kittrick, D. ve Mc Vea, d. (2002). *Making Sense of the Troubles*. New Amsterdam Books.
- Mentan, T. (2004). *Dilemmas of Weak States: Africa and Transnational Terrorism in the Twenty First Century*, Ashgate Pub., England.
- “MilletSözcüğü”.*Türk Dil Kurumu İnternet Sitesi*. <http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5b646117aaff67.55220363>. Erişim Tarihi: 18 Eylül 2017.
- Moloney, E. (2002). *A Secret History of The IRA*. Newyork: W.W.Norton and Company.
- Montero, A. (2001). *Decentralizing Democracy: Spain and Brazil in Comparative Perspective*. Comparative Politics. (33)(149-169).
- Murphy, L. (2007). EU Membership and Independent Basque State. *Pace International Law Review*. (Cilt:19, Sayı:2).
- Nagel, J. (2003). *Ethnicity and Sexuality*. Oxford University Press.
- Nairn, T. (1994). *Milliyetçiliğin Yüzleri: Janus'a Yeni Bir Bakış*. İletişim Yayıncılık.

Napoleoni, L. (2003). *Modern Jihad: Tracing The Dollars Behind The Terror Networks*. London: Pluto Press.

National Archives. www.nationalarchives.gov.uk. Erişim Tarihi: 01 Ekim 2017.

Nerve Center. <http://nervecenter.org/>. Erişim Tarihi: 01 Nisan 2018.

Neuman, P. (1999). *IRA: Langer Weg Zum Frieden*. Rotbuch- Verlag.

Neumann, R.Peter. (2011). *From Revolution to Devolution: Is The IRA Still a Threat To Peace In Northern Ireland?* (ed.) Journal of Contemporary European Studies. Routledge: Taylor and Francis Group.

Neumann, R.Peter. (2003). *Britain's Long War: British Strategy In The Northern Ireland Conflict 1969-1998*. London.

Newsweek İnternet Sitesi. "Whitelaw Takes Over" Erişim Tarihi: 27 Aralık 2017

Nişancı, Ş. (2016). *Etnisite Kavramının İdeolojik Serüveni*. Dergi Park Dergisi. 7 (12). 12-35

O'Corrain, D. & O'Riordan, J. (2011). *Ireland, 1815-1870: Emancipation, Famine & Religion*. Dublin: Four Courts Press.

"Official IRA Declares Ceasefire", *BBC İnternet Sitesi*, <http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/may/30/newsid_2973000/2973759.stm> Erişim Tarihi: 30 Aralık 2017

Oppenheimer, A.R. (2009). *The Bombs and The Bullets, A History of Deadly Ingenuity*. Dublin: Irish Academic Press.

"Orrain Herria, Onain Bakea" *Basque Peace Process İnternet Sitesi*. <www.basquepeaceprocess.info/page-id=486>

Özçağatay, L. (1998). Kuzey İrlanda ve IRA. Silahlı Mücadeleden Siyasal Çözüme. Papirüs Yayınları.

Özçer, A. (2006). *Çoğul İspanya: Anayasal Sistemi ve Ayrılıkçı Terörle Mücadele Yöntemi*. İmge Kitabevi.

Özeren, S. & Demirci, S. (2010). *İngiltere'nin Ayrılıkçı IRA ve Dine Karşı Terörle Mücadele Politikası*. İ. Bal ve S. Özeren. (ed.) *Dünyadan Örneklerle Terörle Mücadele*. USAK.

Özkırımlı, U. (2000). *Milliyetçilik Kuramları: Eleştirel Bir Bakış*. Doğu Batı Yayınları.

Öztop, F. (2015). *Devlet İçi Etnik Çatışmaların Çıkış Nedenleri: İspanya'da Bask Sorunu Üzerine Bir Değerlendirme*. (Cilt: 1, Sayı:2). Pesa International Journal of Social Studies.

"Pathways to Peace". *Nerve Center İnternet Sitesi*. <http://nervecentre.org/sites/default/files/resources/Lesson%204%20-%20The%20Good%20Friday%20Agreement%20and%20St.%20Andrews%20Agreement_0.pdf> Erişim Tarihi: 5 Ocak 2018.

“Patterns of Global Terrorism” *Wikisource İnternet Sitesi*.
https://en.wikisource.org/wiki/Patterns_of_Global_Terrorism_Report/1996/Europe_and_Eurasia_Overview. Erişim Tarihi: 01 Ocak 2018.

Paul, B. ve Gillespie, G. (1999). *Northern Ireland. A Chronology of The Troubles 1968-1999*. Lanham, Maryland: A Scarecrow Press.

Paul, C. Clarke, C. P. Grill, B. ve Dunigan, M. (2013). *Paths to Victory Detailed Insurgency Case Studies*. National Defense Research Institute.

Pazarıcı, H.(2006). *Uluslararası Hukuk*. Turhan Kitabevi.

"Persons Detained Under Terrorism Act 2000", " *Police Service of Northern Ireland İnternet Sitesi*,
<https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/199879/Final_Version_-_NI_Terrorism_Legislation_Annual_Statistics_2011_12.PDF >Erişim Tarihi: 20 Aralık 2017.

Petersen, R.D. (2003). *Understanding Ethnic Violence*. Cambridge University Press.

Pillar, P. R.(2003).*Terrorism and U.S. Foreign Policy*. Washington, Brookings Institution Press.

Police Service of Northern Ireland. www.psni.police.uk. Erişim Tarihi: 01 Kasım 2018.

"Population" *Northern Ireland Statistics And Research Agency (NISRA) İnternet Sitesi*, <
<https://www.nisra.gov.uk/statistics/population> >Erişim Tarihi: 5 Aralık 2017.

Posen, B.R. (1993). *The Security Dilemma and Ethnic Conflict*. Global Politics and Strategy. (35) 1. (27-47).

Posner, D.N. (2005). *Institutions and Ethnic Politics in Africa*. Cambridge: Cambridge University Press

“Poverty and the Ballot Box”. *The Economist İnternet Sitesi*.
<https://www.economist.com/finance-and-economics/2005/05/12/poverty-and-the-ballot-box>. Erişim Tarihi: 23 Kasım 2017.

Powell, J.(2008). *Great Hatred, Little Room: Making Peace In Northern Ireland*". London: Badley Head

Ranstorp, M. ve Brun, H. (2013). *Terrorism Learning and Innovation: Lessons From PIRA in Northern Ireland*. Center For Asymmetric Threat Civil Contingencies Agency.

Reilly, W.G. (1994). *The Management of Political Violence in Quebec and Northern Ireland: A Comparison*. (Cilt: 6, Sayı:1). Terrorism and Political Violence.

"Prevention of Terrorism Act", *Radical Statics Group İnternet Sitesi*,
<<http://www.radstats.org.uk/no049/statewatch.pdf> >, Erişim Tarihi: 3 Ocak 2018.

Rennan, E. (1994). *Quest-ce Qu'une Nation?*. John Hutchinson ve Anthony D. Smith (ed.) Nationalism. Oxford: Oxford University Press.

"Results of Elections Held in Northern Ireland Since 1968", *Conflict and Politics in Northern Ireland (CAIN) Internet Sitesi*, <<http://cain.ulst.ac.uk/issues/politics/election/elect.htm>>Erişim Tarihi: 20 Ocak 2018.

Richardson, L. (2007). *Britain and the IRA*: In: Robert J. Art; & Louise Richardson (Eds.): *Democracy and Counterterrorism: Lessons from the Past*. Washington, DC: United States Institute of Peace, 63 -104.

Roe, P. (1999). *The Intrastate Security Dilemma: Ethnic Conflict As a Tragedy?*. Journal of Peace Research. (Cilt: 36, 183-202).

Rose, W. (2000). *The Security Dilemma and The Ethnic Conflict: Some New Hypotheses*. Security Studies. (Cilt:9, 1-11).

Rothschild, J. (1981). *Ethnopolitics: A Conceptual Framework*. Columbia University Press.

"Saint Patrick". *Britannica Internet Sitesi*. < <https://www.britannica.com/biography/Saint-Patrick>> Erişim Tarihi: 20 Temmuz 2017.

Salinas, A.G. (2003). *The Spanish Intelligence Services* .Brodeur, J.P., Gill,P. ve Tollborg, D. (ed.)*Democracy, Law &Security:Internal Security Services In Contemporary Europe*. Aldeshot: İngiltere: Ashgate.

Sanchez-Cuenca, I. (2009). *Analyzing Temporal Variation In the Lethality of ETA*. Revista Internacional de Sociologia (Cilt:3, Sayı:67; 609-629).

Sarna, D. Jonathan. (1978). *From Immigrants to Ethnic: Toward a New Theory of "Ethnicization"*. Yale University Press.

Shabad G. Ve Ramo, F.J.L. (2003). Political Violence in a Democratic State: Basque Terrorism in Spain. Crenshaw, M. (ed.). In *Terrorism in Context*. Pennsylvania State University Press.

Scotoni, P. (1986). *Baskien och Katalonien: den Langa Vagen Till Själstyrelse: de Baskiska och Katalanska Frihetssträvandena i Historisk Belysning*. Lund: Kursverksamheten

Sezgin, M.Niyazi. (2005). *Katoliklerle Protestanlar arasında Bitmeyen Nefretin Bin Yıllık Bilançosu: Kuzey İrlanda Sorunu*. (Cilt: 5, Sayı:52). 2023 Dergisi

Shils, E. (1957). *Primordial, Personal, Sacred and Civil Ties*. British Journal. Sociology.

Shubert, A.(1990). *Social History of Modern Spain*, London, Routledge and Kegan Paul.

Smith, D.Anthony. (1991). *Milli Kimlik*, (Çev. Bahadır Sina Şener), İstanbul: İletişim Yayınları.

Smith, D. Anthony. (1998). *Nationalism and Modernism*. London: Routledge.

Smith, D. Anthony. (1998). *The Problem of National Identity: Ancient, Medieval and Modern*. London: Routledge.

Smith, A. (1979). *Nationalism in the Twentieth Century*. Oxford: Martin Robertson.

Smith, D. Anthony ve Hutchinson, J. (1994). *Introduction*. John Hutchinson ve Anthony D. Smith (der.) Nationalism. Oxford: Oxford University Press.

Smith, M.L. R. (1997). *Fighting For Ireland? The Military Strategy Of The Military Strategy Of The Irish Republican Movement*. London: Routledge

Sollars, W. (1986). *Beyond Ethnicity Consent and Descent in American Culture*. New York: Oxford University Press.

Sönmezoğlu, F. (2010). *Uluslararası İlişkiler Sözlüğü*. Arıboğan, Ü. Ayman G. Dedeoğlu, B. (der.). Der Yayınları.

"Spain: Basque Terrorism: and Government Response", *Central Intelligence Agency İnternet Sitesi*, < <https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP85S00316R000300110004-3.pdf>. > Erişim Tarihi: 09 Şubat 2018

"St. Patrick", *Britannica İnternet Sitesi*, < <https://www.britannica.com/biography/Saint-Patrick>> Erişim Tarihi: 25 Eylül 2017.

Stewart, A.T.Q. (1977). *The Shape of Irish History*. McGill-Queen's University Press.

Sullivan, J. (1988). ETA and Basque Nationalism. The Fight for Euskadi 1890-1986. New York: Routledge.

"Sunningdale Agreement", " *University College Dublin İnternet Sitesi*, < https://www.ucd.ie/ibis/filestore/80_sf.pdf> Erişim Tarihi: 04 Ocak 2018.

Stuller, J. (1993). *Tribal Wars*. The American Legion Magazine.

Sutcliff, J. B. (2000). *The 1999 Reform of the Structural Fund Regulations: Multilevel Governance or Renationalisation?* Journal of European Public Policy.(7) 2. (290–309).

Şahin, K. (2007). Bir İdeoloji Olarak Milliyetçilik. Akademik Bakış Dergisi. (12) (1-9).

Şahin, Y. (2013). *Çatışma Kuramları ve Kimlik Temelli Çatışmalar: Teorik Bir Giriş*. (Cilt: 1, No:1). Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi.

Şimşek, Y.(2010). *İspanya'nın Terörle Mücadelesinde ETA Örneği*. İ.Bal ve S.Özeren (ed.). Dünyadan Örneklerle Terörle Mücadele. USAK Yayınları.

Şöhret, M. (2013). *Etno-Dinsel Milliyetçilik Bağlamında İrlanda Sorunu*. (Cilt: 2, Sayı:4). İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi.

Tang, S. (2011). *The Security Dilemma and Ethnic Conflict: Toward a Dynamic and Integrative Theory of Ethnic Conflict*. Review of International Studies. (Cilt:37, 511-536).

Tarrow, S. (1994). *Power in Movement: Social Movements, Collective Action and Politics*. New York: Cambridge University Press

Taşdemir, F. (2006). *Uluslararası Terörizme Karşı Devletlerin Kuvvete Başvurma Yetkisi*, Ankara, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu Yayınları.

Taylor, C.(1994). *The State of The Nation*. Cambridge University Press.

Tellidis, I. (2008). *Preventing Terrorism? Conflict Resolution and Nationalist Violence in the Basque Country*. University of St. Andrews. School of International Relations.

"Terrorism Act 2000". *The Guardian İnternet Sitesi*. <<https://www.theguardian.com/commentisfree/libertycentral/2009/jan/19/terrorism-act>>, Erişim Tarihi: 28.12.2017.

"Terrorism Act 2000". *The National Archive İnternet Sitesi*. <<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2000/11/contents>>, Erişim Tarihi: 28.12.2017

"Terrorism and Counter Terrorism". *Dış İlişkiler Konseyi İnternet Sitesi*. <https://www.nato.int/cps/ua/natohq/topics_77646.htm> Erişim Tarihi: 02 Temmuz 2018.

"Text of a Speech by Brian Faulkner" *CAIN İnternet Sitesi*, <<http://cain.ulst.ac.uk/events/directrule/faulkner240372.html>> Erişim Tarihi: 2 Şubat 2018.

The Green Book, <<http://www.scribd.com/search?cat=redesign&q=the+green+book+IRA&x=43&y=19#web>>, 19 Aralık 2009.

"The North Ireland Peace Agreement". " *United Nations (UN) Peacemaker İnternet Sitesi*. <https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/IE%20GB_980410_Northern%20Irel_and%20Agreement.pdf>. Erişim Tarihi: 05 Ocak 2018.

"The Basque Conflict and ETA: The Difficulties of an Ending." *USIP İnternet Sitesi*. <<https://www.usip.org/publications/2015/12/basque-conflict-and-eta-difficulties-ending>> Erişim Tarihi: 16 Haziran 2018

Thomas, N. (2012). *After Catalonia, Euskadi and the Spanish Constitution*. Democratic Progress Institue.

Time Dergisi. (1972). *End of No- Go Areas*. (Cilt:100, 31-32).

Time Dergisi. (1974). *A Grim Scenario for Doomsday*. (Cilt:104, 47).

Time Dergisi. (1980). *Thatcher-Haughey Dublin Communique*.

Toft, D. Monica. (2003). *The Geography of Ethnic Violence: Identity, Interests and Indivisibility of Territory*. (Sayı: 5). Princeton: Princeton University Press.

Trude, H. (1999). *Kampen For Tilvaerelsen. En Analyse Au Den Politiske Utviklingen i Den Provisoriske Republikanske Bevegelsen i Tidsrommet 1973-1998*. Oslo: Universitetet i Oslo.

Uluslararası Hukukta Tanıma Kurumu ve KKTC Örneği" *Dergi Park İnternet Sitesi*<www.dergipark.gov.tr/download/article-file/262625> Erişim Tarihi: 10.09.2017.

"Union With Ireland Act" *Birleşik Krallık Parlamento İnternet Sitesi*. <www.parliament.uk> Erişim Tarihi: 14 Eylül 2017.

United Nations. www.un.org. Erişim Tarihi: 17 Ekim 2017.

United States Institute of Peace. www.usip.org. Erişim Tarihi: 02 Mart 2018.

"Vekâlet Savaşları: Ortadoğu ve Türkiye" *Bilgesam İnternet Sitesi* <<http://www.bilgesam.org/incele/2293/-vekâlet-savaslari--ortadogu-ve-turkiye/#.WTqB3HxSDIU>> Erişim Tarihi: 13.06.2017

"Uppsala Conflict Data Program" *UCDP İnternet Sitesi* <<http://ucdp.uu.se>> Erişim Tarihi: 10.12.2017

Volkan, D. Vamık. (2007). *Kimlik Adına Öldürmek: Kanlı Çatışmalar Üzerine Bir İnceleme*. İstanbul: Everest Yayınları.

Waltz, K. (2010). *Uluslararası Politika Teorisi*. Çınar Özen. (ed.). Phoenix

Weaver, M.T. (2002). Protest, Radicalism and Militancy in Spain's Basque Country: The Basque Nationalist Movement and The Persistent Struggle of ETA.

Weiner, M. (1978). *Sons of the Soil: Migration and Ethnic Conflict in India*. (Cilt: 2, 274-293) Princeton University Press.

Whitfield, T. (2014). Endgame for ETA. Elusive Peace in the Basque Country. New York: Oxford University Press.

Wilkonsin, P. (2001). *Political Terrorism*. London. The Macmillan Press.

Wilkinson, P. (2006). *Terrorism versus Democracy: The Liberal State Response*, Londra, Routledge.

Wincott, D. (1996). *Federalism and European Union. The Scope. and Limits of Treaty of Maastricht*. International Political Science Review. (17) 4 (403-415).

Wolff, S. (2001). *Context and Content: Sunningdale and Belfast Compared*. Rick Wilford (ed.). In Aspect of The Belfast Agreement. Newyork: Oxford University Press.

Wright, R. (1993). Ethnic Strife Owes More To Present Than To History. LA Times.

Yancey, L.William. Ericksen, P.Eugene ve Juliani, N.Richard. (1976). *American Sociology Review*. (Cilt: 41, 391-403). American Sociological Association.

Yang, Philip Q. (2000). *From Ethnic Studies: Issues and Approaches*. (Ed.) Theories of Ethnicity. Capter3. State University of Newyork Press.

Yetman, Norman R. (1991). *Majority and Minority: The Dynamics of Race and Ethnicity in American Life*. University of Kansas: Pearson.

Yıldız, A. (2001). *Ne Mutlu Türküm Diyebilene*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Yıldız, K.& Breau, S. (2010). *The Kurdish Conflict: International Humanitarian Law and Post- Conflict Mechanism*. Routledge: Taylor and Francis Group

Zirakzadeh, C.E. (1991). *A Rebellious People: Basques, Protests and Politics*. Reno: University of Nevada Press.

ÖZGEÇMİŞ

ÇAĞDAŞ ERDOĞAN

Eğitim

2013 -	Yalova Üniversitesi Uluslararası İlişkiler - Yüksek Lisans
2010 - 2012	Viyana Üniversitesi Siyaset Bilimi - Yüksek Lisans (Donduruldu)
2006 - 2010	Uludağ Üniversitesi Uluslararası İlişkiler
2002- 2005	Bursa Erkek Lisesi - Türkçe Matematik
1994 - 2002	Mollafenari İlköğretim Okulu

İş Tecrübesi

2015 - 2017	T.C. Ziraat Bankası - Uzman
2018 -	T.C. Ekonomi Bakanlığı - Dış Ticaret Uzman Yardımcısı

Diller

İngilizce	İleri Seviye (YDS:90 Puan)
Almanca	İleri Seviye (Österreich Sprachdiplom:B2/2, Viyana Üniversitesi Deutsch Kurse: B2/2)
Rusça	A2 Seviye

Kişisel

Doğum Tarihi	17/10/1988
Doğum Tarihi	Bursa/Osmangazi

İletişim

Adres	Akpınar Mahallesi, 849.Cadde, 16/10 Çankaya/Ankara
-------	--

E-Posta/GSM	erdoganca@ekonomi.gov.tr - 0(538) 086 35 45
-------------	---

